

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

2016

Jitka Dobiášová

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

RIGORÓZNÍ ŘÍZENÍ

2016

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Jitka Dobiášová

Násilí v rodině jako sociálně patologický jev

Praha 2016

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

RIGOROUS

2016

RIGOROUS THESIS

Jitka Dobiášová

Domestic violence as socially pathological phenomenon

Prague 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená rigorózní práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 24. ledna 2016

Jitka DOBIÁŠOVÁ

Anotace

Rigorózní práce bude zaměřena na problematiku projevů patologického násilného chování uvnitř rodiny, pro což se ustálil u široké, ale i odborné veřejnosti pojem „*domácí násilí*“. S ohledem na rozsáhlou charakteristiku tohoto pojmu bude v rigorózní práci prostřednictvím výzkumu koncentrace věnována zvláště projevům násilného chování v rodině ve vztahu k dosaženému vzdělání oběti a agresora. Stanovenou hypotézou bude mít rigorózní práce ambici zjistit, zda vzdělání, věk, druh profese, sociální status, demografický, případně genderový aspekt hraje zásadní roli (event. jakou) u fenoménu domácího násilí. Výzkum bude zasazen do časové osy čtyř let (rok 2012 – 2015) v kvantitativní i kvalitativní rovině. Bude použita analýza vyšetřovacích spisů Policie ČR, následná syntéza a řízené rozhovory s profesionály zabývajícími se problematikou domácího násilí. Cílem práce v rovině teoretické pak bude zejména pokus o ucelenou terminologickou a obsahovou analýzu problematiky domácího násilí v rodině.

Klíčové pojmy

Agresor, domácí násilí, Intervenční centrum, oběť, posttraumatická stresová porucha, SARA DN, syndrom týrané ženy, vykázaní, znaky domácího násilí.

Annotation

This doctorate thesis will be focused on the phenomena of the manifestation of pathological violence in the family, for which professional and general society established the term "domestic violence". Considering the complexity of this term this thesis will be dedicated to research of the connection of the education level of the assailant and the victim of domestic violence. The hypothesis of this thesis will focus on the connection between education, age, profession, social status, and gender and their roles in domestic violence. The research is in a time line of four years (years 2012 - 2015) at a quantitative and qualitative level. Case files obtained by the police will be used for analyses followed by synthesis and controlled interviews with professionals familiar with domestic violence. The goal of this work on the theoretic level will be an attempt to set comprehensive terminology and content analysis of the domestic violence phenomena.

Key words

Aggressor, battered women's syndrome, domestic violence, Intervention Centre, posttraumatic stress disorder, reporting , SARA, signs of domestic violence, victim.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 RODINA	14
1.1 Definice rodiny.....	14
1.2 Funkce rodiny a její poruchy	17
2 DOMÁCÍ NÁSILÍ	22
2.1 Pojem domácí násilí	22
2.2 Historický exkurs	24
2.3 Znamky domácího násilí.....	26
2.4 Formy domácího násilí	28
2.5 Příčiny domácího násilí	30
2.6 Cykly domácího násilí.....	33
2.6.1 Třífázový cyklus domácího násilí	33
2.6.2 Čtyřfázový cyklus domácího násilí.....	34
3 PSYCHICKÉ DŮSLEDKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	37
3.1 Posttraumatická stresová porucha.....	38
3.2 Stockholmský syndrom.....	39
3.3 Syndrom týrané ženy.....	40
3.4 Syndrom týraného dítěte	42
3.5 Psychosomatická onemocnění	43
3.6 Neurózy.....	44
3.7 Poruchy příjmu potravy.....	45
3.8 Závislosti	46
3.9 Poruchy osobnosti	46
3.10 Suicidiální jednání	48
4 MÝTY O DOMÁCÍM NÁSILÍ	50
5 OBĚTI A AGRESOŘI	54
5.1 Charakteristika obětí.....	54
5.2 Dítě jako oběť domácího násilí	56
5.3 Senior jako oběť domácího násilí	57
5.4 Zdravotně postižená osoba jako oběť domácího násilí	59
5.5 Charakteristika agresorů.....	60
5.6 Muži jako pachatelé domácího násilí	61

5.7 Ženy jako pachatelky domácího násilí	62
5.8 Aktéři domácího násilí a multikulturní prostředí	63
6 PRÁVNÍ RÁMEC DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	67
6.1 Legislativa před institucionalizací „domácího násilí“	68
6.2 Platná právní úprava	70
6.3 Institut vykazání.....	82
6.3.1 SARA DN	86
6.4 Právní úprava „de lege ferenda“	88
7 SATISTIKA VYKÁZÁNÍ V ČR.....	91
8 POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ	103
8.1 Pomoc realizovaná státem	103
8.1.1 Intervenční centrum.....	105
8.1.2 Policie ČR a justiční aparát.....	108
8.2 Pomoc realizovaná jinými subjekty-neziskové organizace	110
8.2.1 Bílý kruh bezpečí	111
8.2.2 Občanské sdružení ROSA.....	113
8.2.3 Azylové domy	114
8.2.4 Acorus	115
8.2.5 Život 90	116
9 POMOC PACHATELŮM DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	117
9.1 Preventivní projekty	118
9.2 Neziskové organizace	121
10 ŘEŠENÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ V NĚKTERÝCH REGIONECH	124
11 ZAHRANIČNÍ ZKUŠENOSTI	130
11.1 Domácí násilí na Slovensku	131
11.2 Domácí násilí v Rakousku	133
11.3 Domácí násilí v Německu	136
11.4 Domácí násilí v USA.....	137
11.5 Domácí násilí ve Velké Británii	141
11.6 Domácí násilí ve Švédsku	142
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	145
12 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	146
12.1 Cíl výzkumu.....	146
12.2 Metody a průběh výzkumu.....	146

12.3 Řízený rozhovor	147
13 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	150
13.1 Analýza získaných údajů	150
13.2 Verifikace či falzifikace hypotéz	162
13.3 Zhodnocení a výsledky výzkumu	164
14 KAZUISTIKA.....	166
14.1 Aktéři se základním vzděláním – Č.j.: KRPA-105462/TČ-2014.....	166
14.2 Aktéři se středoškolským vzděláním – Č.j.: ORIII-4281/TČ-2010.....	171
14.3 Aktéři s vysokoškolským vzděláním – Č.j.: ORIII-7564/TČ-2010.....	176
ZÁVĚR.....	180
RESUME.....	183
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	184
SEZNAM ZKRATEK	191
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	192
SEZNAM PŘÍLOH.....	194

Motto:

Agatha Christie: „Měla jsem z manželství hrůzu. Pochopila jsem, stejně jako dříve nebo později asi pochopí mnoho žen, že jediný člověk, který vám v životě opravdu dokáže ublížit, je manžel. Nikdo jiný vám není natolik blízký. Na nikom jiném není žena v každodenním společenství, v lásce a ve všem, z čeho se skládá manželství, tak závislá. Už nikdy, rozhodla jsem se, se nikomu nevydám na milost a nemilost.“

CHRISTIE AGATHA, Vlastní životopis

ÚVOD

Jsem přesvědčena, že není třeba nic více dodávat k mottu uvedenému výše. Paradoxně by uvedený citát mohly doplnit myšlenky dalších významných osobností například Richarda J. Gellese: „*Rodina je nejagresivnější skupinou ve společnosti, s výjimkou policie a armády*“¹ či výrok Anthonyho Giddense: „*K násilí v rodinném kruhu dochází statisticky mnohem častěji než na ulici.*“²

Domácí násilí lze považovat za jednu z nejrozšířenějších a nejskrytějších forem násilí v naší společnosti. S politováním musím konstatovat, že se vyskytuje všude kolem nás. U rodin sociálně slabých i dobře postavených, mezi vysokoškoláky i nevzdělanými, mezi podnikateli, zaměstnanci i nezaměstnanými. Domácí násilí je jev, který v naší společnosti byl, je a bude. Mnohdy si však jeho existenci neumíme nebo nechceme připustit.

Od 90. let minulého století se začalo hlasitěji hovořit o tom, že rodina jako tradiční soužití muže a ženy za účelem zplodění a výchovy potomků, je v krizi. V souvislosti s hledáním příčin této krize dospěli odborníci mimo jiné k závěru, že velké trhliny jsou již v samotné představě, že rodina je bezpečné a klidné místo, které zaručuje všem jejím členům zdravý vývoj. Postupně však vyplynulo na povrch zjištění, že právě v rodině dochází k tomu, že silnější ubližuje slabším a závislým jedincům. Nejslabším, nejohroženějším a nejzranitelnějším článkem jsou zcela nepochybně děti. Jejich týrání a zneužívání uvnitř rodiny se tudíž stalo prvním problémem, na který bylo odborníky poukázáno. Následovaly ženy, senioři a handicapovaní jedinci. V současné době se pozvolna otevírá další tabu, kterým je násilí v partnerských vztazích páchané na mužích.

Tato práce vychází z podkladů a informací získaných z použité odborné literatury, z praktických poznatků a z archivních materiálů získaných v policejní praxi. Při zpracování rigorózní práce byla mimo uvedené studijní materiály a kromě odborné literatury použita také metoda statistická, analytická a technika anonymního dotazníku a řízený rozhovor.

Cíle této práce jsou vymezeny v části teoretické a praktické, kdy za hlavní teoretický cíl rigorózní práce je považována snaha o ucelenou terminologickou a obsahovou analýzu problematiky násilného jednání v rodině. Hlavním empirickým cílem práce je pak výzkumné zkoumání, zda vzdělání, věk, druh profese, sociální status, demografický, případně genderový aspekt hraje zásadní roli (event. jakou) u fenoménu domácího násilí.

Pro dosažení stanovených teoretických cílů rigorózní práce je nutno seznámit se se všemi aspekty sledovaného jevu. Je zapotřebí vymežit a analyzovat podstatné pojmy, témata

¹ GELLES, Richard, J. *Intimate Violence in Families*. Sage Publications, 1997. s. 56. ISBN 978-076-1901-23-5.

² GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. s. 177. ISBN 80-7203-124-4.

a oblasti, jenž se k problematice domácího násilí vztahují a tím vytvořit teoretickou základnu pro následné ucelené zpracování dané problematiky.

Fenomén domácího násilí je ve vyspělých zemích již více jak 30 let předmětem intenzivního zájmu odborníků v oblasti kriminologie, sociologie a psychologie, představitelů veřejné moci a neziskového sektoru, médií i veřejnosti. V naší zemi se však debata o jeho příčinách, podobách, následcích, účinných možnostech řešení a jeho prevenci teprve rozvíjí. Má-li zdárně pokračovat, nemůže ulpět na povrchu, ale musí se opřít o solidní soubor poznatků, získaných na poli domácího násilí doma i v zahraničí a maximálně jich využít.

Skromným pokusem o příspěvek k vytvoření takovéto informační báze je i tato práce.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

1.1 Definice rodiny

Nalézt odpovídající definici rodiny je obtížné nejen s ohledem na různé oblasti použití tohoto pojmu, ale i vzhledem k proměnlivým hodnotovým východiskům v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. V jednotlivých vědních odvětvích a jejich partikulárních oborech se proto význam tohoto termínu liší. Je tedy nemožné stanovit jediný správný pojem rodiny, ale spíše určité proměnlivé varianty tohoto termínu tak, jak se odráží v různých vědních oborech. Podle mnoha autorů je rodina v tom nejširším pojetí vnímána jako celek takové formy života, jež obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity. V soudobé společnosti však lze pozorovat snahy o co nejširší vymezení pojmu rodiny takovým způsobem, aby byl relevantní pro jakoukoli formu soužití dvou či více osob bez závislosti na mezigeneračním prvku, na přítomnosti dětí či na jakékoli institucionální vazbě.

Jednou z hlavních a stále naprosto nenahraditelných funkcí rodiny ve společnosti je její biologicko-reprodukční role. Přestože v současné době probíhá progresivní výzkum v oblasti embryonální medicíny, nelze do budoucna predikovat, že by zajištění reprodukce obyvatelstva a generační výměna byla zajištěna tímto způsobem. Rodina byla, je a bude vždy nosníkem reprodukčního řetězce. Přirozená reprodukce je stále závislá na alespoň krátkodobém rodinném soužití. Reprodukční funkce rodiny je proto významná také z hlediska vlivu na rodinný život, jelikož s sebou nese též rodičovství.

Neméně společensky významná je funkce socializační, která je však odvislá a proměnlivá v čase a prostoru. Například v období totalitního režimu byla socializační role rodiny potlačována a nahrazována systémem státní organizované výchovy.

Napříč společnostmi panuje shoda, že sféra výchovy a základní edukace je vždy primárně věcí součinnosti rodiny a státu s výsadní rolí rodiny v možnosti volby vztahu mezi oběma složkami. Výchovná funkce rodiny ve smyslu přípravy dítěte na život ve společnosti je zásadní, a pokud by měla být nahrazena jinou institucionální formou, nese to s sebou vždy riziko ohrožení zdravého rozvoje dítěte.

Odborná literatura charakterizuje rodinu jako základní lidskou jednotku každé společnosti. Pro dítě se stává nepostradatelnou institucí pro učení se jednotlivým rolím a sociálním dovednostem. Je nenahraditelná pro utváření vazeb a vzájemného chování mezi jednotlivými členy rodiny a současně je důležitou institucí při utváření hodnotového systému. Je neoddiskutovatelné, že rodina ovlivňuje dítě nejzásadněji v období, kdy se rozvíjí jeho

osobnost. Není třeba polemizovat o tom, že prožitky a vzorce chování, se kterými je dítě v raném věku konfrontováno v kruhu rodiny, zcela zásadním způsobem determinují a ovlivňují jeho další mentální a emocionální vývoj a tím celý jeho život.³

Vymezit rodinu jedinou definicí není možné, proto se jako nejpřiléhavější jeví odkazy na uznávané psychology, sociology a další odborníky.

V psychologickém slovníku je rodina definována jako „*Společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.*“⁴

Sociologickou optikou lze rodinu vymezit jako „*Sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak: svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroucením.*“⁵

Komplexnější pohled a identifikaci rodiny jako systémového celku nabízí sociální pedagog Blahoslav Kraus, který vnímá současnou rodinu takto: „*Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Jejím základem ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár - muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk.*“⁶

Právní rozměr určuje rodině aspekt základní a nejvýznamnější společenské jednotky, která má nezastupitelný společenský význam a právě z tohoto důvodu jí stát poskytuje ochranu za pomoci zákona. Zárukou zdravé výchovy dětí je pak pouze „zdravá“ rodina.⁷

V politické rovině lze rodinu vidět jako „*společenský útvar zušlechtěný kulturou, morálkou, cítěním, specifickým rysem rodinných vztahů, kdy jde o prolínání ekonomických, morálních i emocionálních vazeb. Rodina je malá sociální skupina, která má svou historii,*

³ ŠJLOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010. s. 128-247. ISBN 978-80-246-1820-3.

⁴ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha, 2009. s. 507. ISBN 978-80-7367-569-1.

⁵ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. s. 13. ISBN 80-86429-05-9.

⁶ KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. s. 78. ISBN 80-7315-004-2.

⁷ VESELÁ, Renata et al. *Rodina a rodinné právo – historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 13. ISBN 80-86432-93-9.

členové jsou spjati manželskými, příbuzenskými vztahy, společným způsobem života a vzájemnou morální odpovědností.“⁸

Odborná literatura nabízí nespočet dalších definic a vymezení pojmu rodina. V souladu s tématem rigorózní práce se však jako nejadekvátnější jeví teze Zdeňka Heluse, který tvrdí, že „*V rodině probíhá primární socializace, kdy se realizuje první kontakt dítěte se společností a kulturou. Rodina tím, jak s dítětem jedná, jaké k němu zaujímá postoje, jakou vytváří oporu pro jeho vývoj či jakou citovostí je zahrnuje, mu zprostředkovává zvládnání základních vzorců sociokulturního chování a myšlení. Díky nim dítě rozvíjí své vztahy k sobě samému, druhým lidem, širšímu sociálnímu okolí, k věcem a úkolům.“⁹*

Je zřejmé, že rodina má pro dítě nezastupitelný význam. Rodina realizuje první společenskou adaptaci dítěte, jeho integraci do společnosti. Rodina jako základní společenská jednotka určuje sociální status dítěte. Samo dítě si prostřednictvím své rodiny poprvé uvědomuje své místo a svou roli ve společnosti. Pro každého člověka je v ideálním případě rodina vnímána jako základní mikroprostředí, se kterým jsou spojeny láska, bezpečí a jistota. Reálný pohled je však jiný. Údaje o počtu případů násilí v rodinách jsou nekompromisní a alarmující.

Aktuálním tématem soudobé společnosti je krize rodiny. Tato polemika se odráží od nepříznivých demografických ukazatelů, jakými jsou zejména vysoká rozvodovost, zejména u manželství s dětmi, nárůst počtu dětí narozených v mimomanželských vztazích, eskalace neúplných rodin nebo rodin doplněných. Tristní a znepokojující jsou rovněž statistiky svědčící o zvyšujících se počtech týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětech, počtech maladaptovaných, vysokým procentem dětí se suicidiálními sklony, jejich kriminalitou, narůstající agresivitou a dalšími sociálně negativními jevy. Odborníci akcentují rovněž nepříznivou ekonomickou kondici mladých rodin, zejména problematiku, respektive cenovou (ne)dostupnost kvalitního bydlení a zejména vysokou nezaměstnanost. Široké disputaci podléhá poukazování na narušení tradičního modelu soužití v rodině, odklon od původní dominantní role muže, ekonomická samostatnost a rovnoprávnost žen a matek nebo přehnaně liberální postoj k mimomanželským sexuálním vztahům či k nadměře tolerance vůči homosexuálním osobám. V poslední dekádě milénia se v souvislosti s těmito společensky nežádoucími úkazy stále více nahlas hovoří o fenoménu domácího násilí.

⁸ KOLIBOVÁ, Helena. *Sociální politika 2*, Opava: Optys, 2008. s. 70. ISBN 978-80-85819-67-0.

⁹ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. s. 208. ISBN 978-80-247-1168-3.

1.2 Funkce rodiny a její poruchy

„Rodina je důležitá sociální skupina, která plní řadu biologických, ekonomických, sociálních a psychologických funkcí. Poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Každý jedinec zde má určité role, které se stávají součástí jeho identity.“¹⁰

Z historickým vývojem se postupně měnila i řada funkcí v rodině. Se změnami společenských podmínek některé funkce ustupovaly do pozadí nebo zcela vymizely. Základní poslání rodiny tkví v tom, aby svým členům poskytovala péči a ochranu. To činí především plněním čtyř základních funkcí: reprodukční, ekonomické, socializační a emocionální.

- **Biologicko-reprodukční funkce:**

Má význam jak pro celou společnost, tak pro jedince, který je členem rodiny. Společnost potřebuje pro svůj další efektivní rozvoj stabilní reprodukční platformu. Je tedy v jejím zájmu, aby se kontinuálně rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní.

- **Ekonomicko-zabezpečovací funkce:**

Chápe rodinu jako významný prvek v ekonomickém procesu celé společnosti. Členové rodiny se v ideálním případě zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu konkrétního povolání. Současně se rodina sama stává významným konzumentem, který značně ovlivňuje trh. Případné poruchy ekonomické funkce se promítají v hmotném nedostatku rodiny.

- **Emocionálně-zabezpečovací funkce:**

Pro rodinu je tato funkce zásadní a ničím nezastupitelná. Žádná jiná instituce není schopna vytvořit podobné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Tato funkce je vázána na plně rozvinutého člověka, zralého, odpovědného, pro něhož citový vztah není něčím chvilkovým, ale trvalou bází jistoty a emocionálním zázemím. Nutno poznamenat, že eskaluje počet rodin, které tuto funkci naplňují jen velmi obtížně, eventuálně ji neplní vůbec. Absence emocionální funkce v rodině byla diagnostikována ve větším počtu v devadesátých letech minulého století v důsledku politických, společenských a zejména ekonomických změn ve společnosti.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 589. ISBN 978-80-7367-414-4.

- **Socializačně-výchovná funkce:**

Představuje první sociální skupinu, která učí dítě adaptace k životu, osvojení si základních návyků a způsobů chování běžných ve společnosti. Funkce spočívá v opravdovém zájmu o dítě a kvalitní péči o něj. Rodič by měl porozumět vývoji svého dítěte, jeho potřebám a požadavkům, které je nutno včas odpovídajícím způsobem a s plným zaujetím uspokojovat, rozvíjet všechny jeho schopnosti a síly. Je zřejmé, že centrální úlohou socializačního procesu v rodině je příprava dětí pro vstup do praktického života. Tuto ústřední úlohu v žádném případě nelze přenést na školu a očekávat, že případný profesionální přístup pedagogů napraví chyby a nedostatky, kterých se rodiče ve svých výchovných přístupech dopustili.

Někteří autoři uvádějí též funkci ochrannou, jenž spočívá v zajišťování fundamentálních potřeb pro děti, ale i pro ostatní členy rodiny. Alternativně bývá uváděna také funkce rekreační, relaxační a zábavná, která představuje rodinu jako instituci pamatující nejen na edukaci, ale rovněž na rekreaci, zábavu a relaxaci. Uvedené aktivity se bezesporu týkají všech členů rodiny, avšak pro děti bývají nejvýznamnější. Kvalita rodinného prostředí se totiž projeví také v tom, do jaké míry tráví členové rodiny společně svůj volný čas, jaké zájmové činnosti preferují nebo jakým způsobem tráví dovolenou.¹¹

V souhrnu lze konstatovat, že ze všech výše uvedených funkcí je pro společnost nejdůležitější funkce biologicko-reprodukční, neboť je zárukou stabilního fungování společnosti. Již zmíněná funkce sociálně-ekonomická přispívá k ekonomické konsolidaci a rozvoji společnosti a konečně sociálně-výchovná funkce, která je nezbytná pro přípravu dětí na život ve společnosti. Je třeba uvést, že jednotlivé funkce rodiny prošly historickým vývojem některými změnami, určité funkce se transformovaly do jiných, další funkce rodiny byly v historickém kontextu převzaty jinými institucemi.

Za funkční lze považovat rodinu, jež vůči svému dítěti plní svá poslání, uspokojuje jeho potřeby, vývojové tendence a představuje optimální primární socializační prostředí.

„Dlouhodobé narušení nebo oslabení vlivu některé ze stránek rodinného prostředí má zpravidla nepříznivý dopad na celé výchovné působení rodiny.“¹²

Pediatr Prof. MUDr. Jiří Dunovský, DrSc. ve své publikaci *Dítě a poruchy rodiny* definuje čtyři typy rodiny:

¹¹ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. s. 208. ISBN 978-80-247-3470-5.

¹² STŘELEČEK, Stanislav et al. *Kapitoly z rodinné výchovy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992. s. 157. ISBN 80-85298-84-8.

- **Eufunkční rodina (funkční)**

Jedná se nenarušenou rodinu, v níž je zajištěn dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch. Zajišťuje optimální vývoj dítěte. V běžné populaci se takovýchto rodin odhaduje přibližně 85%.

- **Problémová rodina**

Rodina, ve které se vyskytují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, které však vážněji neohrožují rodinný systém či vývoj dítěte. Rodina je schopna tyto problémy vlastními silami řešit za případné jednorázové či krátkodobé pomoci zvenčí. Pro pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí představují tyto rodiny potřebu zvýšené pozornosti a sledování. V současné populaci se vyskytuje takovýchto problémových rodin cca 12 až 13%.

- **Disfunkční rodina**

Rodina, ve které se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, jenž bezprostředně ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek a zvláště vývoj a prospěch dítěte. Dítě je vážně ohroženo, ale není nezbytně nutné ho z rodiny odejmout. Tyto poruchy již rodina není schopna zvládnout sama, proto je žádoucí učinit řadu opatření zvenčí, která jsou známa pod pojmem sanace rodiny. Zásadním problémem zůstává do jaké míry podporovat takovou rodinu a ve kterém okamžiku se postavit v zájmu dítěte proti ní. Takovýmto opatřením může být například zbavení rodičovských práv. Shora popsaný typ rodiny představuje cca 2% celkové populace.

- **Afunkční rodina**

Detekované poruchy v rodině jsou tak velkého rázu, že rodina silně selhává, je nefunkční a přestává plnit svůj základní úkol a poslání a dítěti závažným způsobem škodí nebo jej dokonce ohrožuje v samotné existenci. Sanace takovéto rodiny je nemožná, neúčelná, bezpředmětná a zbytečná. Je nezbytné hledat řešení mimo primární rodinu, tedy umístit dítě do rodiny náhradní či do jiné bezpečné péče. V populaci se vyskytuje asi 0,5% takovýchto rodin.^{13 14}

Situace, kdy rodina z nějakého důvodu a v určitém rozsahu neplní své funkce a základní požadavky dané společenskými a právními normami bývá označována jako porucha funkčnosti rodiny. Promítá se nejčastěji jako selhání jednoho nebo více členů rodiny, což ve svém důsledku vede k nedostatečnému plnění některých nebo všech funkcí rodiny. Příčiny poruch je možné rozdělit do tří skupin – objektivní příčiny, subjektivní příčiny a smíšené příčiny.

¹³ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. s. 140. ISBN 08-040-86.

¹⁴ LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 8-9. ISBN 80-86991-66-0.

- Objektivní příčiny – nejsou závislé na vůli rodičů a nelze je ovlivnit nebo jen z části. Lze zde zařadit objektivní příčiny typu nemoc, úmrtí, nezaměstnanost, války nebo živelné pohromy.
- Subjektivní příčiny – bývají logicky protipólem nezávislých příčin. Jsou jimi například neochota či neschopnost rodičů pečovat o dítě, nevyzrálost rodičů, psychopatie či disharmonická osobnost rodiče.
- Smíšené příčiny – kombinace předchozích dvou příčin.¹⁵

Prof. MUDr. Jiří Dunovský, Dr.Sc rozděluje poruchy rodiny takto:

a) Porucha biologicko-reprodukční funkce

Tato porucha je naplněna, pokud se v rodině děti, ať už z jakéhokoli důvodu, nerodí nebo se narodí neplánovaně. Patří sem také rodiny s postiženými dětmi v tělesné, duševní nebo smyslové rovině. Postižený člen rodiny a to nejen dítě vnáší do rodiny a jejího fungování řadu zásadních problémů. Tento jev se projevuje především ve funkci socializačně výchovné.¹⁶

b) Porucha ekonomicko-zabezpečovací funkce

Tato porucha nastává, jestliže se rodiče nechtějí či nemohou zapojit do pracovního procesu a tím materiálně zabezpečit svou rodinu. Porucha funkce rodiny se projevuje nouzí či hmotným nedostatkem a rodina je závislá na státu prostřednictvím sociálního systému. Popisovaná porucha je často podmíněná alkoholismem, kriminalitou rodičů nebo psychickými anomáliemi. Zvláštní podskupinou bývá rodina s více dětmi a s podprůměrným ekonomickým standardem.

c) Porucha emocionální funkce

Bývá diagnostikována v okamžiku, kdy dochází k rozvratu v rodině, rozchodu rodičů, nezájmu rodičů o dítě, nedostatku času členů rodiny k sobě navzájem nebo dokonce k týrání či zneužívání. Tato situace pak způsobuje, že dítě ztrácí tolik důležitý pocit jistoty a bezpečí, přičemž dochází k citovému zanedbávání dítěte. Lze uzavřít, že porucha emocionality bývá zdrojem většiny rodinných poruch.

d) Porucha socializačně-výchovné funkce

Tento problém ve vztahu k dítěti bývá nejzávažnější. Nastává tehdy, jestliže se rodiče o dítě nemohou starat v důsledku úmrtí, nemoci, invalidity, pracovních překážek, rozpadu

¹⁵ LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 8. ISBN 80-86991-66-0.

¹⁶ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. s. 13-14. ISBN 08-040-86.

rodiny z nezáviněných příčin, velkého počtu dětí, nezaměstnanosti, války nebo například přírodní katastrofy. Další možnou příčinou je situace, pokud se rodiče o své dítě nedovedou postarat, neboť jejich osobnosti trpí nezralostí, nezpůsobilostí přijmout společenské normy nebo neschopností vyrovnat se s abnormálními situacemi. Další možnou příčinou poruchy rodiny je nezájem o dítě a tedy nechť postarat se o něj. Tato příčina bývá podmíněna psychickými případně psychiatrickými důvody, kterými mohou být diagnostikovaná psychopatie rodičů, případně disharmonická osobnost.¹⁷

Poruchy rodiny mohou nabývat různé intenzity s rozličným dopadem na samotné dítě. Mohou být vratné či nevratné. Příčin poruch rodiny ve vztahu k dítěti lze uvést četné množství různého charakteru. Zpravidla pramení z chyb jednotlivých členů společenského systému. Detekované poruchy se mohou vázat na jednu konkrétní nebo několik či dokonce na všechny základní funkce rodiny. Eliminovat jednotlivé poruchy základní společenské jednotky, tedy rodiny, by měl být jeden ze základních cílů každého funkčního právního demokratického státu.

¹⁷ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. s. 140. ISBN 08-040-86.

2 DOMÁCÍ NÁSILÍ

2.1 Pojem domácí násilí

Termín domácí násilí vychází z překladu anglického termínu „domestic violence“, což zahrnuje domácí násilí v širším domácím kruhu. Násilí, které se odehrává výlučně mezi partnery, vyjadřuje termín „domestic abuse“.

Univerzální definice pojmu domácího násilí neexistuje a často záleží na konkrétním autorovi nebo instituci, kterou terminologii zvolí.

Pojem násilí obecně znamená zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným násilím nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví. Jedná se o agresi jedné osoby proti druhé, jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit, v krajním případě zabít.¹⁸

Domácí násilí je též definováno jako fyzické, psychické anebo sexuální týrání mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti.¹⁹

Pro policejní praxi nese domácí násilí definici opakovaného, dlouhodobého a stupňujícího se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých. Oběť přitom může být manžel, manželka, druh, družka, partner, rozvedený manžel nebo manželka, dítě, rodič nebo prarodič.

Legální definici pojmu domácí násilí uvedenou v zákonné normě náš právní řád nezná. Do jisté míry se o ni pokusila důvodová zpráva k zákonu na ochranu před domácím násilím. Domácí násilí charakterizuje jako násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze

¹⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina, HUŇKOVÁ, Markéta et al. *Domácí násilí v Českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. s. 11. ISBN 80-239-2106-1.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 108. ISBN 978-80-247-2014-2.

jednoznačně identifikovat osobu násilnou i ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.

Například docentka Ludmila Čírtková z Policejní akademie České republiky uvádí šest základních typů definic domácího násilí dle Kapella a Cizeka – normativní, klinické, výzkumné, feministické, společenské a vývojově psychologické.²⁰ Důvody jejich odlišností hodnotí doc. Čírtková jako logické, jelikož v každé z nich jsou akcentovány atributy, které souvisí nejen se zaměřením, ale také se šíří působností dané oblasti.

Na důraznější rozdíl poukazuje doc. Čírtková ve čtyřech aspektech:

a) V genderovém aspektu domácího násilí

Zde se odráží historická a politická rovina. Poukazuje na to, že daný problém se ze skrytého stává oficiálním a závažným především díky aktivitám ženských spolků a organizací v USA, nikoli díky státu samotnému. Z uvedeného důvodu bylo domácí násilí označeno pouze jako násilí páchané na ženách. Dnes však vedle sebe koexistují dva hlavní pohledy – feministický a kriminologický. Kriminologický pohled definuje domácí násilí bez ohledu na pohlaví pachatele nebo oběti a poukazuje na téměř vyrovnané počty pachatelů mužského a ženského pohlaví. Na druhé straně feministický pohled deklaruje vyloženě ženské, případně genderové nazírání na problém, který zdůrazňuje sociostrukturální prvky násilí a pozici žen jako obětí.

b) V primární oběti domácího násilí

Dle tohoto náhledu je primární obětí ta osoba, která se stává prvotním a hlavním terčem týrání. Uvedené hledisko dělí definice do dalších dvou skupin. Zatím co první chápe tento fenomén především jako násilí mezi partnery, druhá předpokládá, že obětí se stává kdokoli v rodině. Jelikož tato varianta připouští mnoho podob transgeneračního násilí, je právě tento výklad aktuálně nejvíce přijímaným trendem.

c) Ve formách domácího násilí

V současné době převažují definice zahrnující všechny formy násilí, tedy včetně fyzického týrání, psychického, sociálního či ekonomického násilí. Ke stejné definici se přiklonil i zákonodárce v ustanovení § 199 trestního zákoníku – Týrání osoby žijící ve společném obydlí.

²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Fakta a paradoxy. *Sociální práce-časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. 2006, č. 2, s. 62. ISSN 1213-6204.

d) V motivaci domácího násilí

Toto hledisko rozděluje vymezení domácího násilí do dvou skupin. První jsou popisné a shrnují pouze pozorovatelné znaky domácího násilí. Druhé jsou výkladové a řeší příčiny nebo motivaci k domácímu násilí.²¹

Je třeba si uvědomit, že domácí násilí není izolovaný jev, který by byl součástí a typickým projevem pouze v některých společnostech. Jedná se o globální fenomén, který je zapotřebí efektivně řešit a zejména cíleně označit a pojmenovat na mezinárodní úrovni. Jako první se o to pokusila Rada Evropy, kde ve svém Doporučení o násilí v rodině z 26. března 1985 domácí násilí označuje jako násilné chování v rodině zahrnující jakýkoli čin nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj osobnosti.²²

Je diskutabilní, zda je vůbec legální definice tohoto pojmu nezbytná a zda by svým vymezením nesvazovala orgány činné v trestním řízení při posuzování toho, co za domácí násilí považovat a co nikoli. Je zřejmé, že pojem domácí násilí není jen čistě pojmem právním. Jde o problém zasahující do mnoha vědních disciplín. Proniká do práva občanského, rodinného, přestupkového a policejního, přičemž trestní právo by mělo nastoupit až za situace, kdy problém není možné řešit některým z jejích institutů. Pokud je použití trestního práva nezbytné, ani tehdy nemůže působit izolovaně, vždy je třeba nazírat na problém komplexně, tedy jako na závažný sociálně patologický jev s důrazem na jeho ničivé dopady na sociální skupinu rodiny, která tak neplní své společenské funkce.

2.2 Historický exkurs

Násilí v rodině se objevovalo vždy, v různé intenzitě i podobě a bylo chápáno jako běžná součást rodinného života. Ženy a děti byly v minulosti považovány za majetek muže, který byl oprávněn použít jakýkoli trest vůči své rodině. Tělesné trestání žen i dětí společnost tolerovala, neboť poslušnost ženy vůči muži byla zanesena již v Novém zákoně – v Pavlově listu Efezským: „*Muž je hlavou ženy, a proto ať je mu žena ve všem podřízena.*“²³

Ve středověku bylo podřízené postavení ženy vůči muži kodifikováno kanonickým i občanským právem. Sňatkem totiž manžel přebíral poručnictví otce nevěsty a tím i právo ženu vychovávat, tedy i fyzicky trestat.

²¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Fakta a paradoxy. *Sociální práce-časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. 2006, č. 2, s. 62-63. ISSN 1213-6204.

²² Doporučení Rady Evropy R (85)4 o násilí v rodině ze dne 26. 3. 1985.

²³ POKORNÝ, Petr. *List Efezským*. Praha: ČBS, 2005. s. 62. ISBN 80-85810-38-7.

V novověku se rozdíl ve společenském postavení mužů a žen počal stírat, manžel byl však stále osobou, která řídila život všech členů rodiny. Domácí násilí bylo pokládáno za věc striktně soukromou a téměř nevyskytující se. Například v Londýně platila až do počátku 20. století vyhláška, která zakazovala mužům bít své ženy po desáté hodině večerní.

Od 60. let 20. století přestalo být násilí v rodinném prostředí považováno za ojedinělý jev. Povědomí o vysokém počtu případů domácího násilí se přes velké prvotní potíže rozšířilo nejprve v USA a posléze i v západní Evropě. Bylo nezbytné změnit přístup k tomuto fenoménu na mediální, legislativní, rodinné a individuální úrovni a přestat tolerovat domácí násilí jako běžný společenský jev.

V 70. letech minulého století se díky feministkám v USA a v zemích západní Evropy problematika domácího násilí dostala do popředí veřejného zájmu a postoje společnosti vůči domácímu násilí se začaly radikálně měnit. Otevřeně a veřejně se mluvilo o týrání, zneužívání a znásilňování v rodině, začaly vznikat azylové domy pro ženy a krizová centra. V USA bylo dokonce založeno hnutí týraných žen s heslem: „Domácí násilí je kriminální, nikoli privátní záležitost.“ Cílem hnutí bylo, aby domácí násilí bylo postihováno jako trestný čin, a to v případech, kdy nedošlo k těžké újmě na zdraví. Snahy zmíněného hnutí začaly být úspěšné a domácí násilí počalo být chápáno jako netolerovatelné a trestním právem postižitelné. Byl však kladen větší důraz na represii, jehož následkem bylo, že obětem domácího násilí nebyla věnována dostatečná pozornost a zůstávaly tak bez další následné pomoci.

70. léta 20. století představovala názor, že domácí násilí je odrazem krize partnerského vztahu a nedostatečné komunikace. Násilí v rodině bylo považováno za negativní jev, který lze odstranit psychologickou analýzou incidentu, které se mezi partnery udály a také motivů chování pachatele a oběti. Za tímto účelem se využívala tzv. párová psychoterapie nebo mediování, tyto prostředky však nevedly ke snížení nebo odstranění domácího násilí ve vztazích.

80. léta 20. století v sobě nesla myšlenku, aby k domácímu násilí bylo přistupováno specifickým způsobem oproti jiným trestným činům. Byla preferována opatření, která kombinovala právní a sociální prvky. Hledaly se způsoby, jak reagovat na počátky násilí v rodině a jak zacházet s agresory a oběťmi domácího násilí. Přístup k agresorům se zásadně změnil, neboť docházelo k rozpadům rodin, k sekundární viktimizaci obětí a opatření typu zatýkání a trestní stíhání agresorů vykazovalo pouze krátkodobý účinek.

Zásadní průlom nastal v roce 1985 v Miláně na VII. Kongresu OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli, kdy byla vydána rezoluce o potírání domácího násilí a zároveň bylo přijato Doporučení výboru ministrů Rady Evropy R85(4) o násilí v rodině. Zmíněné Doporučení ponechává jednotlivým státům možnost začlenit do svého právního řádu

postih domácího násilí. Rada Evropy ve svém prohlášení preferuje neformální způsob řešení domácího násilí za předpokladu, že je aplikován včas a v kombinaci s právními a sociálními opatřeními.

Problematika domácího násilí byla podstatným způsobem řešena na Světové konferenci o lidských právech v roce 1993, kdy byla přijata Vídeňská deklarace, která požadovala odpovědnost jednotlivých států za strukturální podmínky, jenž mohou násilí v rodině omezit či podporovat. V prosinci téhož roku přijalo Valné shromáždění OSN Deklaraci o odstranění násilí na ženách, která se stala platformou pro další orgány a instituce a jejich aktivity. Valné shromáždění OSN následně v roce 1999 vyhlásilo 25. listopad jako Mezinárodní den proti násilí na ženách a veřejně vyzvalo mezinárodní organizace, vlády a neziskové organizace jednotlivých států, aby v tento den pořádaly akce směřující ke zvýšení povědomí veřejnosti o domácím násilí. Česká republika si připomíná tento den oficiálně díky agilní činnosti Koordinačního kruhu prevence násilí na ženách.²⁴

2.3 Znaky domácího násilí

Domácí násilí začíná útoky proti lidské důstojnosti s cílem snížit sebeúctu a sebevědomí ohrožené osoby a sociálně ji izolovat, pokračuje útoky proti lidskému zdraví a může vyústit v útoky proti životu.

Základními znaky domácího násilí jsou:

a) Opakování a dlouhodobost

Domácí násilí nepředstavuje ojedinělý a jednorázový incident, naopak k násilí dochází opakovaně, ve vztahu mezi partnery se střídají fáze klidu s okamžiky násilí, po kterých může dojít k fázi usmiřování a slibů. Z jednoho útoku jakéhokoli charakteru taky ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Každé domácí násilí má svou historii. Domácí násilí přetrvává i po velmi dlouhý časový interval v řádu několika let. Zpravidla uplyne více než rok, než se oběť odhodlá vyjít se svým problémem za dveře svého bytu a svěřit se další osobě.

b) Eskalace násilí

Specifickým znakem domácího násilí je nejen opakování, ale i postupný nárůst intenzity jednotlivých incidentů. Zejména na začátku jednotlivé incidenty, jsou-li posuzovány izolovaně, nemusí dosahovat prahu trestné činnosti. Eskalace obvykle začíná útoky proti lidské důstojnosti, k nimž se postupně přidávají útoky proti zdraví, jenž v konečném stádiu přechází

²⁴ GJURIČOVÁ, Šárka, KOCOURKOVÁ, Jana a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 74-76. ISBN 80-7021-416-3.

v útoky proti lidskému životu. V zárodku nemá domácí násilí podobu trestného činu. Násilný vztah je doprovázen fázemi klidu a usmiřování, kdy s postupným rozvojem agrese se zkracují období klidu na úkor fází eskalujícího násilí, což označujeme jako spirálu násilí.

c) Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí na ohroženou osobu a násilnou osobu

Klíčovým znakem domácího násilí je asymetrie v daném vztahu. Lze jasně rozpoznat postavení oběti a pachatele, přičemž jejich nerovné role se v průběhu opakovaných incidentů nemění. Pachatel uplatňuje kontrolu nad životem oběti zejména v oblasti jejich sociálních kontaktů a v oblasti ekonomické. Násilím realizuje svou moc a kontrolu nad jejím každodenním životem. Je třeba rozlišovat spor, hádku nebo rvačku – tedy událost, při které je postavení obou stran incidentu stejné nebo střídavé.

d) Páchání násilí v soukromí

K domácímu násilí zpravidla dochází za zavřenými dveřmi bytu či domu, tedy stranou společenské kontroly, ve většině případů beze svědků. Páchání domácího násilí neprobíhá vždy jen v soukromí společného obydlí, ale i na jiných místech, například chata, hotel, vozidlo apod. Jednotlivé útoky zapadající do schématu domácího násilí se však mohou vyskytnout i na veřejnosti.

e) Složitý, ambivalentní postoj oběti k agresorovi

Oběti domácího násilí se chovají jinak než oběti poškozené cizím pachatelem. Jejich ochota spolupracovat na potrestání pachatele kolísá. Oběti sice hledají pomoc krátce po násilném incidentu, obvykle však setrvávají v blízkosti útočníka a jsou tak vystaveny jeho psychickému nátlaku. Nezřídka podlehnou vyhrožování a zastrašování ze strany pachatele a jeho rodiny. Postoj k pachateli v průběhu trestního řízení se může měnit i v důsledku víry v polepšení pachatele, obavy z osamocení a z toho plynoucí finanční a materiální nejistoty, ztráty bydlení apod. Oběti si přejí zastavit násilí, doufají v pokračující vztah bez násilí, což má za následek to, že pachatelé odpustí a přijmou jej zpět. Kolotoč domácího násilí tak neustále pokračuje a kontinuálně ohrožuje členy rodiny.

f) Vzájemná blízkost osob

K domácímu násilí dochází uvnitř reálného osobního vztahu, nejčastěji mezi mužem a ženou, který může mít podobu manželství anebo podobné déle trvající relace či mezigeneračního vztahu mezi rodiči a dětmi nebo prarodiči a vnoučaty. Pachatel a oběť jsou zpravidla citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislé, blízké osoby. Dělili se anebo se

dělí o společné soukromí. Jsou svázáni řadou důležitých pojítek, přičemž do intimního svazku pachatel i oběť kdysi vstoupili dobrovolně a na základě svého privátního rozhodnutí.²⁵

2.4 Formy domácího násilí

Jelikož chování a jednání každého jedince má svá určitá specifika a určitým způsobem se projevují, má i domácí násilí řadu nejrůznějších forem a podob. Bílý kruh bezpečí, DONA linka, ale i odborná literatura nejčastěji uvádí čtyři základní formy násilí: fyzické, psychické, sexuální a ekonomické. Zahraniční literatura hovoří o dalších formách domácího násilí – verbální, sociální, spirituální nebo prostřednictvím destruktivních činů. Některé prameny zahrnují do forem domácího násilí též stalking. V praxi se však jednotlivé formy domácího násilí prolínají, neboť spolu defacto souvisejí.

a) Fyzické násilí

Jedná se o nejvíce zavrženíhodnou formu domácího násilí a vychází z fyzické převahy agresora nad obětí, kdy ohrožená osoba má zmenšenou možnost obrany. Může se jednat o neschopnost postavit se a účinně bránit, protože trpí nemocí, je invalidní nebo to z jiného důvodu nedokáže. Na druhou stranu se oběť nemůže bránit z nedostatku fyzických předpokladů, neboť k tomu nemá potřebné fyzické dispozice anebo dostatek síly. Pod pojmem fyzické násilí si lze představit mnohonásobně široké pole nebezpečných forem napadání a zneužívání, strkání, fackování, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, kopání, smýkání, ohrožování zbraní, nožem, házení předmětů, škrcení, odpírání spánku a jídla, znehybňování formou přivazování nebo zatlačování do kouta, až po útoky proti životu.

b) Psychické násilí

Z hlediska následků pro oběť jde mnohdy o nejvíce ohrožující formu domácího násilí. Vychází z nátlaku na city, vjemy, pocity člověka a zahrnuje různé druhy ponižování, zastrahování, dehonestace, zesměšňování na veřejnosti, hrubé nadávky, urážení, zákazy, terorizování, vyhrožování, ale též kontrolu každodenního života, výslechy a další formy omezování, včetně například ničení vlastnictví oběti, zejména oblíbených věcí.

Vyhrožování - jde o využití násilníkovy psychické nebo fyzické převahy a nucení oběti k činnostem, které ohrožená osoba nechce provádět, neboť jsou ponižující, degradující, zesměšňující nebo jinak nedůstojné. Ohrožená osoba je tak nucena k poslušnosti pod pohrůžkou

²⁵ ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda et al. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 24. ISBN 978-80-7367-690-2.

fyzického napadení nebo dokonce bití. V některých případech může agresor oběti vyhrožovat i vlastní sebedestrukci, aby dosáhl svého cíle.

Kritizování - jedná se o snahu a přímé verbální aktivity útočníka směřující ke zpochybňování činnosti, chování, vystupování, vzhledu nebo jiných projevů ohrožené osoby. Agresor oběti kontinuálně nadává nebo neustále kritizuje vše, co oběť udělá nebo řekne. Standardně kritizuje agresor i blízké osoby a rodinu oběti, čímž vyhrocuje již nastolené konflikty, které jsou velmi bolestivé a pro oběť způsobitelné výrazně ublížit.

Kontrola - způsob, kterým se násilník snaží ovlivňovat chování oběti a tak ji absolutně kontrolovat. Agresor se snaží kontrolovat naprosto vše, co ohrožená osoba dělá, praktikuje formu komunikace v podobě „výslechů“ s cílem zjistit, s kým byla v kontaktu, kam jde, kdy přesně se vrátí, případně určuje hodinu návratu a stanovuje okruh osob, se kterými se oběť smí a nesmí stýkat. Mnohdy takováto kontrola může přerůst k omezování samostatnosti ohrožené osoby a k totálnímu omezení svobodně rozhodovat o sobě samé.

Ponižování - zahrnuje verbální nadávky, shazování osobnosti, zesměšňování a snižování v přítomnosti dalších osob. Lze sem zařadit rovněž zpochybňování mentálního zdraví nebo okázalé přehlížení přání anebo potřeb trpící osoby.

Zastrašování - jde o elementární projev, nejčastěji používaný v prvopočátku narušeného vztahu. Řadíme zde verbální výhrůžky, zastrašující pohledy, výhrůžná gesta, upozorňování na použití zbraně a jejich demonstraci, účelové ničení věcí, na kterých ohrožené osobě záleží a váže ji k nim citový vztah.

Vydírání - patologické chování agresora tohoto typu zahrnuje ovlivňování poškozené osoby pohrůzkou násilí nebo fyzickou újmou jí samotné, jejím blízkým, příbuzným, přátelům nebo dokonce dětem. Násilník vyslovuje například zákazy styku s blízkými osobami nebo vyhrožuje sebevraždou, přičemž se snaží nutit oběť do činností, které by za jiných okolností ohrožená osoba nikdy nekonala.

Izolace – jde o typický prvek domácího násilí, kdy se násilník snaží oběť držet mimo dosah okolí proti její vůli, zakazuje nebo jí jinak brání v jakýchkoli kontaktech s rodinou nebo přáteli, nedovoluje oběti telefonovat, využívat sociální sítě na internetu, emailovou či klasickou poštu, nebo samostatně jezdit autem.

c) Sexuální násilí

V manželství a partnerských vztazích se objevuje jako velmi častá forma domácího násilí. Protože se odehrává v nejintimnějším prostředí a beze svědků, řadíme tuto formu domácího násilí mezi hůře detekovatelné, zvláště proto, že zpravidla nezanechává na oběti žádné stopy.

Z důvodu studu oběť tyto činy obyčejně nehlásí a stydí se o svých zážitcích hovořit s jinými osobami. Vedle znásilnění je za projev sexuálního násilí považováno i násilné vynucení jiných sexuálních praktik, včetně psychického nátlaku při sexuálních aktivitách nebo násilné či nepříjemné a nežádoucí osahávání, které oběť podstupuje jen nedobrovolně a s krajní nechutí.

d) Sociální násilí

Sociální násilí se částečně překrývá s již výše popisovanou izolací. Agresor se totiž snaží o omezení a nejlépe o přerušení společenských kontaktů oběti. V praxi to znamená zákaz přijímání návštěv nebo hostů, odrazování svým nevhodným chováním od dalších návštěv, zákaz sledování televize, využívání internetu z důvodu absolutní izolace od okolního dění. Mezi sociální násilí lze zahrnout i nežádoucí doprovody a asistence u lékaře, na úřadech, při nákupu, aby agresor minimalizoval kontakt oběti s ostatními lidmi a realizoval neustálou kontrolu nad sociálními styky ohrožené osoby.

e) Ekonomické násilí

Tato forma se nejčastěji vyznačuje snahou agresora odstříhnout oběť od společných financí, omezit dispozice s rodinnými prostředky, kdy ohrožená osoba je nucena o peníze žádat nebo prosit a je nucena vystačit s finančními přídělky. Obvykle veškerý hmotný majetek rodiny svědčí ve prospěch agresora.

f) Stalking

Nebezpečné pronásledování patří mezi novější formy domácího násilí. Stalking byl označen poprvé v 90. letech v USA jako patologický způsob chování, kdy se pachatel cíleně zaměří na konkrétní osobu, kterou poté systematicky obtěžuje projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti. Příímým následkem stalkingu je pak závažné narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti. V nejzávažnějších případech může být poškozeno duševní a tělesné zdraví anebo dokonce ohrožen život oběti.²⁶

2.5 Příčiny domácího násilí

Co je příčinou násilí mezi lidmi, kteří jsou, nebo si byli blízcí? Na tuto otázku není jednoduché odpovědět, ještě složitější je vystopovat příčiny domácího násilí v konkrétním případě u určité partnerské dvojce. Násilné chování je z velké části naučené v dětství a mládí

²⁶ ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda et al. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 47. ISBN 978-80-7367-690-2.

jako způsob řešení konfliktů a problémů, to znamená, že je přejímáno jako vzor z původní rodiny.

K tomu se přidává řada dalších negativních vlivů celospolečenských, regionálních a osobnostních. Mezi nejzásadnější vlivy můžeme řadit toleranci k domácímu násilí, nedostupnost a nedostatek služeb pomoci, nedostatek bytů, nezaměstnanost, ekonomická situace rodiny, sociální izolace, náročné životní situace, zátěž spojená s péčí o člena rodiny, nezralost obou nebo jednoho z partnerů, neschopnost ovládat se, chronický nedostatek času, chování pod vlivem alkoholu nebo návykových látek a mnoho dalších.

Původně se v souvislosti s domácím násilím mluvilo pouze o násilí páchaném na ženách. Domácí násilí bylo proto vnímáno jako produkt typicky mužské společnosti. V případech domácího násilí jde o uplatňování moci a kontroly v duchu psaných i nepsaných norem a rolových stereotypů patriarchální společnosti. Agresivní muži týrající své partnerky věří, že budou tolerováni společností. Dnešní názory však počítají ne s jednou, ale s více příčinami, které působí současně a vzájemně se prolínají a posilují. V jednotlivém případě domácího násilí mohou být různě namixovány.

Příčina a faktory ovlivňující vznik domácího násilí lze rozdělit do čtyř úrovní:

1) Společnost a převládající názory ve společnosti – duch doby

Existence mýtů pomáhá ospravedlňovat a bagatelizovat násilí za zavřenými dveřmi. Mýty o domácím násilím jsou blíže rozebrány v kapitole 2.11.

2) Konkrétní sociální prostředí a životní situace – situační faktory

Nezaměstnanost a jiné stresové situace mohou usnadnit vznik domácího násilí.

3) Rodina a příčiny vyplývající z dění a vztahů uvnitř rodiny

Tento faktor souvisí zejména s kvalitou vztahu mezi dospělými partnery. Klíčový je moment, kdo a jak uplatňuje v rodině moc a kontrolu.

4) Jednotlivec a individuální příčiny domácího násilí

Jde zejména o povahové zvláštnosti útočníka jako například sklon k agresivnímu chování, negativní emocionalita, sebestřednost a jiné.

Je třeba konstatovat, že současné vědecké poznání nenabízí žádný univerzální výklad aplikovatelný na všechny příklady domácího násilí. Přesto bylo v minulosti nadefinováno

několik teorií příčin vzniku domácího násilí. Za první, dnes již značně překonané, byly pokládány jednofaktorové teorie.²⁷ Mezi ně řadíme:

Psychologické teorie - Tento koncept se koncentruje na osobnost a psychiku agresora, kde spatřuje příčinu v povahových zvláštностech pachatele jako je stres, alkohol, psychická porucha nebo užívání návykových látek a dále na oběť domácího násilí. U této teorie existuje typická rovnice-oběť = snížené sebevědomí.

Biologicko-genetická teorie - Uvedená teorie vysvětlovala jen obecné predispozice k agresivnímu chování, záhy však zanikla.

Sociologická teorie - Tento zdroj se v podstatě kryje s feministickým přístupem a je jím inspirován. Původ násilí spatřuje v uplatňování moci a převahy muže nad ženou v patriarchálním světě založeném na genderových rolích.

Aktuálně se odborná obec přiklání a prosazuje tzv. multifaktorovou teorii. Podle ní je násilí ve vztazích chápáno jako vícevrstevný fenomén, u jehož zrodu stojí celý komplex faktorů.²⁸

Na základě této multifaktorové teorie lze označit jako nejznámější teorii příčin domácího násilí teorii dle D. G. Duttona:

- Makrosystémové příčiny

Domácí násilí je vyvoláváno převládající patriarchální hierarchií hodnot, která je založena na nadvládě mužů a jejich vůdčí úloze ve společnosti.

- Ekosystémové příčiny

Jde o působení formálních i neformálních struktur a situací, kdy příčinu spatřujeme v životním a sociálním okolí jedinců, například nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost nebo nedostupnost sociální sítě.

- Mikrosystémové příčiny

Podle této teorie rizika pramení z podstaty rodinného života, kdy se jednotliví členové dobře znají, vzájemně se silně ovlivňují, znají svá slabá místa a mohou předvídat své reakce na běžné i zátěžové situace.

²⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina, HUŇKOVÁ, Markéta et al. *Domácí násilí v Českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. s. 56. ISBN 80-239-2106-1.

²⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina, HUŇKOVÁ, Markéta et al. *Domácí násilí v Českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. s. 56. ISBN 80-239-2106-1.

- Ontogenetické příčiny

V intencích této teorie se přihlíží především k individuálním charakteristikám pachatele, oběti i jejich vzájemné interakci.²⁹

2.6 Cykly domácího násilí

Odborná literatura dělí cykly domácího násilí na tři fáze, jiná na fáze čtyři. Podstatné je, že domácí násilí není jednorázový akt, nýbrž vyznačuje se vlastní dynamikou, ve které se násilné akty cyklicky opakují. Jedná se tak o opakovaně střídající se fáze násilí a relativního klidu. Tato cykličnost je někdy označována jako spirála násilí, jindy jako kruh domácího násilí. V prvopočátku má zpravidla domácí násilí nenápadný charakter a oběť ani nemusí být schopna diagnostikovat počáteční signály. Intenzita a agrese však postupně eskaluje a intervaly mezi jednotlivými útoky se čím dál více zkracují.

2.6.1 Třífázový cyklus domácího násilí

Například autorka Andrea Buskotte uvádí ve své publikaci dělení domácího násilí na tři fáze takto:

- 1. fáze – stupňování násilí

První fáze se vyznačuje napětím a negativní atmosférou, pro kterou jsou typické drobné incidenty, roztržky, hádky, facky či verbální agresivita. Napětí ve vztahu narůstá, oběť pociťuje obavu z blížícího se nebezpečí a snaží se očekávanou hrozbu odvrátit tím, že je k agresorovi milejší nebo starostlivější. Jinou reakcí se vyznačují oběti, jenž mají s prožitím celého cyklu domácího násilí již svou zkušenost. Uvědomují si totiž, že násilné chování partnera se bude opakovat bez ohledu na to, kolik energie a snahy vynaloží oběť k zachování klidu. Nezřídka se stává, že sama oběť, která tuší nastartovaný konflikt, může vyprovokovat agresora. Jejím cílem je celou záležitost tímto způsobem urychlit a mít co nejdříve za sebou.

- 2. fáze – období násilí

Druhá fáze trvá relativně krátkou dobu a dochází v ní k otevřenému projevu agrese a násilí v jakékoli podobě a intenzitě. Oběti pak na násilné chování reagují rozdílně podle svých povahových rysů. Ve většině případů jsou však emocionálně deprimovány a zoufalé ze

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2001, č. 1, s. 14-1. ISSN 1211-5886.

situace, ve které se nacházejí, přičemž tuto situaci shledávají bezvýchodnou. Intenzivní psychické vyčerpání tak mnohdy oběti brání v efektivní reakci na krizovou situaci.

- 3. fáze – usmíření

Po druhé fázi otevřené exploze nastává období tzv. líbánek. Násilník, který pocituje vinu, se začne omlouvat, zahrnuje oběť něhou, projevuje lítost a opakovaně slibuje, že se nastalá situace už nebude nikdy opakovat. Pro většinu obětí tato etapa představuje velkou úlevu a uklidnění, neboť na základě vlídného jednání oběti věří, že agresor je doopravdy schopen změny a doufají v trvalé urovnání vztahu.

Ve většině případů přichází ale hluboké zklamání, neboť dříve či později nastane další fáze cyklu a vše začne nanovo, zpravidla s větší razancí. Kruh se tím uzavírá.³⁰

Na pravidelném střídání shora popsaného cyklu, však můžeme nalézt i výjimky. Existuje totiž i relativně horší typ agresora, který může „vynechat“ střídání láskyplné a agresivní pózy a rovnou svou oběť bez varování brachiálně napadne. Stejně tak některé oběti se mohou chovat odlišně. Minimum z nich nepodceňuje a nebagatelizuje první fyzická ataka a okamžitě po napadení agresora opouštějí.

Uzavřený cyklus provokuje k otázce, zda je vůbec možné vymanit se z tohoto bludného kruhu domácího násilí. Všechny oběti uvádějí, že není zdaleka tak jednoduché opustit agresora, jak by se mohlo nezúčastněné osobě zdát. Velmi často jim brání od násilníka odejít jejich nepříznivá ekonomická situace. Intervenční centrum v Praze uvádí, že oběť domácího násilí se odhodlává v průměru 5 let, než začne svou tíživou životní situaci řešit. Domácí násilí musí řešit dle statistik nejčastěji ženy ve věkovém rozmezí 30 až 40 let, přičemž spousta z nich má malé děti. Základní premisou vysvobození se z pekla domácího teroru je tedy zásadní rozhodnutí oběti odejít od agresora.

2.6.2 Čtyřfázový cyklus domácího násilí

Jiní autoři rozlišují čtyři cyklické fáze, při nichž dochází k eskalaci domácího násilí a popisují je jako:

- 1. fáze – připoutání

Tato fáze obsahuje počátek vztahu a prvotní znaky násilí. Oběť si idealizuje představy, jaký prožije láskyplný partnerský vztah s osobou, do které se zamilovala. Partner, jako osobnost a jeho povahové rysy jsou vnímány veskrze kladně. Negativní hodnocení je popíráno

³⁰ BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven*. Brno: Computer Press, 2008. s. 64-66. ISBN 978-80-251-1786-6.

a vytěšňováno, varující signály oběť přehlíží a nepřikládá jim hlubší význam. Případné excesy agresora omlouvá, přizpůsobuje se jeho požadavkům a snaží se je plnit, aby tak zajistila klid ve vztahu. V této fázi případné agresivní chování oběť nevnímá jako násilí vůči své osobě. Oběť je přesvědčena, že je schopna partnera předělat a ovlivnit natolik, aby své negativní chování eliminoval či dokonce úplně od něj upustil. Toto období nazýváme „obdobím s nasazenými růžovými brýlemi“.

- 2. fáze – snášení násilí

Akt násilí eskaluje a pokrývá poměrně velkou část partnerského vztahu. K násilí dochází téměř při každé příležitosti, vyhrocená situace nastává při sebemenším vybočení z představ agresora. Oběť toto násilí snáší, avšak zároveň vysoce pozitivně hodnotí chvíle klidu, útlumu, negativního tlaku vůči její osobě a zejména oceňuje kladný přístup partnera, jeho omlouvání a ospravedlňování. Vnitřně se přitom promítá své investice, které do vztahu vložila, komparuje klady a zápory, za které bere částečnou vinu a na základě tohoto přehodnocení je ochotna tolerovat partnerovo agresivní chování. Opakovaně věří partnerovým slibům, že se jednalo o poslední vybočující jednání z jeho strany a nebude se již takovýto exces opakovat. Ataka se i nadále opakují, pachatel posouvá hranice násilí a dochází tak k jeho vygradování. Oběť bojuje se dvěma externími pocity. Nemůže vztah ukončit z některého ze zásadních důvodů, avšak zároveň jí tento vztah nevyhovuje a nechce v něm zůstat. Dostává se tak do bludného kruhu a cítí se být jeho vězněm.

- 3. fáze – osvobození se od násilného vztahu

Týrání je v tomto období dominantní částí partnerského vztahu. Oběť bojuje na jedné straně s citovou závislostí k partnerovi, s dříve prožitými milostnými a pozitivními chvílemi a s pocitem dodržení slibu věrnosti v partnerství. Na druhé straně si však začíná uvědomovat i svoji obtížnou situaci. V tomto období se oběť snaží vysílat signály a hledat pomoc a podporu nejen od svých nejbližších, ale i od dalších lidí, kterým důvěřuje. Začíná si naplno uvědomovat, že je uvězněna v bludném kruhu, hroutí se její psychika a pokud v tomto období nedostane silnou odezvu od okolí, může v extrémních případech hrozit i spáchání sebevraždy.

- 4. fáze – uzdravení se, odpoutání se

V tomto cyklu někteří odborníci předpokládají, že se oběti podařilo odpoutat se od agresora a nalézá nové sociální a psychické vazby, začleňuje se do nových životních situací, stabilizuje se a získává rovnováhu v nové etapě života. Oběť se koncentruje na zvládnutí a upevňování základních lidských potřeb pro přežití a uchopení nově vzniklé situace. Po definitivním

rozhodnutí vymanit se z područí agresora se začíná psychika oběti zklidňovat, konsolidovat a začíná si stále více vážit sama sebe.³¹

Každá z výše popsaných fází vyžaduje od pomáhajících profesí specifický přístup. K efektivní pomoci je nutné vědět, v jaké konkrétní fázi se oběť nachází. Pokud by došlo k nešetrnému přístupu, může u oběti dojít k určitému bloku, nedůvěře a uzavření se před okolím.

Z psychologického hlediska je pro oběť důležité, aby nevytěsňovala vzpomínku na agresora do podvědomí, nýbrž naopak, aby je přijala jako součást své minulosti a svého života, neboť jedině takto pozvolna upevní své sebevědomí a odhodlání vést klidnější a plnohodnotnější život.

³¹ LANDENBERGER, Karen. A Proces of Entrapment in and Recovery from an Abusive Relationship. Issues in Mental Health Nursing. 1989, s. 207-227.

3 PSYCHICKÉ DŮSLEDKY DOMÁCIHO NÁSILÍ

Následky domácího násilí mohou být rozmanité. Odvíjí se od podoby domácího násilí, od délky jeho trvání, osobnosti oběti i agresora a v neposlední řadě od schopnosti týrané osoby vyrovnat se s tímto traumatem.

Je třeba si uvědomit, že domácí násilí nezanechává jen fyzická zranění, ale devastuje také psychiku oběti. Obecně pak platí, že čím dříve je domácí násilí diagnostikováno a řešeno, tím menší jsou jeho následky.

Následky domácího násilí se projevují v každodenní činnosti oběti, v jejím zaměstnání, na její výkonnosti. Často dochází po odchodu ze vztahu ke zhoršení sociálního postavení oběti, například proto, že je nucena schovávat se v azylových domech, nemá kam jít, na výchovu nezletilých dětí je po ekonomické stránce sama.

Fyzické následky mohou být velmi vážné. Nadace ROSA zveřejnila statistiky častých zranění, kdy se jedná o kopání do ženy s následkem krvácení z rodidel, fraktury nosu, tržné rány na hlavě, otřesy mozku, kopání do těhotné ženy, bytí hlavou o zeď, škrčení, poškození sluchu, zraku, fraktury žeber a mnoho dalších.

K potížím, které jsou zapříčiněny dlouhodobému vystavování se domácímu násilí, patří zejména únava, poruchy spánku, poruchy příjmu potravy, deprese, nesoustředěnost, závislost na alkoholu nebo jiným omamných látkách, sebepoškozování, v extrémních případech pokusy o sebevraždu či dokonce vražda tyrana. U oběti domácího násilí se projevuje ztráta sebevědomí, strach, úzkost, zmatek, nejistota, stud, pocity ohrožení, viny, zvýšená psychická zranitelnost, přecitlivělost, panika, zhoršení zdravotního stavu, urologické, gynekologické potíže, bolesti břicha, hlavy, dýchací potíže nebo svalové křeče. Člověk není schopen prožívat radost, ztrácí o cokoli zájem, je ke všemu lhostejný, ztrácí veškeré iluze o světě.

Dlouhodobé násilí může vést dokonce k disociaci neboli rozpojení osobnosti, což je náhle vzniklá porucha, zasahující funkce jako jsou vědomí, paměť, identita nebo vnímání okolí, které jsou za normálního stavu integrované.³² Může se vyskytovat v několika podobách, a to jako úplné vymazání pocitů, kdy oběť vůbec nevnímá působící podněty. Dále se může jednat o psychogenní amnézii, tedy o ohraničenou ztrátu paměti nebo o mnohočetnou osobnost.

³² HIRIGOYEN, Marie-France. *Psychické násilí v rodině a zaměstnání*. Praha: Academia, 2002. s. 179. ISBN 80-200-0994-9.

3.1 Posttraumatická stresová porucha

V poslední dekádě se dramaticky zvýšil počet studií a publikovaných článků na téma posttraumatická stresová porucha, přičemž tato široká škála odborného zkoumání tohoto fenoménu poskytuje možnost k pochopení, co lidé prožívají nebo mohou prožívat při potencionálním traumatu. Je pozitivní, že jak odborníci, tak široká laická veřejnost projevuje obrovský zájem i schopnost rozeznat rozmanité potíže coby důsledek tohoto traumatu.

Slovo „trauma“ pochází původně za starověké řečtiny a bylo používáno ve významu rány či zranění, ale také proražení, což odkazuje na poranění po proražení brnění u vojáků. V tomto smyslu také můžeme chápat odpověď na psychotrauma - tedy jako důsledek prolomení jejich psychických obran.

Posttraumatická stresová porucha (PTSP) či (PTSD), z anglického Posttraumatic Stress Disorder, bývá také nazývána jako reakce na závažný stres a vzniká jako reakce na traumatickou událost. Postižená osoba opakovaně prožívá událost v myšlenkách, ve svých snech, fantaziích a vyhýbá se místům a situacím, ve kterých k traumatické události došlo. Nejpriléhavější definicí PTSP se jeví jako „Opožděná a protrahovaná odpověď na stresovou událost nebo na situaci krátkého nebo dlouhého trvání, která má výjimečně nebezpečný nebo katastrofický charakter a která by pravděpodobně způsobila hluboké rozrušení téměř u kohokoliv.“³³

Pro stanovení diagnózy PTSP musí být naplněna obligatorní kritéria, kterými jsou:

- a) vystavení se traumatu
- b) neodbytné vzpomínky, znovuprožívání stresoru v podobě tzv. flashback či snů nebo prožívání úzkosti při vystavení se okolnostem připomínajících nebo spojených se stresem
- c) vyhýbání se myšlenkám a pocitům spojeným s traumatem a činností připomínajícím trauma
- d) nutná přítomnost částečné nebo úplné amnézie na trauma, obtíže s usínáním, návaly vzteku, podrážděnost, problémy se soustředěním, spánkem anebo úleková reakce
- e) předchozí kritéria musí být splněna v průběhu šesti měsíců od traumatu nebo stresového období.³⁴

Oběti domácího násilí trpící PTSP vykazují extrémně emoční nestabilitu, patologickou disociaci, somatické zdravotní potíže, jejichž etiologie není objasněna klasickou medicínou a

³³ KAČEŇÁK, Robert. *Posttraumatická stresová porucha v kontextu domácího násilí*. 1. vyd. Praha: Bario s.r.o., 2011. s. 11.

³⁴ KAČEŇÁK, Robert. *Posttraumatická stresová porucha v kontextu domácího násilí*. 1. vyd. Praha: Bario s.r.o., 2011. s. 11.

konečně pevným až nakažlivě negativním přesvědčením o sobě nebo o vztazích. Postižená osoba vnímá sebe sama jako poškozenou a vadnou, ve vztazích očekává totální zradu, zneužití nebo opuštění a zároveň projevuje absolutní ztrátu víry a naděje.³⁵

Posttraumatická stresová porucha je chápána jako porucha, která se rozvíjí po emočně stresující události, jenž svou závažností přesahuje běžnou lidskou zkušenost a bývá traumatická pro většinu lidí. Domácí násilí v jakékoli podobě vytváří právě tyto silně stresující situace, a proto lze tedy konstatovat, že příčinou PTSP a důvodem rozvoje této poruchy může být i domácí násilí.

PTSP nepředstavuje pro společnost pouze medicínské a morální dopady. Méně známé jsou ekonomické následky. PTSP v letech 2004 až 2009 představovala v USA dle dlouhodobě sledovaných statistik větší finanční zátěž než například u léčby karcinogenních chorob, diabetes či astma a plicního onemocnění.³⁶

K léčbě PTSP je doporučována kombinace psychoterapie a farmakoterapie, přičemž délka léčby je značně individuální a může se pohybovat od několika měsíců až po mnoho let v těch nejtěžších případech.

U PTSP v souvislosti s domácím násilím je třeba mít na paměti, že samotní násilníci mohou také trpět předmětnou poruchou. Je všeobecně známo, že lidé s anamnézou zneužívání či prožitého traumatu se častěji dopouštějí násilí. Podle výzkumů se totiž riziko agresivního chování zvyšuje s mírou tolerance k negativním modelům kolem nás.

3.2 Stockholmský syndrom

Tento termín byl poprvé popsán v roce 1973 při přepadení banky ve švédském Stockholmu, při němž byli zajati a drženi v izolaci jako rukojmí čtyři osoby. V průběhu šesti dnů zajetí si tyto osoby vytvořily k lupičům specifický citový vztah a policisty, kteří je zachraňovali, vnímaly jako své nepřátele. Stockholmský syndrom vzniká v případech, kdy se oběť cítí ve velkém ohrožení, je izolována od vnějšího světa a je přesvědčena, že z její situace není úniku. Osoba, která ji ohrožuje, se k ní přechodně chová i laskavě, tudíž oběť získává naději, že není tak zlá a doufá, že se změní.³⁷

³⁵ KAČEŇÁK, Robert. *Posttraumatická stresová porucha v kontextu domácího násilí*. 1. vyd. Praha: Bario s.r.o., 2011. 12, s. 13.

³⁶ KAČEŇÁK, Robert. *Posttraumatická stresová porucha v kontextu domácího násilí*. 1. vyd. Praha: Bario s.r.o., 2011. s. 8.

³⁷ BEDNÁŘOVÁ, Zdena et al. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 17. ISBN 978-80-254-5422-0.

Stockholmský syndrom je stav, kdy se oběť chová ve prospěch pachatele. V takové chvíli dochází ke zlomení a podřízení vůle oběti, nelze hovořit o dobrovolném rozhodnutí oběti, nýbrž o přímém následku prožitého násilí.

„Mezi násilníkem a obětí se vytváří emocionální vztah a oběť se identifikuje s jedním násilníkem. Snaží se mu zavděčit a podvědomě si vykupuje jeho schovávavost, čímž chrání svůj život.“³⁸

Proto, aby se Stockholmský syndrom mohl rozvinout je nutná existence čtyř podmínek:

- život oběti je v ohrožení
- oběť je přesvědčena, že ze stávající situace není úniku
- oběť je izolována od lidí
- oběť pocituje přechodnou náklonost k násilníkovi³⁹

Stockholmský syndrom nelze vztahovat pouze na braní rukojmích. Mimo jiné se může týkat právě i obětí domácího násilí, neboť ty jsou mnohdy také izolovány od vnějšího světa, jejich život je často v ohrožení a v rámci střídání cyklů domácího násilí se agresor během usmiřovací fáze chová k oběti laskavě a mile, čímž si opět získá její náklonost.

3.3 Syndrom týrané ženy

Pro popis psychického stavu a důsledků násilí na prožívání oběti se vžil termín Syndrom týrané ženy – anglicky Battered woman syndrom. Tento pojem byl zformulován americkou psycholožkou Lenore Walker, která je psycholožkou, právní teoretičkou a ředitelkou Institutu pro domácí násilí v USA. Jejím cílem bylo pojmenovat širokou škálu psychických symptomů a vzorců chování, které jsou důsledkem přítomnosti dlouhodobého partnerského násilí.

Na základě rozvoje charakteristických fyzických, psychických a sociálních symptomů, jimiž jsou deprese, nízké sebevědomí či izolace je syndrom týrané ženy v odborné literatuře definován jako soubor specifických charakteristik důsledků zneužívání, které vedou ke snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na prožívané násilí. Syndrom týrané ženy bývá také u odborníků označován za subkategorii medicínsky uznávané posttraumatické stresové

³⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, o. p. s., 2008. s. 74. ISBN 78-80-903626-7-3.

³⁹ SOPKOVÁ, Eva. *Násilí páchané na ženách a jeho důsledky*. In *Piata žena: aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: Aspekt, 2001. s. 19. ISBN 80-8554-92-8.

poruchy, která se rozvíjí po citově nelehké, šokující události, která svou vahou přesahuje běžné prožitky člověka.

Při domácím násilí je hlavním prostředkem manipulace s obětí a její izolace od rodiny a přátel. Účelem tohoto zacházení je, aby oběť uvěřila tomu, co jí agresor předkládá a říká. Pokud oběť absentuje dostatek podpory ze svého okolí, začíná agresorovo ponižování přejímat jako pravdivé, osvojí si negativní myšlení sama o sobě a ztrácí sebevědomí a sebeúctu. Sama sebe začne chápat jako méněcennou a nesamostatnou osobnost, která není schopna samostatně uvažovat a je zcela závislá na partnerovi. Manipulace tedy jednoznačně vede ke změně psychických vlastností, reakcí a ztrátě orientace v tom, co je ještě přijatelné.

Týraná žena ztrácí schopnost odhadnout lidi kolem sebe a význam jejich chování, je ostražitá, nedůvěřivá, uzavřená do vlastního světa a nezúčastňuje se vnějšího dění. Opakovaným násilím se mění její schopnost reagovat spontánně, nedokáže se zachovat adekvátním způsobem ani v běžných situacích. Neumí bezděčně dávat najevo své emoce vzteku a hněvu a utíká před konflikty. Zvláště při kontaktu s autoritou jako je lékař, policista, právník, oběť domácího násilí projevuje přílišnou laskavost, vstřícnost a podřízenost. Cílem tohoto chování je vyhnout se konfliktům. Častým jevem u týraných žen je také fakt, že se k nim bezohledně chovají nejen partneři ale také jiní lidé.

Syndrom týrané ženy se rozvíjí v několika stádiích:

Popření – Oběť domácího násilí si odmítá přiznat, že ve vztahu existuje násilí, pojmenovává jednotlivé násilné incidenty jako náhody, trpělivě se snaží omlouvat partnerovo chování a doufá, že se již nebude opakovat.

Vina – V tomto stádiu již oběť dobře vnímá, že ve vztahu s partnerem existuje nějaký problém, ale odpovědnost za něj připisuje sama sobě. Myslí si, že si násilí zasloužila, protože nedokáže plnit partnerovo očekávání.

Získání nadhledu – Oběť již nepřebírá odpovědnost za násilí, ke kterému ve vztahu dochází a začíná si uvědomovat, že násilí do partnerského vztahu nepatří, že si takové zacházení nezaslouží, stále však chce udržet manželský nebo partnerský svazek a domnívá se, že společně mohou situaci vyřešit.

Odpovědnost – Jestliže partner není ochoten nebo schopen násilí zastavit, oběť se rozhoduje vztah ukončit sama a začít nový život.⁴⁰

⁴⁰ FARKOVÁ, Branislava, POKORNÁ, Dana a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 41. ISBN 978-80-86131-76-4.

Typický portrét syndromu týrané ženy vypadá následovně:

- ♦ žena je podřízená, poslušná a vystrašená
- ♦ je materiálně závislá na svém partnerovi
- ♦ udržuje minimální nebo žádné sociální kontakty s ostatními lidmi
- ♦ často omlouvá partnerovo chování jeho náladou nebo nepříjemnostmi, které prožil v práci nebo jako důsledek zážitků z dětství
- ♦ trpí pocitem vlastní bezmoci, beznaděje a bezcennosti
- ♦ stydí se vyprávět o svých zkušenostech a způsobech, jakými s ní partner zachází
- ♦ má intenzivní pocit viny a je přesvědčena, že si zaslouží násilnické chování svého partnera
- ♦ bojí se o život svůj anebo svých dětí
- ♦ má iracionální pocit, že násilník je všudypřítomný a vševědoucí
- ♦ bezmezně věří v partnerovu nápravu a velice rychle si dokáže zdůvodnit, že se jedná o poslední agresivní chování nebo bití, kterému byla vystavena
- ♦ je silně emocionálně závislá na partnerovi, přičemž si neumí představit život bez něj, ale ani s ním⁴¹

Tyto ženy podle psychologů mají obdobně jako násilní muži dvojí tvář, kdy se na veřejnosti snaží tvářit optimisticky a spokojeně, avšak ve skutečnosti žijí v permanentním strachu a beznaději. V roli oběti domácího násilí nejsou pouze ženy bez vzdělání a zcela finančně závislé na partnerovi. Ocitly se zde i ženy pracovně úspěšné, svébytné a sebevědomé. Přesto i zde platí, že se za svoji rodinnou situaci stydí a bojí se vyhledat odbornou pomoc.

3.4 Syndrom týraného dítěte

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je definován jako jakékoli nenáhodné jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, které je v dané společnosti odmítané a nepřijatelné a které poškozuje tělesný, duševní i společenský vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.⁴²

Výše definovaný syndrom se v anglické mutaci označuje jako syndrom CAN z anglického „Child Abuse and Neglect“.

⁴¹ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing s. r. o., 2009. s. 21-22. ISBN 978-80-7418-020-0.

⁴² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2002. s. 444. ISBN 80-7178-678-0.

Z hlediska charakteru strádání rozlišujeme čtyři základní varianty syndromu CAN, a to týrání fyzické, psychické, sexuální zneužívání a zanedbávání.

Způsoby vzniku syndromu CAN jsou jednak akce, útoky, násilí v jakékoli formě, nejrůznější manipulace s dítětem, jeho uvádění do nezvyklých situací a na druhé straně neakce, zanedbávání, izolace, nepečování, nesprávná a nedostatečná výživa, nedostatek zdravotní a výchovné péče, nedostatečné bydlení atd.⁴³

Týráním je zlé nebo trvalé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které postižená osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří. Skutečnost, že například nemluvně pociťuje jednání pachatele jako těžké příkoří, lze mimo jiné dovodit z jeho nářku a úlekových reakcí. Trvalost pachatelova konání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání, přičemž není nutné, aby šlo o jednání soustavné, ani aby vznikly následky na zdraví.

V praxi se nejčastěji vyskytuje týrání fyzické, spojené prakticky vždy s týráním psychickým, přinejmenším ve smyslu obav z dalšího týrání. Není však vyloučeno ani samostatné týrání psychické, například zavírání do temné místnosti, deptání dítěte výhrůžkami, nadávkami, vzbuzováním strachu či výsměchem.

3.5 Psychosomatická onemocnění

Psychosomatika zkoumá vztahy mezi duševní a tělesnou stránkou člověka. Vidí je jako dvě propojené oblasti, které se navzájem ovlivňují. Pod pojmem psychosomatické nemoci si tedy můžeme představit onemocnění, která se navenek projevují tělesným problémem, avšak jejich vznik je významně podmíněn psychikou člověka. Esencí psychosomatické medicíny je pak nazírání na nemocného člověka v bio-psycho-sociálním rozměru.⁴⁴

Psychosomatická onemocnění jsou odborníky rozlišována podle jejich závažnosti do následujících skupin:

Poruchy celkového tělesného schématu

Jsou to takové tělesné příznaky, které se objevují u lidí, kteří jsou objektivně prokazatelně zdraví, tedy u kterých nejsou zjištěny žádné chronické poruchy vegetativního

⁴³ DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. s. 7-14. ISBN 80-7169-192-5.

⁴⁴ PONĚŠICKÝ, Jan. *Psychosomatika pro lékaře, psychoterapeuty i laiky*. Praha: Triton, 2002. s. 120. ISBN 80-725-4216-8.

nervového systému, patologické změny tkání ani orgánů. Mezi těmito poruchami jsou nejčastěji popisovány různé bolesti hlavy a zažívací potíže, bolesti žaludku apod.

Funkční poruchy

Poruchy tělesných funkcí bez zjevné organické příčiny, na jejichž vzniku se ale z velké části podílejí psychické faktory, jsou nazývány funkčními poruchami. Při těchto poruchách většinou již dochází k poruše vegetativního nervového systému. Objevují se fyziologické projevy jako zrychlený tep, bušení srdce, namáhavé a ztížené dýchání nebo různé zažívací potíže.

Psychosomatické poruchy v užším smyslu

Jedná se o poškození orgánů nebo somatických funkcí, za jejichž vznikem se sice skrývají objektivně prokazatelné organické příčiny, ale nemohou tato poškození dostatečně vysvětlit a je zjištěno, že v jejich etiologii a udržování mají psychické a sociální faktory více či méně významný vliv.

Somatopsychické poruchy

Zjednodušeně se dají somatopsychické poruchy popsat jako psychické a sociální důsledky primárně organických onemocnění a jejich zvládnání.⁴⁵

3.6 Neurózy

Neurotické poruchy jsou typické změnou prožívání, ale pod vlivem narušených emocí se mohou měnit fyziologické reakce i uvažování a chování takto postiženého člověka. Tyto potíže lze chápat jako poruchy adaptace. Jejich základem je pocit ohrožení a dysforie, tedy zhoršení emočního ladění spojené s pocitem úzkosti, napětí a strachu, které vedou ke vzniku obranných mechanismů.

Projevy neurotických potíží mohou být různé, někdy se projevují i somatickými poruchami. Neurotické poruchy se rozvíjejí na bázi vrozené dispozice nebo pod vlivem vnějšího prostředí. Způsob uvažování postižené osoby se pod vlivem zátěže může také měnit a může vést až k neúčelné preferenci takové obranné strategie, jež problém neřeší a vede k neurotickým reakcím. Chování člověka trpícího neurotickou poruchou může být nápadné a neobvyklé, ale neporušuje základní sociální normy. Postižený člověk si zpravidla odlišnost svých projevů uvědomuje a jsou pro něj i pro jeho nejbližší okolí obtěžující. Neurózy jsou

⁴⁵ BAŠTECKÝ, Jaroslav. *Psychosomatická medicína*. Praha: Grada Publishing, 1993. s. 67-68. ISBN 80-7169-031-7.

funkčními poruchami, nejsou spojeny s nálezem v oblasti nervového či jiného orgánového systému.

Neuróza se vyznačuje psychickými somatickými příznaky. Mezi psychické příznaky patří poruchy emocí (strach, fobie, úzkost, deprese), dále poruchy myšlení (obsese, poruchy hodnocení a sebehodnocení), poruchy paměti (amnézie), poruchy pozornosti, poruchy spánku nebo poruchy autoregulace (nutkavá jednání). Somatickými neboli vegetativními symptomy rozumíme třes, bolesti, poruchy zažívání, bušení srdce nebo poruchy vyměšování.

Emoční prožívání člověka trpícího neurózou je převážně negativní a tudíž subjektivně nepříjemné. Bývá pro ně typická zvýšená úzkost a strach, které přinášejí jedinci značné utrpení a komplikují život jemu a jeho okolí.⁴⁶

3.7 Poruchy příjmu potravy

O poruše příjmu potravy se dá hovořit, jestliže člověk používá jídlo k řešení svých emocionálních problémů. V obtížných situacích se snaží zmírnit nepříjemné pocity pomocí jídla nebo diety. Ke dvěma základním poruchám řadícím se do této skupiny patří mentální anorexie a mentální bulimie.

Na vzniku poruch příjmu potravy se podílí mnoho faktorů. V pozadí těchto onemocnění stojí vlivy individuálně psychologické, rodinné, sociokulturní, biologické a další. Najít příčinu poruchy příjmu potravy je někdy velmi těžké, ale důležité je zachytit toto onemocnění a začít řešit a adekvátně léčit.

Mentální anorexie

Mentální anorexie je charakterizována úmyslným ubýváním hmotnosti a jeho následným udržováním. Hlavním rysem je odmítání jídla, obava ze ztloustnutí, neobjektivní vnímání vlastní postavy. Pacientky usilují o co nejnižší tělesnou hmotnost. Vzniká podvýživa, závažné zdravotní i psychické problémy a jsou narušeny tělesné funkce.

Mentální bulimie

Mentální bulimie se vyskytuje častěji než mentální anorexie, ale velmi často jsou obě choroby vzájemně propojeny. Charakteristické jsou opakované a nekontrolovatelné záchvaty příjmu velkého množství potravy, která je většinou energeticky velmi bohatá. Následně se dostávají nepříjemné tělesné pocity doprovázené depresí a pocity viny, spojené s obavou

⁴⁶ PONĚŠICKÝ, Jan. *Zásady prevence psychosomatických onemocnění*. Praha: Triton, 2012. s. 45. ISBN 978-80-7387-518-3.

z tloušťky, a kompenzační chování, kdy se nemocný snaží nadměrného množství požité potravy zbavit. Nejčastěji je to vynuceným zvracením, užitím různých léků nebo nadměrnou tělesnou aktivitou. Stejně jako u mentální anorexie je mentální bulimie doprovázena zdravotními i psychickými problémy a narušením tělesných funkcí.⁴⁷

3.8 Závislosti

Syndrom závislosti je definován jako skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromů, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje.

Mezi některé druhy závislostí patří například: patologické hráčství, závislost na počítačích a internetu, závislost na sexu, závislost na práci, závislost na nakupování, alkoholismus, závislost na nealkoholických návykových látkách (opiáty, canabinoidy, sedativa, hypnotika, halucinogeny, organická rozpouštědla, kokain a jiná stimulantia, tabák či kofein).⁴⁸

3.9 Poruchy osobnosti

Porucha osobnosti je trvalý stav projevující se nepříznivými nebo nadměrně zvýrazněnými vlastnostmi osobnosti, odchylkami v oblasti citového prožívání, uvažování i chování, zejména ke druhým lidem a společnosti.

Jedná se o soubor výrazných, pro okolí či dotyčného nepříjemných osobnostních rysů, názorů a chování, které jsou výrazně maladaptivní ve většině sociálních situací a výrazně narušují společenské a pracovní fungování. Dřívější pojmenování těchto poruch znělo psychopatie, toto se dnes pro pejorativní příděch v psychiatrické praxi nepoužívá.

Pro poruchy osobnosti je typické:

- porucha a povahové změny se v menší či větší míře projevují již od dětství

⁴⁷ NAVRÁTILOVÁ, Miroslava, ČEŠKOVÁ, Eva a Luboš SOBOTKA. *Klinická výživa v psychiatrii*. Praha: Maxdorf, 2000. s. 130-136. ISBN 80-85912-33-3.

⁴⁸ NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*, Praha: Portál, 2005. s. 79-81. ISBN 80-7178-831-7.

- dotyčný si svou poruchu nepřipouští, v případě sociálních neúspěchů viní obvykle okolí a patologické rysy osobnosti považuje za své a měnit je nechce
- z dlouhodobého hlediska má porucha relativně stabilní průběh, v emočně vypjatých situacích však může docházet k akcentaci povahových rysů
- klinický obraz zůstává bez léčby od dospělosti v podstatě neměnný
- osobnost se jeví jako nevyvážená, chybí jakási harmonická souhra mezi jeho vlastnostmi, pročež dochází ke konfliktům s okolím nebo sociálnímu stažení

Mezi příčiny poruch patří především dědičné vlivy, dále pak vlivy psychosociální – zejména výchova. Ke změně osobnosti však může dojít i v průběhu života následkem psychického traumatu, stresu, užívání drog, vaskulárních onemocnění centrální nervové soustavy, expanzivních nitrolebních procesů nebo jiného duševního onemocnění.

Ze široké spektra specifických poruch osobnosti jsou nejznámější:

Paranoidní porucha osobnosti

Projevuje se jako málo společenská, vztahovačná, nedůtklivá a takřka bez smyslu pro humor. Má sklon vyvolávat konflikty a jeví tendenci k trvalé zášti. Postrádají schopnost odpouštět. Problém nastává zejména u agresivních jedinců, kteří mohou velmi bouřlivě reagovat. Dochází k pocitům křivdy a konstruktům blízkým myšlenkovým klamům. Téměř nikdy nepřiznávají vlastní pochybení.

Schizoidní porucha osobnosti

Je charakterizována nezájmem o vztahy a přátele, citovým chladem a uzavřeností. Mají nižší schopnost přizpůsobení se společenským normám. Mohou působit autoritativně i excentricky svými bizarními nápady a neobvyklou logikou.

Disociální porucha osobnosti

Jedná se o společensky nejzávažnější poruchu osobnosti. Lidé s touto poruchou se opakovaně dopouštějí trestné činnosti. Nejsou schopni prožívat pocit viny. Z případných selhání obviňují okolí a společnost, nikdy sebe. Jsou lhostejní ke druhým, postrádají empatii. Nevydrží déle v pracovním poměru, jako rodiče opakovaně selhávají, dítě zanedbávají nebo týrají. Partnerské vztahy u nich rovněž nemívají delšího trvání. Nerespektují společenská pravidla, nemají dostatečně rozvinuté vyšší city. Snadno navazují kontakty s druhými, ale nejsou schopni je trvale udržet. Frustrují je jakékoli neúspěchy, velmi rychle je dokáže podráždit jakákoli překážka, bývají agresivní a často lžou.

Emočně nestabilní porucha osobnosti

Jde o výrazně cholerického člověka s výraznými výkyvy v chování a nepřiměřeně afektivním jednáním. Tyto afekty nezvládá a často se pak projevuje agresivně vůči okolí. Typická je nízká vytrvalost, špatné plánování aktivit, střídání sexuálních partnerů a predispozice k abúzu návykových látek. Významně zvýšené je taktéž riziko suicidia.

Histrionská porucha osobnosti

Dříve byla tato porucha označována jako hysterická psychopatie. Typické je pro lidi s touto poruchou sklon k dramatizaci banálních konfliktů, přehnaná teatrálnost, citové vydírání, manipulace s lidmi a neadekvátní afektivita. Nápadná je labilní a povrchová emotivita, infantilní projevy a snaha být centrem pozornosti. Osoby s histrionskými rysy vyžadují neustálé ujišťování o svých kvalitách, při neúspěchu často prudce a bouřlivě reagují. Tito lidé mají také sklony k pomstychtivosti a bájně lhavosti. Je pro ně typické sofistikované intrikování například na pracovišti, což může vést k rozpadu do té doby přátelského kolektivu. Dokážou působit velice přesvědčivě, umí s velikou obratností lhát a překrucovat výroky druhých. V partnerských vztazích působí velmi destruktivně, je u nich zvýšené riziko abúzu drog.

Anxiozní porucha osobnosti

Tuto poruchu charakterizuje nedostatek sebevědomí, ze kterého plyne úzkostné ladění a obavy. Jedinci jsou přesvědčeni o své neschopnosti, považují se za méněcenné a zbytečné. Ve společnosti se kontaktu spíše vyhýbají, ke kritice a odmítnutí jsou nadměrně citliví.⁴⁹

3.10 Suicidiální jednání

Sebevražedné jednání lze definovat jako násilné jednání charakteristické úmyslem dobrovolně, na základě vlastního rozhodnutí, zničit vlastní život. Sebevražedné jednání tak představuje akt chování, kterým člověk poškozuje své zdraví se záměrem usmrtit se. Tento záměr bývá více či méně vědomý, více či méně závažný.

Sebevražda je obvykle důsledkem reakce na tíživou situaci spojenou se ztrátou smyslu života. U člověka, který je takto náročné životní situaci vystaven, dochází k poruše pudu sebezáchovy a následnému rozhodnutí úmyslně ukončit vlastní život. K sebevraždě se často uchylují osoby s duševním onemocněním, represí, maniodepresivní psychózou, schizofrenií a někdy i psychopatií.

⁴⁹ RABOCH, Jiří, ZVOLSKÝ, Petr et al. *Psychiatrie*. Praha: Galén, 2001. s. 315-318. ISBN 80-726-2140-8.

Oběť domácího násilí často čelí neustálému stresu, žije bez energie a v trvalé úzkosti. Obranou, kterou oběť často zvolí, aby vůbec dokázala pod tlakem násilí žít, je již výše zmíněná disociace. Oběť oddělí snesitelné prožívání od nesnesitelného, to odfiltruje a zapomíná, aby se alespoň částečně mohla chránit před vnitřní bolestí. Svou agresi však může obrátit proti sobě samotné a rozhodne se uniknout nesnesitelnému tlaku sebevraždou.

O sebevraždách, které jsou samy o sobě velmi ožehavým a citlivým tématem, i o tom, co jim předchází, kolují nejrůznější představy, mylné domněnky a předsudky. Na první pohled se může zdát, že sebevražda je impulsivní čin, kterému nešlo zabránit, který nikdo nemohl předvídat. Tak tomu ale nemusí být vždy. Naopak, existuje celá řada varovných signálů, díky nimž můžeme správně odhadnout situaci a předejít fatálním důsledkům.

Náhlé zaměření k vlastní osobě, uzavřenost, celkový útlum, a to i v citových projevech, potlačení intelektu, zprvu váhavé a později konkrétnější naznačování o ukončení života. Tyto a další změny v chování blízkého člověka mohou naznačit blízkost nevladatelné osobní krize, zoufalství, ze kterého dotyčná osoba nevidí východisko. Sebevrah nemusí nutně ve svém počínání vidět zbabělost ani hrdinství. Podle odborníků má spíše pocit, že se ocitá v jakémsi tunelu, ze kterého není jiná cesta ven.

Dlouhodobé týrání oběti domácího násilí může vyústit v suicidiální tendence takovéto osoby. Výzkumy jednoznačně hovoří o tom, že drtivá většina týraných žen se myšlenkami na ukončení svého života vážně zaobíralo. Záchrannou brzdou pro ně ve většině případů byly jejich děti. Skutečnost, že sebevražedné myšlenky bývají často součástí prožívání týrané ženy, by měla všechny pomáhající subjekty vést ke snaze poskytnout oběti rychlou a efektivní pomoc.⁵⁰

⁵⁰ KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování*. Praha: Portál, 2003. s. 12. ISBN 80-7178-732-9.

4 MÝTY O DOMÁCÍM NÁSILÍ

Osoby zasažené domácím násilím se v minulosti, ale bohužel i v současné době, setkávaly a setkávají s nepochopením, nedůvěrou nebo bagatelizováním u policistů, lékařů, na úřadech, na soudech, ale i u svých příbuzných a přátel. Důvody lze hledat především v hluboce zakořeněných mýtech o domácím násilí, které se jeví jako nejpravděpodobnější překážkou poznání tohoto fenoménu jako závažného problému napříč celou společností. Jedná se zejména o všeobecně rozšířené přesvědčení, že násilí v rodině je čistě privátní záležitostí. Mýty jsou falešné a chybné představy. U profesionálů nelze tyto mýty podceňovat a přehlížet, neboť omezují, ba dokonce zcela blokují jejich schopnost dobře pomoci osobě postižené domácím násilím.

Mezi nejznámější mýty o domácím násilí patří tyto:

Domácí násilí je soukromá věc, do které se nemají cizí lidé ani stát vměšovat

Každý člověk má právo žít beze strachu a násilí. Světová zdravotnická organizace potvrdila, že např. útoky na ženy v amerických rodinách patří k tak častým příčinám zranění, že převyšují počet zranění způsobených dopravními nehodami, pracovními úrazy a loupežnými přepadeními dohromady. Násilí nelze tolerovat a je lhostejno, zda jde o násilí mezi blízkými nebo cizími osobami. Násilí tedy není a nemůže být nikdy privátní záležitostí. Představa rodiny jako bezpečného a klidného místa, které zaručuje všem členům zdravý vývoj, získal v poslední době trhliny. V posledních několika dekadách totiž vylíhlo na povrch, že rodina se naopak může stát místem, kde silnější ubližují slabším a závislým jedincům. Významný britský sociolog Anthony Giddens dokonce nazval domov vzhledem k incidenci týrání a zneužívání nejnebezpečnějším místem v moderní společnosti. Zvláště zranitelnou obětí v případě domácího násilí jsou bez pochyby děti. Týrání a zneužívání dětí uvnitř rodin se proto stalo prvním problémem, kterému se věnovala odborná a následně laická veřejnost. Vzápětí se pozornosti dočkaly též týrané ženy.

Mýtus o sociálně slabých rodinách

Velmi rozšířeným mýtem je představa, že domácí násilí se v běžné rodině nemůže objevit, a že postihuje pouze sociálně slabé rodiny, které žijí na okraji společenského spektra.

Je pravdou, že domácí násilí nekoresponduje s materiálním blahobytem rodiny. Naopak v dobře zajištěných rodinách může být domácí násilí dokonce urputnější. Násilí v rodinách se tedy vyskytuje ve všech příjmových kategoriích a ve všech zemích světa.

Mýtus černobílého vnímání aktérů domácího násilí

Tento mýtus zahrnuje představu, že pachatelem domácího násilí je osoba s výlučně negativním charakterem, zatímco oběť je čistá vzorná bytost, která se vyznačuje pouze samými pozitivními vlastnostmi.

Faktem je, že pachatelé i oběti domácího násilí jsou osoby se všemi aspekty lidské bytosti. Kupříkladu agresor může na svém pracovišti požívat velké vážnosti a naopak oběť může být v mnoha ohledech nedokonalá. Ani tato nedokonalost oběti však neospravedlňuje násilí agresora, neboť nikdo nemá právo druhého týrat.

Mýtus o nevyhnutelnosti domácího násilí

Silně zakořeněná představa vyjadřuje, že cyklus násilí je fatální. Do partnerských vztahů přináší lidé své zkušenosti z dětství, kopírují modely soužití svých rodičů. Mýtus předjímá, že kdo zažil násilí mezi otcem a matkou, bude i ve vlastním partnerském vztahu ochotně přijímat roli oběti nebo agresora.

Pravdou však je, že domácí násilí není ani osudovým, ani nevyhnutelným jevem. Může postihnout kohokoli, aniž by zažil toto násilí v dětství. Při adekvátní péči a substituci ho lze zastavit.

Mýtus o typickém pachateli

S laickou veřejností bývá spojena představa, že pachatel domácího násilí je primitivní, nevzdělaná, vzteklá, impulsivní a vždy agresivní osoba, která se a priori liší od slušného člověka. Mnoho lidí se tak utěšuje představou, že se domácího násilí mohou dopustit pouze nenormální, duševně chorá individua.

Smutnou pravdou však je, že k domácímu násilí se uchylují i jedinci, kteří jsou ve svém pracovním okolí pokládáni za úspěšné, konformní a společenské osoby. Je typické, že domácí agresor mívá často dvojí tvář, násilnický je pouze ke svému partnerovi, zatímco před okolím a při oficiálních sociálních situacích vystupuje jako solidní seriózní osoba. Je třeba mít na paměti, že násilná osoba může být agresivním jedincem trpícím poruchou osobnosti, ale také například vnitřně nejistý člověk, zpravidla silně závislý na svém partnerovi se silnou touhou ovládat, kontrolovat, deparat a převychovávat.

Mýtus o typické oběti

Laická veřejnost často věří, že obětí domácího násilí se mohou stát pouze pasivní, závislé či nesamostatné ženy.

Je nezpochybnitelné, že osobami ohroženými domácím násilím jsou v 90 až 95 % ženy, ve 2 až 5% muži. Neexistuje typická oběť domácího násilí, každý partner – muž či žena, se může dostat do pozice týrané oběti. Vzdělání, pracovní úspěchy ani ekonomická kondice nikoho neochrání před násilím za zavřenými dveřmi privátů.

Mýtus o vině oběti

Tento stereotyp předpokládá, že každé domácí násilí musí mít svou jasnou příčinu v chybné komunikaci s partnerem. Mýtus pracuje s myšlenkou, že oběť zřejmě provokuje svého partnera k násilným výbuchům.

Svalování viny na osobu ohroženou je častou obranou ze strany násilné osoby. Neexistuje žádný důvod, který by legitimizoval takové jednání. Násilná osoba se často po napadení, ve snaze vyhnout se odpovědnosti za své jednání, vymlouvá na provokaci ze strany svých obětí. Každý je však odpovědný za své činy. Omlouvat a vysvětlovat své násilné chování tím, jak se chová ohrožená osoba, znamená v konečném důsledku udržovat povědomí o tom, že násilí je přijatelným způsobem řešení problémů.

Mýtus o příčinném vlivu alkoholu na domácí násilí

Tento mýtus je založen na myšlence, že násilný partner napadne oběť pouze v opilosti nebo ve stresu, za normální situace by se tak nezachoval.

Vliv alkoholu je často přítomným rizikovým faktorem v případech domácího násilí, jelikož je spouštěčem násilí, nikoli však jeho příčinou. Násilníci ubližují partnerům v opilém i střízlivém stavu. V některých případech se agresori dokonce záměrně alkoholizují, neboť později mohou vliv alkoholu použít jako výmluvu pro své násilné chování. Ani zákony ČR argument opilosti neuznávají jako polehčující okolnost, spíše naopak. Rovněž stres, deprese nebo emocionální vypětí nemohou být důvody k bití a zneužívání svého partnera. Na druhé straně je pro ohrožené osoby přijatelnější představa, že by je jejich partner netýral, nebýt alkoholu, který zneužívá.

Ohroženým osobám násilí nevadí, jinak by násilníka dávno opustily

V normálním vztahu nebývá násilí standardním prvkem. Nikdo nevstupuje do partnerství nebo manželství proto, aby byl pravidelně bit či jiným způsobem ponižován. Ohrožené osoby se za svou pozici stydí, posléze i viní z toho, co se u nich doma děje a trpí dalším strachem z opakovaného násilí. Pouhý úmysl odejít od partnera může eskalovat výbuch násilí. Ohrožená osoba navíc bývá ke svému trýzniteli připoutána násilím, výhrůžkami nebo ekonomickou závislostí.⁵¹

⁵¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda et al. *Krizová intervence pro praxi*. 2. vyd. Praha: Grada publishing, 2011. s. 106-134. ISBN 978-80-247-2624-3.

STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2009. s. 61-63. ISBN 978-80-7418-020-0.

www.bkb.cz

5 OBĚTI A AGRESOŘI

Domácí násilí postihuje všechny socioekonomické vrstvy populace napříč, nezávisle na ekonomickém statusu rodiny, vzdělání či povolání partnerů. Mezi osobou týranou a trýznící jsou jednoznačně určené role, které se nikdy nemění. Jedná se o jeden ze základních znaků domácího násilí. Pachatel a oběť jsou často citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislé, blízké osoby, které spojovalo nebo pojí společné soukromí. Do společného intimního svazku oba partneři kdysi vstoupili zcela dobrovolně a na základě svého privátního rozhodnutí. Z uvedených důvodů se oběti domácího násilí chovají jinak, než oběti poškozené naprosto cizím pachatelem. Krátce po násilném incidentu sice vyhledají pomoc, zpravidla ale setrvávají i nadále v blízkosti útočníka a mnohdy v průběhu samotného vyšetřování zásadně změní svůj postoj k věci, neboť jsou ovlivněny vírou v polepšení pachatele nebo obavou z osamocení, finanční či materiální nejistoty, sužujících pocitů viny nebo studu.

5.1 Charakteristika obětí

U laické veřejnosti i v dnešní době přetrvává stále názor, že se oběti domácího násilí rekrutují výhradně z osob pasivních, závislých nebo nesamostatných. Pravdou je, že oběti domácího násilí se fakticky může stát kdokoli z nás. Stupeň vzdělání, pracovní úspěchy ani ekonomická autonomie nikoho z nás neochrání před násilím za zavřenými dveřmi našich domovů. Je také důležité uvést, že nepřímou obětí domácího násilí mezi dospělými partnery bývají děti coby přímí svědci incidentu. Ucelený osobnostní profil oběti domácího násilí tedy neexistuje.

Praxe však vypovídá o tom, že určitou predispozicí může být negativní zkušenost z dětství. Jestliže byla osoba v dětství týrána nebo byla přímým svědkem hrubého intenzivního domácího násilí, není vyloučeno, že v dospělém věku se může stát pravděpodobněji obětí domácího násilí než ostatní. Stejně tak jsou děti vyrůstající v rodině s domácím násilím častěji i potencionálními agresory, neboť zmíněná negativní a traumatická zkušenost z dětství v nich může podpořit a stimulovat násilnické chování.⁵²

Domácí násilí nelze považovat za běžný kriminální čin a i jeho dopad na oběť se liší od účinků jiných trestných činů. Důvodem bývá skutečnost, že oběť je atakována nejbližší

⁵² STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2009. s. 21. ISBN 978-80-7418-020-0.

osobou, ke které chová nebo chovala velmi silné pouto, jednání agresora tudíž dlouhou dobu omlouvá a toleruje.

Základním specifikem chování oběti domácího násilí je ambivalentní postoj k agresorovi. Ten se vyznačuje intenzivním přáním oběti zastavit násilí a vyhledat pomoc, stejně tak ale dokáže oběť změnit v průběhu vyšetřování zcela zásadně svůj postoj, bagatelizovat jednotlivá ataka, případně projevit snahu zastavení prověřování či vyšetřování orgánů činných v trestním řízení.

Odborná literatura rozlišuje typy obětí podle různých kritérií. Oběti lze rozdělit podle:

- a) chování – z nevědomosti, neopatrnosti, provokující chování, útočné chování
- b) věku – děti, adolescenti, dospělí, senioři
- c) pohlaví – muži a ženy
- d) vzájemného vztahu – cizí osoby, známí, blízcí
- e) životního stylu – osoby s rizikovým povoláním

Aktuálně se lze setkat s klasifikací obětí dle:

- a) zažitého trestného činu – stejně jako v kriminologii (oběti sexuálního násilí, fyzického násilí, oběti majetkové újmy, oběti domácího násilí)
- b) reakce na trestný čin – aktivní, pasivní, panická
- c) interakce oběti s pachatelem – tato klasifikace je nejpoužívanější

Z hlediska rozlišení typologie obětí podle interakce oběť – pachatel můžeme kvalifikovat oběť mimo jiné jako:

- a) zúčastňující se oběť – pachatel a oběť se znají, interakce mezi nimi ovlivňuje motivaci pachatele
- b) nezúčastňující se oběť – nedochází k vzájemné interakci mezi obětí a pachatelem, takže oběť nemá možnost vnímat ohrožení
- c) provokující oběť – tato oběť podcenila nebezpečnost situace a záměrně nebo bezděčně vytavila svoji osobu nebezpečí
- d) latentní oběť – jedná se o oběti, které jsou součástí trestných činů s vysokou latencí, páchané zejména v rodinách nebo domácnostech
- e) nepravá oběť – oběť, která se ocitla v nesprávný čas na nesprávném místě⁵³

⁵³ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2009. s. 20-21. ISBN 978-80-7418-020-0.

Oběťmi domácího násilí pak mohou být:

- manželka nebo manžel, partnerka nebo partner, bývalá manželka nebo bývalý manžel žijící spolu i nadále ve společné domácnosti
- nezletilé děti žijící s rodiči ve společné domácnosti, ve které probíhají násilné incidenty
- senioři žijící ve společné domácnosti se svými dětmi nebo vnoučaty
- osoby zdravotně nebo mentálně handicapované, odkázané na pomoc blízkých

5.2 Dítě jako oběť domácího násilí

Společně s ženami jsou děti nejčastější obětí domácího násilí. V rodině, ve které probíhá domácí násilí, dítě trpí. „*Děti všech věkových skupin, které v rodině žijí, jsou nepřímo rovněž oběťmi násilí.*“⁵⁴

Má se za to, že domácí násilí v rodině působí na děti více než všechna genetická postižení.

V soudobých statistikách pomáhajících organizací se uvádí, že právě děti jsou v 97% svědky domácího násilí směřovaného na jejich matky. Nezletilé děti se tak stávají nechtěnými svědky nejen psychického násilí v podobě ponižování, vulgárních nadávek, shazování či zesměšňování, ale i fyzických útoků na své matky, která je agresorem fackována, kopána, bita, znásilňována, škrцена či dokonce topena.

Opakované vystavení dítěte okolnostem domácího násilí traumatizuje dítě podobně jako jiné formy týrání či zneužívání dítěte. Následky mohou zasahovat všechny oblasti lidského prožívání a chování. Postižena bývá emocionalita dítěte, jeho prožívání je deformované, nejednou dítě reaguje útlumem schopnosti emočně odpovídat na podněty. Zasaženy mohou být také interpersonální vztahy obecně a schopnost dítěte ve vztazích zdravě fungovat, ohrožené dítě se může stahovat ze vztahů vrstevnických i rodinných a může propadat do izolace.

Dítě, jenž bývá svědkem soustavného domácího násilí v rodině mívá narušeny nejzákladnější podmínky pro zdravý vývoj, tedy bezpečí domova, bezpečí a pevnost vztahů, přijetí a láska k dítěti. Takové dítě pak zaujímá postoj i k vlastnímu násilí. Buď se s ním identifikuje a pak se samo může začít chovat agresivně, neboť jediné bezpečí pro něj může být zaútočit jako první, demonstrovat svoji sílu dříve, než to udělá někdo druhý, často se ale také může identifikovat s obětí a rozvinout tzv. syndrom přizpůsobení. Ten zakládá vysoké

⁵⁴ GJURIČOVÁ, Šárka, KOCOURKOVÁ, Jana a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 76. ISBN 80-7021-416-3.

riziko do budoucna a zvyšuje pravděpodobnost, že i v dospělém věku se takovýto jedinec bude snáze stávat obětí dalších agresorů a manipulátorů a nebude se umět proti tomu vzepřít a vymanit se, neboť jeho obranou je rezignace, přijetí situace a bezmocnost.

V případě rodin, kde došlo k rozvoji domácího násilí, je třeba zájem dítěte posuzovat mnohem precizněji než v případě zdravých rodin a mnohem více rozumět potřebám dítěte. Je třeba si uvědomit, že dítě reaguje na agresi a násilí a rovněž na to, že se násilí týká dvou pro něj nejdůležitějších osob. Dítě má právo na oba rodiče a následky za porušení norem by měl nést rodič, který je překročil. Společnost musí dát jasně najevo, že násilí do vztahů nepatří a že násilný partner udělal chybu.

Úplná, harmonická a milující rodina, tj. rodina, která přiměřeně a rovnovážně naplňuje potřeby všech svých členů, to je nejlepší vklad do života každého dítěte. Rodinu netvoří jen počet jejích členů, ale především kvalita vzájemných vztahů a opravdovost vzájemných citů.

Dítě vyrůstající v patologických vztazích má jen minimální šanci na zdravý vývoj a je svými rodiči nenávratně okradeno o krásu a bezstarostnost dětství. Raději než rodina s domácím násilím, je pro většinu dětí lepší rodina neúplná, pokud mu dokáže vytvořit milující, laskavé prostředí, založené na lásce a respektu. To je něco, co nelze nahradit ani materiálním zajištěním, nákladnou dovolenou, nejnovější technickou výbavou či jiným luxusem.

5.3 Senior jako oběť domácího násilí

Odborná literatura popisující fenomén domácího násilí se dopodrobna věnuje týraným ženám, mužům, eventuálně i dětem, avšak zdá se, že zájem o týrané osoby končí jejich reprodukčním věkem. Je však známo, že domácí násilí ve vztahu přetrvává až do vysokého věku partnerů.

V současné době se rozlišují dvě základní osy problému domácího násilí na seniorech:

- a) domácí násilí na seniorech, přičemž v anglické odborné literatuře experti preferují pojmy „domácí násilí v druhé polovině života“ nebo „domácí násilí v pozdějších etapách života“
- b) týrání a zanedbávání seniorů v rodině (Domestic Elder Abuse and Neglect)

Obě uvedené varianty obsahují prvky a projevy násilí vůči osobě v seniorském věku uvnitř rodiny, přesto však představují zcela odlišné životní situace. Základní rozdíl spočívá v typu vztahu násilné osoby k oběti. U varianty označené písmenem a) platí, že násilí se odehrává mezi intimními partnery, jako je manžel – manželka, druh – družka. Druhá varianta

představuje transgenerační násilí. Osoba ubližující seniorům pochází sice z rodiny, ale k ohroženému seniorovi ji pojí jiný než partnerský vztah.

Formy domácího násilí realizovaného na seniorech jsou stejné jako u jiných obětí. Jde v první řadě o fyzické, emocionální a také sexuální násilí, kterého se týrající osoba dopouští jednostranně, opakovaně a po delší dobu. Zejména sexuální násilí páchané na starších ženách, jenž se odehrává uvnitř rodinných vztahů, je momentálně vnímáno jako tabu. Specifickým druhem zneužívání u seniorů je ekonomické či finanční zneužívání.

Některými autory je rozlišováno aktivní a pasivní domácí násilí páchané na seniorech. K aktivním formám domácího násilí patří:

- fyzické násilí – bití, kopání, fackování atd.
- psychické násilí – devalvace, nadávání, zastrašování, vyhrožování, překrucování reality, přenášení viny atd.
- sexuální násilí – znásilnění, vynucování nepříjemných nebo bolestivých sexuálních praktik atd.
- omezování a blokování sociálních kontaktů – zákaz telefonování, zákaz návštěv atd.
- finanční zneužívání – krádeže věcí, odebírání důchodů
- omezování svobodného rozhodování – nátlak na převod majetku na tyrana, znemožnění volby vlastního bydliště atd.
- úmyslné předávkování léky či jiná úmyslná manipulace s medikací

K pasivním formám domácího násilí na seniorech řadíme veškeré podoby zanedbávání u seniorů, kteří jsou svojí péčí odkázáni na tyrana:

- zanedbávání osobní hygieny
- nedostatečné poskytování výživy
- odmítání zajištění lékařské péče

Napříč odbornou veřejností panuje shoda, že u domácího násilí na seniorech je nutné počítat s větší latencí, než se běžně vyskytuje u blízkých osob. Právě pro starší jedince totiž platí, že nebudou vyhledávat pomoc zvenčí. Naopak se aktivně podílejí na utajování domácího násilí, neboť se obávají svého odsunu do domovů pro seniory či absolutní izolace ze strany rodiny. Zahraniční studie hovoří o závěrech, že 3 až 10% seniorů čelí nějaké formě domácího násilí. Jen každý pátý případ je oznámen nebo pronikne k úřadům.⁵⁵

Odborníci různého zaměření se shodují v tom, že týrání, zneužívání a zanedbávání je problémem komplikovaným zejména značnou růzností příčin, podmínek a důsledků a tomu

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí na seniorech. *Zpravodaj BKB*, 2012. s. 3-10. ISSN 1213-8282.

odpovídající rozmanitostí a flexibilitou strategií řešení. Složitost umocňuje již zmíněná neochota postižených seniorů referovat o události a finálně přijmout řešení.

Východiskem je tak zodpovědná práce sociálních pracovníků v pomáhajících profesích, kteří neignorují podezření z možnosti týrání, zneužívání a zanedbávání, pozorují pečlivě stav seniora a společně s odborníky, zdravotníky, případně s policií aktivně jednají.⁵⁶

5.4 Zdravotně postižená osoba jako oběť domácího násilí

Stejně jako se o některých atributech domácího násilí páchaného na seniorech v naší společnosti hovoří velmi málo, rovněž násilí na lidech se zdravotním postižením bývá v naší společnosti dodnes tabuizováno. Neexistují žádné oficiální statistiky, neboť tato problematika je spíše ve stádiu mapování situace, nežli řešení. Vztah, jenž je založený na fyzické, psychickém nebo sexuálním násilí, je vysoce traumatizující a zatěžující životní situací pro zdravého člověka, natož pro člověka se zdravotním postižením. Zdravotně handicapovaný jedinec má situaci ztíženou o to víc, že je na svého tyrana a jeho péči naprosto odkázán. Nejsložitější situace u osob s vážným fyzickým handicapem nastává, když je týrající osoba zároveň primárním pečovatelem ať už doma nebo v pečovatelském zařízení. Oběť tak nemá žádnou možnost kontaktovat třetí osobu. U smyslově a mentálně postižených osob navíc hrají významnou negativní roli i komunikační bariéry.

Handicapovaný jedinec je na osobu, která o něj pečuje, zcela odkázán a je mu de facto vydán na milost. Případné možnosti obrany zdravotně postiženého týraného člověka jsou tak jen minimální. Násilník si je toho totiž velmi dobře vědom a tuto bezmocnost využívá ve svůj prospěch. Kontrolu nad svou obětí se navíc snaží upevnit psychickým a fyzickým nátlakem, který na svou oběť kontinuálně vyvíjí.⁵⁷

Kvůli zvýšené bezbrannosti bývají více sexuálně zneužívané osoby s mentálním postižením. Ti totiž nechápou význam sexuálních aktivit, čímž se výrazně snižuje riziko prozrazení pro pachatele.⁵⁸

Lze se tedy domnívat, že násilí na zdravotně postižených je problémem založeným jak na objektivních okolnostech, kterými jsou bezmocnost oběti nebo odkázání na péči blízké osoby, tak na subjektivních faktorech, jenž bývají tvořeny především citovou vazbou na osobu

⁵⁶ ŠPATENKOVÁ, Naděžda et al. *Krizová intervence pro praxi*. 2. vyd. Praha: Grada publishing, 2011. s. 130-133. ISBN 978-80-247-2624-3.

⁵⁷ TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana. *Domácí násilí a zdravotně postižení*. Praha: Orfeus, 2005. s. 44. ISBN 80-903519-2-1.

⁵⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2002. s. 444. ISBN 80-7178-678-0.

blízkou, která pro osobu s handicapem představuje jedinou oporu, bezpečí a přítele. Formy násilí jsou zde obdobné jako u domácího násilí na osobách bez postižení – tělesné týrání, sexuální zneužívání, psychické a emocionální týrání, zanedbávání a sociální izolace. Je nutno zmínit, že v souvislosti s finančními sociálními dávkami, které zdravotně postižený jedinec pravidelně pobírá, se vyskytuje hojně i materiální forma zneužívání.

5.5 Charakteristika agresorů

Profil pachatele domácího násilí vzniká nejčastěji z výpovědí osob, které s agresory žily nebo dosud žijí, dále z poznatků pomáhajících organizací o chování násilných mužů, při jednáních v soudní síni, z kontaktu s pracovníky odboru sociálněprávní ochrany dětí, případně z výsledků domácích i zahraničních výzkumů nebo z výstupů hodnocení terapeutických programů.⁵⁹

V teoretické rovině může být násilnou osobou kdokoli, kdo s jinou osobou společně sdílí byt nebo dům, ať už je jeho postavení ve vztahu jakéhokoli charakteru. Agresoři se rekrutují z různých sociálních vrstev, není podstatné jejich náboženské vyznání, dosažené vzdělání, rodinné zázemí, etnická ani rasová příslušnost.

Agresory domácího násilí lze rozlišovat podle dvou základních aspektů:

1. podle zdroje agrese

- a) trvalé osobnostní založení, které je výrazně ovlivněno dědičností a edukací
- b) drobná mozková poškození, kdy násilník zpětně pociťuje lítost nad svým chováním, může se u něj projevit i amnézie na násilnou epizodu, což lze ovlivňovat vhodnou terapií u neurologa nebo psychiatra
- c) vzájemné působení obou partnerů, kde se střídá provokace a reakce

2. podle psychologického profilu

- a) rozpadlý alkoholik, u kterého se násilné chování prohlubuje v závislosti na užívání velkého množství alkoholu
- b) stresovaný slaboch, kdy agresivní výpady slouží jako odreagování vlastní mizérie, domnělá či skutečná životní krize je spouštěčem, takovýto pachatel je doma vandalem, sám potřebuje podporu a žena je pro něj zástupným odreagováním
- c) nepolepšitelný násilník či sociální sadista, což je násilník s kriminální minulostí, který se běžně chová násilně vůči většině lidí, je agresivní a nepřizpůsobivý

⁵⁹ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2009. s. 18. ISBN 978-80-7418-020-0.

- d) domácí násilník – jde o pedanta, kterého okolí zná jako slušného a bezproblémového člověka, který nemá žádné zkušenosti s policií, u takového agresora se naplno projevuje fenomén dvojí tváře (Jekyll a Hyde), většinou jde o vysoce kvalifikovaného partnera
- e) normální násilník, jenž je obětí vlastního špatného dětství, kopíruje model původní rodiny, ve které vyrůstal
- f) reaktivní násilník je agresor, který násilnou epizodou reaguje na domnělé nebo skutečné ústrky ze strany partnerky, jeho ataka mají jasný a nápadný start, prognóza na řešení situace v rodině je vcelku dobrá, neboť příčina jeho chování je pravděpodobně interpersonální

Agresori se ve svém chování doma diametrálně liší od svého projevení se na veřejnosti. Jsou extrémně žárliví a majetničtí, kontrolují své partnerky, pokoušejí se je izolovat od rodiny a přátel, jsou zastánci tradiční představy o roli muže ve vztahu. Často užívají alkohol neb jiné drogy, přičemž z násilí viní svou partnerku, drogy nebo alkohol a bagatelizují závažnost způsobeného násilí.⁶⁰

5.6 Muži jako pachatelé domácího násilí

Odborníci se shodují, že většinu pachatelů domácího násilí, tedy asi 95% případů, tvoří muži a jsou jimi, buď současní, nebo bývalí partneři týraných obětí.

V soudobé společnosti i nadále přetrvávají, i když v omezené míře, tradiční hodnoty vyzdvihující důležitost role manžela a otce, které činí muže zodpovědného za ekonomické zajištění rodiny, zodpovědného za ochranu rodiny a za zásadní rozhodnutí týkající se všech jejích členů. Právě tyto kulturní hodnoty a genderové stereotypy zde mohou sehrát velkou roli. Takovýto muž se snaží řídit životy všech blízkých, tedy své partnerky a dětí a neváhá k naplnění svých cílů a sociálního statusu použít psychické i fyzické násilí. Fyzické násilí bývá spojeno s omezováním sociálních možností ženy, jejich kontaktů s vnějším světem, s omezováním ekonomických možností, včetně šance získání vlastního výdělků a vynucováním sexuálního styku.

Velkou roli často sehrává právě ekonomická závislost, kterou pachatel – muž účelově vytváří a buduje. Výzkumy ukazují, že právě bydlení a finanční zabezpečení jsou hlavními

⁶⁰ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2009. s. 18-19. ISBN 978-80-7418-020-0.

prioritami žen snažících se uniknout z násilného vztahu a společně se snahou udržet rodinu pohromadě pak nejčastějšími důvody pro zůstat.⁶¹

Svojí nezanedbatelnou roli sehrává také fakt, že muž, který byl svědkem týrání, jako dítě ve své rodině, přebírá otcovo chování jako standardní model zacházení a jednání se svou partnerkou. Je velmi časté, že muži si podle vzorce v původní rodině nacházejí byť nevědomě takovou partnerku, jaká byla například jejich matka, tedy osoba submisivní, slabá, poddajná a neprůbojná.

5.7 Ženy jako pachatelky domácího násilí

O tomto druhu násilí se prozatím ještě mnoho nehovoří. Zejména muži o takovém problému odmítají mluvit, neboť se obávají, že by mohli pro své okolí působit jako slaboši, kteří se nechají od své ženy bít. V současné době však začínáme být svědky toho, že se k pomáhajícím organizacím a různým linkám bezpečí začínají obracet stále častěji i muži, kteří jsou doma oběťmi násilí, soustavného ponižování a krutostí. Tuto zásadní změnu je možno připsat společnosti, která je čím dál víc otevřenější a ve které se o problému domácího násilí nebojí lidé nahlas hovořit.

V naprostém rozporu s feministickým pojetím, které poukazuje na partnerské násilí jako na jeden z projevů dominance mužů vůči ženám a pramení z patriarchálních principů ve společnosti, některé kriminologické a sociologické výzkumy ukazují, že násilí žen vůči mužům je poměrně rozšířené, přestože následky jsou méně závažné. Žena jako agresorka domácího násilí totiž nezneužívá tak často jako muž fyzickou sílu. Domácí násilí páchané ženami na mužích totiž zahrnuje daleko více než násilí jiné fenomény jako jsou moc, kontrola, manipulace, nátlak, vydírání, vyhrožování, ponižování, zesměšňování či urážení.

„Násilí páchané na mužích může být specifické právě tím, že na jedné straně není patrná tak výrazná převaha síly na straně pachatele – ženy, na druhé straně může být přítomen velmi silný potenciál manipulace nebo moci.“⁶²

Ženy – agresorky domácího násilí se mnohem méně uchylují k použití fyzické síly, poměrně často však ponižují svého partnera v oblasti sexuálního života, stěžují si na jeho nedostatečnost, sex muži odpírají nebo poskytují za odměnu, když například muž uklidí.⁶³

⁶¹ BURIÁNEK, Jiří. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Olomouc: Triton, 2006. s. 26. ISBN 80-7254-914-6.

⁶² BURIÁNEK, Jiří. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Olomouc: Triton, 2006. s. 29. ISBN 80-7254-914-6.

⁶³ WANATOWICZOVÁ, Krystyna. Domácí násilí: Jak týrat muže. *Týden*, 2002. s. 1. ISSN 1210-9940.

Jako hlavní důvod je možno označit eskalující emancipaci žen a rozpad tradičního modelu rodiny a partnerských vztahů. Podle některých psychologů je nejčastější příčina také v tom, že muži své ženy přespříliš milují, obdivují a nikdy by si nedovolili se své ženě vzepřít, natož na ni brachiálně zaútočit.

5.8 Aktéři domácího násilí a multikulturní prostředí

Domácí násilí v podmínkách multikulturního prostředí vykazuje až některá specifika, vycházející z příslušné kultury agresora či oběti, stejné znaky jako u kterýchkoli jiných případů. Projevují se zde stejné formy, příčiny i důsledky domácího násilí. Pro agresora – cizince odlišného etnika nebo jiného náboženství platí stejné zákony a stejné právní nástroje, které je možno aplikovat bezpečnostními složkami, sociálními orgány nebo jinými pomáhajícími profesemi. Přesto je třeba na případy domácího násilí u aktérů (zejména u ženských obětí), kteří pocházejí z odlišných kultur a jejich původní vlastí je země z jiného světadílu, pohlížet poněkud odlišnou optikou a zohledňovat další aspekty.

Týranými ženami, které žijí ve „smíšeném“ vztahu s multikulturními prvky, mohou být cizinky – azylantky, uprchlíci nebo ženy v manželském či partnerském svazku s českými muži. Další skupinou žen zasažených domácím násilím bývají Češky provdané za muže či sdílející společnou domácnost s partnerem odlišné kultury, případně etnika a země původu. A do poslední kategorie žen řadíme manželky, které stejně jako jejich trýznitelé pocházejí z jiných zemí, vyznávají jiné náboženství než křesťanské, zohledňují a přijímají odlišné hodnoty.

V souvislosti se změnou v současné české společnosti, s rozvojem multikulturního prostředí a stále rostoucím počtem národnostních menšin v ČR, eviduje Policie České republiky, Intervenční centrum a další neziskové organizace nárůst takovýchto případů domácího násilí.

Podle zkušeností se ženami, které jsou v rizikovém vztahu nebo jsou vystaveny domácímu násilí, bývají nejčastěji kromě jiných problémů akcentovány tyto otázky:

- možnosti udržení pobytového statusu při odchodu ze vztahu a rizika, která v tom ženě hrozí – rizika jsou částečně skutečná, částečně však mají klientky nereálné, nesprávné informace a apriorní obavy z jednání Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR
- jak postupovat při rozvodu, informace o rozvodovém řízení, pomoc se sepsáním návrhů k soudu, zjišťování místní příslušnosti soudu a další

- obavy o doklady – průkazy povolení k pobytu nebo cestovní pas, zadržování dokladů je totiž účinná hrozba, neboť ty si cizinci vyřizují dosti obtížně a v krizové situaci nebo při nespolupráci manžela si jeho žena prakticky nemůže vyřídit doklady sama, bez nich pak žena přestupuje zákon a tato situace jí znemožňuje jednat samostatně s úřady
- obavy, že partner bude bránit možnosti cestování dětí, v případě, že s nimi chce žena odcestovat sama a dále obavy z hrozby odvozu dětí partnerem do ciziny
- možnosti pomoci s ubytováním, možnosti finanční pomoci, kontakty na další organizace, které mohou pomoci
- schopnost a možnosti partnera, jak zjistit místo pobytu ženy

Specifickými faktory pro migranty v situaci domácího násilí oproti tuzemským aktérům vztahových konfliktů jsou zejména:

1) Závislost na násilném partnerovi z důvodu pobytového statusu

Ať již jde o obavy reálné nebo ne, je toto významný moment. V některých případech totiž i při rozvodu lze pobytový status ponechat nebo při určité době trvání manželství před rozvodem poté přejít na jiný typ pobytu. I když je možné pro pokračování pobytu najít řešení, žadatelka musí vždy dokládat řadu přesně stanovených náležitostí týkajících se bydlení a finančního zajištění, neboť bez nich nemůže být žádost vyřízena. Tím žena opět závisí na spolupráci manžela a samostatné vyřízení těchto náležitostí si tak sama ani neumí představit. Násilní partneri si jsou tohoto velmi dobře vědomi a využívají tyto komplikace k výhrůžkám a udržování ženy v obavách.

2) Životní očekávání

Vzorové chování a představy o rolích muže a ženy ve vztahu, o přijatelnosti násilí nebo akceptace přání ženy si migranti nesou ze země svého původu. Tyto představy jsou mnohdy dost odlišné i u migrantů z relativně blízkých zemí, přičemž není jednoznačné, do jaké míry jde o odlišnosti dané různými kulturami a do jaké míry jsou individuální.

3) Nerovnovážený stav rozložení sil ve vztahu

Ve smíšených manželstvích je tento nepoměr velmi častým jevem, který může být z obou stran založen na kalkulaci. Vyhledání partnerky na nižší úrovni, kterou bude možno stále kritizovat a na druhé straně u ženy dojem, že nerovnováha je v pořádku a že si to zaslouží, protože jde o její vlastní volbu na oplátku za život v lepší zemi.

4) Stres z života v cizím prostředí

U úplných rodin cizinců hraje celkový stres z života v cizím prostředí významnou roli. Život v neznámém prostředí má za následek úzce semknuté rodiny, které čelí cizímu okolí společně.

Problémy v rodině jsou dlouho neřešeny, a jestliže jednotlivec z rodiny cítí, že je nezbytné je řešit, je velmi obtížné vystoupit z této izolace. Žena může mít pocit, že tím ohrožuje rodinu jako celek, včetně svých dětí, že se staví proti svým vlastním lidem, přitom jediným, které kolem sebe má.

5) Obavy z jednání s úřady

Všichni migranti při řešení jakýchkoli záležitostí mají určitou míru obav z jednání s úřady státní správy, mají opakované zkušenosti s neporozuměním nebo nevstřícností pracovníků, ženy navíc často nemají zkušenost vlastního samostatného jednání s úřady nebo organizacemi.

6) Absence finančních rezerv

Většina migrantů žije „v nové zemi“ bez jakýchkoli finančních rezerv, migranti mívají sice někdy vyšší příjmy, na druhou stranu vysoké životní náklady. Ženy jsou v naprosto drtivé většině finančně závislé na rodině, nemají zdroje pro začátek samostatného fungování při odchodu ze vztahu.

7) Minimální okruh přátel a podpůrných vztahů

Pro rodiny migrantů je typický malý okruh přátel a podpůrných vztahů mimo rodinu a mimo spřátelené rodiny z téže země. Rodiny stejné národnosti stýkající se s takto týranou ženou, mohou sice ženu podpořit a pokusit se korigovat jednání jejího muže, stejně tak ale mohou zaujmout stanovisko, že jednání muže je v pořádku a tedy působit proti žádoucí změně, tedy přemlouvat k zachování vztahu. V takovém případě žena nemá přátele, kteří by ji mohli pomoci.

8) Absence právního vědomí a přehledu o společenském systému v ČR

Migranti obecně nemají plný přehled o společenském systému v České republice, o právech a povinnostech jednotlivců a zejména o tom, že se vztahují i na ně jako na cizince.

9) Jazyková bariéra

Neznalost jazyka významně snižuje možnost týrané ženy vyhledat pomoc, svou situaci příslušným orgánům sdělit a poradensky řešit. Běžné pravidlo, které pro kontakt s českými úřady migranti používají je, že cizinky si vyřizují své záležitosti v doprovodu manžela, který vystupuje za svou ženu, nebo za matku hovoří její starší děti.

I částečné dorozumění, kdy je s ženou možno se na jistých věcech domluvit česky či jiným jazykem, je při řešení domácího násilí nedostatečné. Pracovník pomáhající organizace nebo

policista musí plně porozumět problému a specifickým daného případu a zároveň je nezbytné, aby věděl, zda žena všemu porozuměla a zda konzultace měla kýžený efekt.⁶⁴

Kultura hraje vždy důležitou roli, nicméně neměla by se přeceňovat, neboť kulturní vzorce představují generalizaci, se kterou se každý nemusí ztotožňovat a kulturou není možné omlouvat násilí. V roce 2011 bylo proto založeno občanské sdružení InBáze Berkat o.s., které se primárně zaměřovalo na pomoc lidem ve válce zpustošeném Čečensku. Postupně se také rozvíjely aktivity vedoucí k pomáhání zejména uprchlíkům v ČR a v roce 2006 bylo otevřeno komunitní centrum pro migranty a českou veřejnost InBáze v Praze. Činnost organizace se rozvíjela a v současné době realizuje programy, které si kladou za cíl usnadnit začlenění jak nově přichozím migrantům, tak migrantům druhé a třetí generace. Uvedené sdružení má již dnes vyškolené kulturní mediátory z vietnamské, mongolské, ruské či arabské komunity. Kulturní mediátor je současně i krizovým interventem v okamžiku, kdy je s obětí domácího násilí svízelná komunikace. Může být velkou posilou při jednání, protože zná kulturní kontext a může být zdejšími úřadům i policii velmi prospěšný.

Kromě zmíněného sdružení InBáze Berkat o. s. nabízejí týraným ženám – cizinkám efektivní pomoc i další organizace jako je Centrum pro integraci cizinců o. s., Projekt Magdala, Arcidiecézní charita Praha, Organizace pro pomoc uprchlíkům a domácí násilí, Organizace pro pomoc uprchlíkům – Opening Doors nebo sdružení META o. s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů či Multikulturní centrum Praha.

Řešení domácího násilí v rodině migrantů nebo ve dvoukulturním manželství bývá vždy pro policii, státní úřady nebo oddělení péče o děti nepřehlednou a komplikovanou záležitostí. Každá komunita má svá specifika, kulturu a zvyklosti. A přestože kultura hraje vždy důležitou roli, není možné kulturou omlouvat jakékoli násilí v rodině.⁶⁵

⁶⁴ MACHOVÁ, Barbora. Domácí násilí u cizinců-skrývaný problém? Zkušenosti Centra pro integraci cizinců ze sociálního poradenství migrantům. In: *Sborník přednášek z workshopů, Migranti a domácí násilí*. Vydavatelství: Centrum sociálních služeb Praha, 2012. s. 60-65.

⁶⁵ KOTLÁNOVÁ, Věra. Propojení ženských multikulturních skupin a psychoterapie i v oblasti domácího násilí-o. s. InBáze Berkat. In: *Sborník přednášek z workshopů, Migranti a domácí násilí*. Vydavatelství: Centrum sociálních služeb Praha, 2012. s. 53-59.

6 PRÁVNÍ RÁMEC DOMÁCIHO NÁSILÍ

Český stát si klade za cíl, řešit jev, který je obecně znám pod pojmem domácí násilí, a to prostřednictvím jasně formulované vůle chránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby, tedy jednoho člena rodiny či společného obydlí vůči druhému, a to zejména prostřednictvím možnosti jeho krátkodobého vykázaní z místa, v němž spolu žijí.

Normativní páteří ochrany ohrožené osoby je zákon ze dne 14. března 2006 č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Těžiště zákona spočívá v přiměřeném zásahu státu do sféry soukromého vztahu dotčeného domácím násilím a následném vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na nezbytně nutnou dobu, a to bez ohledu na vůli ohrožené osoby. V obecné rovině se tedy jedná o opatření, kde je přímo ze zákona povinna činit exekutiva, nikoli sama ohrožená osoba.

Předmětný zákon je postaven na třech vzájemně provázaných pilířích. Prvním z nich je policejní zásah, který se uskuteční buď na žádost samotné ohrožené osoby, jejích rodinných příslušníků či jiných osob a institucí. Jeho cílem je v prvé řadě zastavení aktuálního násilí v rodině či společném obydlí, pakliže k němu dochází, a to formou vykázaní násilné osoby. Druhý pilíř pak spočívá v kontrole dodržování povinností uložených násilné osobě při vykázaní a v následné péči o ohroženou osobu ze strany intervenčního centra spočívající v pomoci psychologické, sociální i právní. Ingerence státu, vstup do privátní sféry, se děje s ohledem na náležitě zajištění ochrany základních lidských práv ohrožené osoby i proti její vůli. Třetí pilíř si lze představit jako občanskoprávní řešení situace ohroženou osobou, která se může obrátit na soud především se žádostí o vydání předběžného opatření, na jehož podkladě ten, kdo ohrožuje tuto osobu svým násilným chováním, je nucen opustit byt a jeho bezprostřední okolí a ve stanovené době se do takto opuštěného místa nevracet. Tuto možnost má osoba ohrožená domácím násilím jak v případě předchozího vykázaní násilné osoby podle zákona o Policii České republiky, tak i bez něj.

Předmětný zákon tak uvedl do praxe ucelený a diferencovaný systém opatření, který postihuje různé podoby a stupně domácího násilí a dává čas i šanci na ozdravení patologického vztahu zejména tam, kde ještě oba partneři, tedy ohrožená i násilná osoba, mají vůli k nápravě a ochraňuje ohroženou osobu tam, kde udržení vztahu již nepřichází v úvahu.

Aktuální zákonná úprava nešla cestou jednoho nového komplexního zákona, ale představuje dílčí novelizace předešlých zákonných předpisů, a co nejvíce navazuje na předchozí ustanovení a instituty.

Zákon č. 135/2006 Sb., se prolíná normami trestními, občanskoprávními, správními i sociálními. Nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2007.

6.1 Legislativa před institucionalizací domácího násilí

Způsob řešení případů se znaky domácího násilí před rokem 2007 byl po legislativní stránce omezený. Jednotlivé násilné akty nebylo možno hodnotit ve vzájemném kontextu tak, aby byl brán ohled na jejich specifčnost, tedy vztahovou blízkost oběti a násilníka. Tehdejší trestní normy reagovaly na násilný akt příliš pozdě, prakticky až v okamžiku, kdy násilné jednání dosáhlo intenzity trestného činu. Také preventivní účinek tehdy platných norem spočíval pouze v hrozbě sankce.

Úprava trestněprávních předpisů

Do 31. 5. 2004 trestní právo hmotné neupravovalo speciální skutkovou podstatu trestného činu týkající se domácího násilí. V zákoně č. 140/1961 Sb., (tehdejší trestní zákon) sice existoval trestný čin týrání svěřené osoby podle § 215 trestního zákona, avšak tento se týkal především týrání nezletilých dětí jejich rodiči. Pokud došlo k násilnému jednání v rámci společného soužití partnerů, bylo možno postihnout pouze dílčí akty toho jednání, pokud naplnily některé znaky existujících skutkových podstat. V praxi se nejčastěji jednalo o: násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§197a), výtržnictví (§202), vražda (§219), ublížení na zdraví (§221, §222), omezování osobní svobody (§231), vydírání (§235), znásilnění (§241) a další. Tento způsob postihu však nebyl příliš efektivní, protože tehdejší právní úprava nebrala v úvahu specifika domácího násilí, která tento druh násilí odlišují od běžného násilného chování.

Z tohoto důvodu bylo zákonem č. 91/2004 Sb., do trestního zákona vtěleno nové ustanovení § 215a, které upravovalo trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Tato novela nabyla účinnosti 1. 6. 2004 a tehdejší trestní zákon obohatila o nový trestný čin, v němž byly zohledněny zvláštní charakteristiky domácího násilí. Toto ustanovení bylo často nazýváno „paragrafem domácího násilí“. Preventivní účinek byl omezen pouze na hrozbu uložení sankce, i když tato hrozba může vést pachatele k tomu, aby od takového jednání upustil nebo v něm nepokračoval.

Nejzásadnější změnou v tehdejších platném trestním řádu byla novela zformalizovaná zákonem č. 265/2001 Sb., která omezila dispoziční právo v ustanovení § 163 trestního řádu novým ustanovením dle § 163a trestního řádu. V tomto ustanovení byly stanoveny okolnosti, za kterých není nutný souhlas oběti k trestnímu stíhání pachatele. Pokud tedy orgány činné

v trestním řízení zjistily výše uvedené skutečnosti před zahájením trestního stíhání, započalo trestní stíhání ex officio.

Úprava občanskoprávních předpisů

Před rokem 2007 platné právní normy občanskoprávního odvětví nepřihlížely ke skutečnosti, že se jedna ze stran sporu vůči druhé dopustila domácího násilí. Občanský zákoník reflektoval postavení oběti domácího násilí v rámci svých právních norem jen velmi omezeně. Občanské právo hmotné nikterak explicitně nezohledňovalo existenci domácího násilí v rámci rodinných či obdobných poměrů. V žádném z ustanovení tehdejšího platného občanského zákoníku nebyla možno nalézt opatření specificky zaměřená na ochranu osob ohrožených násilím v rodině. Konkrétními případy, ve kterých mohlo být soudem zohledněno páchaní domácího násilí, byly především rozhodnutí ve věci zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, vypořádání společného jmění manželů či změny nebo zrušení nájemního vztahu bytu. Dalšími možnými prostředky při řešení domácího násilí v rámci občanského zákoníku mohla být žaloba na zdržení se obtěžujícího chování, žádost o obnovení pokojného vztahu nebo ochrana podle ustanovení o dobrých mravech.

Občanský soudní řád nabízel obětem v případech domácího násilí dva způsoby, kterými se mohly domoci svých práv. Prvním bylo podání žaloby k soudu, přičemž nevýhodou byly dlouhé čekací lhůty na její projednání a finanční náklady. Oběť navíc nesla důkazní břemeno. Žaloba se mohla týkat okruhu problémů jako například splnění povinnosti platit výživné, vyklizení bytu, zdržení se styku s obětí, vypořádání majetku po rozvodu, zrušení společného nájmu bytu po rozvodu nebo zrušení podílového spoluvlastnictví. Druhým, mnohem rychlejším, levnějším a efektivnějším nástrojem bylo podání návrhu na vydání předběžného opatření, které mohl soud nařídit v případě, kdy bylo nutné dočasně upravit poměry účastníků, nebo vznikla-li obava, že výkon soudního rozhodnutí mohl být ohrožen.

Úprava správních předpisů

Skutečnost, že právní úprava domácího násilí nebyla v některých ohledech trestními normami dostačující, se v praxi velice často projevovala v tom, že jednotlivé skutky domácího násilí byly kvalifikovány jako přestupky ve smyslu zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. V praxi byly případy domácího násilí nejčastěji označeny jako přestupky proti veřejnému pořádku. Tyto přestupky se projednávaly s úřední povinností ve zvláštním správním řízení, přičemž od spáchání přestupku nesměla uběhnout doba delší jednoho roku. Dalším typem nejvíce frekventovaných přestupků byly přestupky proti občanskému soužití. Tyto bylo možno jako přestupky návrhové projednat pouze z podnětu poškozené osoby, kdy návrh musel být podán do tří měsíců ode dnem, kdy se postižená osoba dověděla o přestupku nebo o postoupení věci orgánem činným v trestním řízení.

Policisté před rokem 2007 řešili případy se znaky domácího násilí v intencích zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, kdy rozsah práv a povinností vycházel ze zásady, že zásah policie do soukromé sféry je přípustný pouze v případech nutných k ochraně zdraví, života, práv a svobod jiných osob. Na základě výše uvedené právní normy mohli policisté při zásahu v případech domácího násilí využít těchto oprávnění:

- požadovat od účastníků a svědků incidentů potřebná vysvětlení
- zajistit osobu, která svým jednáním bezprostředně ohrožuje život svůj anebo život či zdraví jiných osob nebo majetek
- omezit pohyb agresivního násilníka
- odebrat násilníkovi zbraň
- otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor, je-li důvodná obava, že je ohrožen život nebo zdraví osoby, anebo hrozí-li větší škoda na majetku, pokud do něho nebude vpuštěna dobrovolně
- použít donucovací prostředky za účelem ukončení násilí
- v krajním případě použít zbraň

6.2 Platná právní úprava

Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, snaha postihnout případy domácího násilí v legislativní rovině se odrazila zejména přijetím zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Změny v intencích tohoto zákona jsou infiltrovány v trestním zákoníku, trestním řádu, v zákoně o policii, v zákoně o přestupcích, v občanském soudním řádu a v zákoně o sociálních službách.

Trestněprávní aspekt

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník řeší trestněprávní aspekt domácího násilí. Mezi dvě nejdůležitější ustanovení tohoto zákona mající vztah k násilí v rodině bezesporu patří ustanovení § 199 týrání osoby žijící ve společném obydlí a ustanovení § 337 maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. S domácím násilím mnohdy souvisí také další trestný čin zakomponovaný v trestním zákoníku, který se týká zvláště expartnerů. Jedná se o trestný čin nebezpečné pronásledování, známé též jako stalking. Zákonodárce tento delikt podřadil pod ustanovení § 354 trestního zákoníku.

§ 199

„Týrání osoby žijící ve společném obydlí

- (1) *Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.*
- (2) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým nebo trýznivým způsobem,*
 - b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,*
 - c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo*
 - d) páchá-li takový čin po delší dobu.*
- (3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1*
- a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo*
 - b) smrt.⁶⁶*

§ 337

Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

- (1) *Kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že*
- a) vykonává činnost, která mu byla takovým rozhodnutím zakázána nebo pro kterou mu bylo odňato příslušné oprávnění podle jiného právního předpisu nebo pro kterou takové oprávnění pozbyl,*
 - b) zdržuje se na území České republiky, ačkoli mu byl uložen trest vyhoštění nebo bylo rozhodnuto o jeho správním vyhoštění,*
 - c) bez povolení a bez vážného důvodu se zdržuje v místě nebo obvodě, na které se vztahuje trest zákazu pobytu, nebo nedodrží omezení, která mu byla soudem uložena v souvislosti s výkonem tohoto trestu,*
 - d) navštíví akci, na kterou se vztahuje trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, nebo se dopustí jiného závažného jednání, aby zmařil účel tohoto trestu,*
 - e) bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody nebo se jiným způsobem neoprávněně brání nástupu výkonu tohoto trestu,*
 - f) dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel trestu*
 - g) dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel vazby*

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. s. 1940. ISBN 978-80-7400-428-5.

- h) *dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel zabezpečovací detence, nebo*
- i) *dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel ochranného léčení nebo ochranné výchovy, které byly uloženy soudem, nebo jinak, zejména útekem z ústavu, pomocí při útěku, výkon takových rozhodnutí podstatně ztěžuje, anebo maří dohled uložený při ukončení ochranného léčení,*
- bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.*

(2) *Stejně bude potrestán, kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil vykazání provedené podle jiného právního předpisu nebo rozhodnutí o předběžném opatření soudu, kterým se ukládá povinnost dočasně opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním.*

(3) *Kdo zmaří nebo podstatně ztíží výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že*

a) *zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnou, zatají, zcizí nebo odstraní věc nebo jinou majetkovou hodnotu, které se takové rozhodnutí týká, nebo*

b) *uprchne stráží, z vazby, z výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence, bude potrestán odnětím svobody až na pět let nebo peněžitým trestem.*

(4) *Kdo poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody, nebo*

kdo se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci týkajícího se výchovy nezletilých dětí,
bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

§ 354

Nebezpečné pronásledování

(1) *Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že*

a) *vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,*

b) *vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,*

c) *vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,*

d) *omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo*

- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.
- (2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
b) se zbraní, nebo
c) nejméně se dvěma osobami.⁶⁷

Z procesního hlediska se zákon na ochranu proti domácímu násilí projevili v trestním řádu v ustanoveních § 163 a 163a.

§ 163

„Trestní stíhání se souhlasem poškozeného

- (1) *Trestní stíhání pro trestné činy ublížení na zdraví (§ 146 trestního zákoníku), těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 trestního zákoníku), ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 trestního zákoníku), neposkytnutí pomoci (§ 150 trestního zákoníku), neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151 trestního zákoníku), ohrožení pohlavní nemocí (§ 155 trestního zákoníku), omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1, 2 trestního zákoníku, vydírání podle § 175 odst. 1 trestního zákoníku, porušování domovní svobody (§ 178 trestního zákoníku), poškození cizích práv (§ 181 trestního zákoníku), porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1, 2 trestního zákoníku, krádeže (§ 205 trestního zákoníku), zpronevěry (§ 206 trestního zákoníku), neoprávněného užívání cizí věci (§ 207 trestního zákoníku), neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 208 trestního zákoníku), podvodu (§ 209 trestního zákoníku), podílnictví (§ 214 trestního zákoníku), podílnictví z nedbalosti (§ 215 trestního zákoníku), lichvy (§ 218 trestního zákoníku), zatajení věci (§ 219 trestního zákoníku), porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 trestního zákoníku), porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 trestního zákoníku), poškození věřitele*

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. s. 3291. ISBN 978-80-7400-428-5.

(§ 222 trestního zákoníku), poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku), nebezpečného vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku) a **nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku)** proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (§ 100 odst. 2), a trestní stíhání pro trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 trestního zákoníku proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem, jakož i pro trestný čin opilství (§ 360 trestního zákoníku), pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z těchto trestných činů, lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas byť jen jednoho z nich.

(2) Nepředloží-li poškozený své vyjádření státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu písemně, zaznamená se jeho obsah do protokolu. Souhlas s trestním stíháním může poškozený výslovným prohlášením vzít kdykoli zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit.

§ 163a

Společné ustanovení

(1) Souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některý z trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 není třeba, pokud

- a) byla takovým činem způsobena smrt,
- b) poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- c) poškozeným je osoba mladší 15 let,
- d) z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností,**

(2) Jestliže se poškozený na výzvu orgánu činného v trestním řízení ihned nevyjádří, zda souhlasí s trestním stíháním podle § 163, tento orgán mu poskytne podle povahy věci

*k vyjádření přiměřenou lhůtu, nejvýše však 30 dnů. Po marném uplynutí této lhůty již souhlas s trestním stíháním dát nelze. O tom je třeba poškozeného písemně poučit.*⁶⁸

Dnem 1. 8. 2013 nabyl účinnosti dlouho očekávaný a tolik potřebný zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

Tento zákon upravuje práva obětí trestných činů, poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem a vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů. Obětí se přitom rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Zákon uvádí, že v případě smrti oběti, se za oběť považuje taktéž její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner či druh, je-li osobou blízkou. Za oběť se v případě více osob považuje každá z nich. Norma rovněž zavádí pojem zvlášť zranitelná oběť, kterou se kromě jiných rozumí především dítě, osoba postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým handicapem nebo smyslovým poškozením.

Druhotnou újmou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.

Základními zásadami zákona jsou tyto teze:

- obětí je každá osoba, která se jí cítí být, nevyjde-li najevo opak, nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona
- zda byl pachatel zjištěn či odsouzen nemá žádný vliv na postavení oběti
- oběť je nadána právy ve smyslu tohoto zákona bez ohledu na rasu, etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, náboženské vyznání, bez ohledu na státní občanství
- orgány činné v trestním řízení, Policie ČR, další orgány veřejné moci, znalci, tlumočníci, obhájci, poskytovatelé zdravotních služeb a ostatní subjekty jsou povinni respektovat

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád*. Komentář. 7. vyd. Praha: C.H.Beck, 2013. s. 2115-2124. ISBN 978-80-7400-465-0.

osobnost a důstojnost oběti, přistupovat k ní zdvořile a šetrně a podle možností jí vycházet vstříc.

- V kontaktu s obětí jsou výše uvedené subjekty povinny vystupovat tak, aby u oběti nedocházelo k druhotné újmě.

Zákon č. 45/2013 o obětech trestných činů okamžikem své účinnosti zaplnil legislativní mezeru v trestněprávní oblasti a výrazným způsobem posílil a akcentoval postavení a práva poškozených respektive obětí trestných činů.

Zvláště v přípravném řízení trestním konaném ve věci domácího násilí tak představuje významnou oporu pro oběti násilí v rodinném prostředí.⁶⁹

Správní aspekt

Zákon na ochranu před domácím násilím vložil Policii České republiky do rukou účinný nástroj v podobě vykazání, který je implementován v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky – podrobněji viz kapitola 6.3.

Protiprávní skutky, které se vyznačují nižší mírou společenské nebezpečnosti, upravuje zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Podkladem pro zahájení řízení o přestupku je oznámení občana, právnické osoby nebo policejního či státního orgánu.

Mezi oběťmi domácího násilí panuje k přestupkovému řízení značná nedůvěra. Je tomu tak z několika důvodů. Týraná osoba se musí finančně podílet na správním řízení a zaplatit u správního orgánu poplatek o zahájení řízení, jenž činí 1000,- Kč. Pokud její násilný partner bude uznán vinným ze spáchání přestupku, může být správním orgánem sankcionován až do výše 20 000,- Kč. V mnohých případech však tato pokuta představuje postih hlavně pro ohroženou osobu, neboť tyto peníze pak postrádá v rodinném rozpočtu. To je jeden z důvodů proč návrh k projednání k přestupku na násilnou osobu podá ke správnímu orgánu jen zlomek poškozených.

⁶⁹ GŘIVNA, Tomáš, Šámal, Pavel, Válková, Helena et al. *Zákon o obětech trestných činů*. Komentář. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 18-37. ISBN 978-80-7400-513-8.

V praxi se jedná převážně o přestupky proti občanskému soužití.

§49

„Přestupky proti občanskému soužití

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

a) jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch,

b) jinému z nedbalosti ublíží na zdraví,

c) úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním,

d) omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin,

e) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu do 5 000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. b) až e) pokutu do 20 000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. c) lze spolu s pokutou uložit zákaz pobytu.⁷⁰

Občanskoprávní aspekt

Právní rámec rozhodování soudu je nyní zakotven do ustanovení § 76b a 273b občanského soudního řádu, jehož dikce zní:

⁷⁰ ČESKO. Zákon České národní rady č. 200 ze dne 17. května 1990 o přestupcích. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1990.

§ 76b

„[Opatření na ochranu před domácím násilím]

- (1) *Je-li jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, předseda senátu předběžným opatřením uloží účastníku, proti kterému návrh směřuje, zejména aby*
- a) opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,*
 - b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,*
 - c) se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo*
 - d) se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.*
- (2) *Výjimky vyplývající z plnění povinností uložených předběžným opatřením účastníku, proti kterému návrh směřuje, stanoví soud, a to s přihlédnutím k jeho oprávněným zájmům.*
- (3) *Předběžné opatření podle odstavce 1 trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Předcházelo-li rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření podle odstavce 1 vykázání podle zvláštního právního předpisu, počíná tato lhůta dnem následujícím po dni, v němž uplynula lhůta stanovená v tomto zvláštním právním předpise. V případě podání návrhu na prodloužení předběžného opatření podle odstavce 4 neskončí lhůta dříve, než soud o takovém prodloužení rozhodne.*
- (4) *Bylo-li před uplynutím doby uvedené v odstavci 3 zahájeno řízení ve věci samé, může předseda senátu na návrh navrhovatele rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření. Ustanovení § 75 odst. 4 se použije přiměřeně; návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření musí rovněž obsahovat vylíčení rozhodných skutečností odůvodňujících prodloužení doby trvání předběžného opatření, údaj o majetkových či jiných poměrech, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí. Soud při svém rozhodování vezme v úvahu zejména trvání stavu ohrožení navrhovatele podle odstavce 1, obsah a důvody podaného návrhu na zahájení řízení ve věci samé, majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření, a další rozhodné okolnosti. Předběžné opatření zanikne nejpozději uplynutím 1 roku od okamžiku jeho nařízení. Pokud navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných.*

(5) *Rozhodnutí o návrhu předběžného opatření podle odstavce 1 není podmíněno předchozím vykázáním podle zvláštního právního předpisu.*⁷¹

§ 273b

„Výkon rozhodnutí o vykázání ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným

- (1) *Nařídil-li soud předběžné opatření podle § 76b odst. 1, výkon tohoto rozhodnutí zajistí bezodkladně vždy soud prvního stupně.*
- (2) *Výkon rozhodnutí se provede tak, že soud v součinnosti s příslušnými státními orgány vykáže povinného ze společného obydlí, odebere mu všechny klíče od společného obydlí, které povinný drží, a popřípadě mu zakáže setkávat se s označenou osobou nebo ji jinak kontaktovat. Soud zároveň poskytne povinnému příležitost, aby si bezprostředně při výkonu rozhodnutí vyzvedl ze společného obydlí své osobní cennosti a osobní dokumenty, jakož i věci, které slouží jeho osobní potřebě; během trvání předběžného opatření podle § 76b pak povinnému umožní vyzvednout i věci nezbytné k výkonu jeho podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání, případně věci nezbytné z jiného vážného důvodu.*
- (3) *Při provedení výkonu rozhodnutí soud povinného rovněž vyzve, aby soudu sdělil adresu, na kterou mu bude možné po dobu trvání předběžného opatření doručovat písemnosti, nebo aby si zvolil zástupce pro doručování písemnosti, a upozorní ho, že písemnosti mu budou doručovány uložením u soudu, jestliže výzvě ve stanovené lhůtě nevyhoví. Soud povinného současně upozorní na následky neplnění povinností stanovených v předběžném opatření podle § 76b.*
- (4) *Není-li povinný při výkonu rozhodnutí přítomen, poskytne mu soud na jeho žádost během lhůty uvedené v § 76b odst. 4 příležitost, aby si ze společného obydlí vyzvedl věci uvedené v odstavci 2. O tomto právu soud povinného vyrozumí oznámením zanechaným na dveřích společného obydlí.*
- (5) *Poruší-li povinný po provedení výkonu rozhodnutí podle odstavce 2 povinnost nevstupovat do společného obydlí a nezdržovat se v něm, soud kdykoliv a bezodkladně na návrh oprávněného provede opětovný výkon rozhodnutí vykázáním povinného ze společného obydlí.*

⁷¹ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. s. 454-458. ISBN 978-80-7400-107-9.

- (6) *Poruší-li povinný povinnost nevstupovat do bezprostředního okolí společného obydlí nebo oprávněného a nezdržovat se v něm, nebo povinnost zdržet se setkávání s oprávněným, anebo zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování oprávněného jakýmkoli způsobem, soud nařídí na návrh oprávněného výkon rozhodnutí podle § 351.*
- (7) *Příslušným k výkonu rozhodnutí uvedeného v odstavci 1 je soud, který nařídil předběžné opatření.*⁷²

Především z uvedeného plyne, že ohrožená osoba má možnost si vybrat, zda se o ochranu před dalšími potencionálními zásahy od agresora bude ucházet nejprve u policie a teprve poté u soudu, nebo zda se na soud obrátí přímo. Jako efektivnější se jeví 1. varianta. Soud není na rozdíl od policejních orgánů součástí výkonné moci a nedisponuje takovými pravomocemi jako policie. To platí zejména, pokud jde o zjišťování podkladů pro rozhodnutí o vydání předběžného opatření. To, že zákonodárce preferoval v prvním sledu ochranu vykázaním od policisty, je ostatně zřejmé i z toho, že policejní orgán je oprávněn rozhodnout o vykázaní agresora bez ohledu na stanovisko ohrožené osoby a to dokonce i proti její vůli. Vykázání je tedy neformální a není vázáno na jakýkoli návrh.

Oproti tomu, obrátí-li se ohrožená osoba bez dalšího na soud, je podmínkou nařízení předběžného opatření podle § 76b občanského soudního řádu podání řádného písemného návrhu na jeho vydání. Tedy na rozdíl od policejního vykázaní je řízení před soudem důsledně návrhové. Soud tak nemůže bez návrhu a proti vůli ohrožené osoby této poskytnout jakoukoli ochranu. Další rozdíl tkví v tom, že návrh na nařízení předběžného opatření může ohrožená osoba vzít prakticky kdykoli zpět a soud je povinen předběžné opatření zrušit. Návrh podaný k soudu je spojen s potřebou dodržení určitých formálních náležitostí, především přesného vymezení toho, čeho se navrhovatel domáhá, vylíčení rozhodujících skutečností, pro něž má být předběžné opatření vydáno.

Soud, na rozdíl od policie, neprovádí a nemůže sám provádět žádná šetření a navrhovatel, chce-li být úspěšný, musí prokázat, že jednáním agresora je vážným způsobem ohrožen navrhovatelův život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost. Jako vhodnými důkazy se v soudní praxi osvědčily kopie předchozích oznámená policejním orgánům, lékařské zprávy, různá psychologická vyšetření, fotografie nebo čestná prohlášení dalších osob. Vzhledem k tomu, že soud má o návrhu rozhodnout bezodkladně, je vyloučeno provádění jakéhokoli dokazování například výslechem potencionálních svědků. Oproti policejnímu vykázaní je tak řízení před soudem výrazně formálnější, což pro navrhovatele, který se zpravidla ocitá v nepříznivém psychickém a někdy i fyzickém rozpoložení, může být

⁷² DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. s. 2279-2280. ISBN 978-80-7400-107-9.

významným handicapem. Je proto vhodné se nejprve obrátit na policejní orgán a potřebné podklady opatřit v desetidenní lhůtě počítané od policejního vykázání, zejména za součinnosti intervenčního centra.

Soud je vázán poměrně krátkou lhůtou pro vydání svého rozhodnutí, má rozhodnout bez slyšení účastníků, bezodkladně, nehrozí-li nebezpečí z prodlení, tak nejpozději do 48 hodin od podání návrhu. Krátké lhůty jsou nyní nastaveny i pro rozhodnutí o případném odvolání. Odvolací soud je povinen rozhodnout o opravném prostředku do 15 dnů ode dne, kdy je mu spis předložen soudem I. stupně.

Sociální aspekt

Stejně jako zákon o ochraně před domácím násilím nabyt dne 1. 1. 2007 účinnosti také zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ten nově upravil mimo jiné činnost tzv. intervenčních center, jejichž úprava byla původně obsažena v zákoně o sociálním zabezpečení. Nejpodstatnější ustanovení zákona o sociálních službách mající vztah k domácímu násilí je:

§ 60a

„Intervenční centra

(1) Na základě vykázání ze společného obydlí podle zvláštního právního předpisu²⁶ je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázání intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) sociálně terapeutické činnosti,*
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*

(3) Služba podle odstavce 1 poskytovaná formou pobytových služeb obsahuje vedle základních činností uvedených v odstavci 2 tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,*
- b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy.*

(4) *Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.*⁷³

6.3 Institut vykázaní

Policie České republiky představuje od přijetí zákona na ochranu před domácím násilím významný článek podílející se na řešení problému domácího násilí. Zákonodárcem jí totiž bylo uděleno oprávnění, respektive možnost vykázat toho, kdo násilným chováním ohrožuje jinou osobu na životě, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, z bytu, obydlí nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, jakož i z jeho bezprostředního okolí.

Touto pravomocí byla policie nadána zvláště v návaznosti na její úkoly vyplývající ze zákona a rovněž proto, že to byla právě policie, která často vyjížděla k případům domácího násilí, aniž by disponovala adekvátními a dostačujícími nástroji k tomu, aby zabránila jeho opakování.

Zákon na ochranu před domácím násilím proto navazuje na stávající instituty umožňující vstup policii České republiky do obydlí podle ustanovení § 83c trestního řádu a ustanovení § 40 zákona o policii.⁷⁴ Změny, které byly tímto způsobem zavedeny do starého zákona o policii, se staly i součástí zcela nového zákona o policii účinného od 1. 1. 2009.

Samotný institut vykázaní, který představuje opatření přijímané policejním orgánem, na základě vyhodnocení zjištěných informací a dalších důkazů nelze v žádném případě vnímat jako formu trestu, nýbrž jako reakci preventivního charakteru na nebezpečné chování násilné osoby. Těžiště vykázaní spočívá jednoznačně v mimotrestní rovině.

Jedná se o opatření, které je povinen přímo ze zákona učinit stát, nikoli ohrožená osoba. V opačném případě by docházelo ke zvýšení traumatizace týrané osoby, která ve většině případů bývá ekonomicky oslabena, sociálně izolována, mohou se u ní objevit zdravotní potíže, psychické problémy, ztrácí schopnost uplatnění se na trhu práce nebo čelí

⁷³ ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006.

⁷⁴ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky*. Komentář. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 155-163. ISBN 978-80-7400-543-5.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád*. Komentář. 7. vyd. Praha: C.H.Beck, 2013. s. 1139-1141. ISBN 978-80-7400-465-0.

ČESKO. Zákon č. 135 ze dne 14. března 2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006.

jiným problémům a potížím. Je tedy pochopitelné, proč nemá ohrožená osoba počáteční sílu násilný vztah opustit a proč potřebuje určitý časový prostor k učinění takového zásadního rozhodnutí.

Vykázání slouží jako prvek prevence. Stát nabízí dvoustupňovou ochranu ohrožené osoby, kdy první fáze ochrany je bez její participace, kdy stát poskytne ohrožené osobě lhůtu 10 dnů. V jejím průběhu je násilná osoba vykázána z bytu a veškeré opatření jsou zde realizována z rozhodnutí státu prostřednictvím policejního orgánu. Druhá fáze pak spočívá v poskytnutí právního prostředku ohrožené osobě v podobě možnosti obrátit se na soud se žádostí o předběžné opatření.⁷⁵

Institutu vykázání je v rámci nové právní úpravy zákona o Policii České republiky věnována samostatná hlava sedmá a to konkrétně ustanovení § 44 až § 47.

§44

„[Podmínky a náležitosti vykázání]

- (1) Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.*
- (2) Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.*
- (3) Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání. Odmítne-li ohrožená nebo vykázaná osoba potvrzení o vykázání převzít nebo*

⁷⁵ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing s. r. o., 2009. s. 40-41. ISBN 978-80-7418-020-0.

odmítne-li písemně potvrdit jeho převzetí, policista tuto skutečnost uvede v úředním záznamu.

- (4) Není-li vykázaná osoba vykázaní přítomna, poučení o jejích právech a povinnostech v souvislosti s vykázaním jí policista poskytne při prvním kontaktu. Je-li to možné, policista této osobě předá potvrzení o vykázaní, v opačném případě ji poučí o možnosti převzít potvrzení o vykázaní a kopii úředního záznamu o vykázaní u příslušného útvaru policie; součástí poučení je i údaj o adrese tohoto útvaru.*
- (5) Nesouhlasí-li vykázaná osoba s vykázaním, může proti němu na místě podat námítky, které policista uvede v potvrzení o vykázaní. Policista námítky předá bez zbytečného odkladu krajskému ředitelství příslušnému podle místa vykázaní (dále jen „příslušné krajské ředitelství“). Vykázaná osoba může dále do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázaní podat příslušnému krajskému ředitelství námítky písemně. Lhůta pro podání námitek počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy došlo k převzetí potvrzení o vykázaní a je považována za dodrženu, jsou-li námítky nejpozději v její poslední den předány k poštovní přepravě nebo podány u příslušného krajského ředitelství. O tomto právu policista vykázanou osobu poučí před předáním potvrzení o vykázaní.*
- (6) Shledá-li příslušné krajské ředitelství, že podmínky pro vykázaní nebyly splněny, vykázaní ukončí a o této skutečnosti vyrozumí ohroženou a vykázanou osobu bez zbytečného odkladu.*

§ 45

[Povinnosti a práva vykázané osoby]

- (1) Vykázaná osoba je povinna*
- a) opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázaní,*
 - b) zdržet se vstupu do prostoru podle písmene a),*
 - c) zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou,*
 - d) vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží. Policista vykázanou osobu poučí o následcích neuposlechnutí výzvy podle písmene d)*
- (2) Vykázaná osoba má právo*
- a) vzít si ze společného obydlí věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady před splněním povinnosti podle odstavce 1 písm. a),*
 - b) vzít si v průběhu vykázaní ze společného obydlí věci podle písmene a) a věci nezbytné pro její podnikání nebo pro výkon povolání; právo lze uplatnit jedenkrát a pouze*

v přítomnosti policisty, policista o výkonu tohoto práva ohroženou osobu předem informuje,

- c) ověřovat provedení vykázaní zejména na čísle tísňového volání 158,
 - d) vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázaní u příslušného útvaru policie.
- (3) Policista poskytne vykázané osobě bez zbytečného odkladu informace o možnostech jejího dalšího ubytování a v souvislosti s tím nezbytnou součinnost. Od této osoby dále vyžádá adresu pro doručování.

§ 46

[Poučení ohrožené osoby]

Policista poučí ohroženou osobu o

- a) možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních,
- b) možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí a
- c) následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázaní přihlíží.

§ 47

[Povinnosti vykazujícího policisty]

- (1) Územní rozsah prostoru, na který se vykázaní vztahuje, určí policista podle míry požadavku účinné preventivní ochrany osoby ohrožené útokem. Je-li v důsledku vykázaní ohrožen provoz objektu nebo znemožněn výkon zaměstnání vykázané osoby, policista o této skutečnosti bezodkladně vyrozumí provozovatele objektu nebo zaměstnavatele vykázané osoby za účelem přijetí potřebných opatření.
- (2) Při provádění úkonů souvisejících s vykázaním policista zajistí přítomnost nezúčastněné osoby; to neplatí, hrozí-li nebezpečí z prodlení.
- (3) Do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí zašle policista kopii úředního záznamu o vykázaní příslušnému intervenčnímu centru¹⁴ a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázaní v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

(4) *Policista ve lhůtě 3 dnů od vykázání provede kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázání.*

(5) *O provedených úkonech a opatřeních sepíše policista úřední záznam.*⁷⁶

Přes veškeré přínosy institutu vykázání je třeba si uvědomit, že vykázání představuje opatření subsidiární povahy, proto by se měl použít jen tehdy, pokud nelze ochrany a bezpečnosti ohrožené osoby dosáhnout jinak. Navíc je možné ho použít pouze v případech, kde lze důvodně předpokládat, například s ohledem na předcházející útoky, že dojde k dalšímu nebezpečnému útoku na život, zdraví nebo svobodu oběti. Jelikož vykázání není trestněprávním úkonem, je možné vykázat násilnou osobu i tehdy, jestliže její jednání neneso znaky trestného činu.

6.3.1 SARA DN

SARA je mezinárodně platné označení metody, které vzniklo spojením začátečních písmen názvu metody v angličtině – Spousal Assault Risk Assessment (hodnocení rizik v partnerských napadeních). Autory této metody jsou kanadský forenzní a klinický psycholog Randal Kropp a švédský policejní psycholog a kriminolog Henrik Bellfrage. Česká verze tohoto postupu vznikla ve spolupráci Bílého kruhu bezpečí s oběma autory a byla jimi schválena v roce 2006. Podkladem české verze byla policejní verze metody, která se jmenuje B-SAFER a dále SARA SV (SARA Screening Version). Adaptace metody byla financována z prostředků Evropských sociálních fondů a ze státního rozpočtu České republiky.

SARA DN (SARA Domácí Násilí) je metoda pro hodnocení a řízení rizika eskalace domácího násilí. Je zaměřena na identifikaci rizika opakovaného fyzického násilí mezi současnými nebo bývalými blízkými partnery. Jejím hlavním smyslem je prevence fyzického násilí. Stanovuje praktická kritéria pro hodnocení rizika domácího násilí v konkrétním případě. Metoda je založena na systematickém zhodnocení stávajícího vědeckého výzkumu v oblasti posuzování hrozby opakovaného fyzického násilí. Při tvorbě tohoto postupu se vycházelo ze stávající standardní praxe, adekvátních zákonů, vědeckých zjištění a empirických výzkumů. Jejím účelem je zavést systematický standardizovaný a praktický rámec pro shromažďování a zvažování informací při přijímání rozhodnutí o riziku opětovného napadení v rámci domácího násilí.

⁷⁶ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky*. Komentář. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 177-190. ISBN 978-80-7400-543-5.

Pro využívání SARA DN v praxi se od budoucích uživatelů v České republice vyžaduje absolvování zaškolovacího výcviku v rozsahu jednoho dne vedeného certifikovaným lektorem.

U této metody se v podstatě jedná o klinický dotazník rizikových faktorů pro domácí násilí. Obsahuje 15 základních položek vytvořených na základě rozsáhlého zhodnocení relevantních empirických výzkumů.

Tuto metodu je možné využívat v praxi zejména:

a) Pro vhodnou intervenci policie v případech domácího násilí

Hodnocení rizika se vyžaduje u výjezdů k případům domácího násilí i při přijímání trestních oznámení v těchto případech.

b) Jako podpora pro rozhodování civilních i trestních soudů v případech domácího násilí

Výsledky této metody mohou pomoci soudům přijmout správná rozhodnutí, například ohledně způsobů trestání a uložit nebo doporučit podmínky společenské kontroly zejména prodloužení institutu vykázání.

c) Pro působení sociálních služeb při usměrňování a řízení rizik v konkrétních případech domácího násilí

Metodu mohou využívat intervenční centra, psychologické poradny a další sociální služby při zjišťování rizik a hledání vhodných postupů v konkrétním daném případě domácího násilí, které řeší v souvislosti s péčí o své klienty.

d) Pro tvorbu cílených terapeutických plánů směrem k násilné osobě

Výsledky metody mohou být využity při přípravě terapeutických plánů i pro určení způsobilosti či stanovení podmínek pro manželské a rodinné návštěvy jak u pachatelů domácího násilí ve výkonu trestu odnětím svobody, tak i u jiných násilných osob, které nebyly trestně stíhány.

e) Při rozhodování o propuštění z výkonu trestu

Zhodnocení rizik případě uvězněných pachatelů může dopomoci vězeňským pracovníkům určit způsobilost nebo stanovit podmínky podmíněného propuštění.⁷⁷

Metoda SARA DN je rozdělena do tří oddílů s baterií 5 otázek v každém bloku:

⁷⁷ VITOUŠOVÁ, Petra. *Domáce násilie – nová prax a nová legislativa v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007. Odhad rizika, metoda SARA DN v praxi České republiky*. Bratislava: Bratislavská škola práva, 2008. s. 113-115. ISBN 978-80-88931-96-6.

ODDÍL 1 – Násilí vůči blízké osobě

Zahrnuje rizikové faktory, které jsou vědecky ověřené jako znaky opakovaného fyzického domácího násilí.

ODDÍL 2 – Obecné sklony násilné osoby k násilí

Zahrnuje rizikové faktory, které jsou vědecky ověřené jako signály zvyšující pravděpodobnost násilného jednání.

ODDÍL 3 – Zranitelnost ohrožené osoby

Soupis otázek vede hodnotitele k tomu, aby při analýze situace přihlížel nejen k násilné osobě, ale také k osobě ohrožené. Analyzují se faktory, které vznikly jako důsledek jejího dlouhodobějšího týrání a nyní zvyšují její zranitelnost.

Podrobné vysvětlení získají uživatelé respektive hodnotitelé při zaškolovacím výcviku, který je stejně jako metoda chráněn mezinárodním právem.

6.4 Právní úprava de lege ferenda

Objektivně vzato je třeba konstatovat, že se Česká republika v problematice domácího násilí posunula za poslední dvě dekády výrazně kupředu. Důležitým mezníkem se stal počín normotvůrce v podobě zavedení ustanovení § 199 trestního zákoníku - týrání osoby žijící ve společném obydlí. Zásadním nástrojem v rukách policie je bezesporu též institut vykázání a fakultativní možností ohrožené osoby požádat soud o předběžné opatření je završena komplexní ochrana týraných osob před domácím násilím.

Délka vykázání policejním orgánem se jeví jako adekvátní. V praxi se potvrzuje, že deset dní, které má oběť domácího násilí k dispozici na prvotní konsolidaci, zcela dostačuje. Jako jakási pojistka pak slouží třetí pomyslný pilíř zákona ochrany před domácím násilím, tedy možnost postupu ve smyslu ustanovení § 76b občanského soudního řádu - opatření na ochranu před domácím násilím.

Domnívám se však, že některé oblasti právní ochrany oběti nejsou dosud plně uspokojující. Přestupkový zákon například domácí násilí, které nenaplnilo skutkovou podstatu trestného činu dle § 199) trestního zákoníku, řeší pouze obecně jako přestupek proti občanskému soužití. Soudím, že by přestupkovému zákonu jako kompaktní normě svědčilo speciální zákonné ustanovení, respektive zvláštní skutková podstata přestupku na domácí násilí podmíněná přísnějším postihem – finanční sankcí, ať už by ji zákonodárce nazval jakkoli.

V oblasti občanskoprávní by pak týraným ženám, které chtějí radikálně a především rychle řešit svoji situaci, výrazně pomohl institut tzv. „administrativního rozvodu“. Jednalo by se o formu rozvodu, kterou české právní prostředí doposud nezná, v některých evropských zemích a také v Rusku je však pevnou součástí rodinného práva. Zavedení takového typu rozvodového řízení v případech domácího násilí je minimálně vhodné pro širokou diskuzi. Dle mého mínění by bylo možné administrativním rozvodem ukončit manželství, ve kterém je jeden z partnerů druhým manželem týrán a tento stav je v přestupkové nebo trestní rovině kvalifikován jako domácí násilí. Nezanedbatelnou podmínkou administrativního rozvodu by kromě probíhajícího domácího násilí byla skutečnost, že v manželství nejsou nezletilé děti. V těchto případech by pak manželství bylo ukončeno do jednoho měsíce souhlasným písemným prohlášením obou manželů například na matričním úřadě. Takováto nebo obdobná úprava by mohla být pro oběť domácího násilí jedním z prvních kroků ke konsolidaci jejího života.

Odborníci zabývající se problematikou domácího násilí již několik let důrazně poukazují na skutečnost, že kromě primární ochrany a komplexní pomoci obětem domácího násilí, je zapotřebí věnovat taktéž adekvátní pozornost násilným osobám. Zájem o agresora by neměl končit poučením o jeho právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním a poskytnutím seznamu adres ubytovacích zařízení. Jsem toho názoru, že pokud je osoba označena jako agresor domácího násilí, následně vykázána a případně řešena v přestupkovém či trestním řízení, měli by s touto osobou začít neprodleně pracovat odborníci z oboru psychologie případně psychiatrie. Ex offio by se tedy s násilnou osobou, stejně jako intervenční centra kontaktují oběť, spojily určené organizace, které by u násilné osoby nastartovaly jakýsi „výchovný program“. Jeho cílem by bylo naučit takovouto osobu potlačit a umět ovládat své negativní a agresivní projevy chování, případně zjistit důvody násilného chování vůči svým blízkým. Potřeba věnovat se kromě obětem specifickým způsobem i agresorům je determinována všeobecně známým faktem, že v rodinách s násilným prvkem vyrůstají další potencionální agresori. Odborná terapie poskytovaná násilným osobám by byla součástí komplexního přístupu řešení domácího násilí v ČR. Kriminalizace násilníka, ukončení manželského svazku a rozpad rodiny by totiž mělo být až krajním řešením. Dobře fungující právní demokratický stát by totiž měl využít všechny možnosti k zachování základní stavební jednotky – rodiny, pokud je to možné.

Domácí násilí je specifickým jevem. Každá specifika si vyžadují speciální a zvláštní přístup. U orgánů činných v trestním řízení zabývajících se domácím násilím to platí dvojnásob. Přestože existuje speciální útvar policie v Brně, který se věnuje výhradně prověřování a vyšetřování trestné činnosti nesoucí znaky domácího násilí, jedná se bohužel spíše o raritu, než aby šlo o příklad dobré praxe pro ostatní policejní ředitelství v České

republice. Ačkoli na všech školeních, kurzech, odborných kongresech, workshopech nebo tematických seminářích zaznívá nahlas požadavek na zřízení specialistů pro domácí násilí z řad policie, státního zastupitelství a soudu, doposud nebyly tyto hlasy vyslyšeny. Policisté na úrovni obvodních či místních oddělení a služby kriminální policie a vyšetřování jsou sice na toto téma proškoleni, na každém státním zastupitelství byl určen státní zástupce jako odborník na danou problematiku a u každého soudu byli soudci seznámeni se zvláštnostmi případů domácího násilí, přesto nedošlo k formálnímu ani praktickému naplnění požadavku na specializaci na všech úrovních policejního i justičního aparátu. Výsledkem je mimo jiné sekundární viktimizace poškozených a odlišný přístup v řešení domácího násilí v praxi. Povinná specializace pracovníků z řad policie a justice by byla jistě přínosem pro efektivní boj s domácím násilím.

7 STATISTIKA VYKÁZÁNÍ V ČR

Účinnost institutu vykázání v českém právním prostředí započala dnem 1. 1. 2007. Tímto datem začaly být počty vykázání statisticky sledovány Policií České republiky, potažmo Ministerstvem vnitra ČR, soudy, intervenčními centry, Bílým kruhem bezpečí, orgány sociální péče o děti a řadou dalších institucí a neziskových organizací. Primárním důvodem byla pochopitelně snaha zjistit kvantitu vykázání v praxi, nutnost a schopnost využít tento nástroj policií, popřípadě soudy a v neposlední řadě také pokus o zmapování důsledků vykázání a jeho efektu při řešení domácího násilí.

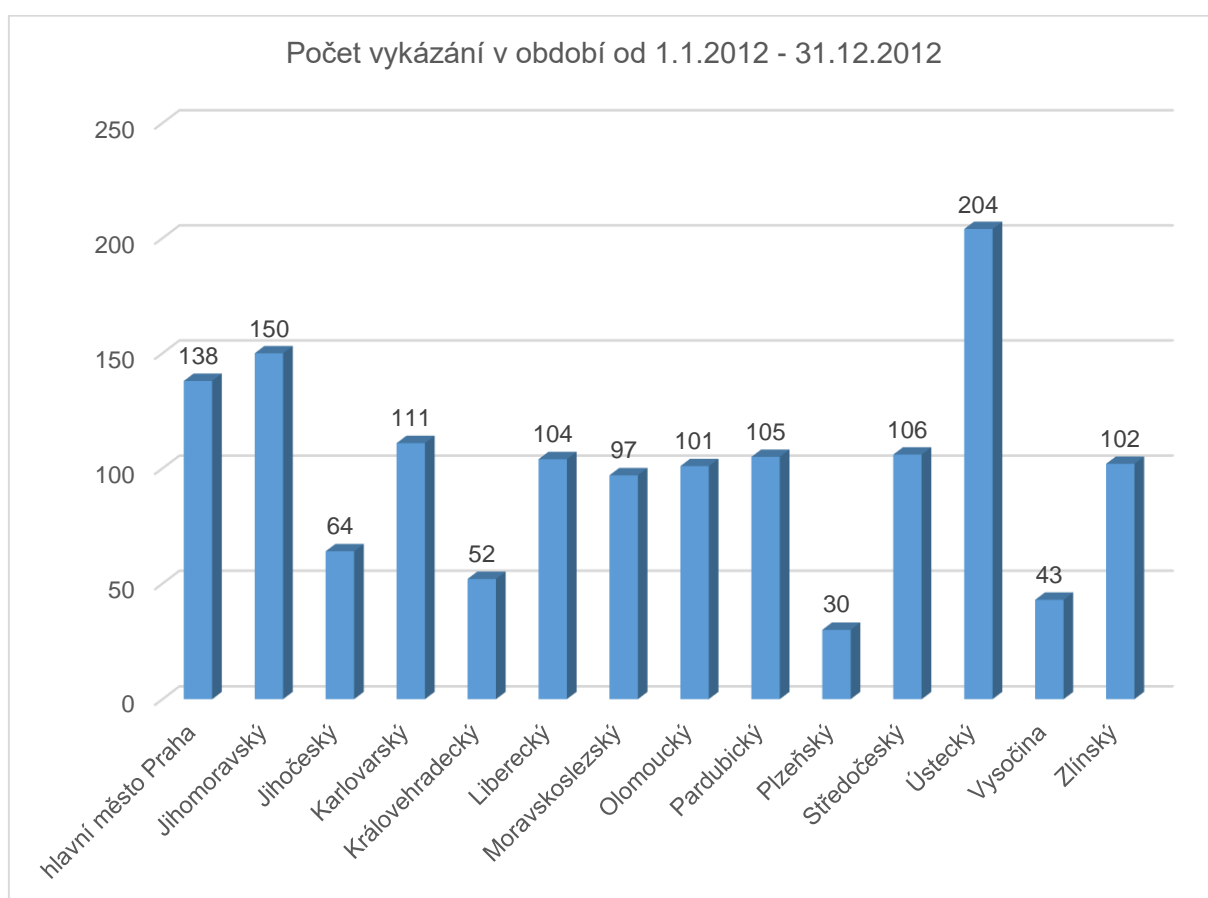
Nejvalidnějším pramenem informací o počtu vykázání v České republice jsou bezesporu Policie České republiky a intervenční centra. Je to dáno právní úpravou, konkrétně zákonem č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky. Normotvůrci zde jasně určují policistovi povinnost zaslat příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření, kopii úředního záznamu o vykázání. V případě, že se v rodině nacházejí nezletilé děti, požaduje zákon informovat taktéž orgán sociální péče o děti.

Pro potřeby této rigorózní práce jsem po konzultaci s pracovníky intervenčního centra Praha pracovala s daty získanými z oficiálních statistik Asociace intervenčních center ČR.

Zaměřila jsem se na dobu posledních tří let, tedy údobí 2012 až 2014, neboť se jedná o období současnosti nejbližší. Statistika vykázání bohužel u všech krajů, vyjma hlavního města Prahy, nebyla do odevzdání této práce zveřejněna.

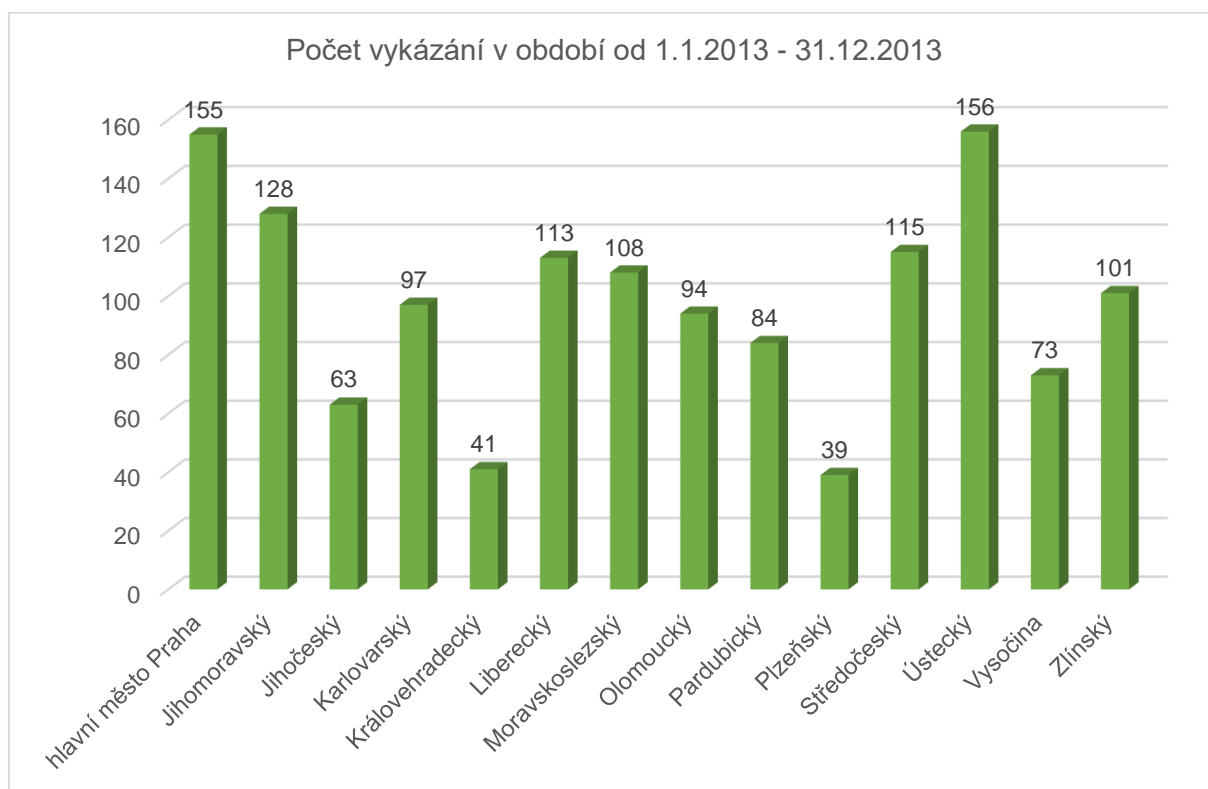
Z níže doložených grafů je zřejmé, že vykázání jsou policií realizována za sledované období nejčastěji v ústeckém, jihomoravském, moravskoslezském kraji a na území hlavního města Prahy. Naopak nejmenší počet vykázání je zaznamenám v kraji plzeňském či karlovarském. Zřejmý nárůst počtu vykázání lze sledovat od roku 2012 v hlavním městě Praze, obecně stoupá počet vykázání téměř ve všech ostatních krajích, výrazněji v kraji středočeském, moravskoslezském, karlovarském a kraji Vysočina.

Graf 1: Počet vykázaní v České republice v jednotlivých krajích za rok 2012

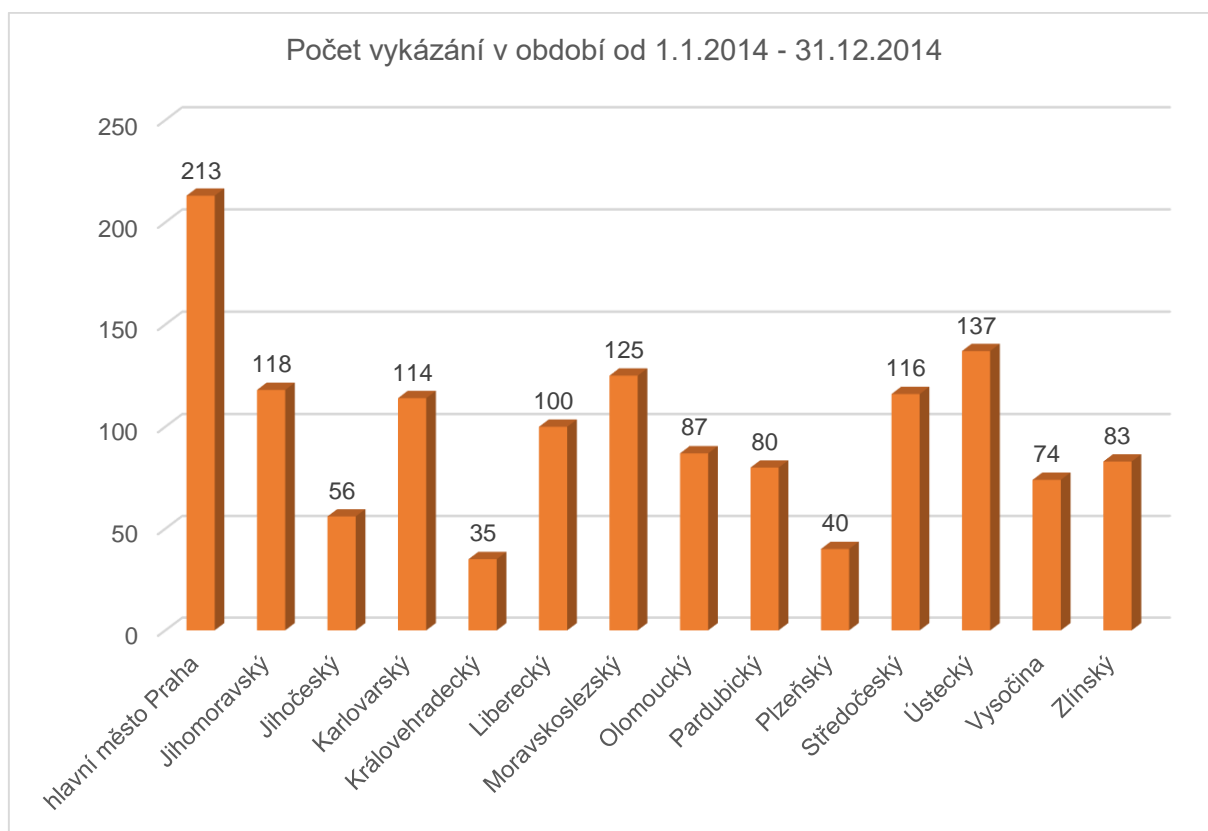
Zdroj: Asociace intervenčních center ČR

Graf 2: Počet vykázaní v České republice v jednotlivých krajích za rok 2013

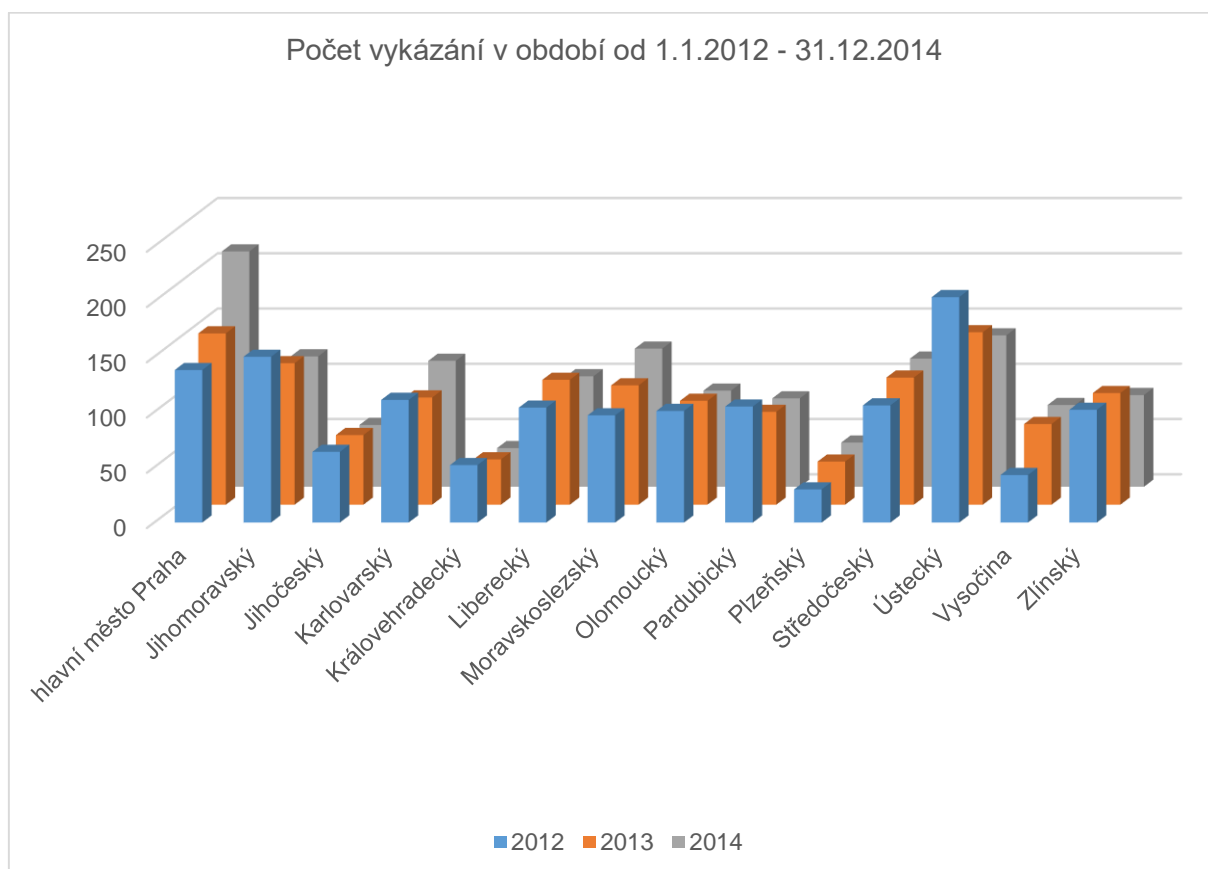
Zdroj: Asociace intervenčních center ČR

Graf 3: Počet vykázání v České republice v jednotlivých krajích za rok 2014

Zdroj: Asociace intervenčních center ČR

Graf 4: Počet vykázaní v České republice v jednotlivých krajích za období let 2012 – 2014

Zdroj: Asociace intervenčních center ČR

Vzhledem k těsné a intenzivní spolupráci s Intervenčním centrem Praha se podařilo získat statistická data k počtu vykázaní na území hlavního města Prahy včetně loňského roku 2015. Intervenční centrum Praha poskytlo údaje rozlišené dle jednotlivých pražských policejních ředitelství. Pro usnadnění orientace v problému je třeba uvést, že na území hlavního města Prahy se pražská policie člení na čtyři samostatná obvodní ředitelství. Obvodní ředitelství Policie Praha I zahrnuje územní celky Prahy 1, 6 a 7, Obvodní ředitelství Praha II subsumuje městské části Prahy 2 a 5, Obvodní ředitelství Praha III pojímá území Prahy 3, 8 a 9 a Obvodní ředitelství Praha IV spravuje části Prahy 4 a 10.

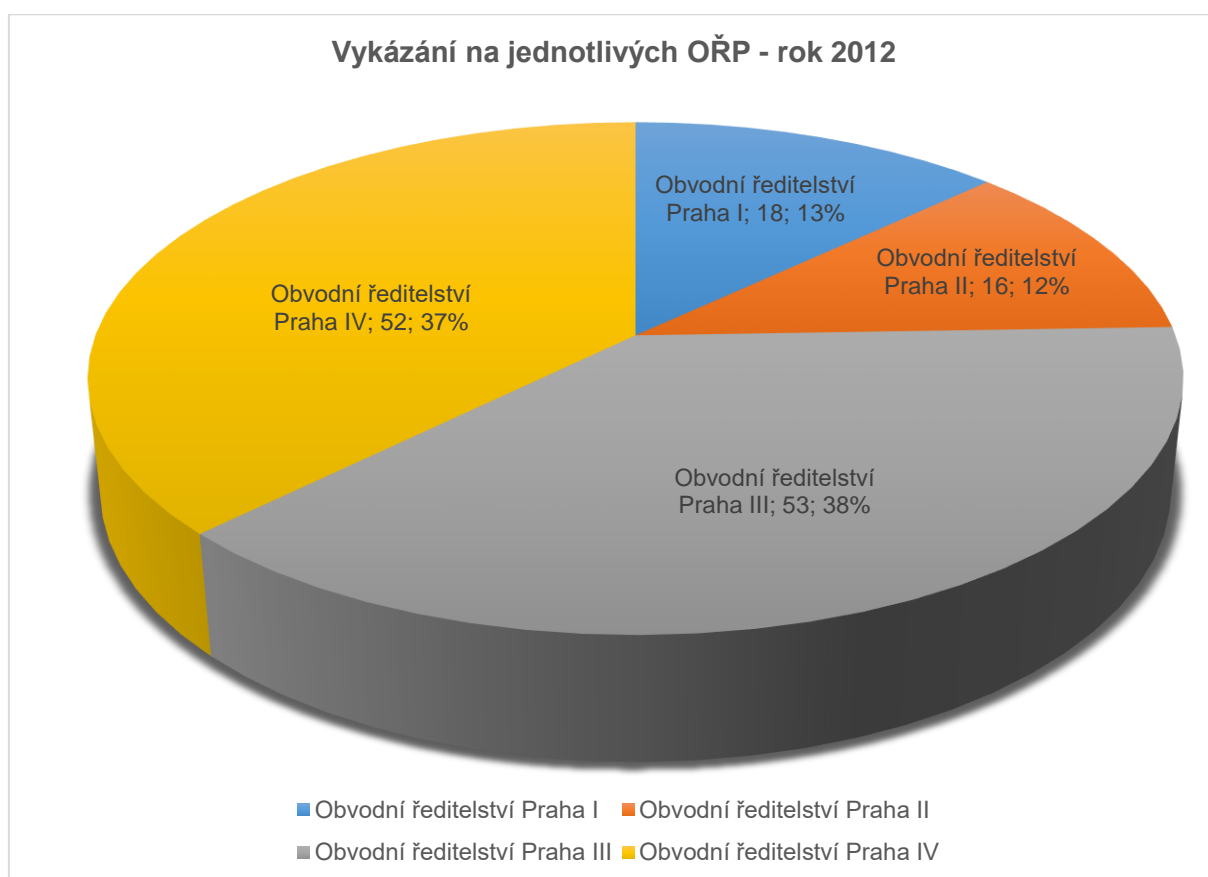
Z níže uvedených výsečových grafů lze dovodit, že největší podíl na výsledném počtu vykázaní v hlavním městě Praze od roku 2012 mají každoročně Obvodní ředitelství policie Praha III a Praha IV.

Přesto, že nebylo ambicí této práce zjišťovat příčiny zřetelného nepoměru kvantity provedených vykázaní na policejních útvarech Obvodních ředitelství policie Praha III a IV a oproti tomu na útvarech Obvodních ředitelství policie Praha I a II, nabízí se jako vysvětlení dvě zásadní skutečnosti.

Městské části Prahy 1 a 2 tvoří tzv. „centrální Prahu“, tedy tu část metropole, která není hustě osídlená rezidenty. Jsou zde umístěny ústřední orgány státní správy, kulturní a historické památky a instituce celostátního významu. Ačkoli se v centru Prahy pohybuje největší množství lidí, neznamená to, že zde také bydlí. Nejpočetnější skupiny Pražanů obývají spíše okrajové části Prahy. Vyšší čísla statistických vykázaní proto náleží policejním obvodům, které náleží vzdálenějším lokalitám hlavního města Prahy, jako je například Jižní Město, Černý Most nebo Letňany.

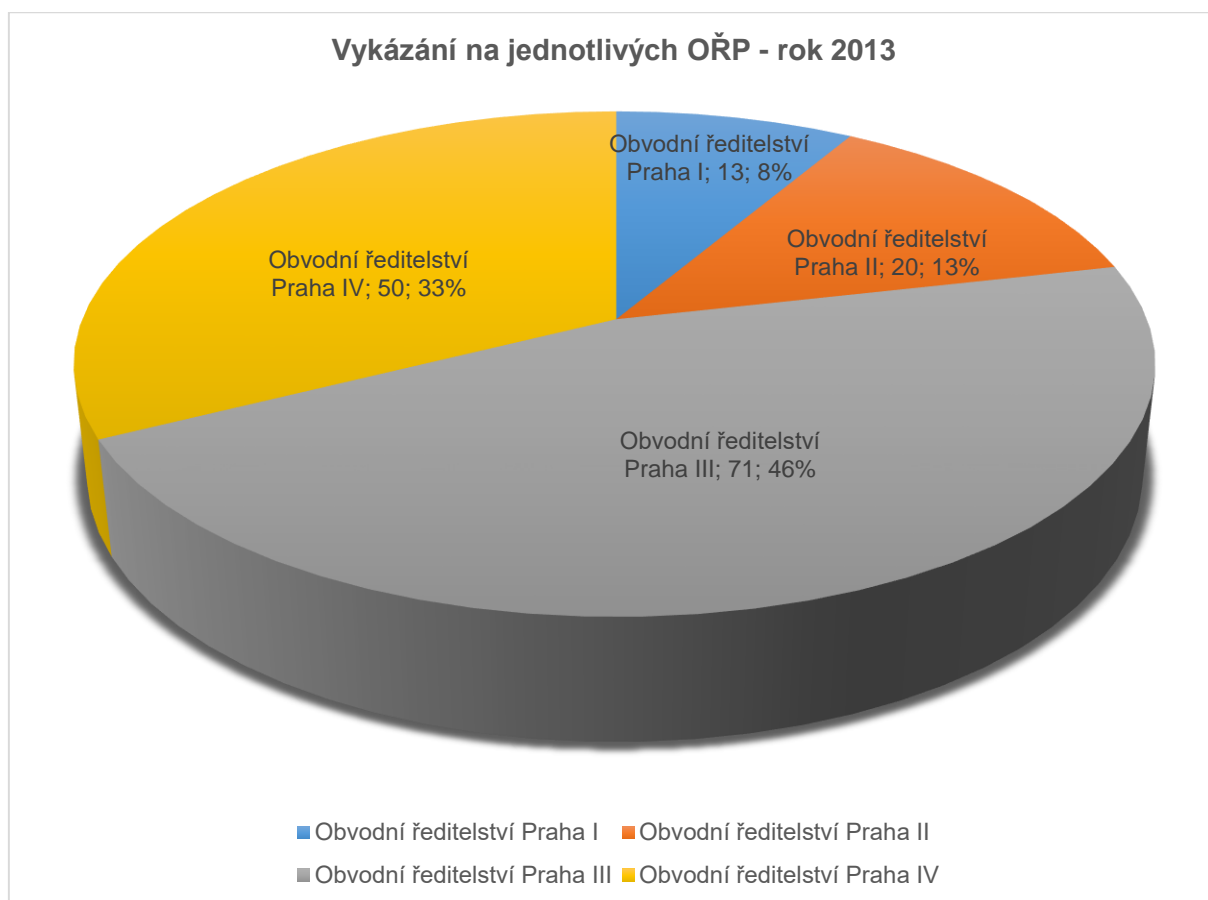
Nelze také opominout zkušenosti a odborné kvality jednotlivých policistů, stejně tak profesní přístup toho či onoho policejního managementu k institutu vykázaní a problematice domácího násilí obecně. Na některých obvodních policejních ředitelstvích v Praze je domácí násilí standardně označováno jako jedno z prioritních úkolů, jinde je k němu přistupováno o poznání vlažněji. Rozdílný náhled na tento celospolečenský problém optikou některého policejního vedení se pak musí zákonitě promítnout i ve statistických výkazech.

Graf 5: Počet vykázaní v hlavním městě Praze na jednotlivých obvodních ředitelstvích Policie ČR za rok 2012

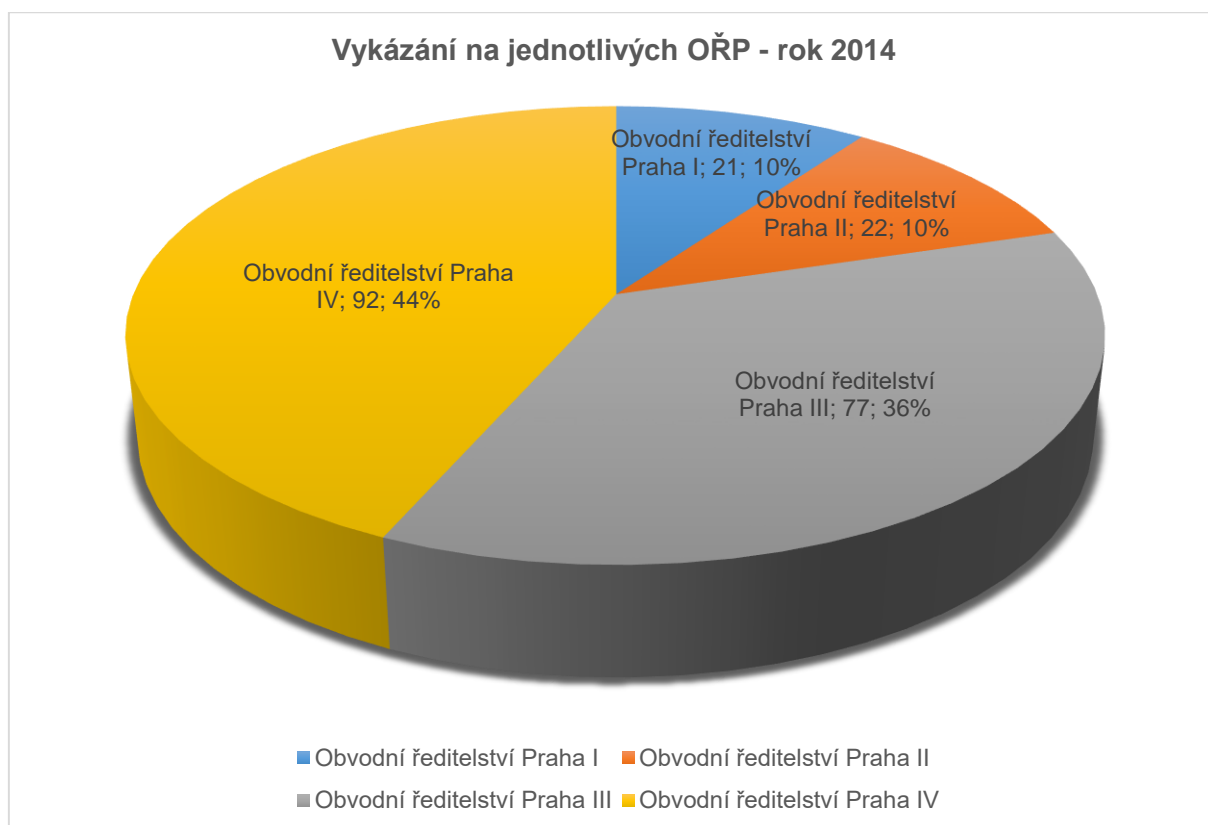
Zdroj: Intervenční centrum Praha

Graf 6: Počet vykázaní v hlavním městě Praze na jednotlivých obvodních ředitelstvích Policie ČR za rok 2013

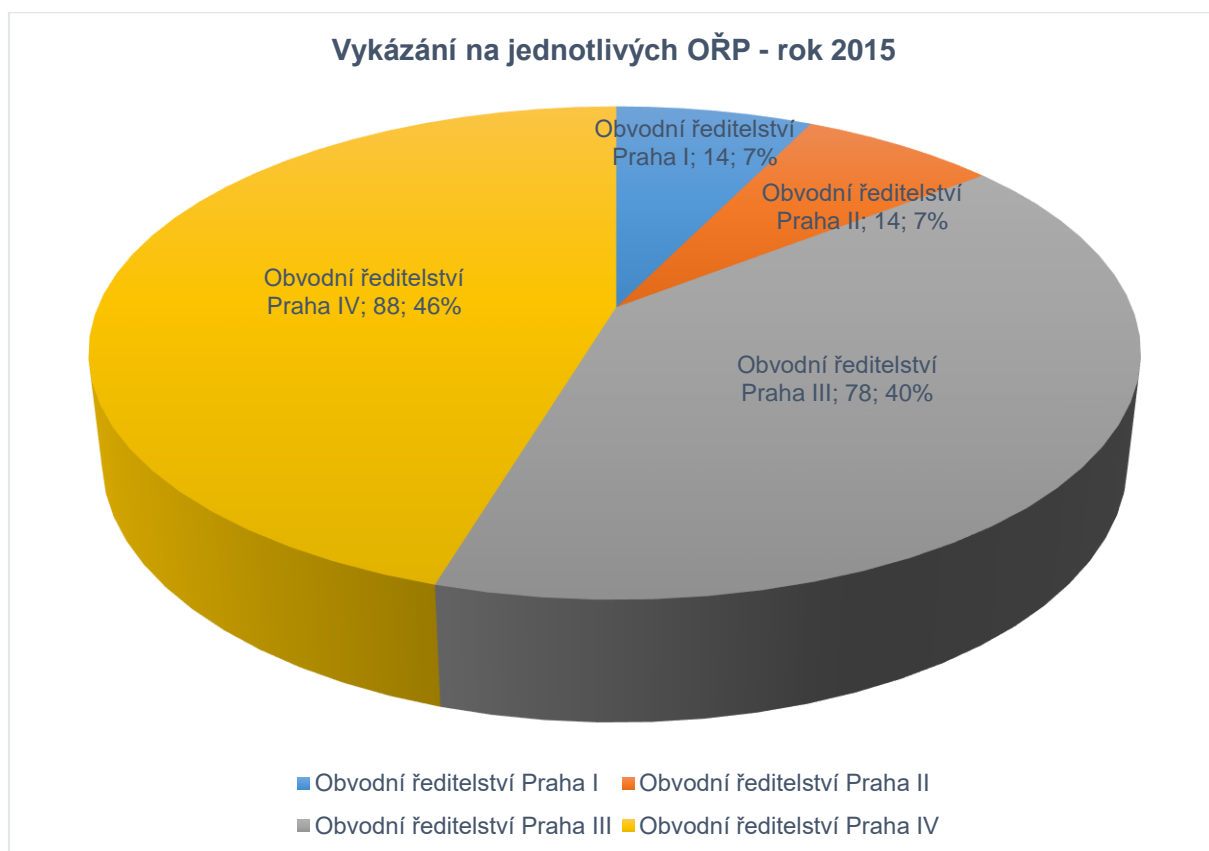
Zdroj: Intervenční centrum Praha

Graf 7: Počet vykázaní v hlavním městě Praze na jednotlivých obvodních ředitelstvích Policie ČR za rok 2014

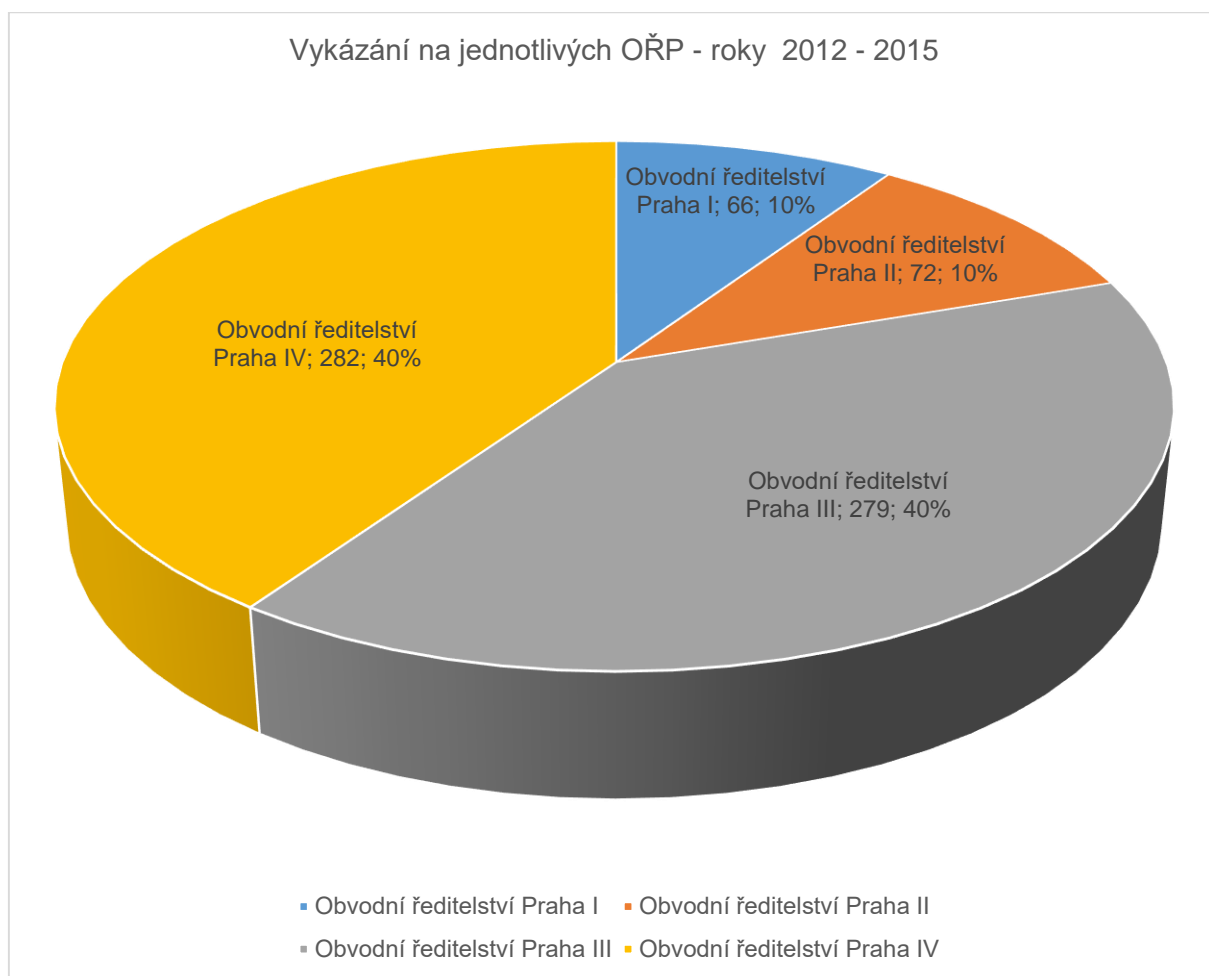
Zdroj: Intervenční centrum Praha

Graf 8: Počet vykázaní v hlavním městě Praze na jednotlivých obvodních ředitelstvích Policie ČR za rok 2015

Zdroj: Intervenční centrum Praha

Graf 9: Počet vykázaní v hlavním městě Praze na jednotlivých obvodních ředitelstvích Policie ČR za období let 2012 - 2015

Zdroj: Intervenční centrum Praha

Intervenční centrum Praha podalo monitoring uskutečněných vykázaní v hlavním městě Praze po jednotlivých měsících. Z níže uvedené tabulky lze vyčíst, že nejexponovanějším měsícem v roce za sledované období je březen a prosinec. Pokud bych měla osvětlit tuto skutečnost, musím konstatovat, že toto téma by jistě vyžadovalo adekvátní výzkum. Pro vyšší výskyt vykázaní v měsíci prosinci se však nabízí vysvětlení v podobě častějšího a intenzivnějšího kontaktu násilné a ohrožené osoby v adventním období a v průběhu vánočních svátků. Tato doba je přece jen spojena s určitým stresem a vypětím, který se zákonitě projevuje v prožívání již tak domácím násilím narušené rodiny.

Tabulka 1: Počet vykázaní na území hlavního města Prahy za období let 2012 – 2015
v jednotlivých měsících

Počet vykázaní na území Prahy - srovnávací statistika Intervenčního centra Praha				
	2012	2013	2014	2015
leden	12	9	14	18
únor	8	11	15	11
březen	21	16	21	20
duben	13	8	18	18
květen	14	15	15	12
červen	6	14	17	14
červenec	12	10	18	17
srpen	7	11	18	21
září	10	18	11	15
říjen	11	13	25	15
listopad	11	10	19	12
prosinec	12	20	22	22
celkem	137	155	213	195

Zdroj: Intervenční centrum Praha

8 POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ

8.1 Pomoc realizovaná státem

„Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“⁷⁸

„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i právech. Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“⁷⁹

Česká republika jako právoplatný člen Evropské unie reflektuje na Rezoluci Evropského parlamentu z roku 2006 o současné situaci v oblasti boje proti násilí na ženách a budoucích krocích. Tato rezoluce doporučila Komisi a členským státům Evropské unie v oblasti mužského násilí na ženách:

- považovat násilí na ženách za porušování lidských práv, odrážející nerovné postavení mužů a žen, a přijmout účinné postupy v boji proti tomuto násilí, včetně efektivních metod prevence a postihů
- přijmout rámcový program pro spolupráci mezi vládními a nevládními organizacemi s cílem rozvíjet postupy a strategie boje proti domácímu násilí
- formulovat strategii nulové tolerance ke všem formám násilí na ženách

Tato rezoluce vyzývá členské státy, aby učinily vhodná opatření, která by vedla k zajištění lepší ochrany a širší pomoci obětem i všem, kdo jsou v ohrožení, že se mohou stát obětí násilí na ženách. Mezi jinými jde o tato opatření:

- rozpoznání důležitosti služeb, které poskytují pomoc a podporu obětem násilí v jejich úsilí stát se finančně a psychicky nezávislé na pachateli
- přijetí proaktivních, preventivních i trestních strategií vůči pachatelům násilí na ženách s cílem omezit možnosti recidivy, poskytovat poradenské služby pro pachatele tak, aby bylo zajištěno bezpečí žen a dětí, které jsou násilím ohroženy

⁷⁸ ČESKO. Zákon č. 1 ze dne 16. prosince 1992, ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY. In: Sběrka zákonů České republiky. 1993.

⁷⁹ ČESKO. Zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: Sběrka zákonů České republiky. 1993.

- v případě rozchodu či rozvodu poskytnou oběti násilí a dětem veškerou nezbytnou pomoc, včetně přechodného bydlení
- přistupovat k ženám, které se staly obětí genderově podmíněného násilí, jako ke skupině, která by měla mít prioritní nárok na sociální bydlení
- zajistit financování dostatečnému počtu bezpečných azylových domů pro ženy, oběti domácího násilí
- zřídit specifické programy, které zvýší možnost obětí domácího násilí získat zaměstnání, zpřístupnit jim trh práce a tím jim umožnit větší finanční nezávislost
- zřizovat služby a centra pro děti žen, které se staly oběťmi domácího násilí
- poskytovat sociálně-psychologické poradenství pro děti, které se staly svědky domácího násilí
- poskytovat dostatečnou ochranu imigrantkám, zejména svobodným matkám a jejich dětem, které často nemají dostatek prostředků či znalostí, aby se mohly účinně bránit proti domácímu násilí v členských zemích Evropské unie⁸⁰

Česká republika aktivně přistoupila k Rezoluci Evropského parlamentu a některé body implementovala v rámci národní legislativy.

Český stát si uvědomil, že řešení případů domácího násilí vyžaduje komplexní přístup, tedy zapojení všech institucí, které mohou být místem prvního kontaktu pro ohroženou osobu. Do systému pomoci ohroženým osobám musí být zapojeny nejen organizace přímo pomáhající, ale i ty, které se mohou s ohroženou osobou na místní úrovni setkat. Tak pomohou domácí násilí včas odhalit a identifikovat a v neposlední řadě navrhnout ohrožené osobě takové řešení, které povede k ukončení násilí.⁸¹

Tyto instituce lze dále rozdělit na represivní a pomáhající. Za represivní lze považovat zejména instituce zřizované státem – Policii ČR, městskou či obecní policii nebo přestupková oddělení obecních úřadů, městských částí. K pomáhajícím subjektům lze zařadit sociální služby poskytované dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, nemocnice, záchrannou službu nebo orgány sociální péče o děti. Stát jako garant fungující interdisciplinární spolupráce všech složek, které se zabývají problematikou domácího násilí, musí vyvíjet aktivitu, aby se daným problémem zabývaly všechny potřebné resorty vlády,

⁸⁰ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0038+0+DOC+XML+V0//CS>

[http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2004/2220\(INI\)](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2004/2220(INI))
VAVROŇOVÁ, Marie. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2006. s. 34-36.

⁸¹ ÚLEHLOVÁ, Dagmar et al. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. s. 86-88. ISBN 978-80-7013-502-0.

zejména pak Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti, zdravotnictví a v neposlední řadě i Ministerstvo práce a sociálních věcí.⁸²

8.1.1 Intervenční centrum

Intervenční centra hrají jednu z klíčových rolí v systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Jedná se o specializovanou sociální službu, bez jejíž existence by systém pomoci jako celek nemohl fungovat.

Přijetím zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, se Česká republika zařadila mezi ty státy Evropské unie, které ve svém právním řádu mají komplexně upravenou ochranu před domácím násilím nejen v institutech občanského a trestního práva, ale vytvářejí zároveň podmínky pro následnou pomoc osobám ohroženým domácím násilím.

Podstatou přijaté zákonné úpravy je včasná intervence policie jako první krok státu, který tak vyjadřuje svůj zamítavý postoj k násilí v soukromé sféře a primárně zájem ochránit osoby ohrožené domácím násilím. Možnost zasáhnout v raném stádiu rozvoje domácího násilí a vykázat násilnou osobu na určitou dobu ze společného obydlí vytvářejí právní rámec pro navazující opatření zejména v sociální oblasti. To následně umožní komplexní řešení jednotlivých případů domácího násilí dříve, než by mohlo dojít k závažnému násilnému trestnému činu. Na rozhodnutí policie o vykázání bezprostředně ze zákona navazuje činnost intervenčního centra, které je specializovaným zařízením sociální služby, neboť poskytuje odbornou sociální pomoc ohroženým osobám a dále koordinuje spolupráci mezi ostatními navazujícími službami sociální a zdravotnické záchranné sítě v daném regionu.

Intervenční centrum ve smyslu zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách poskytuje tyto sociální služby:

- a) Osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany blízkých osob nebo osob žijících s nimi ve společném obydlí, poskytuje intervenční centrum bezprostřední individuální psychologickou a nehmotnou sociální pomoc ambulantního, terénního či pobytového charakteru. Těmto osobám dále umožňuje poskytnutí následné psychologické, lékařské, poradenské nebo právní pomoci. Služby, jež poskytuje intervenční centrum, zahrnují také sociálně terapeutickou činnost nebo pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a v neposlední řadě se též angažuje při

⁸² ÚLEHLOVÁ, Dagmar et al. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. s. 86-88. ISBN 978-80-7013-502-0.

obstarávání osobních záležitostí. Nedílnou součástí je i zajištění spolupráce a sdílení informací mezi orgány intervenčního centra, poskytovateli jiných sociálních služeb, obcemi, orgány sociálně právní ochrany dětí nebo útvary policie ČR či útvary obecní policie, stejně tak mezi ostatními orgány veřejné správy. Zaměstnanci intervenčních center jsou při pomoci ohroženým osobám vázáni zachováním mlčenlivosti o skutečnostech, o kterých se při výkonu funkce dozvěděli. Sdělit takové informace mohou jen s výslovným souhlasem osob, kterých se tyto údaje týkají, případně pro účely trestního řízení orgánům činným v trestním řízení i bez takového souhlasu.

- b) Ohroženým osobám je pomoc poskytována zpravidla na základě podnětu doručeného intervenčnímu centru policií ČR podle zákona o ochraně před domácím násilím. Tímto podnětem je kopie rozhodnutí o vykázaní nebo o zákazu vstupu do společného obydlí a stejně tak kopie úředního záznamu o provedených úkonech. Je zřejmé, že intervenční centrum může poskytnout pomoc na základě žádosti ohrožených osob i bez takového podnětu.
- c) Intervenční centrum je povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí označena za ohroženou osobu ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním.
- d) V rámci prvního kontaktu s ohroženou osobou ověřují pracovníci intervenčního centra, zda tato osoba porozuměla všem informacím, které jí poskytli příslušníci Policie České republiky a zda jí byla zajištěna dostatečná ochrana a bezpečí.
- e) Povinností intervenčního centra je mimo jiné oznamovat krajskému úřadu počet osob ohrožených násilným chováním, kterým byla poskytnuta pomoc.⁸³

Stejně jako zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (označovaného také jako zákon o ochraně před domácím násilím), nabyt dne 1. 1. 2007 účinnosti rovněž zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Tato norma nově upravila činnost intervenčních center, jejichž úprava byla původně obsažena v zákoně o sociálním zabezpečení. V platném znění zákona o sociálních službách je činnost intervenčních center vymezena v ustanovení § 60a jako specializovaná sociální služba.

Efektivní pomoc poskytovaná obětem domácího násilí má nabízet dostupnou komplexní paletu kvalitních služeb počínaje krizovou telefonickou linkou, poskytnutím doprovodů, právní pomocí včetně právního zastoupení, ubytování včetně možnosti utajení a konče sociálním poradenstvím, psychologickou pomocí nebo následnou terapeutickou péčí.

⁸³ VOŇKOVÁ, Jiřina, DURDÍK, Tomáš et al. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. s. 29-30. ISBN 978-80-239-9448-3.

Model takového komplexně pomáhajícího procesu pak vypadá takto:

- 1) Telefonát oběti na krizovou linku – intervenční centrum zdokumentuje základní body, určí místo setkání, podá základní doporučení.
- 2) Příprava krátkodobého akčního plánu – pracovníci intervenčního centra zajistí bezpečí osoby a jejích základních potřeb. Tato fáze má tři části: krizovou intervenci (aktivní vyposlechnutí oběti a její situace, popisu událostí), odhad (pomoc oběti při identifikaci jejích problémů) a screening (ověření si, že uchazeč o služby centra je skutečně jejich oprávněným kandidátem).
- 3) Realizace krátkodobého akčního plánu – intervenční centrum reaguje na okamžité potřeby oběti domácího násilí.
- 4) Formální příjem – realizuje se u oběti, která bude ubytovaná v zařízení azylového typu, oběť společně s pracovníky centra začíná formulovat dlouhodobé plány.
- 5) Hodnocení – pracovníci centra pomáhají oběti v identifikaci a objasňování jejích požadavků.
- 6) Sestavení dlouhodobého akčního plánu – po splnění krátkodobých potřeb může oběť ve spolupráci s centrem začít s realizací dlouhodobých strategií.
- 7) Realizace dlouhodobého akčního plánu – intervenční centrum poskytuje podporu a navrácení sebedůvěry oběti domácího násilí.
- 8) Následné poskytování služeb – oběť je rozhodnutá, že již nebude služby centra využívat, následuje výstupní interview, kdy oběť zhodnotí kvalitu poskytnutých služeb, případně následuje i domluva dalšího vzájemného kontaktu.⁸⁴

Naprostou samozřejmostí pomáhajícího procesu je nezveřejňování údajů o oběti domácího násilí, neuvádění jí do situací ohrožujících její bezpečnost a nevnucování jí vlastních rozhodnutí a vizí.

Mezi základní principy práce intervenčních center patří nestrannost, nezávislost, diskrétnost, respektování autonomie uživatele a návaznost na síť dalších zařízení. Tyto principy dále doplňují individuální přístup, důvěru, dostupnost a interdisciplinární přístup.

Nad každým tématem k domácímu násilí se vznáší v intervenčních centrech heslo: „*Důležité je nezkazit první kontakt s obětí domácího násilí a přistupovat k ní s porozuměním*“.⁸⁵

Dosavadní zkušenosti ukazují, že založení intervenčních center bylo opodstatněné. K účinné pomoci osobám ohroženým domácím násilím totiž nestačí pouze právní úprava, ale

⁸⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina., HUŇKOVÁ, Markéta et al. *Domácí násilí v Českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. s. 201-203. ISBN 80-239-2106-1.

⁸⁵ ŠUSTEROVÁ, Marie. Intervenční centrum pro ženy a muže ohrožené domácím násilím. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 13.

zároveň je nutné vytvářet podmínky pro následnou pomoc těmto osobám, kterou v České republice zajišťují intervenční centra prostřednictvím kvalifikovaných a odborně proškolených pracovníků.

Ze zákona musí tuto službu každý z krajů. Hlavní město Praha zřídilo službu intervenčního centra 1. 1. 2007 při příspěvkové organizaci Centra sociálních služeb Praha. V současné době v České republice působí 15 intervenčních center.⁸⁶

8.1.2 Policie ČR a justiční aparát

Základy ochrany poskytované ohroženým osobám spočívají na třech vzájemně provázaných pilířích.

- 1) policejní zásah
- 2) sociální pomoc
- 3) soudní ochrana

Ad 1) Zákon o ochraně před domácím násilím zakotvil v právním řádu České republiky institut vykázání ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj. Institut vykázání představuje časově ohraničené zákonné omezení, které mohou příslušníci policie ČR uložit násilné osobě. Cílem tohoto opatření je zastavit aktuálně probíhající útok násilné osoby, zamezit jejímu dalšímu nebezpečnému jednání, oddělit ji od osoby ohrožené a této tak zajistit bezpečí. O institutu vykázání blíže v kapitole 6.3.

Policie by měla mít vypracovány jasné standardy a doporučení pro případy domácího násilí i pro přístup k oběti. Ochrana před násilím a efektivní vyšetřování domácího násilí jsou úkolem pro policejní management a měly by být organizovány ve směru „ze shora dolů“. Priority policie při řešení domácího násilí by pak měly být v tomto sledu:

- a) ochránit život dospělých i dětí, kteří jsou ohroženi násilím v rodině
- b) vyšetřit všechny nahlášené případy domácího násilí
- c) napomoci efektivnímu zásahu tak, aby byli pachatelé domácího násilí za své chování potrestáni
- d) přijmout proaktivní interdisciplinární přístup k prevenci a potlačování domácího násilí⁸⁷

Ad 2) Na intervenci realizovanou policií ČR navazuje péče poskytovaná ohrožené osobě intervenčními centry. Intervenční centra jsou specializovaná pracoviště, která nabízejí ohroženým osobám pomoc v oblasti sociálněprávní, psychologické a organizační. Úkolem

⁸⁶ <http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/>

⁸⁷ <http://wlv.openrepository.com/wlv/handle/2436/22612>

jejich pracovníků je poskytnout ohrožené osobě relevantní informace o její situaci a možnostech řešení této situace, případně jí také pomoci při realizaci jejích rozhodnutí.

Ad 3) Zákon o ochraně před domácím násilím také zavedl nový prostředek občanskoprávní ochrany ohrožených osob. Jedná se o zvláštní druh předběžného opatření, kterým soud může násilné osobě uložit další omezení spočívající v opuštění společného obydlí a zdržení se kontaktu s ohroženou osobou. Uložení takového předběžného opatření může navazovat na policejní vykázání násilné osoby, návrh na jeho vydání však může být podán i bez předchozí policejní intervence. Po dobu trvání předběžného opatření je tak ohrožené osobě poskytnut prostor pro případné řešení své situace cestou standardních prostředků občanského práva.⁸⁸ Blíže v kapitole 6.5 Domácí násilí z pohledu soudní praxe.

Aby mohly zákony skutečně chránit oběti před násilím, je potřeba, aby nebyly pouze na papíře, ale byly důsledně naplňovány i v praxi. Zákonná opatření musí jít ruku v ruce s dostatečným množstvím dostupných služeb pro oběti násilí a intervenčními centry koordinujícími aktivity ve prospěch obětí. Důsledná aplikace zákonů na ochranu obětí před násilím je jednou ze zásad „dobré praxe“ a zahrnuje celou řadu strategií:

- co největší počet pracovníků z institucí, které zajišťují aplikaci zákonů na ochranu obětí v praxi, by měl projít školením a mít přístup k informacím o problematice domácího násilí
- školení by nemělo být zaměřeno jen na právní aspekty, ale také na smysl a implementaci zákona
- informace o aplikaci práva na ochranu obětí musí být poskytovány také široké veřejnosti
- jasně regulovaná ochranná nařízení, ochrana pro všechny ženy nebo osoby žijící v rodinách a blízkých vztazích
- aplikace ochranných nařízení i v případě psychického násilí a stalkingu
- ochrana individuální sféry oběti (domov, zaměstnání, školky, školy atd.) a zákaz kontaktovat oběť i telefonicky či písemně
- rychlý přístup k ochranným mechanismům, právní pomoc a podpora pro oběti
- rychlé vydávání ochranných opatření, například ve formě předběžných opatření
- efektivní aplikace ochranných opatření s kompetencí policie zajistit jejich dodržování

⁸⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám – Přínos zákona o ochraně před domácím násilím pro českou společnost*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 443. ISBN 978-80-7357-365-2.

- úzká spolupráce soudů s policií, intervenčními centry a organizacemi poskytujícími pomoc a ochranu oběti⁸⁹

8.2 Pomoc realizovaná jinými subjekty - neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace neboli nevládní neziskové organizace jsou organizace nezřizované státem a na státu nezávislé, které jsou určeny k obecně prospěšné činnosti nebo k neziskové činnosti pro soukromý prospěch. Za neziskové organizace se obecně považují především ty organizace, jejichž aktivity zmírňují utrpení, podporují zájmy chudých, chrání životní prostředí, poskytují základní sociální služby nebo vedou k rozvoji komunit.

V České republice existuje několik specializovaných center – zpravidla neziskových organizací, na které se mohou oběti domácího násilí obrátit o pomoc. Je jim zde poskytnuta kvalitní psychologická, sociální, právní a jiná pomoc v rámci osobních nebo telefonických konzultací. Další servis zahrnuje krizovou intervenci, psychoterapii pro dospělé, zprostředkování kontaktu na další odborníky, v případě nutnosti také doprovod na úřady či soudy. Mnohé instituce poskytují azyl ohroženým osobám. Centra jsou většinou financována částečně ze státního rozpočtu, sponzorských darů či fondů Evropské unie.

Tyto organizace vyjádřily a stále projevují vůli a ochotu přispět svými zkušenostmi a odbornými znalostmi ke zkvalitnění pomoci, kterou podle zákona poskytují ohroženým osobám pracovníci intervenčních center. Opravňuje je k tomu znalost dané problematiky, která je nutným předpokladem pro spolupráci mezi intervenčními centry, orgány státní správy a samosprávou a neziskovými organizacemi.

Je nutné zmínit, že intervenční centra jsou koncipována jako první pomoc pro oběti domácího násilí, tedy něco jako průtokový mechanismus, který ohrožené osobě poskytne bezprostředně psychologickou, sociální a právní pomoc, avšak nemá možnost s ní pracovat dlouhodobě. Z tohoto důvodu je zcela zásadní a nutné pokračovat ve finanční podpoře činnosti neziskových organizací, které poskytují obětem domácího násilí návazné služby. Je smutným faktem, že zejména resort Ministerstva práce a sociálních věcí každým rokem finanční dotace některým neziskovým organizacím okleštilo, přestože je žádné jiné intervenční centrum nahradit nemůže.

⁸⁹ VAVROŇOVÁ, Marie. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2006. s. 54-56.

Je nezbytné, aby podpora neziskových organizací i přes zřízení intervenčních center pokračovala, neboť právě ony i do budoucna zůstávají důležitou součástí komplexní pomoci obětem domácího násilí.

Jak již bylo uvedeno, neziskových organizací v České republice, které se podílejí nejrůznější formou na pomoci obětem domácího násilí, je celá řada. V následujících kapitolách si dovoluji upozornit na ty nejdůležitější a nejznámější, které svým proaktivním přístupem k dané problematice výrazně přispěly k tomu, že se o domácím násilí začalo více mluvit a následně se tato problematika začala legislativně řešit. Jedná se zejména o Bílý kruh bezpečí, ŽIVOT 90, ROSA, ACORUS. Mezi další řadíme ProFem, o.p.s., Krizové centrum RIPAS, Persefona o.s. Česká katolická charita – projekt Magdala, ADRA, Diakonie ČCE – Středisko křesťanské pomoci v Praze nebo Triangl – centrum pro rodinu.⁹⁰

8.2.1 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí (BKB) je občanské sdružení s působností po celé ČR, založené v roce 1991. Bílý kruh bezpečí poskytuje profesionální, odbornou, bezplatnou, nestrannou a diskrétní pomoc obětem trestných činů, svědkům a pozůstalým po obětech, včetně morální a emocionální podpory ve svých devíti poradnách v republice. Přímá pomoc stojí na osobním kontaktu s dvojicí konzultantů, právníka a odborníka na psychologickou pomoc. Tato služba je poskytována bezplatně prostřednictvím 280 dobrovolníků.

Bílý kruh bezpečí sleduje tři základní cíle, kterými jsou:

- poskytovat přímou pomoc obětem a svědkům trestných činů
- podílet se na prevenci kriminality
- usilovat o zlepšení práv a postavení poškozených v trestním řízení

Právě bílý kruh bezpečí byl subjektem, který dostal domácí násilí podstatnou měrou do povědomí veřejnosti a nasměroval zákonodárce k přijetí potřebné právní normy realizující institut vykázání. Rovněž podal řadu podnětů k legislativním iniciativám, jenž mimo jiné rozšířili katalog práv poškozených v trestním řízení. Jedním z nejvýznamnějších návrhů byl zákon č. 135/2006 Sb. Na ochranu před domácím násilím.

Bílý kruh bezpečí je zapsán v Registru poskytovatelů sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí a v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů Ministerstva spravedlnosti. Pomoc Bílého kruhu bezpečí je komplexní, což znamená, že oběti mohou

⁹⁰ VAVROŇOVÁ, Marie. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2006. s. 87-88.

v jedné poradně řešit komplex svých aktuálních problémů a otázek, jak v oblasti práva, tak v oblasti psychosociální.

Od kontaktu s Bílým kruhem bezpečí lze mimo jiné očekávat:

- poskytnutí bezpečného prostoru a podpory při ventilaci emocí, jako je stud, ponížení, lítost, hněv, zármutek nebo pocit viny
- zmapování individuální situace, utřídění cílů a problémů
- pomoc při hledání krátkodobých i dlouhodobých strategií
- znovuoobnovení pocitu bezpečí
- prověření základních potřeb – zdraví, bydlení, finance, zaměstnání, vztahy a jiné
- informování o navazujících službách
- stanovení priorit a první nezbytné kroky k nápravě škod
- nabídku nadstandardních služeb v mimořádně závažných případech

Bílý kruh bezpečí má 13 registrovaných služeb, 12 pracovišť v 9 regionech, provozuje nonstop telefonickou linku DONA pro pomoc lidem ohroženým domácím násilím a eviduje více než 45 000 kontaktů s občany, kteří u této organizace hledali pomoc.⁹¹

DONA linka je specializovanou celostátní službou telefonické krizové pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím. Vznikla v roce 2001, a jak již bylo uvedeno, eviduje několik desítek tisíc přijatých tuzemských volání, ale i hovory ze zahraničí. DONA linka má pevné místo v síti registrovaných sociálních služeb a je svého druhu unikátním projektem v rámci EU. Její nepřetržitý provoz v současnosti podporuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a hlavní město Praha.

DONA linka je telefonní linkou s nepřetržitým provozem, jejímž cílem je pomoci v boji s domácím násilím. Tato linka slouží nejen obětem domácího násilí, ale rovněž jeho svědkům a profesionálním pracovníkům, kteří se s případy domácího násilí setkávají při výkonu svého povolání. Zřizovatelem DONA linky je Bílý kruh bezpečí a její provoz podporuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. DONA linka je anonymní, poskytuje tedy volajícímu diskrétnost a důvěru. Poté, co pracovník DONA linky zhodnotí situaci, snaží se poskytnout pomoc, kterou konkrétní volající potřebuje. V rámci každého konkrétního případu lze nabídnout pomoc právní, psychologickou, pomoc při řešení problému, poskytnutí ubytování oběti domácího násilí, ale i přivolání zdravotní pomoci, případně policie ČR, pokud je ohroženo zdraví nebo život volajícího.

⁹¹ www.bkb.cz

VITOUŠOVÁ, Petra. Bílý kruh bezpečí, o. s. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 39-43.

DONA linka disponuje 31 pracovníky, kteří musí splňovat podmínky odborné způsobilosti a bezúhonnosti požadované v intencích zákona o sociálních službách. Většina pracovníků má z důvodu snadnějšího porozumění oběti vysokoškolské vzdělání v oborech jako je právo, psychologie nebo sociální práce. Podle statistik DONA linky je 87% volajících žen a až 60% případů se týká problému domácího násilí, z toho až u 90% těchto případů jsou přítomny děti.⁹²

Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně právní ochrany dětí, obcemi, útvary Police ČR a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.

8.2.2 Občanské sdružení ROSA

Občanské sdružení ROSA je centrum pro týrané a osamělé ženy poskytující komplexní pomoc ženám, obětem domácího násilí a jejich dětem. Občanské sdružení ROSA vzniklo v roce 1993 původně jako nadace, později bylo přeregistrováno na občanské sdružení.

ROSA poskytuje tři registrované sociální služby:

- a) Informační a poradenské centrum ROSA pro ženy, oběti domácího násilí

Ženám, coby obětem domácího násilí, je poskytováno jednorázové i dlouhodobé psychosociální, sociálně terapeutické a sociálně právní poradenství. Toto poradenství je bezplatné, mlčenlivé, pracovnice sdružení se řídí etickým kodexem a vždy stojí na straně oběti. Bezplatné poradenství je poskytováno týmem lidí ve složení – socioterapeutka, psychologka a sociální pracovnice. V případě potřeby je ROSA schopna zajistit pomoc právničky, psychiatricky nebo dětské psychologky.

- b) Azylové ubytování s utajenou adresou

Azylové ubytování je určeno obětem domácího násilí ohroženým na životě násilným partnerem a jejich dětem. Vzhledem k utajenému pobytu obětí trestné činnosti není zpřístupněna adresa utajeného azylového domu. Kvůli utajení nemá azylový dům krizová lůžka. Klientky jsou k azylovému ubytování přijímány individuálně, vždy ale až po konzultaci v poradenském centru. K pobytu nejsou přijímány z bezpečnostních důvodů ženy závislé na drogách a alkoholu psychiatricky nemocné a agresivní. Jako následnou péči ROSA provozuje i byt s utajenou adresou. Pobyt v azylovém domě s utajenou adresou je poskytován na tři až dvanáct měsíců. Z počátku je azylové ubytování poskytováno na zkušební dobu jednoho

⁹² www.donalinka.cz

měsíce a poté se pobyt případně prodlužuje. Kontaktní adresou je ROSA, ulice Podolská 242/25, Praha 4.

c) Telefonická krizová pomoc, internetové poradenství

Telefonní linka 241 432 466 je v provozu ve všední dny během pracovní doby Informačního a poradenského centra. Krizová telefonní SOS linka je v provozu ve všední dny od 9. hodiny do 18. hodiny. O radu se mohou oběti násilí a jejich příbuzní obrátit i prostřednictvím emailu. Internetové dotazy jsou odpovídány do 24 hodin. Poradna na emailové adrese slouží nejen ženám, obětem domácího násilí, ale i teenagerům a dětem, které trápí násilí v jejich rodině, široké i odborné veřejnosti a pomáhajícím profesím.

ROSA se zaměřuje taktéž na prevenci násilí, pořádá semináře, školení, konference a vydává publikace. ROSA je členem mezinárodní sítě WAVE (WOMENS AGAINST VIOLENCE EUROPE).⁹³

8.2.3 Azylové domy

Azylové domy jsou místa, kam se týrané ženy mohou uchýlit před hrozícím násilím ze strany svého partnera. Pokud týraná žena nemá rodinu či přátele, kteří by jí mohli pomoci, přichází v úvahu právě azylový dům. Azylové domy však nabízejí pouze dočasné ubytování pro ženy, které se staly oběťmi domácího násilí či byly týrány anebo prožily silně traumatizující situaci. Dlouhodobě týrané ženy vykazují příznaky, které jsou velmi často srovnatelné se symptomy dlouhodobého mučení nebo násilného únosu. Ženy, které jsou týrány, potřebují podporu v jejich situaci, jenž povede k prohloubení jejich nezávislosti a pozitivního sebevědomí.

Setrvání v azylovém domě by nemělo znamenat pouze poskytnutí přístřeší, ale má nabízet bezpečnou a přátelskou atmosféru, současně také intenzivní podporu napadené ženy. Týrané ženy potřebují individuální přístup a vlídné přijetí spojené s reálnou pomocí. Podstata práce se ženami v azylových domech spočívá zejména v přispění, v dodávání síly, aby ony samy časem převzaly kontrolu nad vlastním životem. Azylové domy nesmějí být místem, kde se zneužívané ženy nemohou samostatně rozhodovat o sobě a svých dětech stejně, jako kdyby stále žily se svým násilným partnerem.

Bezpečnost a ochrana žen a jejich dětí, které byly vystaveny násilí nebo byly zavražďovány, je hlavním úkolem azylových domů. Mezi základní opatření, která zajišťují

⁹³ HRONOVÁ, Martina. Občanské sdružení ROSA. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 35-38.

bezpečnost žen, patří utajená adresy jejich pobytu, bezpečnostní zabezpečení areálu azylových domů a úzká spolupráce s policií a sociálními pracovníky. Ve většině evropských zemí se informace o pobytu ženy v azylovém domě považuje za zcela důvěrnou.

Základním předpokladem azylových domů s utajenou adresou je vytvoření bezpečného prostředí, ve kterém bude podporována nezávislost a samostatnost žen a zároveň jim budou poskytovány odpovídající služby. Určitá pravidla jsou však pro pobyt v azylových domech nezbytná, ovšem nesmějí být výrazně omezující, neboť by nabolávaly schopnost žen postarat se o svou bezpečnost a chod domácnosti. Tyto ženy opustily vztah, ve kterém neznaly svobodnou volbu. Podstatné tedy je, aby pravidla v azylových domech nebyla obdobná těm, které zažívaly v násilném vztahu. Ženy by se zde měly cítit svobodné a v bezpečí.

Azylové domy stanovují délku pobytu ve svých zařízeních různě. Čím déle může žena zůstat, tím více má času k tomu, aby zaktivizovala všechny zdroje potřebné účinné ochrany sebe i svých dětí. Delšími pobyty se však omezuje kapacita příslušných zařízení. Pobyt v azylovém domě s utajenou adresou by měl pomoci zejména v tísnivé situaci, v období akutního nebezpečí fyzického napadání, v rozvodovém období nebo během soudních řízení o svěřeni dětí do péče, tj. v období, kdy ženy aktivně řeší svou životní situaci. V těchto okamžicích může násilné jednání partnera eskalovat, přičemž právě tehdy ženy potřebují zažívat pocit bezpečí a klidu, aby mohly sebrat a zapojit všechny své síly k řešení krizové situace. Současně s tím potřebují prostor během zařizování nového bydlení, případně zaměstnání. Některé azylové domy dokonce poskytují možnost následného přechodného ubytování.

8.2.4 Acorus

Acorus je občanské sdružení, které se od roku 1997 zabývá problematikou domácího násilí a přímou pomocí osobám tímto jevem zasaženým. Sdružení provozuje Psychosociální centrum Acorus, které poskytuje osobám ohroženým domácím násilím včasnou víceúrovňovou pomoc sociální, právní, socioterapeutickou, psychologickou a pedagogickou. Pomoc občanského sdružení Acorus je poskytována prostřednictvím sociálních služeb:

- ♦ azylový dům pro ženy a děti ohrožené domácím násilím – nabízí specifickou práci a problémy spojené s možností přechodného ubytování až na jeden rok
- ♦ odborné sociální poradenství pro osoby ohrožené domácím násilím
- ♦ krizová pomoc pro ženy a děti ohrožené domácím násilím spojená s krizovým pobytem na maximálně 5 pracovních dní

Kromě uvedených sociálních služeb nabízí Acorus následující aktivity:

- sociální byt pro přechodné ubytování až na jeden rok pro uživatelky po ukončení služby azylový dům
- vzdělávání sociálních pracovníků a pedagogů
- programy pro studenty středních a základních škol zaměřené na prevenci násilí ve vztazích
- supervize pro pracovníky úřadů i neziskových organizací
- psychosociální programy pro nezaměstnané ženy obtížně uplatnitelné na trhu práce

Acorus lze kontaktovat nonstop 24 hodin denně na lince: 283 892 772.⁹⁴

8.2.5 Život 90

Spolek Život 90 byl založen v roce 1990 s cílem umožnit seniorům žít plnohodnotný život tam, kde to mají rádi – doma. Od roku 1995 je v provozu komunitní centrum pro seniory a jejich blízké, poskytuje své služby 365 dní v roce, 24 hodin denně. Klienti mohou mimo jiné zdarma navštívit informační a poradenské centrum, kde získají rady například v sociálně právní oblasti, mohou navštívit psychologa nebo se jen spolu setkávat a povídat si.

Spolek Život 90 zdarma poskytuje rovněž telefonickou krizovou pomoc – linku důvěry Senior na telefonním čísle 800 157 157. Linka zabezpečuje nepřetržitou a bezplatnou pomoc seniorům v krizových situacích, když se cítí sami nebo pokud se setkají s domácím násilím.

Život 90 kromě jiného poskytuje také tísňovou péči, což je speciální služba, která pomocí distanční hlasové a elektronické komunikace dohlíží na klienta v jeho bytě po celý 24 hodin.

Spolek Život 90 provozuje pečovatelskou službu, jenž je určena seniorům, kteří potřebují pomoci ve vlastní domácnosti. Pracovníci spolku pomáhají s péčí o vlastní osobu, s osobní hygienou a chodem domácnosti, zajišťují přípravu a donášky, případně nabízí doprovod k lékaři.⁹⁵

⁹⁴ BEDNÁŘOVÁ, Jana. Psychosociální centrum ACORUS. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 27-34.

⁹⁵ <http://www.zivot90.cz/254-kdo-jsme>

9 POMOC PACHATELŮM DOMÁCIHO NÁSILÍ

V případech domácího násilí je pomoc a priori nasměrována a poskytována obětem, které jsou tímto negativním jevem zasaženy. Stejně tak je ale nezbytné věnovat pozornost samotným pachatelům, kteří jsou pramenem domácího násilí. Je to jediná možnost, jak docílit zastavení násilí jako takového. V případě, že nebudeme řešit zdroj domácího násilí, může selhat celý systém. Pachatel domácího násilí, kterému nebude věnována patřičná pozornost, bude svoje agresivní chování opakovat.

Přístup k pachateli se postupem doby vyvíjel a s ním také sankce a intervence zaměřené na agresora. Prvotními výstupy na domácí násilí byly kriminalizace pachatele, tedy snaha odsoudit a potrestat. Efektivní však je situaci komplexně vyřešit, ukončit násilí a navodit a zajistit pocit bezpečí, nikoli vytvořit z blízké osoby kriminálního. Individuální postih pachatele formou sankce v podobě pokuty, zákazu činnosti nebo zákazu vstupu na veřejné akce se jeví jako neefektivní, neboť pachatel se protizákonného chování dopouští znovu. Je tedy žádoucí, aby se k represivním přístupům připojila také preventivní opatření. Již několik let se například v zahraničí odborníci snaží využívat i terapeutické možnosti.

Klíčovým bodem práce s pachatelem domácího násilí je jeho konfrontace s oficiální reakcí. Pachatel musí být seznámen s tím, že jeho chování je nepřípustné a nebude tolerováno, zároveň však by mu měla být nabídnuta pomoc. Aby mohla být náprava agresora úspěšná, musí přijmout zodpovědnost za své chování v plném rozsahu.

Každý typ násilníka reaguje na různá opatření proti domácímu násilí odlišně. Pro určité skupiny agresorů postačí krátkodobé vykazání ze společné domácnosti a zákaz přiblížit se k ohrožované osobě. Jiné typy násilníků dobře reagují na soudem nařízený antiagresivní převýchovný program, jiné zase na oficiální soudní řízení.

Americký kriminolog L. W. Sherman provedl v roce 1982 výzkum pod názvem „Minneapolis – Experiment“. Cílem projektu bylo zjistit, jaké nejefektivnější policejní opatření je třeba zvolit v případech domácího násilí. Efektivitou je přitom chápána redukce rizika opakování násilného útoku na stejnou oběť. Tento výzkum přinesl zjištění, že na každý typ pachatele působí policejní opatření různým způsobem. Výsledkem výzkumu bylo mimo jiné objevení, že čím větší je závislost agresora na sociálních vazbách, tím větší hrozbu pro něj

představují oficiální negativní sankce. Jde například o zaměstnané pachatele nebo pachatele žijící v manželském svazku.⁹⁶

V roce 2005 zrealizovala autorská trojice Nelson, Ackerman, Gallagher studii, ve které se zaměřili na vliv jednotlivých opatření proti domácího násilí na recidivu. Výsledkem výzkumu byl poznatek, že na snížení recidivy domácího násilí má mnohem větší vliv pouhé přivolání policistů, než zadržení agresora.

V některých zemích je soud oprávněn přikázat agresorovi atestované antiagresivní programy, místo samotného trestu. Tyto intervenční programy mají různé podoby, mohou být založeny na skupinové terapii se zaměřením na kontrolu agresivity a hněvu. Jiné jsou nasměrovány na individuální ohodnocení a osobní poradenství. Léčebné postupy by měly být přizpůsobeny potřebám jednotlivých typů pachatelů domácího násilí.⁹⁷

9.1 Preventivní projekty

Jednou z klíčových rolí při práci s pachatelem domácího násilí jsou tzv. intervenční programy, kterým je v zahraničí – v USA, Kanadě, Velké Británii, Skotsku, Holandsku, Švýcarsku, Německu nebo Finsku věnována již několik let velká pozornost. Jedná se o specifické terapeutické programy určené přímo násilným a agresivním osobám, které mohou do těchto programů vstupovat z vlastní iniciativy nebo na základě nařízení soudu.⁹⁸

Názory na úspěšnost programů se různí. Zhodnocení jejich efektu je velmi obtížné, neboť značná část účastníků nevydrží kurzy navštěvovat až do konce. Podle některých názorů je úspěšnost u těch frekventantů, kteří je dokončili, 60 až 80%, podle jiných 40 až 60% a nižší a kurzy nesplňují naděje do nich vkládané. Je třeba mít na paměti, že mezi pachateli domácího násilí se nachází nezanedbatelný podíl osob trpících duševními chorobami, hraniční poruchou osobnosti nebo jinými psychopatologiemi, jimž návštěva jakéhokoli kvalitního kurzu nemůže pomoci.

Zaměření kurzů je orientováno na tři možné hlavní proudy – feministicky orientované programy, programy založené na interakční terapii a programy zaměřené na psychologický přístup.

⁹⁶ SHERMAN, L. V. The Specific Deterrent Effects of Arrest for Domestic Assault. In: *American Sociological Review*, 1984, č. 2, s. 261.

⁹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Muži jako oběti domácího násilí. *Právo a rodina*, Praha: Linde, 2010, č. 7, s. 6, ISSN 1212-866X.

⁹⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, o. p. s., 2008. s. 176-177. ISBN 78-80-903626-7-3.

Feministicky orientované programy

Facilitátoři se snaží účastníkům kurzu vysvětlit podmíněnost genderových rolí obou pohlaví prostřednictvím objasňováním pojmů jako je sexismus či mužská privilegia. Seznamují frekventanty s modelem rovnoprávného vztahu mezi mužem a ženou, založeném na důvěře a nikoli na strachu a učí je bojovat s nutkáním své partnerky ovládat.

Feministicky zaměřeným lekcím bývá vytýkán příliš pasivní způsob předávání informací, který pro pachatele násilí není vhodný. Někteří pozorovatelé uvádějí, že kurz je veden dosti konfrontačně a protimužsky a vzbuzuje tak v účastnících spíše odcizení a hostilitu, než chuť a snahu na sobě dál pracovat.

Programy s interakční terapií

Projekt založený na interakční terapii staví na zjištění, že zhruba polovina párů, postižených domácím násilím, hodlá spolu i nadále setrvat. Prvotní snahu programu je proto ve vztazích účastníků nacházet pozitivní prvky, na nichž lze stavět a vztah postupně asanovat. Seminářů se tak neúčastní pouze pachatele domácího násilí, ale i jejich protějšky, tedy oběti. Mottem programu je, že ačkoli se násilí dopouštěl pouze jeden z partnerů, jeho skutečnou příčinou je chybná interakce celého páru. Konkrétní náplní programu je zlepšování párových komunikačních dovedností a schopností řešit konflikty.

Stejně jako výše uvedený program má i tento své kritiky, kteří poukazují na skutečnost, že hlavní myšlenka projektu je v přímém rozporu s rozhodnutím soudu, který jednoho z partnerů učil jako oběť a druhého jako pachatele.

Program s psychologickým přístupem

Kurzy akcentující psychologický přístup pracují s predikcí, že násilí má kořeny v psychice agresora. Snaží se objevit důvod pachatelova sklonu k násilí v jeho podvědomí a zážitcích z raného dětství a psychoanalytickými metodami jej odstranit. Tato varianta programu chápe násilí jako naučené chování a snaží se je pachatele prostě odnaučit. Účastníci programu se učí nenásilným způsobům chování.

Hlavními kritiky psychologického přístupu těchto programů jsou zastánci již citovaného feministického přístupu. Podle jejich mínění totiž na místo terapie poskytují pachatelům výbornou výmluvu a zastírají pravou podstatu domácího násilí.

V České republice se již rozběhla organizování podobných programů jako v zahraničí. Určité kroky učinil stát i neziskové organizace pomáhající obětem domácího násilí. Terapie pro pachatele je však v samých začátcích, ačkoli existuje snaha některých institucí o jejich zavedení a rozšíření.

Prvním počinem byl v letech 2004 až 2006 program terapie partnerských agresorů Institutu forenzní psychologie pro Ministerstvo zdravotnictví ČR, které program dotovalo. Na základě zadání Ministerstva zdravotnictví ČR byl dále zpracován i výzkumný úkol pod názvem „Terapie pachatelů domácího násilí v rámci komplexní ochrany před domácím násilím“. Dle tohoto projektu měly být terapie primárně realizovány ve zdravotnických zařízeních zabývajících se psychoterapií. Program měl umožnit práci s pachatelem na svobodě. Vstup do něj mohl být dle kritérií dobrovolný nebo na základě rozhodnutí soudu. Počítalo se s terapeutickým programem strukturovaným do 12 sezení, v rámci kterých měl probíhat nácvik asertivního jednání a chování, relaxace a užití neverbálních technik. Tento projekt se měl začít realizovat v roce 2008, k tomu však nedošlo, neboť nebylo nalezeno dostatek financí na bezplatné vzdělání psychologů v této oblasti. Dalším nedostatkem byla mezera v české legislativě, neboť chybělo opatření umožňující zavedení celostátního systému terapeutických programů.

Resort Ministerstva vnitra ve shodě s Národním akčním plánem prevence domácího násilí na léta 2011 až 2014 podporovalo neziskové organizace v programech pro pachatele domácího násilí. Již v roce 2009 navíc Ministerstvo vnitra ČR finančně zadotovalo pilotní programy nestátních neziskových organizací v rámci titulu „Prevence domácího násilí s důrazem na práci s násilnými osobami“.

Aktuálně pracuje český stát na zavedení léčby násilníků jako formu trestu. Tato myšlenka by se měla projevit v Akčním plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 až 2018. Na tomto plánu se podílelo Ministerstvo vnitra ČR a norská nevládní organizace Alternativ til Vold. Jak vyplývá z plánu, hodlá stát kvůli domácímu násilí pozměnit zákon o advokacii, zákon o Policii, trestní zákoník i zákon o sociálněprávní ochraně dětí a uzákonit asistovaný styk násilného rodiče s dítětem nebo zásah proti násilníkovi léčbou jako alternativní trest.

Plán navrhuje novelizaci zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR tak, aby bylo dítě žijící v rodině s výskytem domácího násilí ex lege považováno za osobu ohroženou domácím násilím. Dále by měla novela navrhopvat zakotvení povinnosti policistů poskytnout vykázané osobě informace o dostupných terapeutických intervencích pro násilnou osobu.

Zásah proti násilným mužům a ženám jejich léčbou by měl být uzákoněn podle Akčního plánu změnou v trestním zákoníku, kde by měl výčet tzv. alternativních trestů obsahovat jako jedno z přiměřených opatření i povinnost podrobit se terapeutické intervenci pro násilné osoby v případech domácího násilí. Léčebný zásah jako trest by měl být také součástí zákona o přestupcích.

V rámci novelizace zákona o sociálních službách zamýšlí Akční plán definovat jako cílovou skupinu násilné osoby v případech domácího a genderově podmíněného násilí a jako základní činnost terapeutické intervence pro násilné osoby tak, aby tento typ sociální služby mohl být poskytován i zřizovateli intervenčních center.

Takovýmto poskytovatelem či zřizovatelem sociální služby „trest léčení násilníků“ je i nevládní norská organizace Alternativ til Vold, která se podílela na vypracování českého Akčního plánu prevence proti domácímu násilí za peníze z Norských fondů. Z webových stránek norské organizace plyne, že provozuje léčení žen i mužů domácích násilníků, osob se sklony k násilí, násilných dívek ve věku 10 až 18 let, léčbu mužů a žen z etnických menšin, drogově závislých, léčbu dětí se zkušeností násilí v rodině celkem v deseti pobočkách v Norsku, Dánsku, na Islandu a ve Švédsku. Tato organizace se dále zabývá vzděláním a výzkumem.

Akční plán prevence domácího násilí má dopadnout také na advokáty prostřednictvím zákona o advokacii, neboť osobě ohrožené domácím a pohlavně podmíněným násilím bude muset být poskytnuta bezplatná právní pomoc bez ohledu na jejich ekonomické nebo společenské postavení či majetek.

Akční plán počítá také s budoucími úkoly a povinnostmi pro orgán sociální péče o děti. Ty by měly mít zákonnou povinnost nařídít násilným osobám účast na léčebných zásazích s cílem vybavit tyto osoby rodičovskými kompetencemi. Další povinností bude zajistit asistovaný styk s násilníkem za předpokladu, že existuje tato potřeba na straně dítěte.

V neposlední řadě by měl být podle Akčního plánu novelizován také zákon o znalcích a tlumočnících, případně přijata nová právní úprava tak, aby byla zaručena standardizace kvality znaleckých posudků v oblasti domácího násilí a zavedena odpovědnost znalců za nekvalitní znalecké posudky.⁹⁹

9.2 Neziskové organizace

Prací s osobami, které mají konfliktní vztahy, se zabývá několik nestátních organizací a sdružení. Za všechny lze jmenovat Informační a poradenské centrum VIOLA CSSP (Centrum sociálních služeb Praha), SOS centrum Diakonie či Liga otevřených mužů (LOM).

⁹⁹ <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011---2014-123753/>

CHOMOVÁ, Zuzana. Informační a poradenské centrum VIOLA CSSP. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 148-158.

1) VIOLA Centrum sociálních služeb Praha

Jedná se o poradenskou sociální službu pro muže a ženy, kteří mají konfliktní vztahy se svými blízkými. Pracovníci centra poskytují telefonické a osobní konzultace, poradenství a informace o vhodných sociálních a návazných službách. Cílovou skupinou jsou jednotlivci, kteří se vyznačují častými konflikty s blízkými osobami a dosáhli věku 18 let, dále osoby, které byly vykázány ze společného obydlí a blízké okolí osob s konfliktním chováním. Pro využití služby nepotřebují uživatelé žádné doporučení, a pokud si to přejí, mohou vystupovat anonymně. Všechny služby jsou poskytovány bezplatně.

VIOLA CSSP poskytuje konfliktní osobě mimo jiné hlubší identifikaci problémového chování a zmapování možných rizik, pomoc s analýzou příčin a následků svého chování, pomoc a podporu při hledání jiných a přijatelnějších způsobů zvládnání krizových či stresových situací a rovněž pomoc při vytváření reálných plánů a v rámci modelových situací trénink nekonfliktních reakcí na zátěžové situace.¹⁰⁰

2) SOS centrum Diakonie

SOS centrum Diakonie zahájilo v roce 2009 program pro osoby, které mají potíže se zvládnání své agrese ve vztazích, mají tendenci řešit konflikty pomocí násilí nebo hrozí riziko, že by k násilnému chování mohly bez odborné pomoci dospět.

Centrum nabízí pomoc nejen tam, kde už jsou naplněna kritéria pojmu domácího násilí, ale i v případech, kdy ještě k otevřeným útokům nedochází, ale jeden z partnerů (případně oba) si uvědomuje, že nezvládá své emoce a má sklony reagovat nepřiměřeně. Domácí násilí se obvykle rozvíjí pozvolna, začíná nenápadně a postupně eskaluje. Tento proces lze zastavit včasnou intervencí v podobě psychoterapie, během níž si agresor s pomocí terapeuta uvědomí zdroje svého napětí a nalezne konstruktivnější možnosti, jak s ním zacházet. Předpokladem je motivovanost agresora pro práci na sobě a důležitá je často také spolupráce partnera.

SOS centrum Diakonie však neřeší jen případy partnerského násilí, ale i násilí mezigeneračního, neboť oběťmi násilí a terčem agresivity bývají často i senioři ze strany svých dětí či jejich partnerů anebo naopak děti ze strany svých rodičů.

Program nabízí možnost individuální psychoterapie, která je v případě zájmu partnerů kombinována s psychoterapií párovou. Centrum realizuje také skupinový program, během

¹⁰⁰ CHOMOVÁ, Zuzana. Informační a poradenské centrum VIOLA CSSP. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 148-149.

<http://www.csspraha.cz/24868-informacni-a-poradenske-centrum-viola>

něhož mají problémové osoby možnost získat více zpětných vazeb od ostatních účastníků, čímž lépe nahlédnou na své chování a porozumí svým interakcím s ostatními lidmi.

Předpokládaná délka terapie je půl roku při setkávání jednou týdně, avšak zejména v případě individuální terapie lze časový rámec upravit dle potřeb jednotlivce. Účast v programu je bezplatná. Projekt je finančně podporován Ministerstvem vnitra ČR.¹⁰¹

3) Liga otevřených mužů

Liga otevřených mužů byla založena v roce 2006 jako reakce na společenskou poptávku. Je financována z vlastních zdrojů, dotačních programů a darů individuálních i firemních dárců. Stala se členem Rady vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů.

Pracuje s nosnými tématy, mezi které patří také domácí násilí a násilí na ženách obecně. LOM otevřeně deklaruje, že násilí v jakékoli formě považuje za špatné a nepřijatelné, tento postoj zastává v osobní životě a vyjadřuje jej i veřejně nošením bílé stužky, informováním druhých mužů o jejím významu, distribucí bílé stužky mezi další muže a především šířením základní myšlenky této kampaně.

Liga nabízí mezi dalšími službami a poradenským aktivitami také programy na zvládání vzteku určené pouze pro muže. Kurzy jsou určeny pro muže, kteří mají potíže se zvládáním vzteku vůči partnerce, při výchově svých dětí, v zaměstnání nebo pokud vztek obracejí proti sobě samému.¹⁰²

¹⁰¹ LAMMELOVÁ, Alexandra. Program pro násilné osoby, pachatele domácího násilí a osoby agresivní ve vztazích. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 150-151.

<http://ilom.cz/temata/sila-a-nasili/>

¹⁰² <http://ilom.cz/temata/sila-a-nasili/>

NETÍK, Karel a Daria NETÍKOVÁ. Bílá stužka – Liga otevřených mužů. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 157.

10 ŘEŠENÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ V NĚKTERÝCH REGIONECH

Domácí násilí je fenomén, který se objevuje napříč celou Českou republikou. Z demografického hlediska se nejvíce vyskytuje v nejlidnatějších městech, sociálně exponovaných krajích či v regionech vyznačujících se vysokou nezaměstnaností a nízkou kupní silou. Různé kraje přistupují k řešení problematiky domácího násilí odlišnými způsoby. Některé se jeví jako účinné, jiné bývají méně efektivní. V této kapitole bude nastíněna snaha tří největších měst v republice o potírání domácího násilí včetně preventivních opatření na úrovni represivních složek, ale i pomáhajících organizací.

Řešení domácího násilí na Ostravsku

Ostrava byla prvním městem, ve kterém se začal problém domácího násilí řešit odlišně oproti standardnímu postupu. V roce 2003 zde z iniciativy Bílého kruhu bezpečí započal projekt nazvaný „Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni“, do kterého byla jako jeden z předních aktérů zapojena i policie. V rámci tohoto projektu byla navázána těsnější spolupráce mezi Policií ČR v Ostravě a ostatními pomáhajícími institucemi, které hrají v případech domácího násilí svoji roli.

Hlubší vhled do problematiky domácího násilí získaný ostravskými policisty právě díky interdisciplinární spolupráci a školením, která byla v rámci projektu realizována, inspiroval k vytvoření projektu nazvaného „Komplexní řešení problematiky domácího násilí v podmínkách Policie ČR v Ostravě“, který získal třetí místo v soutěži Evropské sítě prevence kriminality o nejlepší projekt roku 2007.

Tento model se opírá o čtyři pilíře. Prvním z nich je tým domácího násilí. Tým v Ostravě není samostatnou skupinou, jako je tomu v Brně, ale skládá se z policistů jednotlivých základních útvarů specializujících se na institut vykázání. Jeho členové se pravidelně účastní speciálních seminářů a scházejí se, aby si vyměnili své nabyté zkušenosti. Každý z nich působí na jednom z jedenácti obvodních policejních oddělení v Ostravě. Druhý pilíř tvoří policisté základních útvarů, kteří konkrétní případ domácího násilí zhodnotí a pokud dojdou k závěru, že je namíste použít institutu vykázání, obrátí se na specialistu z týmu. Třetím pilířem ostravského postupu je vzdělávání policistů v dané problematice. V předchozích letech se zúčastnila bezmála tisícovka policistů semináře, na kterém se naučili rozpoznat domácí násilí, použít diagnostickou metodu SARA DN, jak zakročit na místě činu, případně s jakými institucemi od prvopočátku kooperovat. Konečně čtvrtým pilířem je chápáno uplatňování

interdisciplinární spolupráce se subjekty působícími vně Policie ČR, zejména s ostravskou pobočkou Bílého kruhu bezpečí.

Problematikou domácího násilí se ostravští policisté zabývají i nadále a snaží se své aktivity zkvalitňovat. Řešení tohoto specifického protiprávního jednání je založeno na účelném spojení preventivních aktivit, efektivně a citlivě zvolené medializaci dané problematiky a transparentním postupu policie i partnerských subjektů při každém případě vykazujícím znaky domácího násilí. Od roku 2010 proto policisté v Ostravě zavedli do již zaběhlé praxe několik nových aspektů, počínaje poradenskou činností pro osoby zúčastněné při incidentech domácího násilí, přes využití hraček pro přítomné děti a rozsáhlou mediální kampaní konče.

Policisté v Ostravě si jsou vědomi, že domácí násilí má různé podoby a formy, v důsledku kterých dochází k ohrožení zdraví či života. Jsou srozuměni s tím, že domácí násilí rozhodně nesouvisí s věkem, vzděláním, sociálním postavením, přítomností nezletilých dětí v rodině, eventuálně s nezaměstnaností.

Jak již bylo výše uvedeno, mezi nově zavedené postupy ostravských specialistů patří nová služba – poradenská pomoc osobám zúčastněným při incidentech domácího násilí. Tato služba spočívá v tom, že osoby, které hledají pomoc policejních specialistů, se mohou obrátit na určená obvodní oddělení policie v Ostravě. Zájemci či ohrožené osoby tak mohou vyhledat radu i pomoc přímo u policisty profilovaného na toto nebezpečné násilí páchané za zavřenými dveřmi.

Progresivní novinkou zavedenou do úspěšné praxe ostravských policejních odborníků na domácí násilí se jeví využívání speciálních hraček při práci s dětskými svědky, zúčastněnými při incidentech domácího násilí. Hračky jsou využívány primárně k navázání prvního kontaktu s dětmi, neboť tyto jsou nejzranitelnější obětí domácího násilí. Práci s dětskými svědky je věnována značná pozornost, aby nedošlo, pokud možno, k další traumatizaci dítěte. Není výjimkou, že policista komunikuje s dítětem o prožitém traumatu, v mnoha případech v noci po útěku z domova, tedy místa, kde došlo k jeho napadení, ale také z místa, kde zůstaly všechny jeho věci. Prvotnímu prolomení komunikačních bariér napomůže proto hračka, kterou si dítě může odnést. Pro nejmenší byla zvolena plyšová hračka, leopard v pyžamku jako analogie četných incidentů, kdy matka utíká v noci s dětmi velmi často oděnými právě jen v pyžamu. Vzhledem k problematice domácího násilí dostal leopard jméno Daník. Pro větší děti využívají policisté sady tvořené zvířátky a fixy. Dítě má možnost vybarvit si zvíře podle své fantazie, přičemž se stane každé originálem. Tato aktivita je ideální způsob rozptýlit pozornost dítěte v situacích, které vyžadují obligatorní účast matky na některém z úkonu trestního řízení. Ostravská policie však nezapomněla ani na starší děti, pro které mají připraveny velké výtvarné sady. Správně totiž usoudili, že i tento způsob efektivně napomůže v nezbytné práci s dětmi stejně jako např. speciální výslechové místnosti.

Nezastupitelné místo v boji proti domácímu násilí v Ostravě zastává mediální kampaň s vystihujícím názvem „Místo činu? Domov!“. Zmíněnou kampaň intenzivně podporuje a zaštiťuje bývalá Miss ČR a Miss Europe z roku 1995 Monika Žídková. Boj s domácím násilím na Ostravsku podporují i další subjekty, regionální média, ale také například Dopravní podnik Ostrava a.s., který zajistil zvukové relace v prostředcích MHD. Cestující tak mohou slyšet doporučení ve znění: *„Jste ohroženi ve svém vlastním domově? Neskrývejte svůj problém a vyhledejte odbornou radu a podporu! Nebojte se hájit svá práva! Pomůžeme Vám, umíme to! V případě ohrožení domácím násilím volejte 158!!!“*.¹⁰³ Do boje s domácím násilím zapojili ostravští policisté také zástupce supermarketům a obchodních center, neboť informační plakáty na téma domácí násilí byly umístěny i v těchto provozovnách. Současně byly plakáty se základními informacemi a kontakty na místa, kde naleznou postižení pomoc, distribuovány do ostravských škol, školek, úřadů, zdravotnických zařízení nebo služeben městské policie. Cílem kampaně a medializace problému bylo také vyvolat intoleranci veřejnosti k předmětnému problému a motivovat ji k nápomoci při odhalování domácího násilí a zejména eliminovat nejzávažnější následky domácího násilí na životech a zdraví obětí.

Bez nadsázky lze tvrdit, že ostravská policie zaujímá v současné době primariát v boji s domácím násilím v rámci Policie ČR. Její proaktivní přístup, snaha řešit latentní kriminalitu tohoto typu, úsilí tamního policejního managementu vytvářet odborníkům na domácí násilí odpovídající pracovní podmínky a neustálé vyjadřování podpory, zajištění dostatečných finančních prostředků a vynikající výsledky ostravské policie činí z tohoto regionu vlajkovou loď boje s domácím násilím.

Řešení domácího násilí v Brně

Jako příklad vynikající praxe komplexního řešení domácího násilí orgány činnými v trestním řízení lze uvést Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje. V Brně vznikla rozkazem č. 31/2005, tehdejšího ředitele, skupina domácího násilí. Tento subjekt začal vykonávat fakticky svoji činnost od 01. 05. 2005.

Důvodem zřízení skupiny domácího násilí byla potřeba řešit problematiku domácího násilí se specifickým přístupem a potřeba centralizovat v rámci města Brna řešení případů se znaky domácího násilí, aby byl zachován jednotný postup a lepší podchycení jednotlivých incidentů, jenž byly doposud často řešeny odděleně, což znemožňovalo zohlednit případy pokračujícího týrání a jeho dlouhodobost.

¹⁰³ LANSFELD, Tomáš a Gabriela HOLČÁKOVÁ. Řešení domácího násilí na Ostravsku 2010. In: *Kriminalistický sborník*, Praha: Kriminalistický ústav Praha, 2011. roč. LV. s. 68.

Soustředění této problematiky umožňuje lepší navázání úzkého kontaktu se všemi participujícími institucemi a vzájemné efektivní předávání informací o případech, u kterých je nutný koordinovaný postup. Toto vše je možné pouze v rámci vytvořeného interdisciplinárního týmu.

Speciálně vyškolení členové skupiny vedou pečlivě evidenci případů s prvky domácího násilí, což jim umožňuje následnou analýzu a vytváření podkladů pro možnou reakci na zjištěné skutečnosti. Jde například o dobu a lokalitu nejčastějšího výskytu domácího násilí, podchytení výjezdů k případům aktuálního páchaní útoku v rámci domácího násilí a výsledky s jakými byly kauzy ukončeny.

V souvislosti s uvedenou problematikou probíhá pravidelně školení nejen pro členy tohoto speciálního útvaru, ale i proškolení policistů základních útvarů, kteří se zpravidla na místo incidentu domácího násilí dostávají jako první. Kurzy a školení těmto policistům zprostředkovávají základní poznatky o problematice domácího násilí, umožní jim získat potřebné znalosti a schopnost rozpoznat a vhodným způsobem reagovat na konfliktní chování v rodinách.

Brněnská skupina domácího násilí plní tyto hlavní úkoly:

- ❖ odhalovat domácí násilí na území města Brna
- ❖ účastnit se výjezdů k případům, u kterých je shledáno podezření ze spáchání domácího násilí a zároveň vést policisty, kteří se takového výjezdu účastní
- ❖ postupovat proti pachatelům domácího násilí v souladu s příslušnými právními předpisy
- ❖ preventivně působit proti možnému ohrožení obětí domácího násilí ze strany agresora
- ❖ přijímat oznámení o jednání, které nese znaky domácího násilí od jeho obětí i třetích osob
- ❖ evidovat jednotlivé případy útoků domácího násilí zjištěných na základě vlastní činnosti
- ❖ snažit se zajistit bezpečnost obětí domácího násilí a poskytovat součinnost při jejich snaze o zamezení dalšího pokračování domácího násilí
- ❖ úzce spolupracovat se všemi státními i nestátními organizacemi při ochraně obětí domácího násilí a zákonném postupu proti pachateli domácího násilí
- ❖ metodicky vést policisty zařazené na základních útvarech, kteří se setkávají s domácím násilím
- ❖ v případě páchaní domácího násilí za přítomnosti nezletilých dětí, efektivně spolupracovat s dalšími policisty – specialisty na problematiku trestné činnosti páchané na dětech a rovněž s orgánem sociálněprávní ochrany dětí

- ❖ soustavně zvyšovat odborné znalosti a kvalifikaci v oblasti trestního řízení, domácího násilí, psychologie a dalších příbuzných oborů

Policisté skupiny domácího násilí mají rozdělená jednotlivá teritoria Jihomoravské metropole a úzce kooperují s pracovníky všech Úřadů městských částí města Brna, zejména s členy přestupkových komisí a orgány sociálněprávní ochrany dětí. Propracovanost celé skupiny a komplexní přístup k řešení případů domácího násilí se projevuje též ve vztahu k státnímu zastupitelství. Se skupinou domácího násilí účinně spolupracuje státní zástupce – specialista na domácí násilí. Od počátku je policisty informován o nově oznámeném případu a ihned vykonává ve věci dozor nad zákonností prověřování a vyšetřování.

V rámci plošného záběru všech případů s prvky domácího násilí se členové skupiny domácího násilí zabývají kromě trestných činů tohoto typu také odhalováním nejrůznějších přestupků, které mohou mít souvislost s domácím násilím nebo mohou této trestné činnosti předcházet.

Je nutno podotknout, že výše popsaný model, jak komplexně řešit trestnou činnost se znaky domácího násilí, je v celé České republice ojedinělý, originální a velmi efektivní. Je vysoce žádoucí, aby podobný subjekt vznikl rovněž v jiných krajích.¹⁰⁴

Řešení domácího násilí v Praze

Hlavní město Praha je a vždy bývala v policejním vnímání jakýsi region sui generis. Přestože v počtu vykazání a detekci trestných činů vykazujících znaky domácího násilí zaujímá Praha čelní místa celorepublikových statistik, do současné doby pražská policie nepředstavila žádnou efektivní vizi pro boj s domácím násilím. Jestliže si tedy ostravští a brněnští policisté zaslouží obdiv a respekt, pražská policie musí být v tomto směru podrobena ostré kritice.

Praha jako evropská metropole pravidelně hostí řadu zahraničních delegací, kongresů s mezinárodní účastí, konferencí a workshopů na téma domácí násilí a boj proti němu. Státní i nestátní neziskové organizace odvádějí velmi kvalitní práci jak v pomoci obětem domácího násilí, tak i na úrovni terapie agresorů i prevence domácího násilí. Pokud však někde chybí invence, vůle tento negativní jev proaktivně řešit a jasná a naplnitelná koncepce, je to bohužel právě u pražské policie.

Krajské ředitelství policie hlavního města Prahy, které je tvořeno čtyřmi policejními obvody, přistupuje k problematice domácího násilí vcelku vlažně a bez větší snahy ji řešit.

¹⁰⁴ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing s. r. o., 2009. s. 46-47. ISBN 978-80-7418-020-0.

Trestná činnost týkající se vztahového násilí a související kriminality je do současné doby podceňována a bez nadsázky bagatelizována, a to bohužel nejen policisty, ale i státními zástupci a soudy. Na všech pražských obvodních Službách kriminální policie a vyšetřování jsou sice určeni policisté, coby „specialisté“ na domácí násilí, tito však kromě specializace na domácí násilí musí být vedle toho odborníky na další trestnou činnost, jako je například extremismus, hate crime, trestná činnost páchaná na mládeži a další.

Policisté na základních útvarech i na Službě kriminální policie a vyšetřování, kteří absolvovali příslušná školení a kvalifikační kurzy, po krátké době přecházejí jinam, na jiné útvary či do jiného města nebo kraje. Odliv těchto vyškolených policistů nutí k dalšímu proškolení nových „specialistů“, které mnohdy daná problematika ani nezajímá, není jim blízká a je jim tzv. přidělena.

Hrstka uniformovaných policistů a vyšetřovatelů, kteří domácí násilí chtějí aktivně řešit, za velmi krátkou dobu pracovně vyhoří, neboť při své práci dennodenně naráží na neřešené problémy finančního nebo materiálně technického rázu, které se promítají v nedostatku peněz na zajištění tzv. dosahů a pohotovostí, případně přesčasových hodin. Absurdní je rovněž neschopnost nebo spíše nezájem pražského policejního managementu o zajištění dalších personálních tabulek či kupříkladu služebních mobilů. Kromě tohoto materiálního zabezpečení navíc chybí jakákoli verbální podpora ze strany nadřízených, chuť úzké spolupráce státních zástupců s policejními orgány a v samém finále též chybí snaha soudu příslušnou trestní věc objektivně posoudit.

Prvotní snažení vytvořit na jednom z pražských policejních obvodů obdobnou skupinu po vzoru brněnských kolegů, která by se zabývala případy domácího násilí, po několika měsících ztroskotalo na již výše zmíněném nedostatku financí a personálního zabezpečení. Od té doby žádné úsilí tohoto typu nebylo nikým vyvinuto.

V současné době vychází překvapivě aktivita z Městského státního zastupitelství v Praze. Je nasměrována k úzké specializaci na domácí násilí z řad policie, avšak i tato snaha je prozatím bez odezvy. Naráží na despekt a laxnost pražského policejního managementu.

Výsledkem jsou bohužel v lepším případě fatální procesní chyby při řešení případů se znaky domácího násilí, jenž mají za následek zastavení trestního stíhání agresora nebo jeho zproštění obžaloby u soudu. Horší alternativou je pak pasivní přihlížení a tolerování domácího násilí v pražských rodinách.

Policistům, některým státním zástupcům, případně minimu angažovaných soudců v Praze nezbyvá, nežli brněnským kolegům jejich komplexní přístup k řešení tohoto problému závidět.

11 ZAHRANIČNÍ ZKUŠENOSTI

Odborníkům na domácí násilí, ale i laické veřejnosti je jasné, že jediný ideální model úpravy ochrany před domácím násilím neexistuje. Z odborné literatury je vidět, že jednotlivé státy přistupují k dané problematice různě. Některé státy domácí násilí dosud zcela ignorují, jiné si závažnost daného problému nepřipouštějí. Státy, které si kladou za cíl domácí násilí aktivně řešit a co nejvíce eliminovat, většinou volí instituty trestněprávní, občanskoprávní nebo policejní intervenci.

Zákonná úprava ochrany před domácím násilím pak napříč světadíly vypadá například takto:

- zákonná úprava v jednom samostatném speciálním zákoně – Irsko, Jihoafrická republika
- zákonná úprava v jednom zákoně, který však spočívá v novelizaci dalších dílčích zákonů – Česká republika, Německo, Rakousko
- úprava v trestním zákoně – Holandsko, Slovensko
- zákonná úprava normami trestními i civilními – Slovensko, Velká Británie
- absence ochrany před domácím násilím v právním řádu země – Albánie

Pro účely zmapování zákonné úpravy řešení domácího násilí byly zcela záměrně vybrány tyto země: Slovensko, Rakousko, Německo, Velká Británie, Švédsko a USA. Slovensko je České republice historicky, kulturně i sociálně nejbližší. Bude proto zajímavé zjistit, jak dalece se obě země v řešení tohoto problému liší. Rakouské země a jejich způsob řešení domácího násilí a pomoci obětem jsou dosud nejlépe praktikovaným modelem. Rakouská předloha sloužila jako základ pro tvorbu speciálních norem a zákonných ustanovení českých legislativců. Analýza rakouské úpravy bude proto sloužit jako případná komparace původní rakouské legislativy a „odvozené“ české právní úpravy. Spolková republika Německo je nejlidnatějším státem Evropské unie, je proto žádoucí zmapovat německý úzus, jak řešit domácí násilí ve spolkových zemích. Vedle zemí, které jsou součástí „pevného evropského kontinentu“ není možné opomíjet ostrovní stát Velkou Británii. Zde bude pozoruhodné sledovat případné rozdíly mezi Spojeným královstvím Velké Británie a ostatními evropskými zeměmi. Švédsko je součástí skandinávské části severní Evropy. Tato země byla zvolena zejména proto, že v novodobé historii je Švédsko, Finsko, Dánsko popřípadě Nizozemí kolébkou alternativních způsobů řešení aktuálních problémů. Aby náhled na problematiku domácího násilí a její legislativní úroveň nebyl omezen pouze na evropský kontinent, považují za důležité

absolvovat krátký exkurs také do transkontinentální země – kolébky boje proti domácímu násilí Spojených států amerických.

Všechny výše uvedené státy jsou způsobilé poskytnout různorodý názor na řešení problémů spjatých s domácím násilím a s tvorbou právních norem, které mohou být účinným nástrojem v rukách policie a justice.

11.1 Domácí násilí na Slovensku

Podobně jako v České republice také na Slovensku není v Ústavě uvedeno nic konkrétního k pojmu domácí násilí, přesto obsahuje základní principy a východiska, ze kterých lze dovodit ochranu života, zdraví, cti a lidské důstojnosti každé osoby a je tak a priori vyloučeno, že by jednání naplňující znaky a formy domácího násilí bylo jednáním v souladu s právem.

Na Slovensku je účinný zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů. Tento v ustanovení § 208 upravuje trestný čin Týrání blízké a svěřené osoby, prostřednictvím kterého lze postihovat domácí násilí, protože jeho znaky vymezené v citovaném ustanovení odpovídají formám domácího násilí – bití, kopání, údery či jiné chování ohrožující fyzické či psychické zdraví. Slovenská legislativa u tohoto ustanovení nevyžaduje souhlas poškozené osoby s trestním stíháním pachatele.

V rámci několika novel byl například trestný čin vydírání rozšířen o kvalifikovanou skutkovou podstatu spočívající ve spáchání tohoto trestného činu na tzv. chráněné osobě, kterou jsou osoby vyjmenované v ustanovení § 139 odst. 1 slovenského trestního zákona – dítě, těhotná žena, blízká osoba, odkázaná nemocná osoba nebo stará osoba. Stejná kvalifikovaná skutková podstata byla zavedena také u trestných činů znásilnění, sexuální násilí a sexuální zneužívání.

Důležitým krokem bylo širší vymezení pojmu osoba blízká pro vyjmenované skutkové podstaty související s domácím násilím. Osobou blízkou se tedy vedle jejího standardního vymezení pro tyto skutkové podstaty rozumí i bývalý manžel(ka), druh, bývalý druh, rodič společného dítěte nebo osoba, která s pachatelem žije nebo žila ve společné domácnosti.

Vedle slovenského trestního zákona je nutné zmínit rovněž zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně je kromě definice poškozeného rovněž důležité ustanovení § 10 odst. 23 trestného poriadku, ve kterém se definuje organizace, která slouží pro pomoc obětem. Kritériem je, aby tyto organizace poskytovaly pomoc zcela bezplatně a zároveň se nejednalo o vládní organizace.

Za velmi přínosné lze považovat také ustanovení § 46 odst. 8 a 9 trestného poriadku, které stanoví, že pokud poškozenému hrozí nebezpečí v souvislosti s propuštěním pachatele na svobodu, sdělí mu soud nebo orgán činný v trestním řízení informace o tom, že pachatel byl propuštěn anebo, že uprchl z vězení nebo z vazby. O tyto informace může poškozený požádat státního zástupce, anebo pokud již bylo trestní stíhání zahájeno, také soud.

S ohledem na to, že případy domácího násilí bývají nejčastěji postihovány jako přestupky, je nutné se rovněž zmínit ve slovenském právním prostředí o zákonu č. 372/1990 Zb., o priestupkoch, ve znění pozdějších předpisů. Přestupky spáchané mezi blízkými osobami, které spočívají ve vyhrožování újmou na zdraví a způsobením drobného poranění na zdraví se projednávají ex offio.

Jistý postup kupředu přináší zákon č. 171/1993 Zb., o Policajnom zbore, ve znění pozdějších předpisů, na základě kterého jsou policisté oprávněni vykázat násilníka ze společného obydlí až na 48 hodin.

Za zmínku rovněž stojí vypracovaná „Metodika postupu policie u případů domácího násilí“, kterou vypracovalo krizové centrum DOTYK. Tato metodika pomáhá policistům při jejich pomoci oběti domácího násilí například i tím, že na jejím základě mohou pomoci oběti domácího násilí s ohledem na stádium, ve kterém se páchané domácí násilí nachází.

Na úrovni mimotrestní pomoci na Slovensku existuje zákon č. 215/2006 Z.z., o odškodňování osob poškozených násilnými trestnými činy, ve znění pozdějších předpisů.

Obdobně jako v České republice působí i na Slovensku organizace zabývající se pomocí obětem domácího násilí. Nejvýznamnější z nich je Stredisko pre obeť trestných činov a organizace Pomoc obetiam násilia, jenž je jistým ekvivalentem českého Bílého kruhu bezpečí, s tím rozdílem, pomoc je poskytnuta i obětem nešťastných událostí a svědkům trestných činů. Pomoc poskytovaná obětem násilí a jejich blízkým osobám je bezplatná a má formu psychologické, sociální, materiální nebo právní pomoci. Organizace zároveň informují širokou veřejnost o problému kriminality a poskytují rady jak se chovat, pokud se člověk stane obětí násilí. Organizace tak činí v rámci preventivně bezpečnostního programu „Bezpečné správanie“.

Na Slovensku bylo v posledních letech založeno nespočet sdružení a organizací zabývajících se problematikou domácího násilí. Nejznámější z nich je sdružení s názvem Liga za život bez násilia. Toto uskupení má celkem 38 členů a pomáhá týraným osobám, ženám dětem i mužům. Sdružení má za cíl vytvořit síť sociální pomoci na Slovensku a poskytovat co nejkomplexnější pomoc obětem domácího násilí. Liga rovněž poukazuje na klady a zápory

systemu a navrhuje případné změny. Podílí se na preventivních programech a kampaních orientovaných na snižování tolerance veřejnosti k násilí.

Pomoci týraným ženám je připraveno několik neziskových organizací. Na Slovensku má velice dobré renomé Alincia žien a Fenestra.

- Aliancia žien

Aliance vznikla v roce 1994 původně jako občanskoprávní organizace zabývající se právy žen. Zaměřuje se především na domácí násilí, nucenou prostituci, reprodukční práva žen a obchod se ženami. V roce 2000 aliance založila tísňovou linku pro oběti domácího násilí, později i krizové centrum pro týrané ženy.

- Fenestra

Fenestra je zájmové sdružení žen, které se zabývá problematikou týraných žen a dětí a snaží se změnu a zlepšení jejich tíživé situace. Sdružení provozuje Krizové centrum Fenestra. Toto centrum vzniklo v roce 1999 a pomáhá ženám – obětem domácího a partnerského násilí. Fenestra může nabídnout i telefonickou krizovou intervenci. Obětem domácího násilí poskytuje právní poradenství či bezplatné zastoupení advokátem u soudu nebo jiných občanskoprávních řízeních.¹⁰⁵

11.2 Domácí násilí v Rakousku

V evropských podmínkách se stalo průkopníkem intervence domácího násilí Rakousko. Rakouským modelem řešení domácího násilí se v mnohém inspirovala i česká republika. Evropská unie vyhodnotila rakouský zákon na ochranu před násilím („Gewaltschutzgesetz“) jako „best practice“ neboli nejlepší přístup k řešení domácího násilí. Rakouský model byl doporučován ostatním členům evropské unie pro komplexní sociálněprávní řešení případů domácího a partnerského násilí.

Právě v tomto zákoně se poprvé objevila idea časově omezeného vyloučení agresora ze soukromí. Zmiňovaný zákon vstoupil v platnost v roce 1997. Zároveň s touto normou byly změněny i další zákony jako je zákon o policii nebo zákon o exekuci. V roce 2000 a 2004 byl zákon na ochranu před domácím násilím novelizován. Od roku 2006 je v Rakousku trestné také nebezpečné pronásledování.

¹⁰⁵ ZÁHORA, Jozef et al. *Domáce násilie – nová prax a nová legislativa v Európe*. Bratislava: Eurokódex, 2008. s. 116-122. ISBN 80-8893-196-7.

V roce 1998 byla v Rakousku zřízena bezplatná celonárodní tísňová linka pro ženy ohrožené násilím, přičemž provoz je hrazen ze státního fondu. Tísňová linka představuje první pomoc pro ženy vystavené násilnému chování, ale také členům rodiny, sousedům, přátelům nebo spolupracovníkům těchto žen.

Klíčovým pro boj s domácím násilím v Rakousku je již zmíněný zákon na ochranu před domácím násilím „Gewaltschutzgesetz“. Zákon v sobě zahrnuje tyto základní body:

- a) Norma měla za následek snížení opakování domácího násilí a zvýšení schopnosti obětí účinně se bránit. Zákon definuje instituce, které mají povinnost oběti chránit a poskytovat jim pomoc a také způsob, jakým to mají činit. Tyto instituce mohou zasahovat i tehdy, kdy násilí ještě nedosahuje závažnosti trestného činu. Nositelem povinnosti chránit oběti domácího násilí je policie.
- b) Rakouská policie je oprávněná vydat rozhodnutí o vykázání pachatele, jestliže jsou dány skutečnosti nasvědčující, že se v daném případě jedná o případ domácího násilí, přičemž souhlas oběti není v tomto případě nezbytnou podmínkou pro vydání tohoto rozhodnutí.
- c) K vydání rozhodnutí o vykázání je v Rakousku oprávněn každý policista, je to zpravidla ten, který se na místě činu objevil jako první. V zásadě toto rozhodnutí přísluší uniformované pořádkové policii. V rámci uniformované policie pak existují specialisté na domácí násilí, kteří se případem dále zabývají.
- d) Policie může vykázat agresora z obydlí na dobu 14 dnů od vydání tohoto rozhodnutí. V případech, kdy byla podána žádost o vydání předběžného soudního opatření, rozhodnutí o vykázání pozbývá platnosti dnem doručení tohoto soudního rozhodnutí pachateli.
- e) Rakousko má vybudovaný systém podpory obětí. Existuje zde celkem 9 intervenčních center, v každé zemi jedno, které poskytují obětem domácího násilí psychologickou, právní a jinou pomoc. Tato intervenční centra jsou financována z prostředků Ministerstva vnitra a Ministerstva pro zdraví. Policie má povinnost informovat intervenční centra o rozhodnutích o vykázání, která vydala. Intervenční centra mohou na základě získaných informací a podnětů sama proaktivně oslovit oběť domácího násilí a nabídnout jí právní poradenství a psychologickou pomoc.
- f) V Rakousku existuje dalších 25 zařízení určených pro oběti, která jsou financována především národními vládami jednotlivých zemí. Navíc zde byly zřízeny specifické organizace pro uprchlíky a migranty a dále pro děti, které se staly oběťmi domácího násilí.
- g) Rakouská policie je oprávněna uchovávat informace o pachatelích a obětech domácího násilí ve zvláštním informačním systému. Intervenční centra nemají přímý přístup do

tohoto informačního systému, od policie však mohou data pro výkon své činnosti a plnění úkolů, které jim jsou uloženy, získat.

- h) Rakouské země mají vytvořený tréninkový program pro pachatele domácího násilí, který je financován Ministerstvem vnitra. Jedná se o projekt, který je realizován v součinnosti s intervenčním centrem ve Vídni a účastní se jej pachatelé domácího násilí, kterým to uložil trestní soud a rovněž pachatelé, u nichž byl v rámci trestního řízení zvolen postup tzv. odklonu od standardního trestního řízení a účast v tomto programu, byla podmínkou takového postupu.
- i) Jak již bylo uvedeno, násilnou osobu lze v Rakousku vykázat na 14 dní. Vykázání je možné prodloužit na jeden měsíc, maximálně na půl roku a pouze ve výjimečných případech na jeden rok.

Praxe prokázala, že velmi pádným nástrojem při řešení akutního partnerského násilí se jeví předběžné opatření. Podle informací intervenčních center žádá o vydání předběžného opatření každá třetí žena, jejíž partner byl vykázán policií. Předběžné opatření soud vydá proti tomu, „kdo činí soužití s blízkou osobou nesnesitelné tím, že tuto osobu fyzicky napadá, vyhrožuje jí fyzickým napadením nebo se chová způsobem zásadně poškozujícím psychické zdraví takovéto osoby“.

Předběžné opatření chrání pouze osoby blízké, tedy manžele, manželky, druhy, družky, potomky, rodiče, sourozence, děti v pěstounské péči, pěstouny, jejich manžele či partnery nebo adoptivní děti či adoptivní rodiče. Návrh na vydání opatření je oprávněna podat osoba uvedená v tomto výčtu nebo zákonný zástupce či orgán péče o dítě, pokud jsou chováním agresora ohroženy děti. Stejně jako u vykázání policií, i při vydání předběžného opatření není důležitý vlastnický či nájemní vztah k obydlí.

Dodržování soudního příkazu může být vynuceno policií, která musí být soudem informována o vydání příkazu i o jeho zrušení. Policie může na žádost oběti dodržování příkazů vynucovat a to i opakovaně. Sankcí za porušení příkazu je pokuta, při opakovaném porušování i uvěznění.

Obecně platí, že nové zákony jsou tak dobré, jak dobré je jejich uplatňování v praxi. O rakouský model je ve světě značný zájem. Byl a doposud je oceňován odborníky v různých zemích. To, co dělá rakouský model pružným a efektivním, je jasně zakotvená a upravená povinnost policie chránit v případě domácího násilí především bezpečí ohrožené oběti. Obavy o možné zneužívání nového institutu vykázání či předběžného opatření se nenaplnily. Vzhledem k téměř dokonalé funkčnosti a k velmi dobrým výsledkům komplexní spolupráce rakouských policistů, soudců, sociálních pracovníků a dalších specialistů pomáhajících

profesí, je zřejmý důvod proč čeští zákonodárci sáhli při normotvorbě k domácímu násilí právě po rakouském modelu.¹⁰⁶

11.3 Domácí násilí v Německu

V Německu je ochrana obětí před domácím násilím stěžejním tématem, což se projevuje i v legislativní úpravě. V roce 2002 byl přijat zákon o Ochráně před násilím, na jehož základě lze pachateli v případě, že způsobil jiné osobě újmu na zdraví nebo omezil její osobní svobodu uložit předběžné opatření, které mu zamezí v dalším útoku na poškozenou osobu. Stejně opatření lze použít, jestliže agresor výše uvedenými skutky vyhrožoval nebo bez právem uznaného důvodu vnikl do bytu ohrožované osoby nebo do jiných prostor, které má tato osoba ve svém vlastnictví či ji nevhodným způsobem obtěžuje například neustálými telefonáty.

Na základě tohoto zákona lze také použít omezující ochranná opatření, a to již při pouhé výhrůžce proti životu, zdraví nebo osobní svobodě.

Zmíněný zákon také stanoví právo oběti domácího násilí na přenechání bytu, ve kterém žila ve společné domácnosti s pachatelem. Přenechat byt je možné pouze na dobu jednoho roku a musí být splněna podmínka, že se oběť starala o společnou domácnost po delší dobu.

Když v celé Evropě probíhaly snahy o postavení domácího násilí mimo zákon a zároveň pokusy o jeho kriminalizování, Spolková republika Německo se jako jeden z prvních států ostře postavila na obranu jednotlivců i celé společnosti proti domácímu násilí a snažila se vytvořením vlastních zákonných norem uplatnit výsadní právo „Spolku“ vystupovat proti všem druhům násilí na svých obyvatelích.

Nejen státní orgány, ale i nezávislé organizace a spolky začaly vystupovat proti násilí. Již v roce 1995 vznikl Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí (BIG), který si vzal za vzor americký projekt z roku 1980 v Minnesotě. Berlínský intervenční program se časem přejmenoval na „Berlínský akční plán k potírání domácího násilí“ a ve své činnosti pokračuje až do současnosti. Na berlínský projekt navázaly další projekty, které si kladly za cíl bojovat proti domácímu násilí ve všech jeho formách projevu. Tak vznikaly projekty postupně ve všech spolkových zemích, měly společný cíl – bojovat proti domácímu násilí a vytvořit podmínky pro to, aby oběti násilí měly možnost pomoci a péče v případě, že opustí společné obývané obydlí.

¹⁰⁶ Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie, Spolková sbírka zákonů 759, ročník 1996, vydaný dne 30. 12. 1996

DURDÍK, Tomáš. *Rakouský model ochrany před násilím v rodině a jeho realizace*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2003. s. 2-17.

V rámci projektů začala také diskuze o možném vykázní násilníka z bytu a ponechání možnosti obětem zůstat v něm sami. Tehdy více než kdy jindy zazněly hlasy požadující novou zákonnou normu upravující trestání domácího násilí. Tyto stále sílící hlasy byly vládou Spolkové republiky Německo vyslyšeny a 1. 1. 2002 vstoupil v platnost schválený Zákon na ochranu proti násilí – Gewaltschutzgesetz (GewSchG), který byl vydán jako první článek ke zlepšení civilně právní ochrany při násilných trestných činech a úkladech, jakož i k ulehčení řešení problémů u manželství při rozvodech. Uvedený zákon rovněž umožňuje vykázní pachatele násilností ze společného bytu. Od této chvíle je proti domácímu násilí v Německu postupováno striktně v souladu s tímto zákonem. Uvedení tohoto zákona v život lze hodnotit jako zásadní milník pro velmi úzkou spolupráci policie, justice a intervenčních a poradenských center, které vzájemně spolupracují, informují a postupují konzistentně ve všech případech domácího násilí.¹⁰⁷

11.4 Domácí násilí v USA

Prakticky do 70. let minulého století se o domácím násilí v USA mlčelo. Oficiálně bylo násilí páchané uvnitř rodiny odsuzováno již dlouho, ale jen málo případů se dostávalo před soud. Společnost tento druh násilí vnímala spíše jako privátní věc, ve které se pozorovatel zvenčí mohl jen stěží orientovat, a proto učiní lépe, když se do této záležitosti nebude vůbec vměšovat.

Na veřejnost se dostaly pouze ty nejzávažnější případy, které končily těžkou újmou na zdraví či smrtí oběti. Veřejnost odborná i laická byla konejšena úvahou, že jde o mimořádné a ojedinělé incidenty, nikdo nevyslovil nahlas domněnku, že takovému napadení mohlo předcházet dlouhodobé ponižování, zastrasování a týrání oběti. O domácím násilí se nemluvalo, problém nebyl pojmenován, nebyl tedy řešen.

V 70. letech se v USA začaly o pozornost veřejnosti ucházet samotné týrané ženy. Jejich ochotu mluvit o svých životních osudech před ostatními nepochybně ovlivnily feministické proudy. S podporou feministek vzniklo hnutí týraných žen s příznačným názvem Battered woman, které otevřelo záležitost násilí uvnitř partnerských vztahů jako vážný společenský problém. Různé aktivistické skupiny žádaly společnost a státní instituce, by jasně formulovaly svou strategii reagování na konkrétní živé případy domácího násilí. Centrální myšlenka hnutí týraných žen zněla: „Domácí násilí je kriminální nikoli privátní záležitostí“. Cílem bylo prosadit zásadu, aby domácí násilí bylo stíháno stejným způsobem jako násilí vůči

¹⁰⁷ <http://www.linguee.de/deutsch-englisch/uebersetzung/gewaltschutzgesetz.html>

cizím osobám a aby byly stíhány všechny jeho formy, tedy i ty měkčí, které zatím nevedou k těžké újmě na zdraví.

Cesta k prosazení této myšlenky nebyla nikterak jednoduchá. Na počátku 80. let 20. století probíhaly dramatické diskuze, zda nevyložit oběti domácího násilí z chystaných legislativních opatření, které připravovaly USA v rámci zlepšení postavení obětí trestných činů. Především občanské iniciativy se zasloužily o to, že odborná komise ustanovená prezidentem USA nakonec konstatovala jasný závěr: „Domácí násilí plodí oběti trestných činů, proto jej nelze ignorovat“.

V polovině 80. let minulého století bylo domácí násilí v USA označeno za vážný celospolečenský problém. Současně byla vyslovena nová myšlenka: „Na rozdíl od jiných kriminálních jevů vyžaduje domácí násilí specifické přístupy“. Konkrétně to znamená, že domácí násilí není jen problémem represivních instancí, je nutné propojit trestní systém se systémem sociálně právním a se službami v oblasti duševního zdraví. K tomuto stanovisku vedly zejména tyto argumenty:

- Víra ve svátost domova a rodiny.
- Empirické zkušenosti v případech trestního stíhání násilníka, kdy oběti často odmítnou spolupracovat s policií a nezdá se nakonec vracet k pachateli.
- Víra, že tišení konfliktů mezi partnery je vhodnější řešení než stíhání a trestání pachatele, neboť represe může vyprovokovat další vlny násilí vůči oběti a i policii.
- Jednotlivé izolované incidenty nevyvolávají obvykle dojem, že se jedná o něco vážného a tím méně o trestný čin. Specifikem domácího násilí je okolnost, že znaky nebezpečnosti získávají jednotlivé incidenty často teprve jako součást chronické, opakující se situace. Domácí násilí má v sobě eskalační potenciál. Přirozenou cestou, samo od sebe, nevyhasne. Není to jednorázová záležitost, ale opakující se a sílící děj.

Jak již bylo uvedeno, od 70. let 20. století je fenomén domácího násilí v USA intenzivně zkoumán a řešen. Objevují se stále nové a nové výzkumy. Jednoznačně se potvrdila oprávněnost dvou ústředních východisek.

- 1) Domácí násilí představuje široce se vyskytující jev. Prochází napříč sociálně demografickým spektrem. Nezávisí na materiálním zázemí rodiny, na vzdělání partnerů, ani na jejich profesích či víře.
- 2) Domácí násilí je reálně nabito tendencí k eskalaci. Jednou odstartované domácí násilí má gradující vývoj, pokračuje se vzrůstající rafinovaností a krutostí vůči oběti. Bez vnější pomoci nepřestane.

První reakce na tyto poznatky vedla k závěru, že je třeba vypracovat konkrétní postupy krizové intervence, kterými by se řídily oficiální instituce, včetně policie v situacích, kdy zasahují na scéně domácího násilí. Nosnou myšlenkou zásady oficiální intervence do incidentu domácího násilí byla nejprve tzv. mediace. V podstatě šlo o zprostředkování výměny názorů mezi konfliktními stranami pomocí obratného a psychologicky zdatného prostředníka. Tímto mediátorem měla být v prvopočátku vycvičená policie, která dorazí na místo domácího násilí a bude usilovat o smírné vyřešení výbuchu domácího násilí. Leitmotivem této první oficiální strategie byl předpoklad, že vyjednávání s domácím násilníkem a tíšeni jeho agrese snižuje pravděpodobnost opakovaného útoku vůči oběti. K přijetí této strategie nahrávala i okolnost, že v mnoha státech USA nebyla policie oprávněná zatknout útočníka, jestliže se incident neodehrál takřka před jejíma očima. Zkušenosti s touto praxí však nebyly příliš uspokojivé. Incidenty domácího násilí pokračovaly dále i přes snahu policie komunikovat s oběma stranami a tím zklidňovat domácí napětí. Advokáti obětí dokonce poukazovali na to, že tato praxe vlastně legitimuje domácí násilí. Oběť zůstávala stále na vedlejší koleji.

A tak dále sílil tlak posuzovat domácí násilí přísněji a ve větší míře ho stíhat jako kriminální chování. Ke konci 70. let přijaly všechny státy USA s výjimkou Západní Virginie specifická legislativní opatření umožňující zadržet agresora okamžitě po incidentu domácího násilí. Ani poté se však praxe příliš nezměnila, domácí násilí bylo policií i soudy v živých případech spíše bagatelizováno. To se ovšem změnilo díky třem událostem.

- 1) V rozsudku v případě Thurmanová versus City of Torrington z roku 1984 byla policie uznána odpovědnou za zranění týrané ženy, neboť policisté nereagovali odpovídajícím způsobem na volání ženy o pomoc. Oběť vysoudila na policii vysokou finanční kompenzaci, neboť při partnerově útoku utrpěla vážná zranění s doživotními následky.
- 2) V roce 1984 byly publikovány výsledky výzkumu pod názvem „The Minneapolis Domestic Violence Experiment“. Autory tohoto výzkumu byli L. W. Sherman a Berk, kteří srovnávali účinnost domlouvání, tedy mediace na straně jedné a účinnost arestování agresora na straně druhé. Zkoumali, který z těchto postupů je schopen lépe zabránit dalšímu napadení oběti. Dospěli k závěru, že arest byl v živých případech domácího násilí efektivnějším opatřením pro eliminování příští agrese útočníka proti oběti než policejní domlouvání, uklidňování a mediace.
- 3) Rovněž v roce 1984 byla publikována závěrečná zpráva komise pro řešení otázek domácího násilí (Task Force on Family Violence). Zpráva monitorovala jevy domácího násilí v USA. Doporučila, aby jednotlivé instituce prosazování práva vypracovaly závazné procedury, které by jasně definovaly optimální instrukce pro postup a vzorové

řešení případů domácího násilí. I tato zpráva považuje arestování pachatele domácího násilí za spolehlivý prostředek pro bezpečí a ochranu oběti do budoucna.

Empirie i výzkumy potvrdily, že na rozdíl od lupičů, vrahů a drogových dealerů mohou domácí násilníci změnit své chování v reakci na přijaté sankce. Někteří reagují již na samotné zadržení, jiní se odnaučí agresivním způsobům v následných „polepšovacích“ programech, jejichž absolvování jim nařídí soud. Tato opatření mají vesměs pozitivní účinek i na oběti. Ty vnímají, že právu bylo učiněno za dost, zmenšují se tím jejich pocity bezmoci a beznaděje. Zároveň také lépe probíhá specifická terapie pro týrané oběti.

V polovině 80. let skončila v USA etapa hledání oficiálního postoje k domácímu násilí a pozornost se soustředila na otázku, jak účinně reagovat i na počáteční stádia domácího násilí a jak zacházet s jeho pachateli a oběťmi. Hlavní myšlenkou, na které se zakládá v USA strategie boje proti domácímu násilí, je součinnost různých složek a dále jasné vymezení jejich postupu a kompetencí – policie, zdravotníci, soudci, advokáti, sociální pracovníci, krizová centra, azylové domy nebo nestátní organizace.

USA zároveň zavedly nové zákony, které vylučovaly možnost mimosoudního ujednání, a vedly nejen k vytvoření speciálních soudů pro domácí násilí, ale i k posílení mocenské pozice soudce ve vztahu k násilné osobě. Následně byly do legislativy včleněny další preventivní prvky jako například vykazání, povinné zajištění násilné osoby policií na místě činu, povinnost pomáhajících profesí, policie, pracovníků ve zdravotnictví a školství oznamovat i jen podezření ze spáchání domácího násilí.

Nejméně rozvinutá je v současné době ve spojených státech tzv. terciální prevence, jejíž přínos je nejasný. Zejména to platí pro výzkum dopadu terapeutických programů pro násilné osoby, kde se výsledky výzkumu značně liší. Někteří autoři hovoří o prokazatelném pozitivním dopadu, jiní o žádném dopadu či minimálním dopadu. Problematická je rovněž kvalita programů, neboť většina psychiatrů, psychologů a sociálních pracovníků v USA nemá žádný nebo jen krátký výcvik v rehabilitaci násilných osob.

Nové milénium přineslo rozvoj alternativních přístupů, které se snaží o navrácení rozhodovacích kompetencí do rukou oběti a o komunitní řešení. V současnosti běží pilotní program RESTORE používající metodu „rodinných rozhovorů“.

Je zřejmé, že současný stav prevence domácího násilí v USA není ideální. Struktura současného systému odráží spontánní, v mnoha případech improvizovanou a neorganizovanou, často značně ideologicky motivovanou snahu jednotlivých zainteresovaných stran, především žen-aktivistek, o naplnění urgentní potřeby většiny obětí. Těmito aktivitám především jde o kompenzaci nefunkčních, státem řízených systémů na

ochranu před domácím násilím. Změna bude ale zřejmě velmi pomalá, jelikož s ekonomickou krizí se značně snížil přísun prostředků do systému a většina preventivních programů aktuálně bojuje v USA o holé přežití.¹⁰⁸

11.5 Domácí násilí ve Velké Británii

Potírání domácího násilí ve Velké Británii má kořeny v občanském zákoníku, avšak od roku 1976 byly schváleny tři další zákony, které se zabývají postihem domácího násilí. Jedná se o zákon o Domácím násilí a manželském spoluzití z roku 1976, dále o zákon o Spoluzití v domácnosti a občanských soudech z roku 1978 a zákon o Manželském spoluzití z roku 1983.

V roce 1997 byl přijat zákon o obtěžování, který stanovil dva zcela nové trestné činy, a sice trestný čin obtěžování osoby a trestný čin zastrašování. V případě, že se pachatel dopustí vícekrát jednání, kterým naplní skutkovou podstatu některého z těchto trestných činů, může soud vydat předběžné opatření, na základě kterého se násilník nesmí k oběti přiblížit. Porušili to, dopustí se tak přestupku a lze jej zadržet. Tento zákon postihuje především osoby, které někoho pronásledují, je ale využíván i v případech domácího násilí, sousedských sporů či sexuálního obtěžování.

V souvislosti s domácím násilím je nutné zmínit zákon o Rodinném právu. Soud na jeho základě může vydat soudní příkaz k užívacím právům k bytu, který může obsahovat ustanovení o vystěhování násilníka ze společného bytu. Soudní příkaz lze proti násilníkovi vydat bez ohledu na to, zda je s obětí v manželském svazku či nikoli nebo mají či nemají společné děti. Tento soudní příkaz násilníkovi zamezí v páchání jeho násilného jednání či ve vstupu do obydlí oběti.

Významnou roli při tvorbě právních předpisů týkajících se domácího násilí sehrály organizace, které se zabývaly poskytováním pomoci ženám, které se staly obětí partnerského násilí. Organizace Federace pro pomoc ženám v Británii přispěla k vytvoření komise zabývající se zákony v oblasti domácího násilí, neboť právní úprava této oblasti byla nedostačující. Zmiňovaná komise vypracovala zprávu „Domácí násilí a místo rodinného zázemí“, která byla první zprávou zabývající se touto problematikou. Mnohem větší váhu měla zpráva z roku 1992

¹⁰⁸ VITOUŠOVÁ, Petra a Ludmila ČÍRTKOVÁ. *Kontakt s obětí domácího násilí, Výskyt domácího násilí ve světě*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2003. s. 23-27. ISBN 80-86284-44-1.

FOLTYSOVÁ, Jiřina. *Prevence domácího násilí v USA – ochrana oběti domácího násilí – různé koncepce řešení od 70. let do současnosti*. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*, Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010. s. 159-163.

od Inter-agenturní strany pracujících, jejíž postřehy byly zohledněny a následně zapracovány v roce 1996 do zákona o Rodině.

Počátkem 90. let minulého století přišlo britské Ministerstvo vnitra s návrhem na posílení kompetencí policie, v rámci kterých by mohla být policie důslednější v postupech při vyšetřování domácího násilí. V návaznosti na tento návrh vzniklo tzv. Partnerství, tedy spolupráce mimovládních organizací zabývajících se pomocí obětem domácího násilí. Hlavní náplní této spolupráce je zjišťovat reálný počet případů domácího násilí v jednotlivých oblastech, ve kterých bylo Partnerství zřízeno a zároveň informovat veřejnost o tomto problému a tím předcházet páchání domácího násilí pro futuro. Mezi činnosti Partnerství patří také pořádání školení pro pracovníky, kteří se zabývají prací s oběťmi domácího násilí nebo s jeho pachateli.

Partnerství spolupracuje s organizacemi z Nizozemí a Portugalska. V rámci této spolupráce se připojilo k projektu ALCIPE, který se týká vytvoření manuálu pro policisty a zdravotníky. Tento manuál je zaměřen na případy domácího násilí a sexuálního zneužívání a obsahuje rady a informace k odhalení násilí, získání důkazů a v neposlední řadě stanoví správný postup při řešení možných problémů.

Další zlom v rámci boje proti domácímu násilí nastal v roce 1998, kdy byl přijat zákon o Kriminalitě a porušování pořádku, který upravuje součinnost organizací, policie a místních samosprávných celků při odhalování případů domácího násilí. Tento zákon mimo jiné vyžaduje zřízení organizace pro pomoc obětem domácího násilí v každém samosprávném celku.

Nejvýznamnějším neziskovým subjektem poskytujícím ve Velké Británii azylové ubytování, poradenství a podporu ženám a dětem v případech domácího násilí je organizace REFUGE. Zároveň jde o jedinou organizaci, která v Británii provozuje nepřetržitou telefonní krizovou linku.¹⁰⁹

11.6 Domácí násilí ve Švédsku

Boj proti domácímu násilí má v této skandinávské zemi dlouhou tradici. Již v roce 1864 bylo zákonem zakázáno jakékoli fyzické násilí proti manželkám. Tématům jako je domácí násilí, je ve Švédsku stále věnována pozornost, o čemž svědčí například kampaň na podporu týraných žen s názvem Operace Kvinofrid, v rámci které byly pořádány četné semináře a školení.

¹⁰⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. s. 10-94. ISBN 80-86284-19-0.

S ohledem na ochranu žen před domácím násilím byl v roce 1998 novelizován trestní zákoník. Tato novela zavedla nový trestný čin „Hrubé porušení integrity ženy“. Tohoto trestného činu se pachatel dopustí v případě, že spáchá nějaký trestně postižitelný skutek na své současné nebo bývalé ženě či na své současné nebo bývalé partnerce. Důležitým kritériem tohoto zákonného ustanovení je, že se jedná o opakované jednání, které podstatným způsobem naruší sebedůvěru ženy.

Švédský model boje s domácím násilím je pozoruhodný i v oblasti poskytované zdravotnické péče pro týrané ženy. Jde o precizně vypracovaný postup švédským Národním centrem pro zneužívané a znásilněné ženy. V centru poskytují speciálně vycvičené lékařky, porodní asistentky, psychologičky, sociální pracovnice a fyzioterapeutky různé druhy podpory a pomoci zneužívaným ženám. Centrum také rozšiřuje informace o těchto problémech. Centrum bylo vybudováno v roce 1994 a je umístěno v univerzitní nemocnici v Uppsale. Jedná se o expertní skupiny v rámci lékařské péče o ženy, které byly fyzicky či sexuálně týrané. Dalším významným úkolem Centra je rozvoj výzkumu a praktické metodologie způsobů, pomocí kterých se systém zdravotnictví vypořádává se zneužívanými ženami. Centrum také realizuje mnoho projektů na téma „Násilí během těhotenství“, „Výskyt domácího násilí ve Švédsku“ nebo „Přistěhovalkyně a domácí násilí“.

V roce 1997 bylo ve Stockholmu otevřeno Krizové centrum pro ženy. Jestliže týraná žena vyhledá takovéto centrum, jsou k ní okamžitě přiděleni dva zaměstnanci jako její kontaktní osoby. Jeden ženě pomáhá v praktických záležitostech, jako je kontakt se systémem sociálního zabezpečení, zdravotnickým systémem, policií a právníkem. Právní pomoc se zpravidla vyžaduje v případech rozvodu problémů s péčí o děti. Centru spolupracuje s mnoha právníky, kteří se specializují na tuto oblast stejně jako s osobami, které pracují jako předsoudní a soudní asistenti. Druhá kontaktní osoba se zabývá psychologickými aspekty. Cílem je pomoci ženě znovu získat sebevědomí, které ztratila během let trvání násilí a obtěžování.

Jestliže žena utrpěla při incidentu domácího násilí fyzické zranění, které vyžaduje lékařské ošetření a dokumentaci, která by mohla být použita v případě budoucích právních akcí, má centrum dohodu s jednou z pohotovostí ve stockholmské nemocnici. Tam se o ženy dobře postarají a veškerá nezbytná dokumentace a interpretace zranění zde budou pod ochranou a dostupná na základě žádosti policie. Zaměstnanci centra spolupracují se sociálními úřady v otázce budoucího bydlení a ekonomické situace žen a připravují jejich nový start.

Centrum rovněž úzce spolupracuje s policií z blízkých policejních stanic, která přichází do centra kontaktovat ty ženy, si přejí vznést obvinění proti násilným partnerům. Zaměstnanci

centra posilují přání ženy zadokumentovat policejní zprávu a ženu v tomto procesu podporují.¹¹⁰

¹¹⁰ VITOUŠOVÁ, Petra a Ludmila ČÍRTKOVÁ. *Kontakt s obětí domácího násilí, Výskyt domácího násilí ve světě*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2003. s. 111-113. ISBN 80-86284-44-1.

II PRAKTICKÁ ČÁST

12 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

12.1 Cíl výzkumu

Účelem zkoumání bylo zjištění, zda vzdělání, věk, druh profese, sociální status, demografický, případně genderový aspekt hraje zásadní roli, eventuálně jakou, u domácího násilí. Zjišťováno bylo, zda je obětí domácího násilí častěji muž nebo žena, nejčastější věková skupina oběti, případně názor na nejčastější věk agresora domácího násilí. Respondenti byli dále dotazováni na jejich mínění týkající se míry pravděpodobnosti výskytu domácího násilí u jednotlivých typů partnerských svazků, determinace úrovně vzdělání u domácího násilí. Respondenti měli rovněž uvést svoje stanovisko k možné souvislosti mezi domácím násilím a ekonomickou kondicí dotčeného partnerského svazku či rasovým, národnostním, etnickým nebo náboženským statutem agresora a domácím násilím.

Finálně byli respondenti dotázáni na jejich pohled ke kvantitě výskytu domácího násilí na území hlavního města Prahy s ohledem na lokalitu metropole.

12.2 Metody a průběh výzkumu

V rámci prováděného empirického výzkumu bylo provedeno výzkumné šetření mezi respondenty různého věku, rodinného stavu a vzdělání formou dotazníku. Předmětný dotazník obsahoval uzavřené i otevřené otázky, některé dotazy umožňovaly výběr odpovědi.

Předložený dotazník pojímá tři části:

- 1) první část obsahuje stručné informace o důvodech vytvoření dotazníku
- 2) druhá část je zaměřená na zjištění pohlaví, věku, stavu a vzdělání
- 3) třetí část soustřeďuje stěžejní otázky výzkumu

Pro účely výzkumu byly stanoveny následující hypotézy, jenž byly odpověďmi respondentů uvedené v dotaznících potvrzeny nebo vyvráceny.

H1) Obětí domácího násilí je nejčastěji žena.

H2) Úroveň vzdělání agresora nedeterminuje existenci domácího násilí ve vztahu.

H3) Ve vztahu s prvky domácího násilí nehraje vzdělání oběti žádnou roli.

H4) Úzká souvislost mezi profesí agresora a domácím násilím neexistuje.

H5) Ekonomická kondice rodiny nemůže mít zásadní vliv na vznik domácího násilí.

H6) Náboženské vyznání násilné osoby nemá vliv na jeho agresivní chování ve vztahu.

H7) Domácí násilí na území hlavního města Prahy se častěji vyskytuje v okrajových částech města na sídlištích.

V rámci dotazníkového šetření bylo osloveno 300 účastníků, přičemž dotazníky vyplnilo 280 z nich. Jednalo se o muže i ženy ve věku od 20 let do věku více než 65 let. Zastoupeny byly osoby se základním, středoškolským i vysokoškolským vzděláním a různým sociálním statutem – studenti, lidé v produktivním věku a důchodci. Respondenti pocházeli z celé České republiky. Dotazník jim byl doručen prostřednictvím aplikace Facebook na internetu, elektronickou poštou, stejně tak byl předložen osobně. Dvacet dotazníků nebylo vyplněno s tím, že někteří dotázaní nepovažovali dotazník za dostatečně anonymní, jiní důvod nevedli.

12.3 Řízený rozhovor

Řízený rozhovor byl proveden s odborníkem z Policie České republiky, který se dlouhodobě zabývá problematikou domácího násilí zejména v trestně právní rovině. Jde o plk. JUDr. et Mgr. Radku Drexlerovou, která působí na Obvodním ředitelství policie Praha III jako zástupce ředitele pro Službu kriminální policie a vyšetřování a zároveň jako garant pro domácí násilí.

Řízený rozhovor proběhl na policejním ředitelství v kanceláři jmenované po pracovní době ve snaze zajistit klidný a nerušený průběh rozhovoru. Plukovník Drexlerová se v rámci své profese zabývá všemi aspekty domácího násilí, nesnázemi, se kterými se policisté i aktéři domácího násilí potýkají, sleduje a řídí prověřování a následné vyšetřování případů domácího násilí na území Prahy 3,8 a 9. Garantem správného, adekvátního a zákonného přístupu policistů ke kauzám domácího násilí je deset let. S rozhovorem souhlasila.

V rámci kvalitativního průzkumu byly položeny tyto otázky:

Můžete říci, co obnáší Vaše práce?

Jako náměstek ředitele pro trestní řízení zodpovídám za dodržování trestněprávních i dalších norem, správných postupů při prověřování a vyšetřování trestných činů, metodické řízení policistů na místních odděleních a také působím jako garant problematiky domácího násilí. Mám tím na mysli kontrolu činnosti policistů při úkonech vykazání a následného řešení incidentů domácího násilí. Úzce spolupracuji s Intervenčním centrem Praha, Bílým kruhem

bezpečí, státními zastupitelstvími a soudy. Problematice domácího násilí se rovněž věnuji na Policejní akademii v Praze, kde přednáším na katedře kriminalistiky.

Můžete z Vaší praxe uvést poměr týraných žen a mužů?

Praktické zkušenosti zcela jasně ukazují na ženy, jako skupinu s drtivým počtem obětí domácího násilí. Pokud bych se měla vyjádřit procentuálně, uvedla bych poměr ženských a mužských obětí domácího násilí 98% : 2%.

Platí pravidlo, že čím nižší vzdělání žena má, tím je větší pravděpodobnost, že bude ve vztahu týraná?

To si rozhodně nemyslím. Laická veřejnost možná může dospět k závěru, že žena se základním vzděláním bude obětí domácího násilí častěji a snáze, než vysokoškolsky vzdělaná žena. Vede je k tomu pravděpodobně domněnka, že vysokoškolačka by si nenechala agresi, omezení a další příkoří od svého násilného partnera líbit.

Praxe nasvědčuje tomu, že vzdělání oběti nehraje žádnou zásadní roli. Podstatná je spíše její osobnost a další faktory jako děti, širší rodina oběti, zdravotní stav oběti. Neopominutelnou roli hraje samozřejmě osobnost agresora.

Můžete potvrdit, že kvalita či úroveň vzdělání násilné osoby předurčuje vznik, četnost a případně intenzitu domácího násilí?

Řekla bych, že odpověď je ve stejných intencích jako na předchozí otázku. Agresorem a násilníkem v rodině či partnerském vztahu může být kopáč, stejně jako neurochirurg. Kvalita a úroveň vzdělání tedy nehraje roli, stejně tak druh a konkrétní profese. Není možno dovodit závěr, že například voják z povolání nebo trenér boxu bude a priori agresorem častěji nebo pravděpodobněji než biolog či řidič z povolání.

Má profese agresora vliv na domácí násilí?

Na tuto otázku jsem víceméně odpověděla. Své tvrzení mohu ilustrovat případem domácího násilí, ve kterém byli oba zúčastnění lékaři – internisté.

Hrají finance v partnerském vztahu zásadní roli? Lze nepříznivou finanční situaci považovat za spouštěč domácího násilí?

Z mnoha spisů, jejichž předmětem bylo vyšetřování kvalifikovaného domácího násilí, bylo patrné, že nepříznivá finanční situace v rodině byla jedním ze stresorů, které vyústily v opakovaně eskalující hádky. Debata o nedostatku peněz však sama o sobě nemusí být spouštěčem incidentu domácího násilí. Pokud bych toto tvrdila, muselo by to nutně znamenat, že v každé rodině na hranici chudoby probíhá zákonitě domácí násilí.

Je podle Vás mezi náboženským vyznáním či naopak ateismem a domácím násilím úzká souvislost?

Nabízí se odpověď, že ano, zejména pokud jde o muslimy. Toto náboženství značnou měrou omezuje práva a postavení ženy a významně akcentuje osobnost muže v rodině. Pokud se však jedná o ženu muslimku, od malička vychovávanou v těchto „hodnotách“, situaci, kterou by ateistická Evropanka vnímala jako domácí násilí, tato muslimka rozhodně jako příkoří nevyhodnocuje. Ve své praxi jsem se setkala s domácím násilím ve smíšeném partnerském vztahu, kdy muslim byl vždy muž a oběť domácího násilí, byla Češka, která s tímto agresorem žila ve společné domácnosti. Střed rozdílných kultur a diametrálně odlišná výchova obou účastníků sehrála podstatnou roli u domácího násilí. Přesto přese všechno jsem přesvědčena, že vyznání jakéhokoli náboženství nemá příčinnou souvislost s existencí domácího násilí.

Pokud zúžíme přítomnost domácího násilí v hlavním městě Praze, domníváte se, že existují pražské lokality, které se vyznačují častějším výskytem a pokud ano, proč tomu tak je?

Největší přehled mám bezpochyby o Praze 3, 8 a 9, které spadají pod naše policejní ředitelství. Statisticky mohou poukázat na fakt, že větší nápad trestné činnosti a tím i častější výskyt domácího násilí se odehrává na Praze 9. Musím však uvést, že tato skutečnost je dána hustším osídlením, nežli například v Praze 3, dále mixem osob různých národností, vyznání a častějším výskytem nezaměstnaných, případně kriminálně závadových osob. Tyto aspekty se pak promítají ve zvýšeném nápadu trestné činnosti, včetně domácího násilí, například v lokalitách Praha 9 – Černý Most nebo sídliště Letňany.

Centrální Praha, tedy Praha 1 a 2 je místem, které lidé povětšinou navštěvují v rámci svého zaměstnání, turistického ruchu nebo zařizování běžných záležitostí týkajících se občanského života. Nižší statistická čísla vztahující se k vykazání proto nesvědčí o přítomnosti domácího násilí v centru Prahy.

13 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT

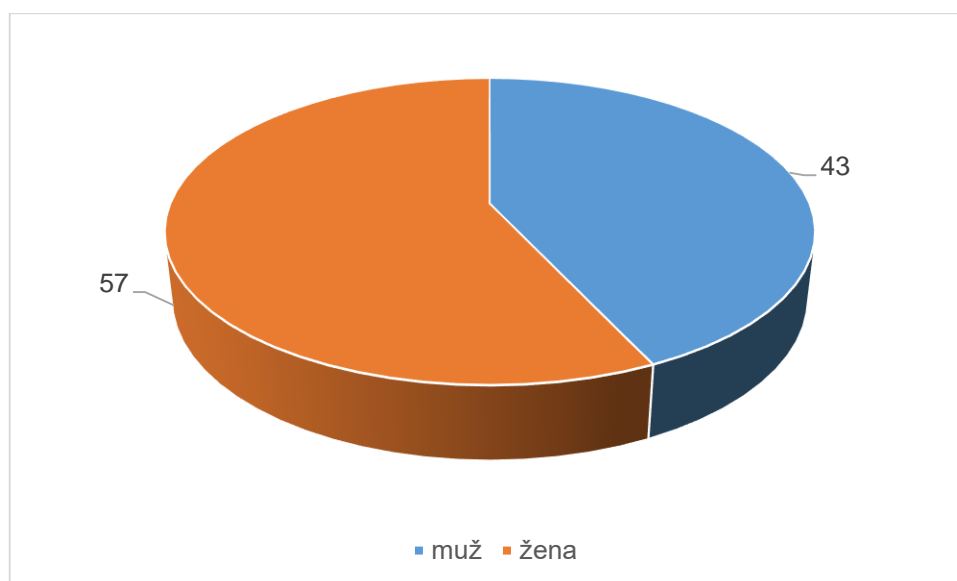
13.1 Analýza získaných údajů

V první části dotazníkového šetření (otázky I, II, III, IV) jsou zastoupeny dotazy týkající se základních informací o respondentech (pohlaví, věk, sociální - pracovní status a vzdělání.

Empirického výzkumu se fakticky zúčastnilo celkem 280 respondentů. V rámci objektivního genderového zastoupení bylo dbáno, aby obě pohlaví respondentů byla zastoupena rovnoměrně. Z 280 vyplněných dotazníků se podařilo získat vzorek 160 žen a 120 mužů.

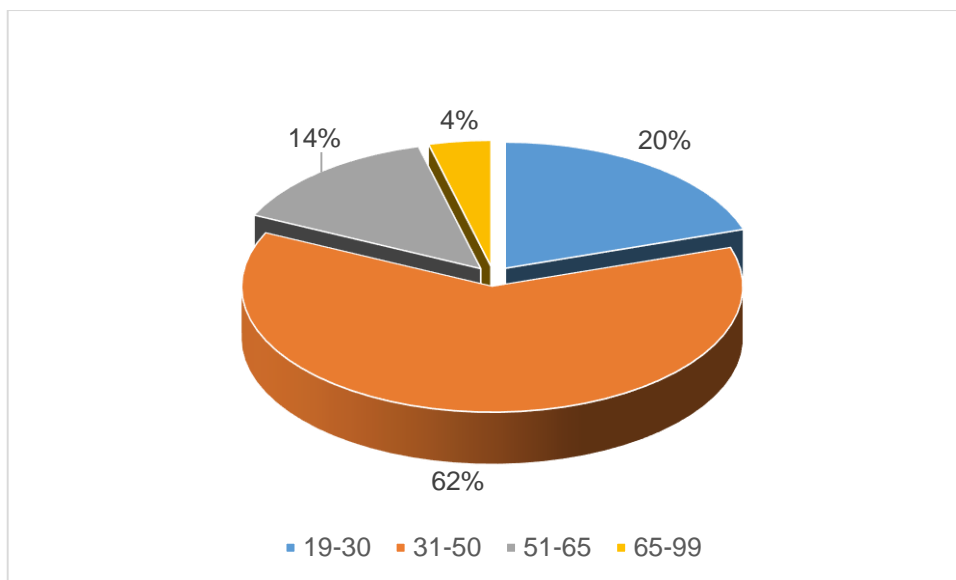
Graf 10 ukazuje, že průzkumu se zúčastnilo 57% žen a 43% mužů z celkového počtu dotázaných.

Graf 10: Celkový počet respondentů:

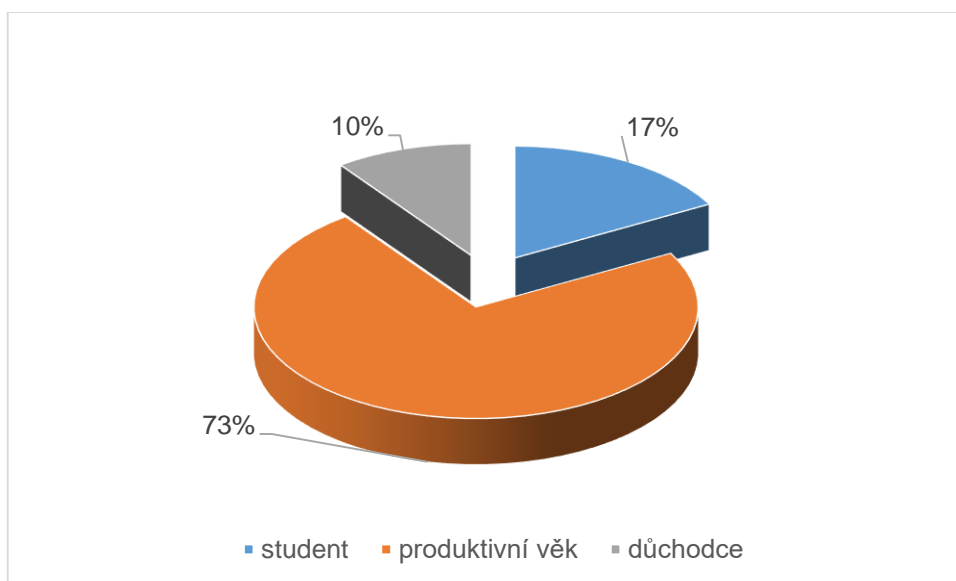
Graf 11 obsahuje ucelený přehled věkového rozpětí zúčastněných respondentů. Celkem 20% je ve věku 19-30 let, 62% ve věkové kategorii 31-50 let, 14% v rozmezí 51-65 let a 4% starší 65 let.

Graf 11: Věkový rozpětí respondentů:

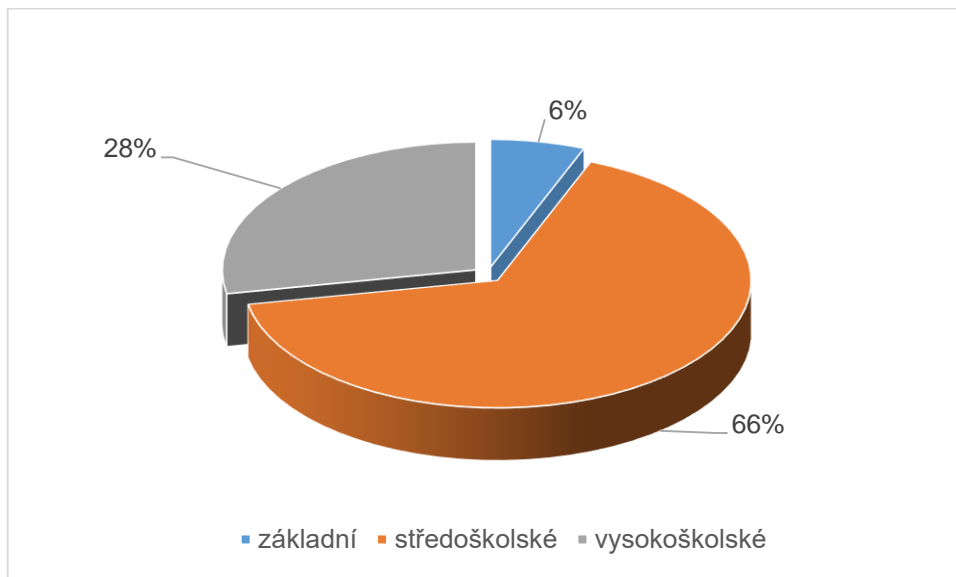
Graf 12 monitoruje sociální - pracovní status dotázaných osob v době výzkumného šetření. Dotazník vyplnilo 17% studentů, 73% osob v produktivním věku a 10% osob v penzi.

Graf 12: Pracovně-sociální status respondentů:

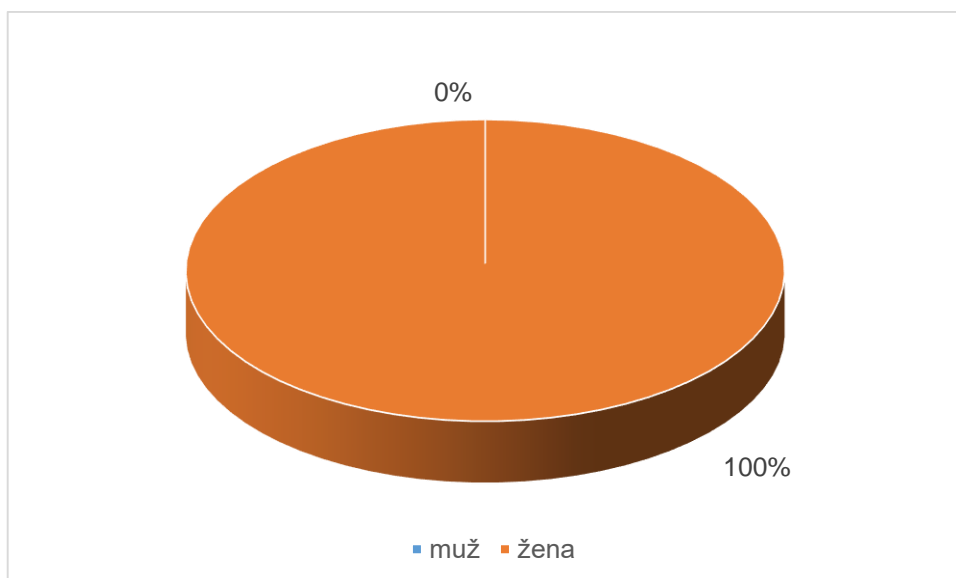

Graf 13 zobrazuje vzdělání oslovených respondentů, kdy 6% respondentů má základní vzdělání, 66% z celkového počtu je středoškolského vzdělání a 28% vysokoškoláků.

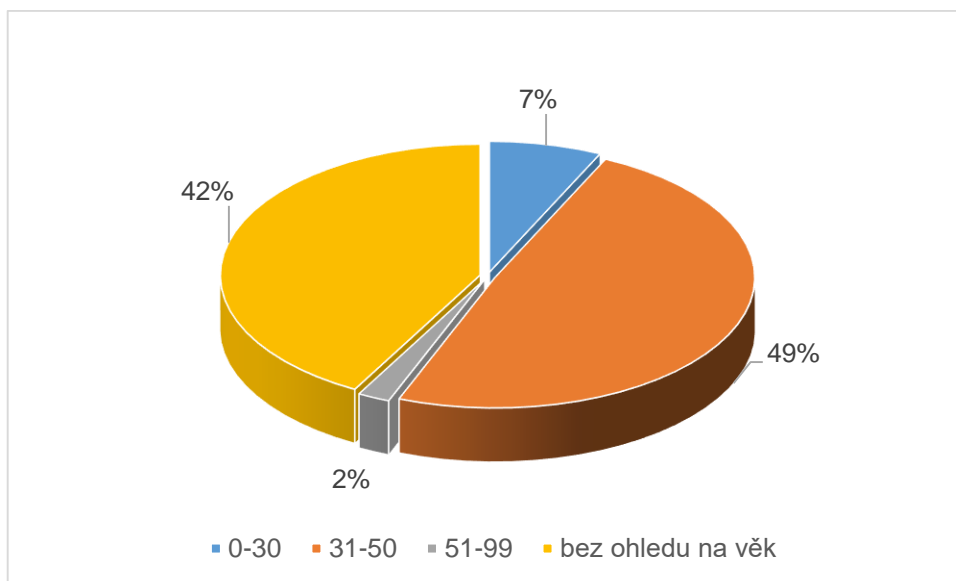
Graf 13: Vzdělání oslovených respondentů:

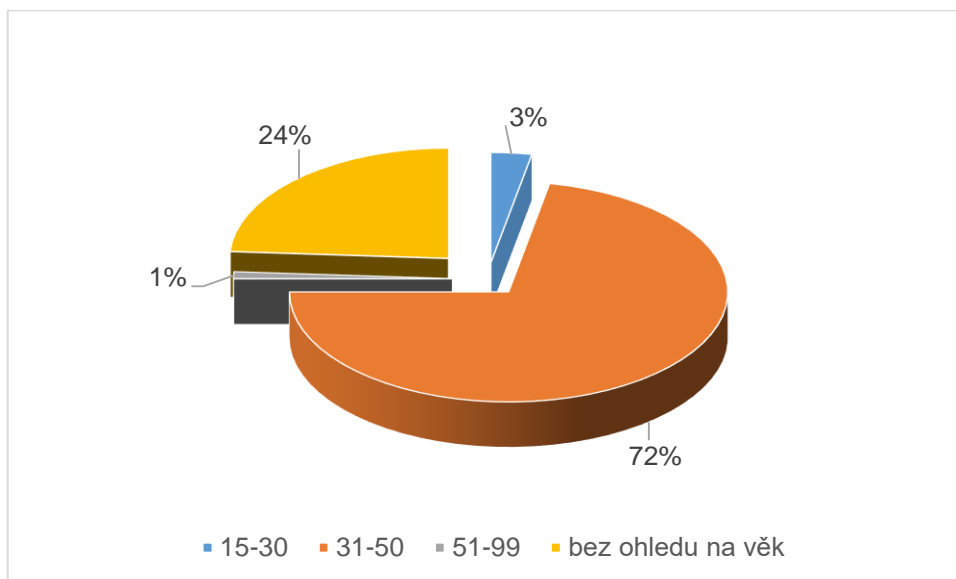
Graf 14: Je podle Vás častěji obětí domácího násilí žena nebo muž?

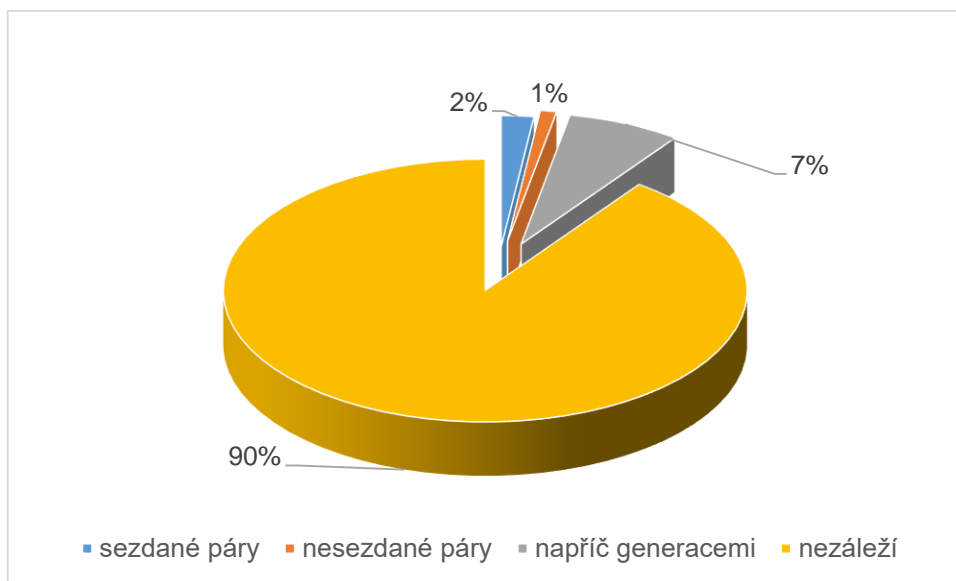
Graf 15: Obětí domácího násilí je nejčastěji osoba ve věku:

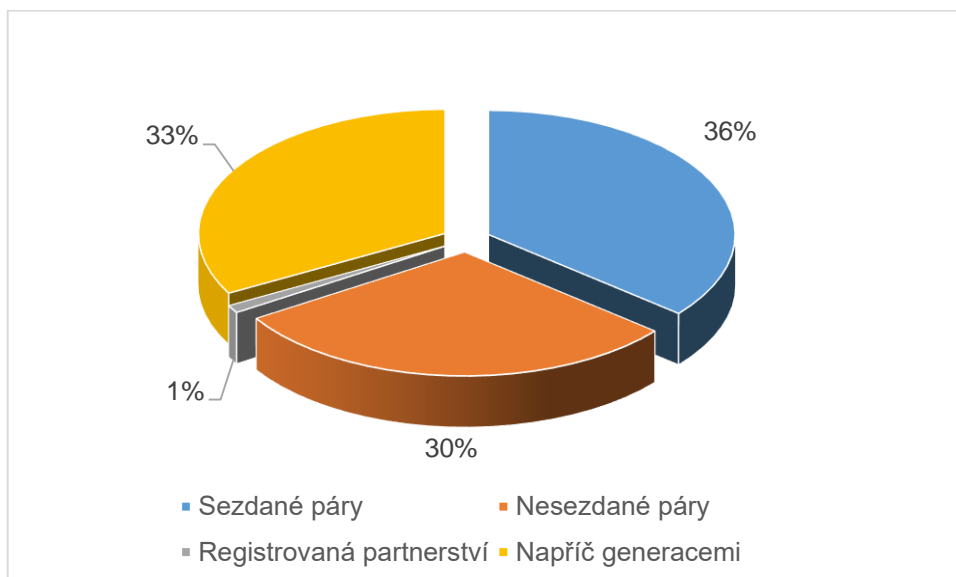
Graf 16: Agresorem domácího násilí je nejčastěji osoba ve věku:

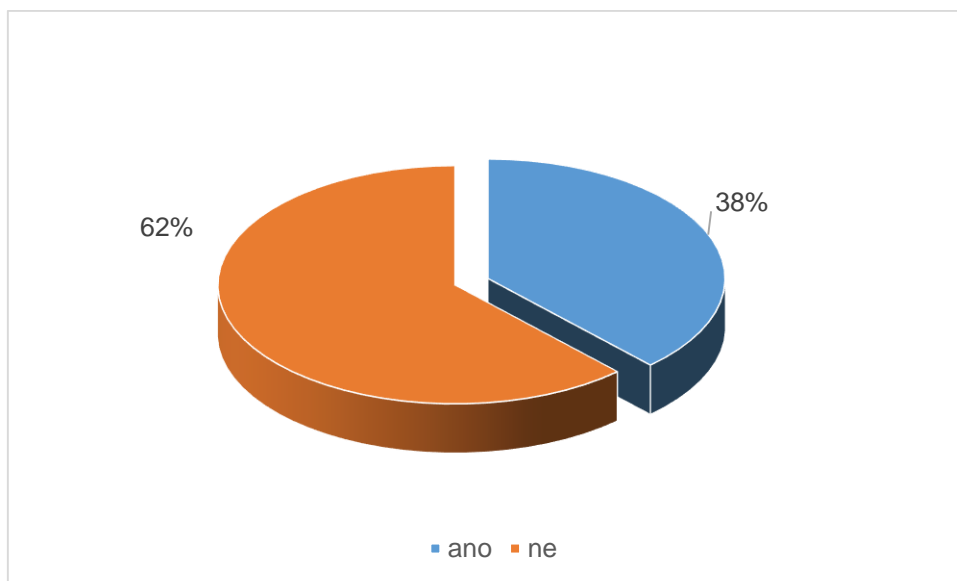
Graf 17: Myslíte si, že domácí násilí se vyskytuje pouze u:

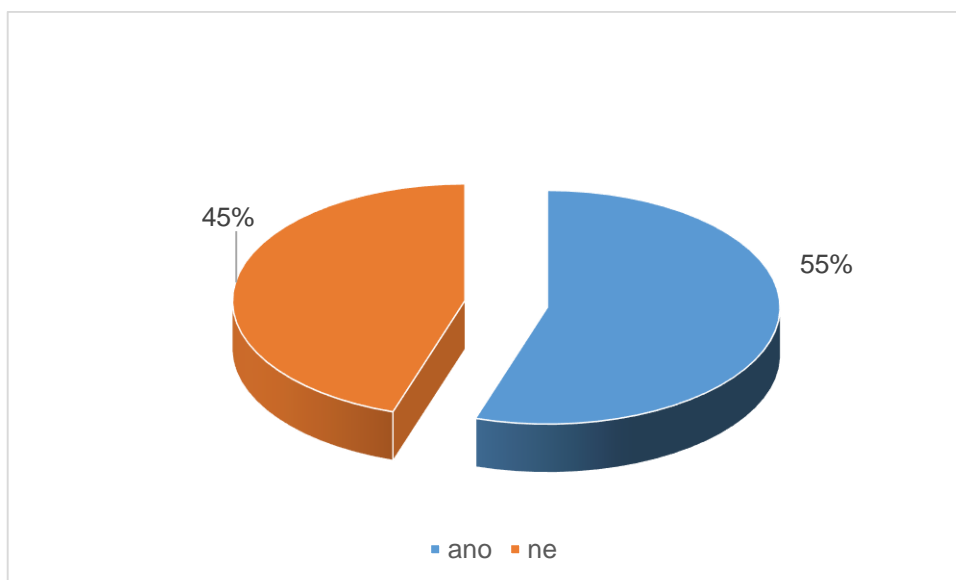
Graf 18: Myslíte si, že domácí násilí se častěji vyskytuje u:

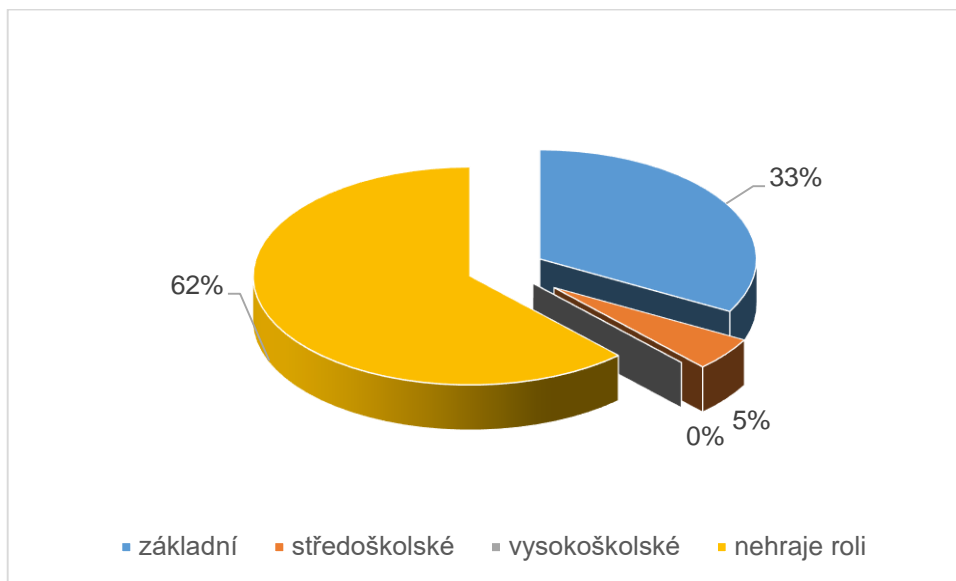
Graf 19: Domníváte se, že existenci domácího násilí detrmínuje úroveň vzdělání agresora?

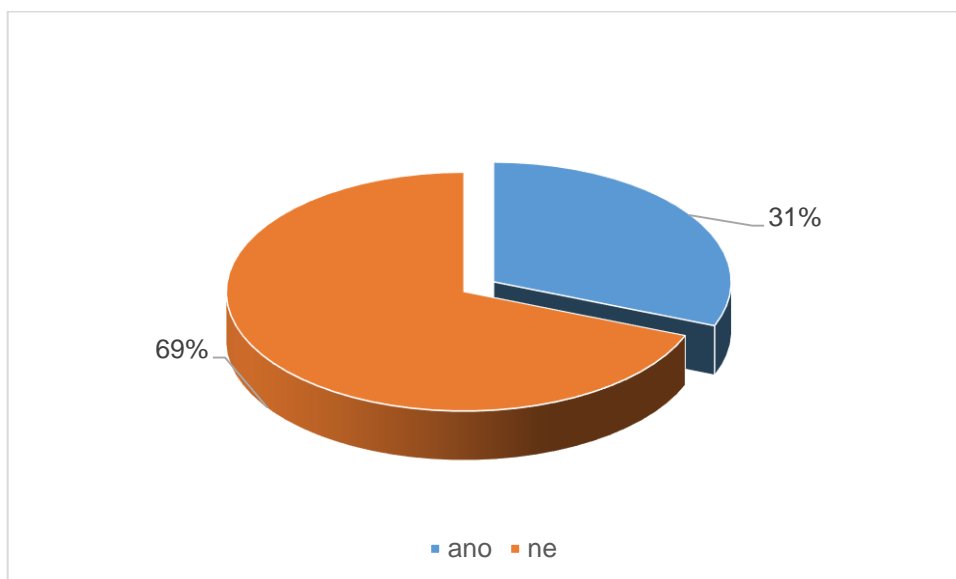
Graf 20: Domníváte se, že vzdělání agresora ovlivňuje kvantitu, eventuálně formu domácího násilí?

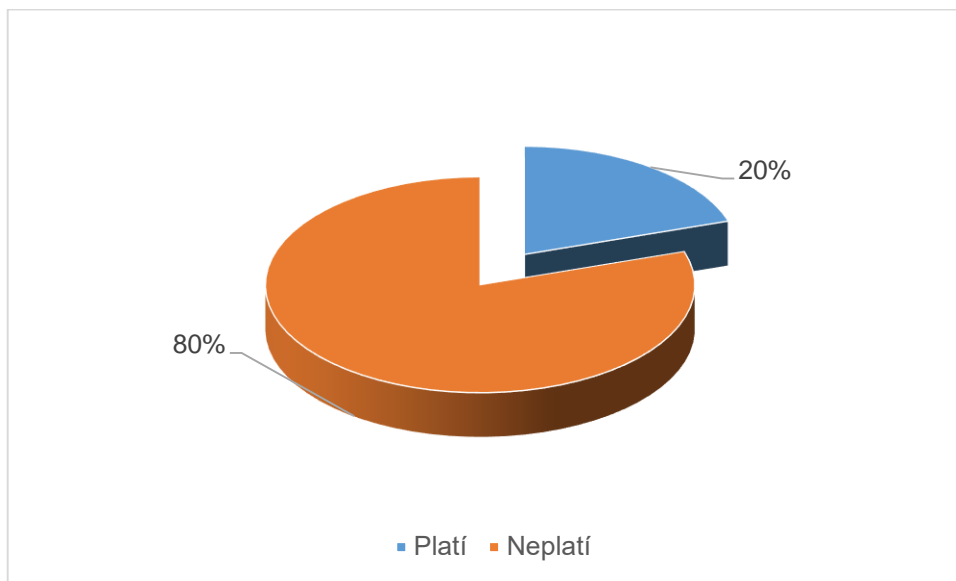
Graf 21: Domníváte se, že je častěji napadána ve vztahu s prvky domácího násilí oběť se vzděláním:

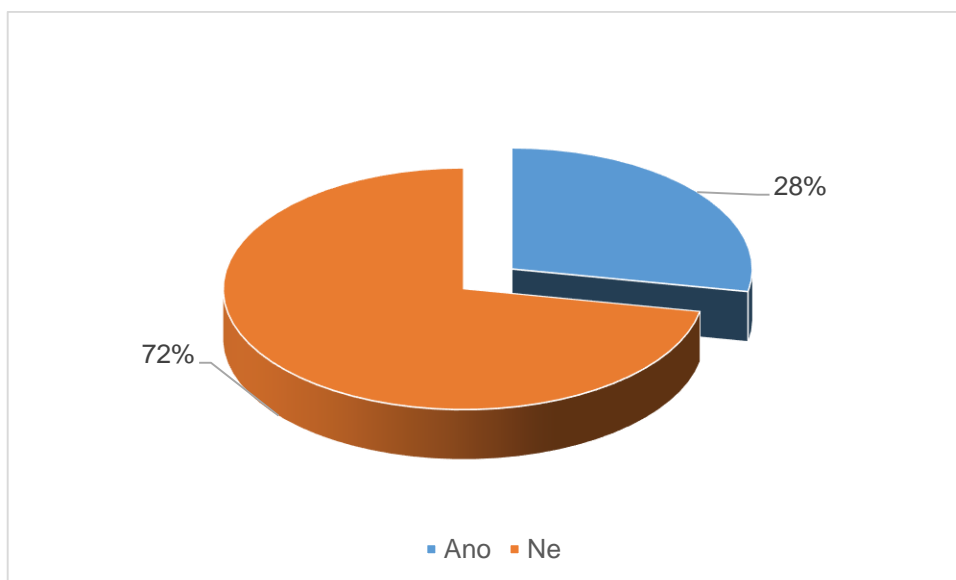
Graf 22: Domníváte se, že vzdělání ovlivňuje postavení oběti ve vztahu s prvky domácího násilí?

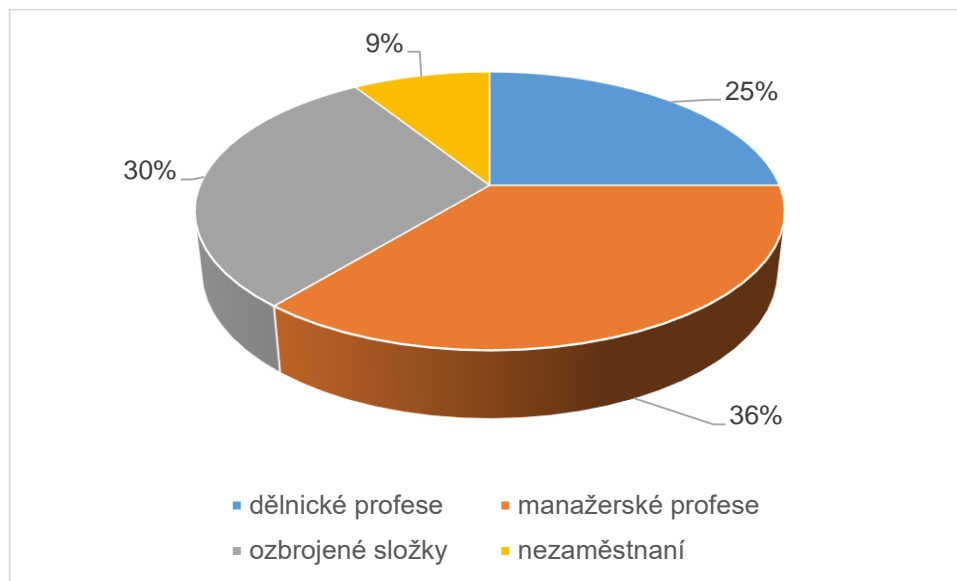
Graf 23: Domníváte se, že platí rovnice, čím nižší vzdělání agresora, tím vyšší šance výskytu domácího násilí v rodině?

Graf 24: Domníváte se, že určitá profese agresora předurčuje jeho násilné chování v rodině?

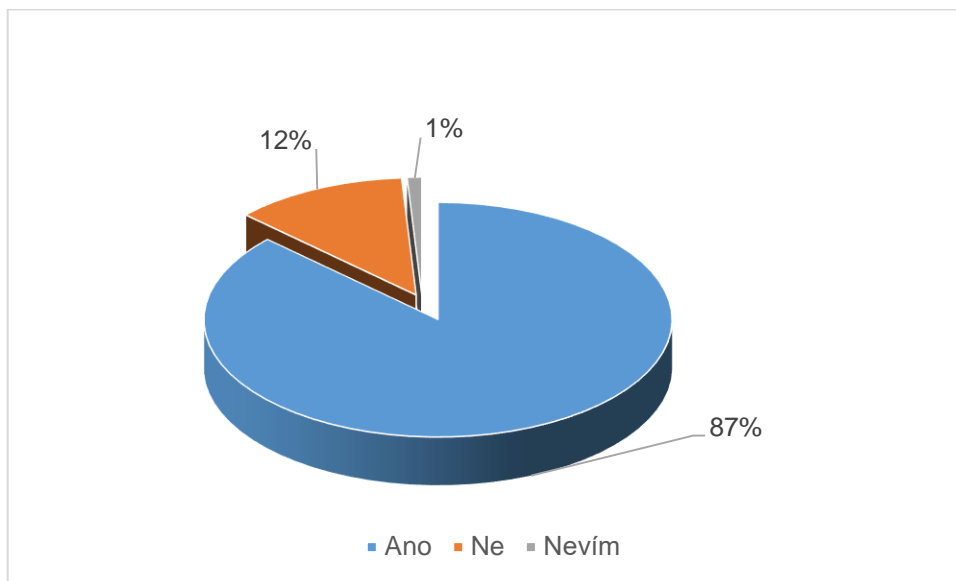

Graf 25: Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte, jakou profesi máte např. na mysli, případně proč?

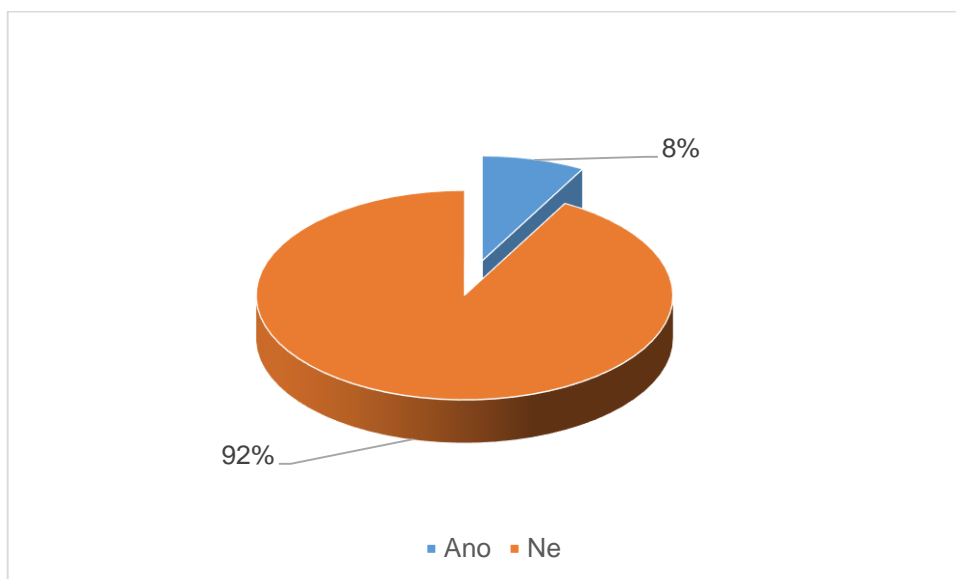

Z celkového počtu respondentů, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně (28%), konkretizovali profese, jenž podle jejich názoru nejčastěji souvisí s agresivními projevy násilné osoby. Nejvíce označovali manažerské profese, které jsou spojené s psychickým vypětím a kontinuálním stresem, jednalo se o 36% dotázaných. Ozbrojené složky – vojáci, policisté, vězeňská stráž - byly označovány jako druhá nejčastější profese determinující agresivní chování násilné osoby. Počet respondentů byl zastoupen 30%. Celá čtvrtina dotázaných (25%) uvedla různé dělnické profese vyznačující se stejnou manuálně prováděnou prací (zedník, kopáč, uklízeč). Zbytek dotázaných (9%) uvedl, že agresi násilné osoby předurčuje fakt, že násilník žádné zaměstnání nemá.

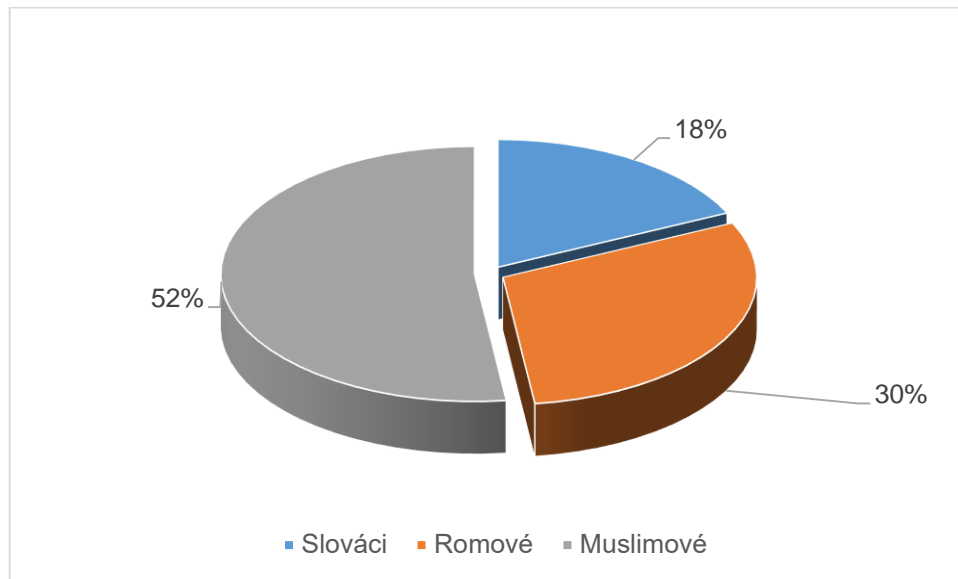
Graf 26: Domníváte se, že ekonomická kondice rodiny může mít zásadní vliv na vznik domácího násilí?

Graf 27: Domníváte se, že domácí násilí je častěji spjato s některou rasou, národností nebo etnikem oproti jiným?

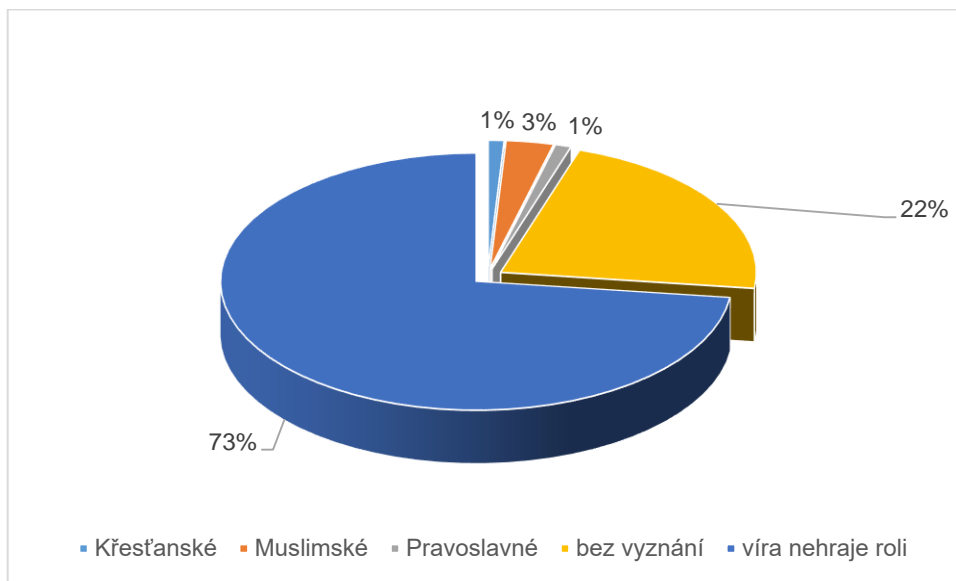

Graf 28: Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte konkrétně, kterou rasu, národnost nebo etnikum máte na mysli, případně proč:

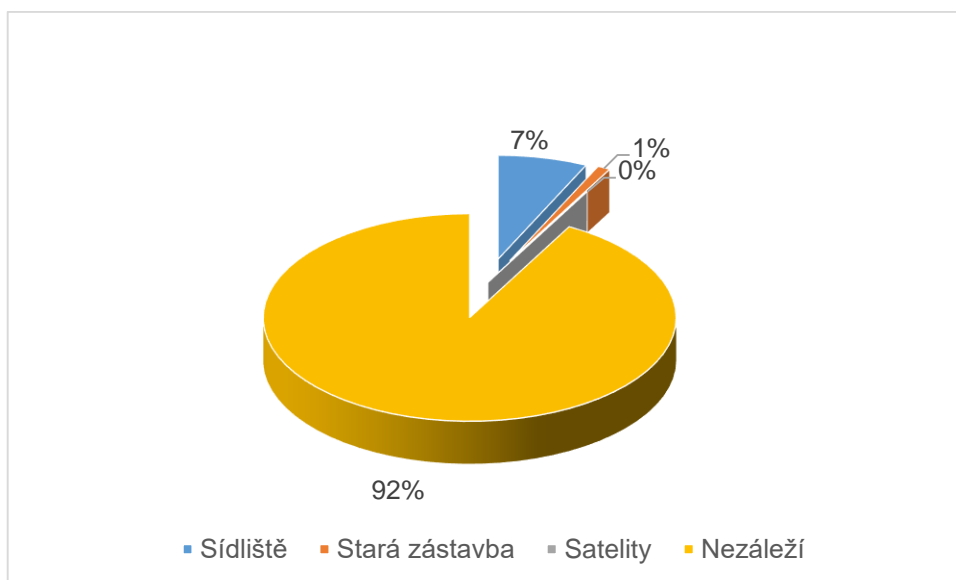

Z celkového počtu respondentů, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně (8%), konkretizovali zejména národnostní a etnický aspekt, na rasový původ nereagoval žádný z dotázaných. Nejčastěji uváděnou skupinou byli muslimové (52%), tento výsledek je však patrně ovlivněn současnou geopolitickou situací a postavením ženy v tomto náboženství. Dalším nepočtenějším okruhem osob označovaných respondenty bylo romské etnikum - 30%. Osoby slovenské národnosti, zejména Slováci z východní části republiky byli označeni v celkovém počtu představujícím 18%.

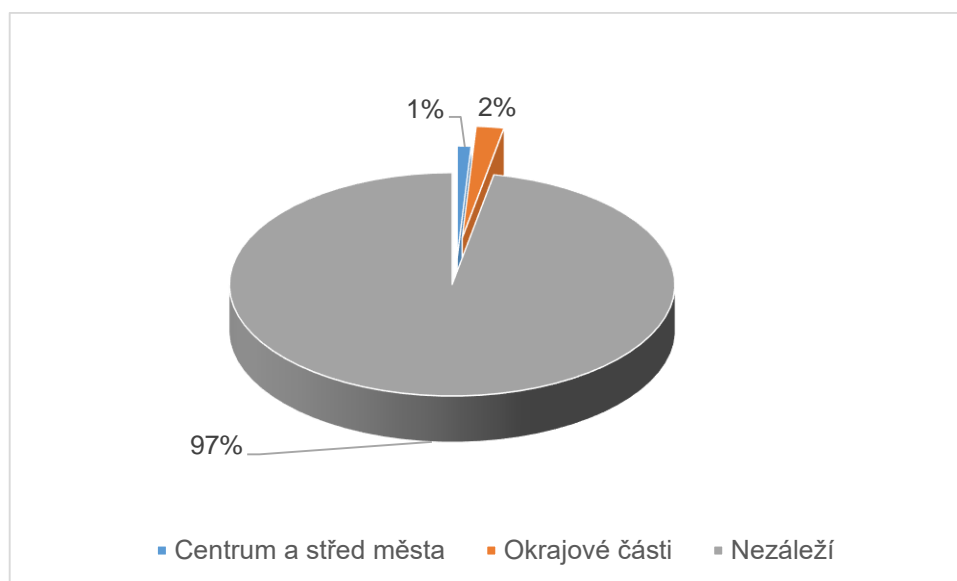
Graf 29: Domníváte se, že existence domácího násilí je nejčastěji spjata s agresorem, který je vyznání:

Graf 30: Domníváte se, že se domácí násilí v Praze častěji vyskytuje:

Graf 31: Domníváte se, že se domácí násilí v Praze častěji vyskytuje:

13.2 Verifikace či falzifikace hypotéz

H1) Obětí domácího násilí je nejčastěji žena.

Tato hypotéza se bezesbytku **potvrdila**. Všichni respondenti uvedli, že obětí domácího násilí je nejčastěji žena. Žádný z dotázaných neoznačil muže. Z výzkumu tedy vyplývá, že pravděpodobně nikdo z respondentů se nesetkal nebo neslyšel o mužské oběti domácího násilí.

H2) Úroveň vzdělání agresora nedeterminuje existenci domácího násilí ve vztahu.

Uvedená hypotéza se výzkumem **potvrdila**. Jen 38% dotázaných si myslí, že úroveň vzdělání předurčuje existenci domácího násilí ve vztahu. O opaku je přesvědčeno 62% respondentů. Dotázaný vzorek tedy soudí, že není rozdíl mezi agresorem s vysokoškolským vzděláním a násilnou osobou se vzděláním základním nebo středoškolským.

H3) Ve vztahu s prvky domácího násilí nehraje vzdělání oběti žádnou roli.

Tato hypotéza se **potvrdila**. Jen 33% dotázaných uvedlo, že častěji je napadána oběť se základním vzděláním. Na druhé straně 62% dotázaných prezentovalo názor, že vzdělání oběti domácího násilí nehraje roli. Velmi zajímavým jevem byla skutečnost, kdy jen 5%

oslovených se vyjádřilo, že častěji je týranou osobou oběť se středoškolským vzděláním a dokonce žádný z respondentů neprojevil názor, že by častěji napadanou obětí domácího násilí byla vysokoškolsky vzdělaná osoba. Tento fakt je možno vysvětlit tím, že respondenti žijí v přesvědčení, že vysokoškolsky vzdělaná osoba by si násilné a agresivní chování partnera díky své kvalifikaci či inteligenční úrovni nebo jiné osoby nenechala líbit.

H4) Úzká souvislost mezi profesí agresora a domácím násilím neexistuje.

Uvedená hypotéza se **potvrdila**. Téměř tři čtvrtě respondentů – konkrétně 72% odpovědělo, že profese agresora nepředurčuje domácí násilí v rodině či vztahu, tedy nevidí úzkou souvislost mezi profesí agresora a domácím násilím.

H5) Ekonomická kondice rodiny nemůže mít zásadní vliv na vznik domácího násilí.

Stanovená hypotéza se **nepotvrdila**. Jen 12% oslovených uvedlo, že finanční kondice rodiny nemá zásadní vliv na vznik domácího násilí. Naopak 87% respondentů vidí souvislost mezi financemi v rodině a vznikem domácího násilí. Zbytek se vyslovil, že neví. Výsledek je zřejmě projekce mnoha respondentů, že rodiny s nižším příjmem se potýkají s častějšími problémy, které mohou vyvrcholit i domácím násilím.

H6) Náboženské vyznání násilné osoby nemá vliv na jeho agresivní chování ve vztahu.

Tato hypotéza se **potvrdila**. Celých 73% dotázaných vyslovilo názor, že víra či náboženské vyznání násilné osoby nemá žádný vliv na jeho agresivní chování ve vztahu.

H7) Domácí násilí na území hlavního města Prahy se častěji vyskytuje v okrajových částech města na sídlištích.

Stanovená hypotéza se **nepotvrdila**. Tuto domněnku potvrdilo zanedbatelných 7% dotázaných, kteří uvedli, že častěji se domácí násilí v Praze vyskytuje na sídlištích a 2% dotázaných, kteří odpověděli, že častější je výskyt domácího násilí v Praze v okrajových lokalitách hlavního města Prahy. Naopak více jak 90% oslovených uvedlo, že na lokalitě vůbec nezáleží.

13.3 Zhodnocení a výsledky výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda vzdělání, věk, druh profese, sociální status, demografický, případně genderový aspekt hraje zásadní roli, eventuálně jakou, u domácího násilí. Zjišťováno bylo, zda je obětí domácího násilí častěji muž nebo žena, nejčastější věková skupina oběti, případně názor na nejčastější věk agresora domácího násilí. Respondenti byli dále dotazováni na jejich mínění týkající se míry pravděpodobnosti výskytu domácího násilí u jednotlivých typů partnerských svazků, determinace úrovně vzdělání u domácího násilí. Oslovený vzorek osob byl vyzván, aby uvedl svoje stanovisko k možné souvislosti mezi domácím násilím a ekonomickou kondicí dotčeného partnerského svazku či rasovým, národnostním, etnickým nebo náboženským statutem agresora a domácím násilím. Finálně byli respondenti dotázáni na jejich pohled ke kvantitě výskytu domácího násilí na území hlavního města Prahy s ohledem na lokalitu metropole.

Dotazník, který byl předložen, zaslán a doručen respondentům, nakonec vyplnilo 280 z celkového počtu 300 osob. Respondenti pocházejí ze všech částí České republiky, neboť se mimo jiné jednalo i o studenty Policejní akademie v Praze, kteří žijí i v dalších krajích, nežli v hlavním městě Praze. Lze připustit, že výsledky výzkumu mohou být částečně zkresleny, neboť průzkum byl proveden na relativně malém souboru respondentů, byť se jednalo o genderově vyvážený vzorek se všemi úrovněmi vzdělání a napříč věkovou škálou dotazovaných.

Provedeným dotazníkovým šetřením a jeho vyhodnocením bylo zjištěno, že nejčastější obětí domácího násilí je žena. Výsledky šetření naprosto korelují s všeobecným povědomím lidí, kteří jsou o domácím násilí informováni prostřednictvím médií či těžší z informací z vlastního okolí. Oficiální statistické výkazy Ministerstva vnitra ČR, respektive Policejního prezidia ČR a statistiky Intervenčních center a Bílého kruhu bezpečí, jakož i dalších pomáhajících organizací výsledek průzkumu rovněž potvrzují.

Skutečnost, jaké má násilná osoba vzdělání, žádným způsobem neovlivňuje vznik či existenci domácího násilí. Agresorem ve vztahu může být stejně dobře osoba se základním vzděláním či výučním listem, jako akademický pracovník vysokoškolsky vzdělaný, případně nadán dalšími vědecko-pedagogickými hodnotami.

Stejně tak nezáleží na úrovni vzdělání samotné oběti domácího násilí, neboť agresivní intolerní oběti se základním, středoškolským i vysokoškolským vzděláním podobně. Reakce na domácí násilí u oběti má vztah spíše k osobnosti té či oné konkrétní osoby a dalších faktorech, nikoli na stupni vzdělání a kvalitě další edukace.

Není nikterak prokázáno, že by jakýkoli druh profese měl úzkou souvislost s existencí domácího násilí. Někteří dotázaní se přesto domnívali, že určitý kontext mezi konkrétním okruhem profese a domácím násilím je možný. Své domněnky však v průzkumném šetření respondenti neopřeli o žádná fakta nebo empirie, spíše reprezentovali svoji vlastní představu o daném problému. Je však zajímavé, že jako častější profese, které vedou k domácímu násilí nebo k němu mají souvztažnost, uvedli manažerské profese zatížené permanentním stresovým faktorem, tzv. silové profese – policisté, hasiči, profesionální vojáci nebo manuálně prováděná zaměstnání.

Výzkumem byl zjištěn zajímavý názor dotazovaného vzorku osob na souvislost mezi finanční situací a domácím násilím v rodině nebo mezi partnery. Převládajícím míněním je, že mezi finanční kondicí rodiny a domácím násilím existuje souvislost, z čehož by však mohlo být mylně dovozeno, že rodiny či páry s nízkými příjmy čelí riziku domácího násilí častěji než lidé, kteří po ekonomické stránce žijí komfortněji.

Religiozní aspekty nehrají roli u domácího násilí. Náboženské vyznání není spouštěčem či příčinou incidentů domácího násilí, přestože jistý odkaz na muslimské vyznání u některých dotázaných nešel přehlédnout. Lze se domnívat, že v tomto ohledu někteří podleli geopolitické situaci, probíhajícím migračním vlnám a do jisté míry mírné xenofobii.

Přítomnost domácího násilí na území hlavního města Prahy se neodvíjí od okrajových lokalit metropole a tím ani od sídlištních aglomerací. Drtivá většina oslovených osob totiž uváděla, že v souvislosti s výskytem domácího násilí v Praze nespojuje žádná konkrétní lokalita. Tato otázka by však stála za hlubší rozbor, který by blíže osvětlil statistické výsledky výskytu domácího násilí na okrajových částech Prahy na sídlištích. V tomto případě to bohužel z časových a kapacitních důvodů nebylo možné realizovat. Fakt, že významně vyšší počet vykázaní v souvislosti s incidenty domácího násilí se oficiálně projevuje v Praze v městských částech Černý Most, Kyje, Letňany, Jižní Město, Prosek a další, spíše nasvědčuje tomu, že vyslovená domněnka autorky nebyla potvrzena průzkumem jen díky povrchní znalosti problému dotázaných.

Řízeným rozhovorem s odborníkem na domácí násilí z řad Policie České republiky bylo de facto potvrzeno vše, co vzešlo analýzou získaných dat z vyplněných dotazníků.

Výše uvedené a některé jiné otázky mohou být zcela jistě součástí dalšího výzkumného šetření, které lze provést formou kvalitativního výzkumu. Tato snaha by mohla být realizována v budoucnu v rámci další výzkumné činnosti.

14 KAZUISTIKA

14.1 Aktéři se základním vzděláním – Č.j.: KRPA-105462/TČ-2014

Dne 15. března 2014 byly policejním orgánem služby kriminální policie a vyšetřování Obvodního ředitelství policie Praha III zahájeny úkony trestního řízení ve věci podezření ze spáchání zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. c), d) trestního zákoníku a přečinu ohrožování výchovy dítěte dle ust. § 201 odst. 1 písm. d), odst. 3 písm. b) trestního zákoníku.

Trestní oznámení podala poškozená M. Č., narozena 1983 na svého druha Z. R., narozeného 1986 a jeho rodiče matku L. R., narozena 1951 a otce Z. R., narozen 1960. Dne 24. března 2014 byly úkony trestního řízení doplněny o další přečin vydírání podle ust. § 175 odst. 1 trestního zákoníku, ze kterého byl podezřelý partner poškozené Z. R., narozen 1986.

Po provedeném šetření bylo dne 15. dubna 2014 vydáno usnesení dle ust. § 160 odst. 1 trestního řádu o zahájení trestního stíhání partnera oznamovatelky Z. R., narozeného 1986 a jeho matky L. R., narozena 1951 pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. c), d) trestního zákoníku a přečin vydírání podle ust. § 175 odst. 1 trestního zákoníku, kterého se měli dopustit tím, že minimálně po dobu tří let, tedy od roku 2011 ve společně obývaných bytech poškozené vulgárně nadávali (zkurvydcero, píčo), zakazovali jí chodit ven, zamykali jí v bytě nebo ve sklepě, bez dovolení nesměla jít spát, cokoli si z domova vzít, měla zakázáno koupat se, jindy byla nucena koupat se ve studené vodě, měla zákaz kupovat si oblečení, denně byla bita fackami, škrcena rukama či dušena polštářem, obviněný partner ji několikrát palci na ruku tlačil násilím na oční bulvy, což mělo za následek přechodnou poruchu vidění.

Nezletilá dcera poškozené T. Č., narozena 2010 byla týrána způsobem, že byla vulgárně oslovována (zkurvydcero), měla zakázáno hrát si s hračkami nebo se dívat na pohádky, byla nucena setrávat v tmavé místnosti bez žárovky, denně byla fyzicky nepřiměřeně trestána fackováním do obličeje a údery přes zadek.

Vydírání se dopustil druh poškozené Z. R., narozen 1986 tím, že zasílal poškozené M. Č., narozené 1983 výhružné smsky, uskutečňoval výhružné telefonáty, příslib poškozené, že se k němu vrátí a odvolá trestní oznámení, si vynutil tím, že s poškozenou ve vozidle zastavil na kolejišti železničního přejezdu v době, když svítila červená signalizace, čímž v poškozené vzbudil důvodnou obavu o svůj život.

Dne 16. dubna 2014 podal policejní orgán Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 9 podnět k podání návrhu na vzetí obviněného R. Z., narozeného 1986 do vazby z důvodu

uvedených v ust. § 67 písm. b), c) trestního řádu. Téhož dne podala státní zástupkyně uvedeného státního zastupitelství návrh obviněného R. Z., narozeného 1986 na vzetí do vazby Obvodnímu soudu pro Prahu 9. Tento návrh byl dne 17. dubna 2014 soudkyní Obvodního soudu pro Prahu 9 plně akceptován a obviněný byl vzat do vazby.

Veškeré stížnosti obhájců obviněných do usnesení o zahájení trestního stíhání, o vzetí do vazby a o setrvání obviněného ve vazbě byly shledány nedůvodnými.

V rámci přípravného řízení byli policejním orgánem opatřením podle ust. § 105 odst. 1 trestního řádu přibráni soudní znalci k podání znaleckého posudku z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie a klinické psychologie k posouzení duševního stavu poškozené M. Č., narozené 1983. Dále byli policejním orgánem přibráni znalci k podání znaleckého posudku z oboru zdravotnictví odvětví dětská psychiatrie a klinická psychologie k posouzení duševního stavu nezletilé T. Č., narozené 2010. Pro posouzení osoby obviněného Z. R., narozeného 1986 a jeho matky obviněné L. R., narozené 1951 byli policejním orgánem přibráni znalci z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie.

Osoba poškozené týrané M. Č., narozené 1983 byla znalci hodnocena jako osoba, u níž nebyly shledány žádné známky duševní choroby, tedy psychózy. Její osobnost však nese silné rysy závislé poruchy osobnosti. Znalci diagnostikovali trvalou změnu osobnosti po katastrofické zkušenosti, označili ji jako osobu sociálně patologicky adaptovanou. Podle Ravenova testu inteligence jde o osobu intelektově podprůměrnou s IQ 88. Poškozená M. Č., narozena 1983 má pouze základní vzdělání. Její specifická věrohodnost odpovídá svědecké způsobilosti osob, které byly dlouhodobě reviktimizovány blízkou osobou. Obecná věrohodnost posuzované je zachována. U poškozené byl znalci shledán syndrom týrané ženy spojený se závislou poruchou osobnosti a trvalá změna osobnosti po katastrofické zkušenosti takové hloubky, že není medicínskými prostředky ovlivnitelná. Ze soudně lékařského hlediska jde o těžkou újmu na zdraví. Při hodnocení osobnosti týrané M. Č., narozené 1983 znalci použili pojem tzv. Popelčin komplex, přičemž tento syndrom je popsán jako strach z nezávislosti, idealizace skutečnosti, neschopnost vymanit se z disfunkčních vztahů, čekání záchrany od muže a způsobilost k brain washingu.

Poškozená nezletilá T. Č., narozena 2010 byla soudními znalci klasifikována jako dítě s projevy nedostatečné sociální stimulace až zanedbanosti, nejslabší ve složce verbálního výkonu. Její osobnost je dětská s projevy citové deprivace, které odpovídají z psychiatricko - psychologického hlediska syndromu CAN.

Oba obvinění byli ve znaleckých posudcích vyšetřeni jako osoby, které netrpí žádnou forenzně významnou duševní chorobou či poruchou. V inkriminované době byly schopnosti

obviněných rozpoznat protiprávnost svého chování plně zachovány. Oba jsou schopni plnohodnotně účastnit se trestního řízení.

Obviněný Z. R., narozen 1983 i jeho matka obviněná L. R., narozena 1951 ve svém výslechu jakoukoli účast na zločinech, které se jim kladly za vinu, popírali. Naopak se snažili osobu poškozené výraznou měrou dehonestovat.

Z výslechu poškozené týrané M. Č., narozené 1983 bylo zjištěno, že se s obviněným seznámila v říjnu 2010 prostřednictvím jejich společné kamarádky, za kterou obviněný chodil. Po zjištění sociální situace u poškozené sliboval Z. R., narozen 1986 soužití v kompletní rodině s tím, že poškozenou i její děti zabezpečí materiálně i citově. Poškozená v té době sama vychovávala dva nezletilé chlapce a měsíční novorozenou dceru. Po krátké době vztahu odmítl obviněný spolupodílet se na výchově starších synů poškozené a požadoval, aby oba dva byli matkou umístěni v dětském domově nebo obdobném zařízení na přechodnou dobu. Matka nátlakům nakonec podlehla a syny umístila do Klokánku v domnění, že po zavedení vlastní domácnosti s obviněným chlapce zpátky převezme do péče. Poprvé byla poškozená obviněným napadena fackou – úderem do obličeje, neboť se začala bavit se spolužákem ze základní školy. Posléze začal obviněný poškozenou zamykat v bytě, aby nemohla chodit ven, následně odstranil klíčky od oken, aby poškozená nemohla opustit byt ani okny, protože bydleli v přízemí domu. Násilí vůči poškozené nakonec vygradovalo v každodenní bití, kdy byla napadána fackami, ranami pěstí do obličeje a do celého těla, kopanci, taháním za vlasy, škrcením a pod pohrůžkou násilí vynucováním si pohlavního styku. Poškozená dále uvedla, že byla partnerem bita i v době těhotenství s jejím nezletilým synem A. R., narozeného 2012. Obviněný schovával hračky její nezletilé dceři T. Č., narozené 2010, tato musela setrávat v tmavé místnosti bez světla, z důvodu častého pomočování nesměla dostávat po 16. hodině již napít, i když měla žízeň, byla neúměrně bita i za drobnosti typu (vycházení z pokoje bez dovolení, vrtění se na židli, braní hraček synovi obviněného apod.). V několika případech se stalo, že obviněný při fyzickém ataku poškozené zamačkával oběma palci na ruku oční bulvy, až přestávala na přechodnou dobu i vidět, přesto nesměla vyhledat lékaře. Obviněným a jeho matkou bylo poškozené určováno, kdy smí jít spát či odpočívat a to i v době těhotenství. Stejně tak byla poškozená omezována obviněným a jeho matkou v možnosti vykoupat se, směla se koupat pouze v použité vodě, ve které se před ní vykoupali někteří z členů rodiny, nebo měla poškozená dovoleno vykoupat se pouze ve studené vodě, kterou si musela nanést ve kbelících ze studny. Veškeré peníze, které poškozená vydělala jako uklízečka a pomocná síla a peněžitou pomoc v mateřství musela striktně odevzdávat do rukou obviněného a jeho matky. O dlouhodobém a intenzivním týrání svědčí i skutečnost, že poškozená měla v době seznámení s obviněným váhu 100 kg a v době řešení popisované trestné činnosti vážila pouhých 58 kg.

Policejní orgán v rámci přípravného řízení vyslechl ve speciální výslechové místnosti pro děti dva nezletilé syny poškozené P. V., narozen 2003 a P. V., narozen 2006. Oba v rámci výslechu jako neodkladného a neopakovatelného úkonu potvrdili týrání jejich matky obviněným. V době výslechu byli oba chlapci umístěni v zařízení Klokánek.

Policejním orgánem byla dále vyslechnuta řada svědků, přičemž svědci navrhovaní obviněnými potvrzovali výpovědi obou obviněných. Svědecké výpovědi dalších svědků, kteří neměli k obviněným žádný vztah, jednoznačně potvrzovali skutečnosti uvedené v usnesení o zahájení trestního stíhání. Jednou ze svědeckých výpovědí byla také výpověď bývalé partnerky obviněného, která potvrdila stejné útoky a napadání fyzického i psychického rázu, jakým byla vystavena poškozená M. Č., narozena 1983.

Dne 28. července 2014 podal policejní orgán na OSZ pro Prahu 9 návrh na podání obžaloby. Dne 8. srpna 2014 státní zástupkyně podala k Obvodnímu soudu pro Prahu 9 obžalobu na Z. R., narozeného 1986 pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. b), c), d) trestního zákoníku, dále pro přečin vydírání dle ust. § 175 odst. 1 trestního zákoníku a konečně přečin neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku dle ust. § 234 odst. 1 trestního zákoníku a současně podala obžalobu na L. R., narozenou 1951 pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. b), c), d) trestního zákoníku.

V době podání obžaloby byl Z. R., narozen 1986 stíhán vazebně a jeho matka L. R., narozena 1951 stíhána na svobodě.

Dne 12. 9. 2014 byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 9 Z. R., narozen 1986 uznán vinným a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 3 roků, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s dozorem. Jeho matka L. R., narozena 1951 byla rovněž uznána vinnou a za to jí byl soudem uložen trest odnětí svobody v trvání 12 měsíců, jehož výkon jí byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 2 let. Oba obžalovaní se proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 9 odvolali do výroku o vině i trestu.

Dne 12. 3. 2015 proto Městský soud v Praze projednal odvolání obou odsouzených a rozhodl pravomocně takto: Obžalovanému Z. R. narozen 1986 uložil úhrnný trest odnětí svobody v trvání 2 roků, přičemž pro výkon odsouzeného zařadil do věznice s dozorem. Odvolání obžalované L. R., narozené 1951 Městský soud v Praze zamítl.

V současné době se poškozená M. Č., narozena 1983 snaží získat zpět do péče své čtyři děti, chodí řádně do zaměstnání, kdy je zaměstnána jako uklízečka a prozatím žije u své sestry.

Odsouzený Z. R., narozen 1986 byl v době konání odvolacího soudu prověřován policejním orgánem KŘP hl. města Prahy pro podezření ze spáchání zločinu těžké ublížení na zdraví dle ust. § 145 odst. 1, 2 d) trestního zákoníku ve stádiu přípravy dle § 20 odstavec 1) trestního zákoníku.

Byl důvodně podezřelý z konání, které spočívá v opatření finanční hotovosti a kontaktování konkrétní osoby, která měla za úplatu fyzicky napadnout poškozenou M. Č., narozenou 1983 tak, aby jí bylo způsobeno těžké zranění, neboť podala na podezřelého a jeho matku trestní oznámení pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. c), d) trestního zákoníku.

Bohužel, pro nedostatek důkazů, bylo prověřování podezření ze spáchání výše uvedené trestné činnosti policejním orgánem odloženo.

V tomto případě se jednalo o trestní kauzu, kdy oba zúčastnění nedosáhli vyššího vzdělání než základní školy. Poškozená M. Č., narozena 1983 v době před tím, než se seznámila se svým druhem Z. R., narozeným 1986 pracovala jako uklízečka, případně brigádně jako výpomoc v obchodě. Odsouzený Z. R., narozen 1986 provozoval se svými rodiči drobné zábavné atrakce formou prodeje balónků apod., neboť jeho příbuzní měli kořeny u cirkusových rodin.

14.2 Aktéři se středoškolským vzděláním – Č.j.: ORIII-4281/TC-2010

Dne 28. 3. 2010 byl zásahovou jednotkou Krajského ředitelství policie hl. města Prahy zadržen občan Srbska S. C., narozen 1964, neboť tento prodělal speciální policejní výcvik v Srbsku, byl velmi agresivní, na chodbě svého domu měl připravenou sekyru ke své obraně a t.č. držel své 2 nezletilé děti v bytě a v případě potřeby je neváhal použít jako rukojmí. Po svém zadržení a po provedení nezbytných administrativních a lékařských úkonů byl eskortován do cely předběžného zadržení Kongresová v Praze.

Zadržení předcházelo oznámení jeho manželky I. C., narozené 1971 pro fyzické a psychické týrání její osoby a jejích nezletilých dětí.

Dne 28. 3. 2010 byly policejním orgánem zahájeny úkony trestního řízení dle ust. § 158 odst. 3 trestního řádu pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. c), d) trestního zákoníku.

Dne 29. 3. 2010 podala manželka podezřelého vysvětlení dle ust. § 158 odst. 5 trestního řádu, kde na sedmistránkovém záznamu podrobně vylíčila, jakým způsobem manžel ji i jejich společné děti po dobu cca 14 let týral.

Dne 29. 3. 2010 byl podezřelý S. C., narozen 1964 usnesením podle ust. § 160 odst. 1 trestního řádu obviněn ze zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. c), d) trestního zákoníku a současně byl dán na Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 8 podnět k podání návrhu na vzetí obviněného do vazby z důvodů uvedených v ust. § 67 písm. a), b), c) trestního řádu. Soudce Obvodního soudu pro Prahu 8 návrh státního zástupce beze zbytku akceptoval a obviněného S. C., narozeného 1964 vzal do vazby. Téhož dne byl obviněnému ustanoven OS pro Prahu 8 obhájce ex offio. Stížnost obviněného proti usnesení o vzetí do vazby byla Městským soudem v Praze jako nedůvodná zamítnuta. Obviněný v průběhu přípravného řízení využil svého práva a odmítal vypovídat. Opakované žádosti obviněného o propuštění z vazby byly soudcem OS pro Prahu 8 zamítnuty. Státní zástupkyně OSZ Praha 8 dne 30. 3. 2010 ustanovila podle ust. § 45 odst. 2 trestního řádu sociální odbor, Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) opatrovníkem k výkonu práv zákonného zástupce nezletilého M. C., narozeného 1996 a J. C., narozené 1998 pro potřeby trestního řízení. Dne 15. 10. 2010 nařídila soudkyně OS pro Prahu 8 (civilní senát) předběžné opatření, kdy nezletilé děti byly předány do výchovy matky a otci – obviněnému S. C., narozenému 1964 byl vysloven zákaz styku s nezletilými dětmi do rozhodnutí ve věci samé.

Policejním orgánem byl 13. 4. 2010 přibrán podle ust. § 105 odst. 1 trestního řádu s odkazem na ust. § 116 odst. 1 trestního řádu soudní znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie na osobu obviněného, současně byla podle ust. § 105 odst. 1 trestního řádu

přibrána soudní znalkyně z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se zvláštní specializací forenzní psychologie ke zkoumání věrohodnosti osoby poškozené. K podání znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví klinická psychologie dětí a mládeže byli přibráni dva soudní znalci za účelem vyšetření psychického stavu obou nezletilých týraných dětí.

Dne 30. 3. 2010 byla za přítomnosti obhájce obviněného vyslechnuta poškozená – manželka I. C., narozena 1971. Tato byla vyslechnuta jako svědek formou neodkladného nebo neopakovatelného úkonu z důvodu déle trvajících trestního řízení.

Poškozená manželka do protokolu o výslechu svědka mimo jiné uvedla, že vztah s obviněným byl bezproblémový asi jeden rok. Poprvé jím byla napadena, když zakoupila špatné maso, byla zfackována, odstěhovala se od něj a potratila jeho dítě v prvním trimestru. Již v té době ji vulgárně nadával v srbštině a k nadávkám zpravidla inkasovala i facky. Po krátkém rozchodu se pod příslibem slušného chování a masivních omluvách k obviněnému vrátila zpět. Následovalo další těhotenství a hospitalizace v nemocnici kvůli apendicitidě. V době, kdy byla poškozená propuštěná z nemocnice, byl obviněný ve vazbě pro majetkovou trestnou činnost. Z vazby byl propuštěn, když byly synovi 4 měsíce. V únoru roku 1997 rozhodl obviněný, že se vezmou, neboť chtěl zůstat natrvalo v české republice. Poškozené se na nic neptal, zajistil termín svatby i svědky. V den svatby zůstala poškozená po obřadu s dítětem sama doma a obviněný se šel bavit s kamarády, po jeho návratu došlo k dalšímu napadení poškozené fackami. Příčinou incidentu byla skutečnost, že se obviněný vrátil silně opilý a byl z něj intenzivně cítit alkohol. Vdechování alkoholických výparů novorozencem chtěla poškozená zabránit a odešla i s dítětem spát do vedlejší místnosti. Obviněný ráno poškozenou opakovaně zfackoval a vyžadoval, aby jeho žena za každých okolností spala vedle něj a že si již nesmí nikdy dovolit odcházet ze společného lože. Postupem času začal obviněný poškozenou izolovat od rodiny a přátel, tito mohli přijet na návštěvu maximálně k nim domů, poškozená za nimi nikdy sama nemohla. Dva roky po porodu syna poškozená znovu otěhotněla, kdy na základě manželova opětovného fyzického útoku, kdy byla odstrčena, upadla na zeď a následně na zem, začala krváčet a předčasně porodila. S oběma nezletilými dětmi se kvůli nedostatečným finančním prostředkům často stěhovali, neboť obviněný nikde nepracoval a jediným příjmem rodiny byl rodičovský příspěvek.

Psychické násilí vylíčila poškozená jako časté vulgární nadávky v srbštině i v češtině (opice, lopato, pičko, čubko), zákazy stýkání se s přáteli a rodinou, opakované kontroly mobilu, počítače a trávení volného času v době jeho nepřítomnosti. Poškozená nedisponovala žádnými finančními prostředky, všechny peníze musela odevzdávat obviněnému a on rozhodoval o jejich využití. Nezletilého syna nabádal a posléze i pod pohrůžkou bití nutil, aby před ním sprostě nadával své matce (poškozené).

Fyzické násilí naplňoval vůči poškozené celou škálou brachiálních útoků – bitím, fackami, kopanci, strkáním, vlečením za vlasy, ranami pěstí do obličeje, kdy ji postupně vymlátil zuby, které musela nahradit zubní protézou. Často se opakovaly útoky, které obviněný zakončil násilným odvečením do koupelny, kde ji sprchoval studenou vodou. Dále také došlo k situaci, kdy poté, co viděl poškozenou užívat Diazepam na zklidnění, tak k ní přistoupil a řekl jí, že když chce být klidná, tak si těch tablet musí vzít víc a násilím jí nasypal do úst dalších několik tablet. Po tomto incidentu ji donutil, aby si sama zavolala záchranku, že se chtěla otrávit.

Ve svém výslechu poškozená dále popsala týrání jejich nezletilých dětí manželem.

Obě děti byly otcem (obviněným) neúměrně a často bezdůvodně bity za špatný prospěch ve škole, za sportovní výkony ve fotbale, volejbale a za maličkosti typu neuklizený pokoj, zapomenutý talířek od svačiny v dětském pokoji na stole a podobně. Nezletilý syn byl brutálně bit řemenem přes záda, kopán do těla, pěstmi pod žebra, přičemž musel stát v pozoru a snášet rány, fackován oběma rukama současně přes obě uši a chytán rukama za krk, vyzdvihnut do vzduchu a škrčen. Nezletilá dcera byla smýkána po bytě za vlasy a taktéž sprchována studenou vodou, fackována, bita pěstmi po celém těle a mlácena na holou zadnici obracečkou na maso. Dále nezletilou dceru obviněný zastrašoval tím, že jí uřeže ruce, což doprovázel simulací tupou stranou kuchyňského nože. Poškozená manželka odkládala návštěvy lékaře obou dětí vždy až do doby, kdy na jejich těle nebyla znatelná žádná poranění způsobená obviněným.

Dne 30. 3. 2010 byl vyslechnut na protokol o výslechu svědka – osoby mladší 15 let nezletilý M. C., narozen 1996 rovněž formou neodkladného a neopakovatelného úkonu z důvodu déle trvajících trestního řízení a případné další viktimizace.

Nezletilý ve svém výslechu potvrdil výpověď matky, potvrdil domácí násilí v rodině, útoky na svoji osobu, sestru i matku. Vypovídal shodně s matkou o incidentech se škrčením, kopáním do těla, fackováním, vulgárních nadávkách, trestání za maličkosti, hematomech a jizvách na svém těle a navíc popsal situaci, kdy při rozhovoru o fotbale uchopil obviněný ruku nezletilého, do druhé vzal klíče od auta a úmyslně jej říznul klíčem do ruky. Rána silně krvácela, dodnes má nezletilý na ruce jizvu.

Dne 30. 3. 2010 byla vyslechnuta na protokol o výslechu svědka – osoby mladší 15 let nezletilá J. C., narozena 1998. Tato byla taktéž vyslechnuta formou neodkladného a neopakovatelného úkonu z důvodu déle trvajících trestního řízení a případné další viktimizace.

Nezletilá do protokolu shodně se svým bratrem a matkou popsala, jakým způsobem je otec všechny týral.

V průběhu přípravného řízení bylo policejním orgánem vyslechnuto několik dalších svědků, kteří víceméně potvrzovali skutkový stav, některá svědectví byla tzv. z doslechu, jiní svědci měli informace přímo od členů rodiny a někteří byli přítomni dílčím útokům obviněného.

Závěr znaleckého posudku na obviněného konstatoval, že S. C., narozen 1964 netrpí duševní chorobou a ani jí netrpěl v době, kdy se měl dopustit stíhané trestné činnosti. V osobnosti posuzovaného jsou přítomné trvalé a léčbou neovlivnitelné nepříznivé povahové vlastnosti – emoční labilita se zvýšenou iritabilitou, sklony k přehnaným projevům emocí a nedostatečný respekt ke společenským normám. Jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti byly v době páchaní trestné činnosti plně zachované. Je schopen chápat smysl trestního řízení a schopen plnohodnotné účasti na trestním řízení a na jednání před soudem.

Psychologickým vyšetřením poškozené I. C., narozené 1971 bylo zjištěno, že její obecná věrohodnost není narušena, lze ji tedy označit za osobu obecně věrohodnou. Znalkyní byl u poškozené konstatován syndrom týraného partnera v plně rozvinuté podobě. Dle znalkyně byl v typologii vzorců domácího násilí posuzovaný případ pod nejhrubším vzorcem domácího násilí – tedy pod tzv. intimní terorismus. Vzhledem k současným poznatkům o výskytu a projevech domácího násilí se z viktimologického hlediska jedná o extrémní variantu i v rámci této kategorie.

V závěru znaleckého posudku na obě nezletilé děti bylo znalci konstatováno, že oba nezletilé lze ohodnotit jako děti se syndromem týraného dítěte, přičemž k tomu docházelo zvláště surovým a trýznivým způsobem.

Dne 25. 5. 2010 podala státní zástupkyně Obvodního státního zastupitelství Praha 8 na S. C., narozeného 1964 obžalobu pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. c), d) trestního zákoníku. Obvodní soud pro Prahu 8 předložil dne 9. 6. 2010 spisový materiál s obžalobou Vrchnímu soudu v Praze k rozhodnutí o věcné příslušnosti.

Dne 9. 2. 2011 by S. C., narozen 1964 rozsudkem Městského soudu v Praze uznán vinným a odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v délce trvání deseti roků, přičemž pro výkon trestu byl zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou. Obžalovanému byl dále uložen trest vyhoštění na dobu neurčitou. Proti rozsudku se S. C., narozen 1964 v zákonné lhůtě odvolal a celý případ byl zakončen rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 4. 2011 s nabytím právní moci ze dne 29. 4. 2011, kdy byl S. C., narozen 1964 pravomocně odsouzen pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. b), d) trestního zákoníku a zvláště závažný zločin týrání svěřené osoby podle ust. § 198 odst. 1, 2 písm. c), d) odst. 3 písm. a) trestního zákoníku k osmi letům a šesti měsícům do věznice s ostrahou a trestem vyhoštění na dobu neurčitou.

Dnes již dospělý syn odsouzeného M. C., narozen 1996 je v současné době opakovaně řešen orgány činnými v trestním řízení pro násilnou a majetkovou trestnou činnost.

Poškozená I. C., narozena 1971 žije v současné době se svou dcerou J. C., narozenou 1998 mimo Prahu, snaží se splácet dluhy po svém manželovi, s obviněným S. C., narozeným 1964 jsou rozvedeni a veškeré pokusy o kontakt iniciované odsouzeným, odmítá.

Odsouzený S. C., narozen 1964 je stále ve výkonu trestu.

Oba aktéři v tomto případě byli středoškolsky vzděláni, poškozená I. C., narozena 1971 absolvovala gymnázium, v době páchaní trestné činnosti se živila jako krupíérka. Odsouzený S. C., narozen 1964 pracoval ve své rodné vlasti jako policista a po celou dobu pobytu v ČR víceméně nepracoval. Krátkodobě, v řádu měsíců provozoval taxislužbu, coby OSVČ, v drtivé většině spíše páchal trestnou činnost majetkového a násilného charakteru.

14.3 Aktéři s vysokoškolským vzděláním – Č.j.: ORIII-7564/TČ-2010

Dne 18. května 2010 podalo Intervenční centrum Praha na PČR SKPV OŘP Praha III podnět k prošetření případu jejich klientky paní J. K., narozené 1977. Případ označilo IC Praha jako citlivý z důvodu eskalace agresivity, absolutní kontroly a žárlivosti ze strany manžela.

Dne 1. června 2010 byly policejním orgánem zahájeny úkony trestního řízení ve věci podezření ze spáchání zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. d) trestního zákoníku proti podezřelému M. K., narozen 1959. Téhož dne byl podezřelý M. K., narozen 1959 zadržen podle ust. § 76 odst. 1 trestního řádu. Zároveň proti němu policejní komisař zahájil usnesením trestní stíhání ze spáchání zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. a), d) trestního zákoníku. Současně byl podán státnímu zástupci podnět k podání návrhu na vzetí do vazby. Obvodní soud pro Prahu 8 se ztotožnil s návrhem obvodního státního zástupce pro Prahu 8 a obviněného M. K., narozeného 1959 vzal dne 3. června 2010 z důvodu ust. § 67 písm. b), c) trestního řádu do vazby.

Obviněnému M. K., narozenému 1959 bylo orgány činnými v trestním řízení kladeno za vinu, že nejméně od roku 2000 do poloviny roku 2010 svou manželku J. K., narozenou 1977 dlouhodobě psychicky, sexuálně a fyzicky týral tím způsobem, že po ní požadoval absolutní poslušnost a respekt, kdy za každé její údajné provinění požadoval po poškozené, aby svoji vinu odčinila tak, že jej musela ráno a večer orálně uspokojit, pokleknout před ním, požádat o povolení jít si lehnout, tolerovat a provozovat sexuální praktiky, které po ní vyžadoval, kontroloval její příjem potravy z důvodu, aby nebyla tlustá, v důsledku čehož se u ní rozvinula bulimie, se kterou se musela odborně léčit. Poškozenou úmyslně udržoval ve strachu a podřízenosti výhrůžkami, že jí zničí a že jí zamezí styk s jejich dětmi, poškozenou absolutně kontroloval, telefonické hovory, sms zprávy, emaily, zakazoval jí styk s kolegy v práci, se známými a kamarády, opakovaně jí rozházel všechny její osobní věci po domě. V poslední době se jeho agresivita vůči poškozené zvyšovala a to tak, že ve spánku na ní vyléval studenou vodu nebo jí ve spánku lil studenou vodu do ucha a dále jí nutil k takovým sexuálním praktikám, kdy jí nahou za pomoci obojku přivazoval k trámu na půdě, kde mu musela vyhovět v jeho požadavcích, musela mu opakovat, že je mu věrná, oddaná, hodná, submisivní, poslušná a pokud něco z toho zapoměla, fackoval ji přes tvář, napadal ji fyzicky škracením, až do doby, kdy začala sípat, dusit polštářem přiloženým na hlavu nebo rvát za vlasy.

Stížnost obviněného podaná do usnesení o zahájení trestního stíhání byla dozorcím státním zástupcem zamítnuta jako nedůvodná.

V protokole o výslechu obviněného se M. K., narozený 1959 dopodrobna vyjádřil ke způsobu života s poškozenou, v bezmála čtyřicetistránkové výpovědi popřel všechna jednání,

pro které byl stíhán, snažil se dehonestovat manželku jako osobu závislou na drogách a na lécích.

Poškozená J. K., narozena 1977 byla opakovaně policejním orgánem k věci vyslechnuta a z její výpovědi bylo zjištěno, že se svým manželem se seznámila jako sedmnáctiletá studentka, kdy jej jako modelka na módní přehlídce poprvé potkala v roli šéfa castingové agentury. Vzhledem k ne příliš dobrým rodinným vztahům se ubírala o radu a o pomoc právě k M. K., narozenému 1959. Tento vztah od začátku osciloval na úrovni otec – dcera. Po roce známosti začala s obviněným žít a za dva roky na to se vzali. K prvnímu incidentu došlo hned na svatební cestě v USA, kde se vymanila jeho kontrole a bez jeho svolení a vědomí si zakoupila sladkou tyčinku Snickers. V očích manžela šlo o těžký prohřešek, kterým dala najevo svou neúctu k němu, neposlušné chování a dokonce tuto situaci označil jako něco, co zničilo jejich vztah. Jako formu odčinění za tento prohřešek určil pokorné podvolování se jeho vůli, zvláště v sexuální oblasti. Po narození první dcery v roce 1998 se chování obviněného dosti zhoršilo, poškozená nesměla jít s dítětem chodit na procházky mimo zahradu, neměla vlastní příjem, o peníze si musela říkat, pečlivě doložit všechny výdaje, často vznikaly rozbroje kvůli údajnému utrácení peněz, které byly uměle vyvolány obviněným. Problémy s penězi, respektive se špatným hospodařením ze strany poškozené vyvrcholily tím, že obviněný s poškozenou šest týdnů nepromluvil ani slovo, poté po ní opět formou trestu vyžadoval anální sex, poškozenou poutal. Svě konání vysvětlovat tak, že za své jednání musí být potrestána, neboť neumí hospodařit s penězi, neumí dovřít krém, kečup apod., není dostatečně poslušná. Na základě tohoto psychického a sexuálního teroru se u poškozené rozvinula bulimie, neboť útěchu hledala v jídle, několikrát týdně se přejídala, ale z obavy, že přibere a zklame manžela, poté všechno jídlo vyzvracela. Po dalších čtyřech letech poškozená porodila druhou dceru, vztah s obviněným se začal více vyhrocovat, požadoval po ní naprostou oddanost, poslušnost. Každý den, bez ohledu na její zdravotní stav, náladu či časové zaneprázdnění, po ní vyžadoval ráno a večer orální uspokojení, kdy před ním musela pokleknout a být mu po vůli. Jakýkoli nový kamarádský vztah jí ihned zakazoval, tyto lidi sám zavražďoval a zakazoval jim vzájemné kontakty. Když se poškozená seznámila se sousedkou v ulici a svěřila se jí se svými problémy s manželem, trestal jí za to, mimo shora uvedené praktiky také tím, že jí ve spánku poléval studenou vodou, do ucha jí z výšky lil studenou vodu nebo jí chytil za nos a začal poškozené vulgárně nadávat. Poškozená si mohla jít lehnout pouze tehdy, pokud jí to obviněný dovolil, za což musela vždy uctivě poděkovat. Pokud při nechtěných sexuálních praktikách nonverbálně vyjádřila svoji nechut, zfackoval ji s tím, že se takto tvářit nebude a udělá to, co on chce a to s patřičnou oporou a poslušností. Nahou ji přivazoval k dřevěnému trámu (sloupu) pomocí nasazování obojků, pásků a kožených pout na půdě jejich domu, pak chodil okolo ní, šťouchal do ní, fackoval ji, řval na ni, lámal jí hlavu do

záklonu, až se jí zvedal žaludek a v této poloze se nechal orálně uspokojovat. Při drobnějších incidentech jí veškeré osobní věci vyhazoval z domu na zahradu a pak ji nechtěl pustit zpátky. Když přicházela ze zaměstnání ke svému vozidlu, úmyslně ji obviněný toto vozidlo několikrát odvezl ze zaparkovaného místa s cílem v ní vyvolat dojem, že bylo odcizeno. Později se agresivita obviněného obracela i proti starší dceři F. K., narozené 1998, na kterou často vulgárně řval nebo chytal pod krkem, protože neměla šálu nebo, že jej ráno nepozdravila jako první. K nejintenzivnějšímu útoku obviněného došlo v okamžiku, když zjistil, že poškozená užívá antidepresiva. Vyhrožoval jí, že jí nechá odebrat děti, proto, že je feťák, strhl ji na gauč, kde ji začal škrtit, až začala sípat, přičemž tlak na krk v pravidelných cyklech povoloval a stupňoval. Když přestala po chvíli klást odpor, upustil od svého jednání a vyhrožoval, že pokud věc oznámí, zničí ji.

Poškozená dále uvedla, že pravidelně musela obviněnému podepisovat tzv. místopřísežná prohlášení, že obviněnému nebyla nikdy nevěrná.

V rámci přípravného řízení byla vyslechnuta řada svědků z okruhu rodiny, známých a přátel.

Matka obviněného J. H., narozena 1937 svou účelovou výpovědí podpořila obviněného a popřela, že by věděla o jakémkoli jeho protiprávním jednání. Poškozenou popsala jako línou, nezodpovědnou a nepořádnou.

Svědci, kteří byli vyslechnuti, víceméně potvrdili despotické chování obviněného vůči poškozené, buď z jejího vyprávění nebo z vlastní zkušenosti třeba z průběhu návštěvy nebo ze setkání.

Policejní komisař za splnění zákonných podmínek vyslechl rovněž obě nezletilé dcery F. K., narozenu 1998 a Y. K., narozena 2002. Obě děti potvrdily hádky mezi rodiči, starší dcera dosvědčila modřiny na těle matky a hovořila o napadání své osoby otcem fackováním.

K objektivnímu posouzení skutkových okolností byli policejním orgánem přibráni soudní znalci z oboru zdravotnictví, odvětví forenzní psychologie, dále znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie psychologie a konečně znalci z oboru zdravotnictví, odvětví sexuologie.

Soudní znalkyně charakterizovala poškozenou J. K., narozenu 1977 jako osobu s akutními příznaky viktimizace domácím násilím. V době zkoumání u poškozené probíhal proces reintegrace traumatizujících zážitků. Domácí násilí, které bylo v partnerském soužití manželů detekováno, bylo z hlediska bližší klasifikace popsáno jako „mental tortment“, tj. psychické týrání v kombinaci se sexuálním násilím a postupně se přidávajícím fyzickým násilím motivované mocí a kontrolou nad partnerkou. Poškozená J. K., narozena 1977 vykazuje dle znalkyně syndrom týraného partnera.

Znalci z oboru psychiatrie a psychologie v závěru znaleckého posudku konstatovali, že obviněný M. K., narozen 1959 netrpí duševní chorobou a netrpěl jí ani v době páchané trestné činnosti. Jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti byly v rozhodné době plně zachované. V osobnosti obviněného jsou dle znalců přítomné trvalé a léčbou neovlivnitelné nepříznivé povahové vlastnosti, a to emoční labilita, sklony k přehnaným projevům emocí a rysy dissociality. Obviněný byl znalci označen jako histrionská osobnost, pro kterou jsou charakteristické tyto znaky: sebedramatizace, teatrálnost, přehnaný projev emocí, nedostatečná racionální kontrola, vyhledávání vzrušení, egocentričnost, nápadný vzhled a chování, sugestibilita, citová zranitelnost, mělká labilní emotivita, častá manipulace s druhými pro dosažení vlastních cílů, nedostatek ohledu na druhé, intrikování, trvalé vyžadování ocenění, soustředění na fyzickou přitažlivost, stálá nespokojenost s tím, jak věci vypadají a neustálé problémy v mezilidských vztazích. Znalci sexuologové nezjistili u obviněného žádnou sexuální deviaci, ani jinou forenzně významnou sexuální poruchu či anomálii.

Opakované žádosti obviněného podané prostřednictvím obhájce o propuštění z vazby byly soudem zamítnuty, rovněž písemný slib obviněného nebyl Obvodním soudem pro Prahu 8 ani odvolacím soudem přijat.

Dne 30. července 2010 bylo vyšetřování policejním orgánem ukončeno a dozorujícímu státnímu zástupci předložen spis s návrhem na podání obžaloby. Obvodní státní zástupce pro Prahu 8 podal dne 10. srpna 2010 obžalobu na M. K., narozeného 1959 pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle ust. § 199 odst. 1, 2 písm. d) trestního zákoníku.

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 byl obviněný M. K., narozen 1959 dne 3. června 2011 uznán vinným. Proti rozsudku podal odvolání státní zástupce i obžalovaný. Usnesením Městského soudu v Praze byla odvolání obou stran zamítnuta a tím potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8, kterým byl obžalovaný odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání dvou roků, přičemž byl výkon tohoto trestu podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří roků.

V současné době pracuje poškozená J. K., narozena 1977 jako vizážistka v jedné z komerčních TV, s odsouzeným M. K., narozeným 1959 je rozvedená a žije sama s dětmi. Snaží se dokončit VŠE, jejíž studium přerušila před otěhotněním.

Odsouzený M. K., narozen 1959 dodnes rozporuje rozhodnutí soudu a snaží se o uplatnění mimořádných opravných prostředků, dodržuje upravený styk s dětmi soudem. Jedná se o vysokoškolačka s titulem Ing. a Ph.D. na VŠE v Praze, obor Mezinárodní obchod, dle znalců nadprůměrně inteligentní osoba. V době páchaní trestné činnosti využil svého vzdělání a provozoval podnikatelskou činnost v oboru finančnictví.

ZÁVĚR

Domácí násilí představuje hluboký zásah do privátního života postižených jedinců, významnou měrou narušuje nejdůležitější lidské vztahy, které člověk během svého života navázal a vypěstoval, tedy vztahy rodinné a partnerské. Tyto vztahy v ideálním případě poskytují a zajišťují pocit jistoty, bezpečí a klidu. Domácí násilí je proti tomu popřením všech těchto hodnot a atributů, které jsou s rodinou a partnerstvím spojeny. Domov – místo, které má poskytovat láskyplné zázemí, se pak mění přítomností domácího násilí v místo hrůzy.

Domácí násilí stále představuje závažný problém ve všech zemích Evropské unie, ale i mimo ni a denně postihuje tisíce občanů, zejména žen a dětí.

Jak ukazuje mezinárodní studie Světové zdravotnické organizace o násilí na ženách, domov není pro mnoho žen po celém světě bezpečným útočištěm. Ženám hrozí větší riziko, že se stanou obětí násilí ve svých domovech než na jakémkoliv jiném místě. Násilí má vždy vliv i na děti žen, které jsou mu vystaveny.

Ženy a jejich děti tvoří největší skupinu obětí domácího násilí. Vzhledem k tomu, že případy násilí, které se dostanou na veřejnost, jsou jen špičkou ledovce, mohli jsme dlouhou dobu skutečný počet případů domácího násilí pouze odhadovat. V současné době je vyvíjena metodologie pro provádění mezinárodního a srovnávacího výzkumu o domácím násilí a násilí v intimních vztazích v rámci výzkumného projektu Evropské komise. Panuje všeobecná shoda, že navzdory metodologickým rozdílům mezi jednotlivými studiemi v evropských zemích je míra fyzického, sexuálního i psychického domácího násilí velmi vysoká ve všech zemích.

Kromě toho, že násilí způsobuje obětem nesmírné utrpení, má za následek také značné výdaje, které postihují oběti, ale i celou společnost.

Česká republika ušla dlouhou cestu od dob, kdy bylo domácí násilí vnímáno jako privátní záležitost a kdy policie ani soudní aparát na tento problém efektivně nereagovali, až po současnost, kdy tato otázka začíná být vnímána jako veřejná záležitost, přičemž za ochranu obětí začínají být odpovědné i státní instituce. Protože se ukázalo, že jsou-li intervence různých institucí nepropojené, jsou méně efektivní a vznikají tak programy zahrnující interdisciplinární spolupráci.

Fundamentální principy boje proti domácímu násilí by měly zohledňovat základní teze: domácí násilí je trestný čin a nesmí být tolerováno, domácí násilí je neospravedlnitelné, neexistuje žádná omluva pro násilí a za násilí je odpovědný pachatel, musí za své chování nést následky.

Mezi násilnými osobami lze velmi často nalézt absolventy vysokých škol, úspěšné ve své profesi, kultivovaně hovořící a imponující svým chováním. I tací se za zavřenými dveřmi svého domova mění v brutální tyrany. Odpověď na otázku proč je předmětem vědeckého zkoumání psychologů, sociologů, lékařů a dalších odborníků.

Domácí násilí zásadně nelze považovat za věc soukromou, naopak je povinností státu vůči němu zasáhnout a pokusit se ho eliminovat všemi dostupnými prostředky. Je nutné si připustit, že není možné určit jediný a univerzální způsob, který bude v praxi nejefektivnější. Domácí násilí se totiž vyskytuje v mnoha různých podobách, stejně tak právní řády jednotlivých států vychází z odlišných právních kultur a právního vědomí. Spojovacím článkem by však vždy mělo zůstat, že domácí násilí nelze tolerovat a že stát vůči takovému jednání musí nekompromisně zasáhnout. Patologický jev domácí násilí by měl být reflektován v rovině společenské, ale i institucionální, kdy by se naplno měla projevit reakce státní moci, neboť hlavním cílem oběti není potrestání partnera, ale život bez násilí.

Základním definičním kritériem domácího násilí je charakter vztahu mezi agresorem a obětí. Zatímco obvyklá představa násilí je spojena s cizím útočníkem a opuštěným tmavým místem, domácí násilí se odehrává v neuzším soukromí mezi lidmi, kteří jsou spjati úzkými vazbami a intimními pouty. Tento specifický rys ovlivňuje postoj oběti k viktimizaci, kterou vnímá jako svou osobní prohru a snaží se jí tudíž tajit. Stejně tak má vliv na možnost obrany oběti, jenž je vzhledem k úzkým citovým, sociálním a ekonomickým vazbám k agresorovi značně omezená.

Rodina v evropských poměrech, které jsou založeny na křesťanské bázi, tak jak ji známe v průběhu staletí, tedy tradiční soužití muže a ženy za účelem zplození a výchovy potomků, zažívá transformaci a v jistém ohledu i krizi. Odborníci mimo jiné dospěli k závěru, že představa o klasické, dobře fungující rodině utrpěla závažné trhliny v přesvědčení, že rodina je jedno z mála bezpečných, klidných a láskyplných míst, jenž zaručuje všem jejím členům zdravý vývoj. Naopak rodina se bohužel stává místem, kde silnější ubližují slabším a závislým jedincům, tj. dětem, ženám a seniorům.

Rigorózní práce obsahuje empirickou a praktickou – výzkumnou část. K provedení kvalifikovaného měření stanoveného výzkumného cíle bylo zapotřebí provést ucelenou terminologickou a obsahovou analýzu problematiky násilného jednání v rodině, přičemž analýza pojmu domácího násilí se stala hlavním cílem teoretické části rigorózní práce. Celospolečenská závažnost daného tématu je patrná z použité odborné literatury, z praktických poznatků vztahujících se k fenoménu domácího násilí a z archivních materiálů zajištěných v policejních análech. Při zpracování rigorózní práce byla mimo uvedené studium odborné literatury použita metoda statistická, analytická, technika anonymního dotazníku a

řízeného rozhovoru. Lze zkonstatovat, že cíle stanovené v teoretické rovině byly naplněny. Cílů, které byly vytyčeny v části výzkumné, se podařilo dosáhnout rovněž, ačkoli některé otázky by mohly být, například v dalším výzkumném šetření, podrobeny hlubší kvalitativní analýze.

Ambicí předložené rigorózní práce je aspirovat jako studijní materiál pro vychovatele, učitele, pracovníky v sociální oblasti, pomáhajících profesích a také policisty pro jejich další činnost. Svůj význam by mohla také nalézt coby podněcující materiál pro tuzemské odborníky, studenty, ale i ostatní zájemce o problematiku zvanou domácí násilí.

Resumé

Rigorózní práce na téma „Násilí v rodině jako sociálně patologický jev“ byla zaměřena na problematiku projevů patologického násilného chování uvnitř rodiny. V teoretické rovině byla provedena ucelená terminologická a obsahová analýza problematiky domácího násilí v rodině. Byly sledovány všechny aspekty zkoumaného jevu domácího násilí. V rigorózní práci byly vymezeny a analyzovány podstatné pojmy, témata a oblasti, které se k domácímu násilí vztahují.

Cílem práce v praktické rovině bylo v rámci výzkumného šetření stanovit, zda vzdělání, věk, určitá profese, sociální status a demografický nebo genderový aspekt sehrává významnou roli v páchání domácího násilí. Výzkumné šetření bylo prováděno prostřednictvím anonymního dotazníku, analýzou statistických dat, rozбором vyšetřovacích spisů Policie ČR a řízeným rozhovorem s odborníkem na domácí násilí.

Resumé

This doctorate thesis, titled “Domestic violence as socially pathological phenomena”, was focused on the manifestation of pathological violence in the family. Comprehensive terminology and content of the phenomena of the domestic violence was analyzed on the theoretic level. All the aspects of domestic violence were monitored throughout the research. This doctorate thesis analyzed and determined all the substantial concepts, topics and territories connected with the phenomena.

The goal of this doctorate thesis on the practical level was to determine whether education, age, profession, social status or gender plays a crucial part in domestic violence. The research was conducted with help of an anonymous survey, statistic data analysis, analysis of criminal police case files and controlled interviews with professional familiar with domestic violence.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BAŠTECKÝ, Jaroslav. *Psychosomatická medicína*. Praha: Grada, 1993. ISBN 80-7169-031-7.

BEDNÁŘOVÁ, Zdena et al. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0.

BURIÁNEK, Jiří. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Olomouc: Triton, 2006. ISBN 80-7254-914-6.

BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1786-6.

CONWAY, Helen. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Petra. *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. ISBN 80-86284-19-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86.

DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

FARKOVÁ, Branislava, POKORNÁ, Dana a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

GJURIČOVÁ, Šárka, KOCOURKOVÁ, Jana a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.

GŘIVNA, Tomáš, Šámal, Pavel, Válková, Helena et al. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-513-8.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

HIRIGOYEN, Marie-France. *Psychické násilí v rodině a zaměstnání*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0994-9.

- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- KAČEŇÁK, Robert. *Posttraumatická stresová porucha v kontextu domácího násilí*. 1. vyd. Praha: Bario s.r.o., 2011.
- KOLIBOVÁ, Helena. *Sociální politika 2*, Opava: Optys, 2008. ISBN 978-80-85819-67-0.
- KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-732-9.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-66-0.
- MARREWA, Al. *Nenechte si ubližovat*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-510-5.
- MARVÁNOVÁ, Branislava, POKORNÁ, Dana a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- NAVRÁTILOVÁ, Miroslava, ČEŠKOVÁ, Eva a Luboš SOBOTKA. *Klinická výživa v psychiatrii*. Praha: Maxdorf, 2000. ISBN 80-85912-33-3.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*, Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-831-7.
- POKORNÝ, Petr. *List Efezským*. Praha: ČBS, 2005. ISBN 80-85810-38-7.
- PONĚŠICKÝ, Jan. *Agrese, násilí a psychologie moci*. 1. vyd. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-593-0.
- PONĚŠICKÝ, Jan. *Zásady prevence psychosomatických onemocnění*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-518-3.
- PONĚŠICKÝ, Jan. *Psychosomatika pro lékaře, psychoterapeuty i laiky*. Praha: Triton, 2002. ISBN 80-725-4216-8.
- PRAŠKO, Ján, et al. *Stop traumatickým vzpomínkám: jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-811-2.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- RABOCH, Jiří, ZVOLSKÝ, Petr et al. *Psychiatrie*. Praha: Galén, 2001. ISBN 80-726-2140-8.
- SPURNÝ, Joža, et al. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion, 1996. ISBN 80-85858-30-4.
- STEVENS, Alex, KESSLEROVÁ, Isabel a Katrin STEINACKOVÁ. *Přehled osvědčených postupů při prevenci různých typů násilí v evropské unii*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-807338-058-8.

STŘELEČ, Stanislav et al. *Kapitoly z rodinné výchovy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-84-8.

STŘÍLKOVÁ, Patricie a Mare FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7418-020-0.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vyd. Praha: C.H.Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda et al. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda et al. *Krizová intervence pro praxi*. 2. vyd. Praha: Grada publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2624-3.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana. *Domácí násilí a zdravotně postižení*. Praha: Orfeus, 2005. ISBN 80-903519-2-1.

ÚLEHLOVÁ, Dagmar et al. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. ISBN 978-80-7013-502-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-678-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-543-5.

VESELÁ, Renata et al. *Rodina a rodinné právo – historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

VITOUŠOVÁ, Petra et al. *Pomoc obětem domácího násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 1999. ISBN 80-86284-06-9.

VITOUŠOVÁ, Petra a Ludmila ČÍRTKOVÁ. *Kontakt s obětí domácího násilí, Výskyt domácího násilí ve světě*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2003. ISBN 80-86284-44-1.

VOŇKOVÁ, Jiřina. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám – Přínos zákona o ochraně před domácím násilím pro českou společnost*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2.

VOŇKOVÁ, Jiřina, DURDÍK, Tomáš et al. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. ISBN 978-80-239-9448-3.

VOŇKOVÁ, Jiřina., HUŇKOVÁ, Markéta et al. *Domácí násilí v Českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. ISBN 80-239-2106-1.

VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domáci násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, o. p. s., 2008. ISBN 78-80-903626-7-3.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie, *Spolková sbírka zákonů 759*, ročník 1996, vydaný dne 30. 12. 1996.

GELLES, Richard, J. *Intimate Violence in Families*. Sage Publications, 1997. ISBN 978-076-1901-23-5.

LANDENBERGER, Karen. A Proces of Entrapment in and Recovery from an Abusive Relationship. *Issues in Mental Health Nursing*. 1989.

SHERMAN, L. V. The Specific Deterrent Effects of Arrest for Domestic Assault. In: *American Sociological Review*, 1984, č. 2.

SOPKOVÁ, Eva. *Násilie páchané na ženách a jeho důsledky*. In *Piata žena: aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: Aspekt, 2001. ISBN 80-8554-92-8.

ZÁHORA, Jozef et al. *Domáce násilie – nová prax a nová legislativa v Európe*. Bratislava: Eurokódex, 2008. ISBN 80-8893-196-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

www.bkb.cz

<http://www.csspraha.cz/24868-informacni-a-poradenske-centrum-viola>

<http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/>

<http://www.domaci-nasili.cz>

www.donalinka.cz

[http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2004/2220\(INI\)](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2004/2220(INI))

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0038+0+DOC+XML+V0//CS>

<http://ilom.cz/temata/sila-a-nasili/>

<http://www.linguee.de/deutsch-englisch/uebersetzung/gewaltschutzgesetz.html>

<http://wlv.openrepository.com/wlv/handle/2436/22612>

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011---2014-123753/>

Seznam ostatních zdrojů

Doporučení Rady Evropy R (85)4 o násilí v rodině ze dne 26. 3. 1985.

DURDÍK, Tomáš. *Rakouský model ochrany před násilím v rodině a jeho realizace*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2003.

VAVROŇOVÁ, Marie. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2006.

Odborná periodika

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí. *Kriminalistika*, 2006, č. 3, ISSN 1210-9150.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí na seniorech. *Zpravodaj BKB*, 2012, ISSN 1213-8282.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Fakta a paradoxy. *Sociální práce-časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*, 2006, č. 2, ISSN 1213-6204.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Muži jako oběti domácího násilí. *Právo a rodina*, Praha: Linde, 2010, č. 7, ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2001, ISSN 1211-5886.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. *Policista*, 2002, č. 7, ISSN 1211-7943.

LINHART, Jaroslav. Domácí násilí na Slovensku. *Policista*, 2007, roč. 13, č. 10, ISSN 1211-7943.

KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Domácí násilí. *Trestní právo - odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2002, roč. VII, č. 5, ISSN 1211-2860.

SCHREIBER, Vratislav. Mezigenerační přenos násilí. *Vesmír*, 2001, ISSN 1214-4029.

VANĚK, Jaroslav. Je specializace na domácí násilí u Policie ČR zapotřebí? *Policista*, 2007, ISSN 1211-7943.

WANATOWICZOVÁ, Krystyna. Domácí násilí: Jak týrat muže. *Týden*, 2002, ISSN 1210-9940.

Sborníky

Sborník textů k problematice domácího násilí. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010.

Sborník přednášek z workshopů, Migranti a domácí násilí. Vydavatelství: Centrum sociálních služeb Praha, 2012.

Kriminalistický sborník, Praha: Kriminalistický ústav Praha, 2011, roč. LV, č. 2.

Kriminalistický sborník, Praha: Kriminalistický ústav Praha, 2008, roč. 52, č. 3.

Kriminalistický sborník, Praha: Kriminalistický ústav Praha, 2009, roč. 53, č. 3.

Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007.

Domáce násilie – nová prax a nová legislativa v Európe. Bratislava: Bratislavská škola práva, 2008. ISBN 978-80-88931-96-6.

Zákonné normy

ČESKO. Zákon č. 135 ze dne 14. března 2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006.

ČESKO. Zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1993.

ČESKO. Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2008.

ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006.

ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). In: Sbíрка zákonů České republiky. 1961.

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2009.

ČESKO. Zákon č. 1 ze dne 16. prosince 1992, ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1993.

ČESKO. Zákon č. 140 ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1961.

ČESKO. Zákon č. 91 ze dne 29. ledna 2004, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2004.

ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). In: Sbíрка zákonů České republiky. 1961.

ČESKO. Zákon č. 265 ze dne 29. června 2001, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2001.

ČESKO. Zákon č. 99 ze dne 4. prosince 1963, Občanský soudní řád. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1963.

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 26. února 1964, Občanský zákoník. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1964.

ČESKO. Zákon České národní rady č. 200 ze dne 17. května 1990 o přestupcích. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1990.

ČESKO. Zákon č. 500 ze dne 24. června 2004, správní řád. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2004.

ČESKO. Zákon České národní rady č. 283 ze dne 21. června 1991 o Policii České republiky. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1991.

ČESKO. Zákon České národní rady č. 553 ze dne 6. prosince 1991 o obecní policii. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1991.

ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o *sociálně-právní ochraně dětí*. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1999.

ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o *obětech trestných činů a o změně některých zákonů*. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2013.

ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006.

SEZNAM ZKRATEK

- BKB - Bílý kruh bezpečí
- CAN - Child Abuse and Neglect (syndrom týraného dítěte)
- CSSP - Centrum sociálních služeb Praha
- Č. j. - číslo jednací
- DN - domácí násilí
- EU - Evropská Unie
- KRPA - Krajské ředitelství Praha
- LOM - Liga otevřených mužů
- Odst. - odstavec
- ORIII - obvodní ředitelství III
- OS - obvodní soud
- O. S. - občanské sdružení
- OSN - Organizace spojených národů
- OSVČ - osoba samostatně výdělečně činná
- OSZ - obvodní státní zastupitelství
- Písm. - písmeno
- Pha - Praha
- PTSD - Posttraumatic Stress Disorder
- PTSP - Posttraumatická stresová porucha
- SARA - Spousal Assault Risk Assessment (hodnocení rizik v partnerských napadeních)
- Sb., - sbírka
- TČ - trestný čin
- T. č. - trestný čin
- Tzv. - takzvaně
- Ust. - ustanovení
- ÚZ - úřední záznam
- Zb., - zbierka
- Z. z., - Zbierka zákonů

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: Počet vykázaní v ČR v jednotlivých krajích za rok 2012	92
Graf 2: Počet vykázaní v ČR v jednotlivých krajích za rok 2013	93
Graf 3: Počet vykázaní v ČR v jednotlivých krajích za rok 2014	94
Graf 4: Počet vykázaní v ČR v jednotlivých krajích za období 2012 – 2014	95
Graf 5: Počet vykázaní v Praze na jednotlivých OŘP za rok 2012	97
Graf 6: Počet vykázaní v Praze na jednotlivých OŘP za rok 2013	98
Graf 7: Počet vykázaní v Praze na jednotlivých OŘP za rok 2014	99
Graf 8: Počet vykázaní v Praze na jednotlivých OŘP za rok 2015	100
Graf 9: Počet vykázaní v Praze na jednotlivých OŘP v období 2012 – 2015 ...	101
Graf 10: Celkový počet respondentů	150
Graf 11: Věkový rozpětí respondentů	151
Graf 12: Pracovně-sociální status respondentů	151
Graf 13: Vzdělání oslovených respondentů	152
Graf 14: Je podle Vás častěji obětí domácího násilí žena nebo muž?	152
Graf 15: Obětí domácího násilí je nejčastěji osoba ve věku.....	153
Graf 16: Agresorem domácího násilí je nejčastěji osoba ve věku	153
Graf 17: Myslíte si, že domácí násilí se vyskytuje pouze u	154
Graf 18: Myslíte si, že domácí násilí se častěji vyskytuje u	154
Graf 19: Dotaz, zda existenci DN detrmínuje úroveň vzdělání agresora	155
Graf 20: Ovlivňuje vzdělání agresora kvantitu, eventuálně formu DN	155
Graf 21: Je častěji napadána ve vztahu s prvky DN oběť se vzděláním	156
Graf 22: Ovlivňuje vzdělání postavení oběti ve vztahu s prvky DN	156
Graf 23: Čím nižší vzdělání agresora, tím vyšší šance výskytu DN v rodině	157
Graf 24: Předurčuje určitá profese agresora jeho násilné chování v rodině	157
Graf 25: Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte profesi	158

Graf 26: Může mít ekonomická kondice rodiny zásadní vliv na vznik DN	159
Graf 27: Je DN častěji spjata s některou rasou, národností či etnikem	159
Graf 28: Kterou rasu, národnost nebo etnikum máte na mysli	160
Graf 29: Je existence DN častěji spjata s agresorem, který je vyznání	161
Graf 30: Domníváte se, že se domácí násilí v Praze častěji vyskytuje	161
Graf 31: Domníváte se, že se domácí násilí v Praze častěji vyskytuje.....	162

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vykázání v Praze za období 2012-2015 v jednotlivých měsících ...	102
---	-----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
Příloha B – SARA DN	V
Příloha C – Poučení ohrožené osoby	VII
Příloha D – Poučení vykázané osoby	VIII
Příloha E – Potvrzení o vykázání.....	IX
Příloha F – ÚZ o dodržování povinností vyplývajících z vykázání	XI
Příloha G – ÚZ o incidentu se znaky domácího násilí.....	XII

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

DOTAZNÍK K RIGORÓZNÍ PRÁCI

Vážená paní, Vážený pane, ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Provádím výzkum pro svou rigorózní práci na téma „**Násilí v rodině jako sociálně patologický jev**“. Výzkum bych ráda zaměřila na zjištění, zda vzdělání, věk, druh profese, sociální status, demografický, případně genderový aspekt hraje zásadní roli (event. jakou) u fenoménu domácího násilí. Úvodní otázky tohoto dotazníku se budou v obecné rovině týkat Vaší osoby. Pokud by se Vám některá otázka zdála nevhodná, nemusíte ji samozřejmě vyplňovat. Předem Vám velmi děkuji za Váš čas a ochotu tento dotazník vyplnit a tím mi pomoci zrealizovat průzkum na dané téma. Velmi uvítám, pokud u některých otázek doplníte požadovaný text.

I) Jste:

- a) Muž b) Žena

II) Řadíte se do věkové kategorie:

- a) 19 až 30 let b) 31 až 50 let c) 51 až 65 let d) 65 a více

III) Jste:

- a) Student b) V produktivním věku c) Důchodce

IV) Vaše dosažené vzdělání je:

- a) Základní vzdělání b) Středoškolské vzdělání c) Vysokoškolské vzdělání

1. Je podle Vás častěji obětí domácího násilí žena nebo muž?

- a) Žena
b) Muž

2. Obětí domácího násilí je nejčastěji osoba ve věku:

- a) 0 až 30 let
b) 31 až 50 let
c) 51 a starší
d) Na věku nezáleží

3. Agresorem domácího násilí je nejčastěji osoba ve věku:

- a) 15 až 30 let
- b) 31 až 50 let
- c) 51 a starší
- d) Na věku nezáleží

4. Myslíte si, že domácí násilí se vyskytuje pouze u:

- a) Sezdaných párů (v manželství)
- b) Nesezdaných párů (partnerský svazek)
- c) Napříč generacemi (rodiče X děti, prarodiče X vnoučata)
- d) Nezáleží na typu sociální role v rodině

5. Myslíte si, že domácí násilí se častěji vyskytuje u:

- a) Sezdaných párů (v manželství)
- b) Nesezdaných párů (partnerský svazek)
- c) Registrovaných partnerství
- d) Napříč generacemi (rodiče X děti, prarodiče X vnoučata)

6. Domníváte se, že existenci domácího násilí determinuje úroveň vzdělání agresora?

- a) Ano
- b) Ne

7. Domníváte se, že vzdělání agresora ovlivňuje kvantitu, eventuálně formu domácího násilí?

- a) Ano
- b) Ne

8. Domníváte se, že je častěji napadána ve vztahu s prvky domácího násilí oběť:

- a) Se základním vzděláním
- b) Se středoškolským vzděláním
- c) S vysokoškolským vzděláním
- d) Vzdělání oběti nehraje roli

9. Domníváte se, že vzdělání ovlivňuje postavení oběti ve vztahu s prvky domácího násilí?

- a) Ano
- b) Ne

10. Domníváte se, že platí rovnice čím nižší vzdělání agresora tím vyšší šance výskytu domácího násilí v rodině?

- a) Platí
- b) Neplatí

11. Domníváte se, že určitá profese agresora předurčuje jeho násilné chování v rodině?

- a) Ano
- b) Ne

12. Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte, jakou profesi máte např. na mysli, případně proč:

.....
.....
.....

13. Domníváte se, že ekonomická kondice rodiny může mít zásadní vliv na vznik domácího násilí?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

14. Domníváte se, že domácí násilí je častěji spjato s některou rasou, národností nebo etnikem oproti jiným?

- a) Ano
- b) Ne

15. Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, uveďte konkrétně, kterou rasu, národnost nebo etnikum máte na mysli, případně proč:

.....
.....
.....

16. Domníváte se, že existence domácího násilí je nejčastěji spjata s agresorem, který je:

- a) Křesťanského vyznání
- b) Muslimského vyznání
- c) Pravoslavného vyznání
- d) Bez vyznání
- e) Otázka víry nehraje u domácího násilí roli

17. Domníváte se, že se domácí násilí v Praze častěji vyskytuje:

- a) Na sídlištích
- b) Ve starých zástavbách
- c) V satelitních městečkách
- d) Na typu rezidence nezáleží

18. Domníváte se, že se domácí násilí v Praze častěji vyskytuje:

- a) V centru a středových částech města
- b) V okrajových částech města
- c) Na lokalizaci městské části Prahy nezáleží

Příloha B – SARA DN

Otázky SARA DN:

U všech položek následujících v této části v případě odpovědi ANO upřesnit.

Oddíl 1: Násilí ve vztahu k blízké osobě

Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí: *ANO *NE
***NEZJIŠTĚNO**

(např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní)

Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby)

Dochází ke stupňování fyzického nebo sexuálního násilí nebo výhrůzek a úmyslů ze strany násilné osoby: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůzek nebo úmyslů)

Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace apod.)

Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá domácí násilí)

Oddíl 2: Obecné sklony násilné osoby k násilí

Dopouští se násilná osoba obecné kriminality: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně)

Jsou informace o problémech v předchozích vztazích: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)

Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže)

Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráčskou závislostí např. na automatech)

Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO
(např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu)

Oddíl 3 : Zranitelnost ohrožené osoby

Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO
(přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe)

Má z násilné osoby extrémní strach: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobranné chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání)

Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(riziko je velké, pokud ohrožená osoba nemá znalost o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou)

Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání) : *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností)

Má ohrožená osoba závažné osobní problémy: *ANO *NE *NEZJIŠTĚNO

(např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek)

Byly splněny podmínky pro vykázaní násilné osoby? *ANO *NE

Odůvodnění vykázaní:

Zpracoval:

(hodnostní označení, jméno, příjmení)

*) Nehodící se škrtně.

Příloha C – Poučení ohrožené osoby

POUČENÍ OHROŽENÉ OSOBY dle ustanovení § 44 až 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Jako osobu ohroženou Vás poučuji ve smyslu ust. § 44 zákona č. 273/2008 Sb. o tom, že:

- došlo k vykázání osoby uvedené v potvrzení o vykázání z obydlí, které obývala společně s Vámi, jakož i z jeho bezprostředního okolí vymezeného v potvrzení o vykázání,
- toto vykázání je účinné od okamžiku, kdy bylo provedeno, přičemž k vykázání není nutný Váš souhlas.

Vykázaná osoba je povinna (dle ust. § 45 odst. 1 písm. a) až d) cit. zákona):

- opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání,
 - zdržet se po dobu vykázání vstupu do prostoru vymezeném v potvrzení o vykázání,
 - zdržet se po dobu vykázání styku nebo navazování kontaktu s Vámi,
 - vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které má ve svém držení.
- V případě **porušení podmínek vykázání** ze strany vykázané osoby neprodleně **informujte Policii České republiky** prostřednictvím tísňové linky 158.

Vykázaná osoba má právo (dle ust. § 45 odst. 2 písm. a) až b) a § 44 odst. 5 cit. zákona):

- vzít si ze společného obydlí před jeho opuštěním věci sloužící její osobní potřebě (např. hygienické potřeby, běžné oděvní součásti, léky a zdravotní pomůcky, které užívá, mobilní telefon), osobní cennosti a osobní doklady,
- vzít si v průběhu vykázání ze společného obydlí věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady a věci nezbytné pro její podnikání nebo pro výkon povolání. Toto právo může uplatnit jedenkrát a pouze v přítomnosti policisty, a to po předchozí dohodě, přičemž o termínu, kdy k převzetí věcí osobou vykázanou dojde, budete předem informován(a),
- podat proti vykázání námítky, které budou přezkoumány příslušným krajským ředitelstvím Policie České republiky.

Vaším právem je:

- ve smyslu § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, podat u příslušného okresního soudu návrh na vydání předběžného opatření spočívajícího v prodloužení vykázání. Podáním návrhu v průběhu vykázání provedeného policistou se zákonná 10denní lhůta prodloužuje až do pravomocného rozhodnutí soudu o Vašem návrhu. Předběžné opatření soudu trvá 1 měsíc ode dne následujícího po dni, v němž uplynula zákonná 10denní lhůta, a bude-li před ukončením této doby zahájeno řízení ve věci samé, může předseda senátu na Váš návrh rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření, a to až na dobu 1 roku. V této souvislosti Vás žádáme, abyste informoval(a) Policii České republiky o tom, že jste v průběhu policejního vykázání podal(a) u soudu návrh na vydání předběžného opatření, popř. o výsledku rozhodnutí soudu.

Dále Vás poučuji o tom, že:

- o vykázání bude informováno intervenční centrum poskytující psychologické, sociální a právní služby. Toto intervenční centrum Vás bude do 48 hodin od doručení podnětu od Policie České republiky kontaktovat s nabídkou služeb. V případě potřeby se můžete obrátit i na jiné instituce, které poskytují psychologické, sociální a další služby v oblasti pomoci obětem domácího násilí. Za tímto účelem Vám jsou předány kontakty na instituce v místě bydliště a kontakty na linky s nepřetržitým provozem,
- případným uvedením nepravdivých skutečností se můžete dopustit trestného činu poškozování cizích práv podle § 181, pomluvy podle § 184 a křivého obvinění podle § 345 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, případně přestupku proti občanskému soužití dle § 49 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů,
- v době trvání vykázání bude provedena kontrola jeho dodržování ze strany vykázané osoby. V této souvislosti Vás žádáme o poskytnutí součinnosti policistům provádějícím tuto kontrolu.

Prohlašuji, že jsem shora uvedenému poučení porozuměl(a), což stvrzuji svým podpisem:

Jméno, příjmení a podpis **ohrožené osoby**

Poučení provedl(a) :

Služební hodnost, jméno, příjmení a podpis
policisty

Příloha D – Poučení vykázané osoby

POUČENÍ VYKÁZANÉ OSOBY dle ustanovení § 44 až 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Jakožto vykázanou osobu Vás poučuji ve smyslu ust. § 44 zákona č. 273/2008 Sb. o tom, že:

- **jste byl(a) v souladu s § 44 odst. 1 cit. zákona vykázan(a) ze společného obydlí obývaného s ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí stanoveného v potvrzení o vykázaní. Vykázání je účinné od okamžiku, kdy Vám bylo sděleno. Vykázán(a) můžete být i ve Vaší nepřítomnosti,**
- **vykázaní bylo provedeno bez ohledu na stanovisko ohrožené osoby,**
- **vykázaní bude trvat po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení, přičemž tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby,**
- **v případě podání návrhu na předběžné opatření podle § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), v průběhu vykázaní, se doba vykázaní prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.**

Jste povinen(na) (dle § 45 odst. 1 písm. a) až d) cit. zákona):

- **opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázaní,**
- **zdržet se vstupu do prostoru vymezeném v potvrzení o vykázaní,**
- **zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou,**
- **vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které máte ve svém držení.**

Máte právo (dle ust. § 45 odst. 2 písm. a) až d) cit. zákona):

- **vzít si ze společného obydlí před jeho opuštěním věci sloužící Vaší osobní potřebě (např. hygienické potřeby, běžné oděvní součásti, léky a zdravotní pomůcky, které užíváte, mobilní telefon), osobní cennosti a osobní doklady,**
- **vzít si v průběhu vykázaní ze společného obydlí věci sloužící Vaší osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady a věci nezbytné pro Vaše podnikání nebo pro výkon povolání. Toto právo můžete uplatnit jedenkrát a pouze v přítomnosti policisty, a to po předchozí dohodě na adrese Služba kriminální policie a vyšetřování,**
- **ověřit si provedení vykázaní na čísle tísňového volání 158,**
- **vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázaní u příslušného útvaru policie (adresa a tel. uvedeny výše), přičemž úřední záznam o vykázaní bude vyhotoven do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí.**

Dále Vás poučuji o tom, že:

Podle ust. § 44 odst. 5 můžete podat proti vykázaní příslušnému krajskému ředitelství policie

námítky, a to ústně na místě nebo písemně na adresu Služba kriminální policie a vyšetřování, do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázaní. Vaše námítky budou bez zbytečného odkladu přezkoumány a o výsledku budete vyrozuměn(a).

Neuposlechnutím shora uvedených povinností se můžete dopustit přestupku podle § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů; pokud se dopustíte závažného nebo opakovaného jednání, abyste zmařil(a) vykázaní, můžete se dopustit trestného činu podle § 337 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Po uplynutí lhůty 10 dnů si na policejní služebně (adresa a telefonický kontakt uvedeny výše) můžete vyzvednout klíče, které jste policistovi předal(a) dle § 45 odst. 1 písm. d). Klíče Vám budou vydány za předpokladu, že nebyl podán návrh na vydání předběžného opatření podle § 76b občanského soudního řádu.

Prohlašuji, že jsem shora uvedenému poučení porozuměl(a), což stvrzuji svým podpisem:

Jméno, příjmení a podpis **vykázané osoby**

Poučení provedl(a) :

Služební hodnost, jméno, příjmení a podpis
policisty

Příloha E – Potvrzení o vykázání

Potvrzení o vykázání

Príslušník Policie České republiky (dále je "policista")
dne v hod. využil svého oprávnění podle § 44 zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „zákon o Policii České republiky“) a

vykázal

pana(i)

ze společného obydlí:

které obývá s ohroženou osobou - osobami:

jakož i z jeho bezprostředního okolí **na dobu 10 dnů.**
Vykázaná osoba se po dobu 10 dnů musí zdržet vstupu do prostoru vymezeného policistou a zdržet se styku a navazování kontaktu s ohroženou osobou.

Vykázání **bylo / nebylo** provedeno za přítomnosti nezúčastněné osoby.

.....
(otisk kulatého razítka bez státního znaku)

Zpracoval:
(hodnostní označení, jméno, příjmení, podpis)

Poznámky (námitky vykázané osoby proti vykázání):

Na základě ustanovení § 45 odst. 1 písm. d) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, byla vykázaná osoba **vyzvána k vydání všech klíčů** od společného obydlí, z něhož byla vykázána. Na základě této výzvy vykázaná osoba klíče **vydala / nevydala**.

Specifikace klíčů - typ, barva, popis, markanty:

Neuposlechnutím výzvy k vydání klíčů se vykázaná osoba může dopustit přestupku podle § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Vydání klíčů: dne v hod.

Klíče vydal (a)

(jméno, příjmení, podpis)

Klíče převzal (a)

(hodnostní označení, jméno, příjmení, OEČ, podpis)

Vrácení / předání klíčů: dne v hod.

Klíče vrátil (a)

(hodnostní označení, jméno, příjmení, OeČ, podpis)

Klíče převzal (a)

(jméno, příjmení, podpis)

Rozdělovník:

Výtisk č.1 - spis

Výtisk č.2 - Vykázaná osoba: převzala / nepřevzala

Z důvodu:

Výtisk č.3 - Ohrožená osoba:

Příloha F – Úřední záznam o provedení kontroly dodržování povinností vyplývajících z vykázaní

**Úřední záznam
o provedení kontroly dodržování povinností vyplývajících z vykázaní**

Dne v hod. provedla hlídkave složení
.....
podle § 47 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky,

kontrolu dodržování povinností vyplývajících z vykázaní

vydaného dne pod číslem jednacím.....

Další významné skutečnosti a poznámky k průběhu kontroly:

Výsledek kontroly:

Přítomnost vykázané osoby ve společném obydlí **ANO / NE**

Přítomnost ohrožené osoby ve společném obydlí **ANO / NE**

Přítomnost dětí ve společném obydlí **ANO / NE**

Zjištěno porušení zákazu styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou **ANO / NE**
jaké:

Přijaté opatření v případě zjištění nedodržování vykázaní nebo zákazu styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou ze strany osoby vykázané:

Záznam vyhotovil:

(hodnostní označení, jméno, příjmení, OEČ, podpis)

Příloha G – Úřední záznam o incidentu se znaky domácího násilí

**Úřední záznam
o incidentu se znaky domácího násilí**

Dne v hod. bylo přijato oznámení o incidentu se znaky domácího (dále jen "incident"). Incident šetřili příslušníci Policie České republiky
v místě , ul. , čp.

Násilná osoba:

Ohrožená osoba:

Oznamovatel: (když osoba jiná než ohrožená)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Trvalý pobyt: Telefon:

Nezúčastněná osoba:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Trvalý pobyt: Telefon:

Nebyla přítomna z důvodu:

Svědci incidentu:

Násilná osoba obývá společné obydlí s ohroženou osobou: **ANO / NE**

Forma páchaného násilí: **fyzické / psychické**

Použití zbraně při útoku: **ANO / NE**

Počet nezletilých osob žijících ve společném obydlí:

Přítomnost nezletilých osob při útoku: **ANO / NE**

Jméno a příjmení dítěte:

Byly splněny podmínky pro vykazání násilné osoby? **ANO / NE**

Odůvodnění vykazání:

Námítky proti vykazání: **ANO / NE**

Námítce vyhověno: **ANO / NE**

Zpracoval:

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jitka DOBIÁŠOVÁ

Obor: Andragogika

Název práce: Násilí v rodině jako sociálně patologický jev

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 172

Celkový počet stran příloh: 12

Počet titulů českých použitých zdrojů: 56

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 6

Počet internetových zdrojů: 12

Počet ostatních zdrojů: 40